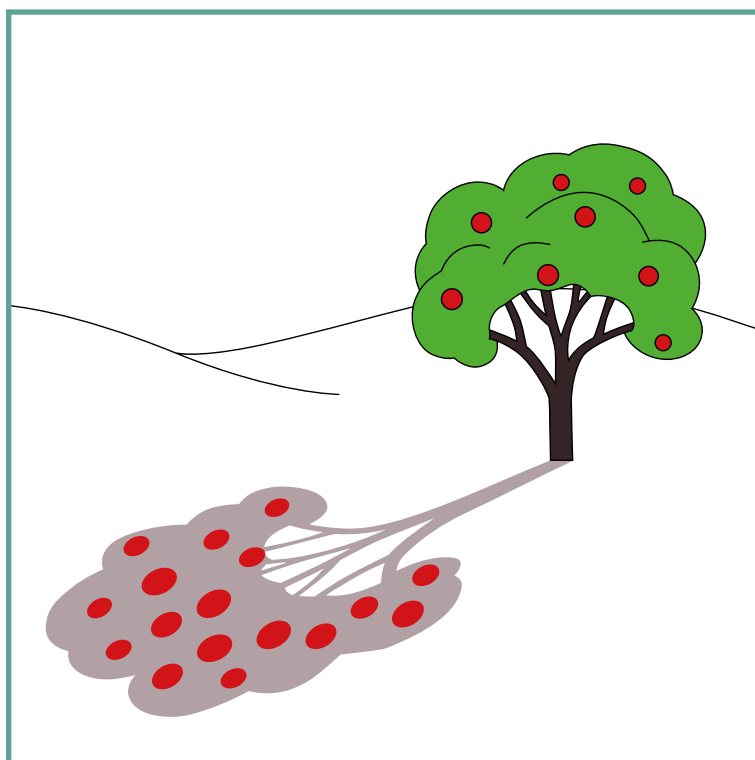

Залучення громадськості та науковців до проектування мережі Емеральд (Смарагдової мережі) в Україні

**Залучення громадськості
та науковців до проектування
мережі Емеральд
(Смарагдової мережі) в Україні**

Залучення громадськості та науковців до проектування мережі Емеральд (Смарагдової мережі) в Україні / Полянська К.В., Борисенко К.А., Павлачик П. (Paweł Pawlaczyk), Василюк О. В., Марущак О. Ю., Ширяєва Д. В., Куземко А. А., Оскирко О. С. та ін. / під ред. д.б.н. А.Куземко. – Київ, 2017. – 304 с.

ISBN 978-617-7061-53-2

Авторський колектив: Полянська К. В., Борисенко К. А., Павлачик П. (Paweł Pawlaczyk), Василюк О. В., Марущак О. Ю., Ширяєва Д. В., Куземко А. А., Оскирко О. С., Некрасова О. Д., Куцоконь Ю. К., Балашов І. О., Винокуров Д. С., Вашеняк Ю. А., Мойсієнко І. І., Домашевський С. В., Вітер С. Г., Плига А. В., Мартинов О. В., Смірнов Н. А., Спінова Ю. О., Дятлова О. С., Романь А. М., Богомаз М. В., Безсмертна О. О.

Графіка: В. Веремко

Макет: Н. Антонова

Підготовка мап: Д. Ширяєва

Переклад Розділу 4 з польської: Н.Горбань

Книга узагальнює інформацію про основні засади проектування мережі Емеральд (Смарагдової мережі); включає аналіз її проектування в Україні; містить першу версію «тіньового списку» територій, які пропонується громадськістю для включення у Мережу та пропозиції щодо організації подальшої роботи по формуванню Мережі.

Робота по проектуванню Мережі, може поєднати зусилля сотень зацікавлених науковців і громадських активістів, тому книга також містить інструкції для науковців та експертів, що бажають долучитись до подальшого проектування Мережі в Україні. Також, книга містить розділ про досвід Польщі у формуванні «тіньового списку» територій Natura 2000 та опис прикладів, яким саме чином мережа Natura 2000 дозволяє охороняти природу в Польщі.

Видання стане помічником для кожного, хто вболіває за охорону природи в Україні та бажає долучитись до проектування мережі Емеральд (Смарагдової мережі).

Проект співфінансується Польсько-Американським Фондом Свободи в рамках програми RITA – «Зміни в регіоні», яку реалізує Фонд «Освіта для демократії».

Fundacja Dziedzictwo Przyrodnicze

Przemiany w regionie

Книга «Залучення громадськості та науковців до проектування мережі Емеральд (Смарагдової мережі) в Україні» є доступною на ліцензії Creative Commons «із зазначенням авторства – поширення на тих самих умовах 4.0 Міжнародна» (CC BY-SA 4.0). Певні права застережені за Борисенко К. А., Куземко А. А., Полянська К. В., Василюк О. В., Павлачик П. (Paweł Pawlaczyk), Мойсієнко І. І., Ширяєва Д. В., Марущак О. Ю., Винокуров Д. С., Вашеняк Ю. А., Куцоконь Ю. К., Некрасова О. Д., Оскирко О. С., Балашов І. О., Домашевський С. В., Вітер С. Г., Плига А. В., Мартинов О. В., Смірнов Н. А., Спінова Ю. О., Дятлова О. С., Романь А. М., Богомаз М. В., Безсмертна О. О., Фондація Природна Спадщина (Fundacja Dziedzictwo Przyrodnicze) та МБО «Екологія-Право-Людина».

Книгу видано в рамках польсько-українського проекту «Залучення громадських організацій і науковців у створення «тіньового списку» територій мережі Емеральд в Україні», що реалізується Фондацією Природна Спадщина (Fundacja Dziedzictwo Przyrodnicze) та Міжнародною благодійною організацією «Екологія-Право-Людина» (ЕПЛ) при використанні коштів Польсько-Американського Фонду Свободи.

Дозволяється копіювати і розповсюджувати матеріал у будь-якому вигляді чи форматі – за умови збереження даної інформації, в тому числі інформації про ліцензію, що застосовується, власників авторських прав та про проект «Залучення громадськості та науковців до проектування мережі Емеральд (Смарагдової мережі) в Україні». Зміст ліцензії є доступним за посиланням: <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.uk>

Зміст

Вступ	7
Словник вибраних термінів	8
Розділ 1. Засади проектування мережі Емеральд (Смарагдової мережі) <i>Автор: Борисенко К. А.</i>	10
Розділ 2. Проектування мережі Емеральд (Смарагдової мережі) в Україні у 2009-2016 роках та її аналіз <i>Автори: Куземко А. А., Василюк О. В., Винокуров Д. С., Куцоконь Ю. К., Некрасова О. Д., Вашеняк Ю.А., Мойсієнко І. І., Марущак О. Ю., Ширяєва Д. В., Полянська К. В., Борисенко К. А.</i>	28
Розділ 3. Участь громадськості та науковців у проектуванні мережі Емеральд (Смарагдової мережі) в Україні <i>Автори: Борисенко К.А., Василюк О.В., Полянська К.В., Мойсієнко І. І., Куземко А. А.</i>	45
Розділ 4. Досвід Польщі: підготовка «тіньового списку» територій мережі Natura 2000 та приклади охорони природи на територіях Natura 2000 <i>Автор: Павел Павлачик (Paweł Pawlaczyk, Klub Przyrodników)</i>	62
Розділ 5. «Тіньовий список» територій, які пропонується включити до мережі Емеральд (Смарагдової мережі) в Україні <i>Автори: Полянська К.В., Ширяєва Д. В., Марущак О. Ю., Оскірко О. С., Борисенко К. А., Некрасова О. Д., Куземко А. А., Куцоконь Ю. К., Балашов І. О., Винокуров Д. С., Вашеняк Ю. А., Домашевський С. В., Вітер С. Г., Плига А. В., Мартинов О. В., Смірнов Н. А., Дятлова О. С., Романь А. М., Богомаз М.В., Безсмертна О. О., Василюк О. В.</i>	84
Додаток 1. Recommendation No. 16 (1989) of the standing committee on areas of special conservation interest	240
Додаток 2. Resolution No. 3 (1996) concerning the setting up of a pan-European Ecological Network	242
Додаток 3. Resolution No. 5 (1998) concerning the rules for the Network of Areas of Special Conservation Interest (Emerald Network)	243
Додаток 4. Зведена таблиця по видам рослин і тварин (крім птахів) та оселищам із Резолюцій №4 та №6 Бернської конвенції, для яких Україна створює мережу Емеральд (Смарагдову мережу) у розрізі біогеографічних регіонів <i>Автори: Оскірко О. С., Куземко А. А.</i>	254

Додаток 5. Список видів птахів із Резолюції №6 Бернської конвенції, для яких створюється мережа Емеральд (Смарагдова мережа) в Україні. Автор: <i>Оскірко О. С.</i>	266
Додаток 6. Revised Criteria for assessing the National Lists of proposed Areas of Special Conservation Interest (ASCIs) at biogeographical level and procedure for examining and approving Emerald candidate sites	269
Додаток 7. Revised Calendar for the implementation of the Emerald Network 2011-2020	279
Додаток 8. Updated list of officially adopted Emerald sites (витяг)	282
Додаток 9. Group of Experts on Protected Areas and Ecological Networks	289
Додаток 10. Three dimensional road map for achieving a fully operational Emerald Network in 7 countries of Central and Eastern Europe and the South Caucasus	293

Вступ

Створення мережі Емеральд (Смарагдової мережі, далі – Мережі) – нова для України форма охорони природи, що впроваджується в рамках виконання вимог ратифікованої в Україні Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (Бернської конвенції). Створення Мережі не слід сприймати як природоохоронну «панацею», але вона є прогресивним і досить дієвим в перспективі інструментом охорони природи. Створення Мережі важливе також в контексті євроінтеграції та формування мережі Natura 2000 і є фактично підготовкою до переходу на європейське законодавство.

Проте, інформація про розробку Мережі в Україні практично відсутня; можливості зацікавлених експертів, науковців та громадських активістів долучитись до процесу її проектування, на даний час, на жаль, сильно обмежені.

Книга, яку ви тримаєте в руках, узагальнює інформацію про основні засади проектування Мережі; включає аналіз її проектування в Україні; містить першу версію «тіньового списку» територій, які пропонується громадськістю для включення у Мережу та пропозиції щодо організації подальшої роботи по формуванню Мережі.

Робота по проектуванню Мережі, згідно із визначеними критеріями, може поєднати зусилля сотень зацікавлених науковців і громадських активістів, тому книга також містить інструкції для науковців та експертів, що бажають долучитись до подальшого проектування Мережі в Україні. Також, книга містить розділ про досвід Польщі у формуванні «тіньового списку» територій Natura 2000 та опис прикладів, яким саме чином мережа Natura 2000 дозволяє охороняти природу в Польщі.

Два роки тому, коли була започаткована громадська природоохоронна ініціатива «Emerald – Natura 2000 in Ukraine», нам самим дуже не вистачало посібника на кшталт цього. Видання стане помічником для кожного, хто вболіває за охорону природи в Україні та бажає долучитись до проектування мережі Емеральд (Смарагдової мережі).

Просимо Вас уважно ознайомитись із Словником вибраних термінів, перш ніж починати ознайомлення із основними розділами.

Словник вибраних термінів

*У словнику наводяться лише ті терміни, тлумачення яких не згадується в тексті, або які потребують додаткового пояснення

Мережа Емеральд (Смарагдова мережа, Emerald Network) – природоохоронна (екологічна) мережа територій, що включає Території Особливого Природоохоронного Інтересу (Areas of Special Conservation Interest, ASCI) на загальноєвропейському рівні. Ми застосовуємо термін «мережа Емеральд» паралельно з її українським варіантом, який вже увійшов «в обіг» – «Смарагдова мережа» (для уникнення плутанини у тому випадку, коли вам раніше був відомий лише цей варіант перекладу). Для спрощення тексту, у книжці ми також скорочуємо цей термін до «Мережа».

Території Особливого Природоохоронного Інтересу (Areas of Special Conservation Interest, ASCI) – території, визначені у складі мережі Емеральд (Смарагдової мережі) для охорони видів та оселищ з Резолюцій №4 та №6 Бернської конвенції.

Мережа Натура 2000 (Natura 2000 Network) – це мережа територій, визначених згідно з Пташиною Директивою (Special Protection Areas, SPAs) і Оселищною Директивою (Special Areas of Conservation, SACs), щодо яких визначені та виконуються менеджмент-плани охорони видів і оселищ з додатків цих директив. Мережа Натура 2000 є ключовим інструментом для збереження біорізноманіття у Європейському Союзі.¹

Оселище (англ. habitat)² –

1. В розумінні Резолюції №6 Бернської конвенції, Пташиної директиви і Додатку II (а також Додатків IV та V) Оселищної Директиви, **оселище виду** – середовище, визначене певними абіотичними й біотичними факторами, в яких вид (природної фауни або флори) існує на будь-якій стадії свого життєвого циклу. Наприклад, оселища птахів – це місця їх гніздування, харчування, зимівлі, міграційних скупчень; оселища риб – це місця їх нересту, нагулу, постійного мешкання тощо.
2. В розумінні Резолюції №4 Бернської конвенції та Додатку I Оселищної директиви, **природне оселище (біотоп)** – це суходільна або водна ділянка, природна або напівприродна, яка визначається за географічними, абіотичними та біотичними особливостями. Приклади типів природних оселищ: «Чагарники на приморських дюнах», «Постійні континентальні солоні та солонуваті озера, ставки та водойми», «Рівнинні та низькогірні сінокосні луки» (згідно затвердженій класифікації).

«Емеральдівське» оселище – оселище, занесене до додатку Резолюції №4 Бернської конвенції, і охорона якого має забезпечуватись у мережі Емеральд.

Території, важливі для птахів (Important Bird Areas, IBAs) – території, визначені як важливі для збереження птахів, згідно критеріям, погодженим на міжнародному рівні, що визначаються локальними партнерами організації BirdLife та експер-

1 <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/natura-8>

2 Наводиться визначення у розумінні Резолюції Бернської конвенції, а також Додатків Пташиної та Оселищної директив.

тами.³ Включення цих територій до мереж Емеральд та Натура 2000 є загально-прийнятою в Європі практикою для забезпечення їх охорони. Мапа територій IBA: <http://datazone.birdlife.org/site/mapsearch>

Європейське агентство з навколишнього середовища (Європейське екологічне агентство, Європейська агенція довкілля, англ. – European Environment Agency, EEA) – агентство Європейського Союзу, метою якого є збір та аналіз незалежної інформації про стан навколишнього середовища. Агентство почало свою роботу у 1994 році; центральний офіс розташований у Копенгагені (Данія). Агентство також координує **Європейську мережу екологічної інформації та спостереження (The European environment information and observation network, Eionet)**. Для цього воно тісно співпрацює з національними координаторами (focal points), зазвичай, це національні екологічні агентства або міністерства охорони природи. Вони відповідальні за координацію природоохоронних мереж на національному рівні, що включають багато установ (всього близько 300).⁴ База даних Eionet, що ведеться містить також і інформацію про мережу Емеральд України, яка на даний час є закритою для загального доступу: <http://cdr.eionet.europa.eu/ua/coltlvbc/>

Група експертів з охоронюваних територій та екологічних мереж (Group of Experts on Protected Areas and Ecological Networks, GoEPAEN) – група експертів з природоохоронних територій та екологічних мереж в Секретаріаті Бернської конвенції. Група підтримує та здійснює моніторинг реалізації Рекомендації № 16 (1989) про Території Особливого Природоохоронного Інтересу (ASCI) та Рекомендації № 25 (1991) про збереження природних територій, що знаходяться за межами природоохоронних мереж. Група експертів також готує практичні вказівки для Договірних Сторін Бернської конвенції, спрямованих на допомогу їм у подальшому прогресі у реалізації обох Рекомендацій.⁵

Європейський тематичний центр з біологічного різноманіття (The European Topic Centre on Biological Diversity, ETC/BD) – міжнародний консорціум, який співпрацює з Європейським агентством з навколишнього середовища в рамках рамкової угоди про партнерство. Основними завданнями Тематичного центру є:

- допомога Європейському агентству з навколишнього середовища у його роботі щодо звітування про навколишнє середовище Європи;
- надання відповідної інформації для підтримки впровадження політики сталого розвитку в Європі, зокрема щодо політики ЄС у галузі збереження біорізноманіття;
- розбудова потенціалу для звітування про біорізноманіття в Європі, головним чином через Європейську мережу екологічної інформації та спостереження (Eionet).

3 <http://www.birdlife.org/worldwide/programmes/sites-habitats-ibas-and-kbas>

4 <https://www.eea.europa.eu/about-us/who/who-we-are>

5 <http://www.coe.int/en/web/bern-convention/group-of-experts-on-protected-areas-and-ecological-networks>

Розділ 1.

Засади проектування мережі Емеральд (Смарагдової мережі)

1.1. Передісторія створення мережі Емеральд (Смагардової мережі)

Бернська конвенція

Конвенція про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats, далі – Бернська конвенція, або Конвенція) була прийнята 19 вересня 1979 року у м. Берн (Швейцарія) та відкрита для підписання договірними сторонами (далі – Сторонами). Конвенція набрала чинності 1 червня 1982 року¹.

Бернська Конвенція, як і випливає з її повної назви, має на меті охорону рідкісних рослин і тварин – представників дикої флори та фауни і їхніх природних середовищ існування (біотопів, оселищ, англ. – habitats), особливо тих, охорона яких вимагає співробітництва декількох держав, а також сприяння такому співробітництву.²

Загальна кількість Сторін, що приєдналися до Бернської конвенції, становить 51, включаючи Європейський Союз, для якого Конвенція вступила в дію 1 вересня 1982 року³.

Веб-сторінка Бернської конвенції: <http://www.coe.int/en/web/bern-convention>

Україна приєдналася до числа Сторін Бернської Конвенції у 1996 році із застереженнями, визначеними у Законі України №436/96-ВР від 29.10.1996 р.⁴ Конвенція набрала чинності для України 1 травня 1999 року.²

Інституції Бернської конвенції

Керівним органом Бернської конвенції є Постійний комітет (Standing Committee), який включає в себе всі Сторони, а також держав-спостерігачів та організації, як державні, так і неурядові, на національному та міжнародному рівнях. Він щорічно збирається у Раді Європи у м. Страсбург (Франція). Постійний комітет приймає рекомендації щодо заходів, які слід вжити для досягнення цілей Конвенції та підвищення їх ефективності.

1 <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/104>

2 http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_032

3 https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/104/signatures?p_auth=RTF4uRyl

4 <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436/96-%D0%B2%D1%80>

Він також здійснює моніторинг виконання Конвенції та надає рекомендації щодо її подальшого розвитку.

Бюро Постійного комітету приймає адміністративні та організаційні рішення між засіданнями Постійного комітету. До нього входять голова Постійного комітету, заступник голови, попередній голова та два додаткові члени Бюро, йому також допомагає Секретаріат. Звіти про засідання Бюро надаються Сторонам та спостерігачам.

Секретаріат Бернської конвенції забезпечує Рада Європи та надає адміністративні та інші послуги, які можуть вимагатись Постійним комітетом. Секретаріат також несе відповідальність за скликання нарад та підготовку і розповсюдження всіх документів та звітів, які повинні бути розглянуті Постійним комітетом та його Бюро, а також групами експертів та спеціальними робочими групами, створеними відповідно до Конвенції.⁵

Групи експертів, створені відповідно до Бернської конвенції

Бернська конвенція розробила цілий ряд планів дій, кодексів проведення та керівних принципів за власною ініціативою або у співпраці з іншими організаціями. Ця робота проводиться за участю відповідних груп експертів, створених відповідно до Конвенції.

Групи експертів складаються з представників Сторін Конвенції, які спеціалізуються на конкретних темах або питаннях, що стосуються Конвенції. НУО із досвідом у цих питаннях також запрошуються приєднатися зі статусом спостерігачів.

Групи експертів розглядають здійснення Конвенції та виробляють стандарти, які потім будуть розглянуті у формі «рекомендацій» для можливого прийняття Постійним комітетом на його щорічних нарадах. Рекомендації, розроблені відповідно до Конвенції, зазвичай вимагають від Сторін вжити заходів на національному рівні на основі прийнятих документів.

Перелік діючих Груп експертів:

- По збереженню земноводних та рептилій
- По збереженню рослин
- По збереженню птахів
- По збереженню безхребетних
- По природоохоронних територіях та екологічних мережах
- По інвазивних чужорідних видах
- По великих хижаках
- По біорізноманіттю та зміні клімату
- По Європейському острівному біологічному різноманіттю⁶

⁵ <http://www.coe.int/en/web/bern-convention/institutions>

⁶ <http://www.coe.int/en/web/bern-convention/group-of-experts>

Документи, що заклали початок створенню мережі Емеральд⁷

Створення мережі Емеральд було погоджене Постійним комітетом Бернської конвенції у 1989 році шляхом прийняття Рекомендації №16 Про Території Особливого Природоохоронного Інтересу (далі по тексту згадується також як ASCI – Areas of Special Conservation Interest)⁸.

Рекомендації Бернської Конвенції ґрунтуються на підході так званого «м'якого законодавства», але, тим не менш, **зобов'язання щодо збереження оселищ і видів є суворим зобов'язанням, чітко визначеним в Бернській Конвенції, що є частиною міжнародного права.**

Рекомендація №16 (див. Додаток 1) зазначає, що Договірні Сторони мають прийняти законодавчі або інші заходи для визначення ASCI та забезпечення їх збереження.

Рекомендація № 16 Постійного комітету Конвенції визначає Території Особливого Природоохоронного Інтересу (ASCI), як території, визначені державами, які відповідають одному або декільком наступним критеріям:

- a. вона (територія) значно сприяє виживанню видів, що знаходяться під загрозою зникнення, ендемічних видів або будь-яких видів, що перелічені в додатках I і II до Конвенції;
- b. вона підтримує значну кількість видів на території з високим видовим різноманіттям або підтримує важливі популяції одного або декількох видів;
- c. вона містить важливий та/або репрезентативний приклад типів оселищ, що знаходяться під загрозою зникнення;
- d. вона містить видатний приклад конкретного типу оселища або мозаїки різних типів оселищ;
- e. вона являє собою важливе місце для одного або декількох мігруючих видів;
- f. вона іншим способом істотно сприяє досягненню цілей конвенції.

Тим не менш, реальне втілення ідеї створення мережі Емеральд розпочалося лише у 1998 році, після прийняття Постійним комітетом Конвенції у 1996 році Резолюції № 3 (див. Додаток 2) щодо створення Пан-Європейської екологічної мережі та у 1998 році Резолюції № 5 (див. Додаток 3) стосовно Правил для мережі ASCI (мережі Емеральд).

Резолюцією № 3 Постійний комітет Бернської Конвенції вирішує:

1. заснувати мережу (мережу Емеральд), яка включатиме ASCI, визначені згідно його Рекомендації №16;
2. створити групу експертів для здійснення необхідних заходів, пов'язаних з побудовою мережі;

⁷ Починаючи звідси і до кінця Розділу 1, при підготовці тексту використаний документ T-PVS/PA (2016) 4 The Emerald Network: A Network of Areas of Special Conservation Interest for Europe – Explanatory document and compilation of relevant texts <https://rm.coe.int/1680744669d> ; далі по тексту посилання на нього повторно не буде вказуватись.

⁸ У деяких публікаціях перекладається як Території Особливого Природоохоронного Значення, скороченоТОПЗ, наприклад: <https://rm.coe.int/16806a6d07>

3. заохочувати договірні сторони та держав-спостерігачів визначати ASCI та повідомляти про це Секретаріат Конвенції;
4. запросити європейські держави, які є державами-спостерігачами в Постійному комітеті Бернської конвенції, брати участь у формуванні мережі та визначити ASCI на своїх територіях.

Рекомендація № 16 (1989 р.), Резолюція № 3 (1996 р.) та Резолюція № 5 (1998 р.) надали початкові, але вузькі вказівки щодо того, як мають визначатися території мережі Емеральд (ASCI). Вони заохочують Сторони та держав-спостерігачів «визначити ASCI та повідомляти про це Секретаріату». Таким чином, **відповідальність за визначення територій мережі Емеральд (ASCI) лежить на урядах відповідних держав**. Що стосується технічних деталей, то варто зазначити, що Резолюція № 3 створила *«групу експертів для здійснення необхідних заходів, пов'язаних з формуванням мережі»*.

Після рішення, прийнятого вищезазначеною групою експертів, що загалом процес визначення ASCI буде здійснюватися таким чином, щоб він був сумісний з мережею Натура 2000, з'явилася необхідність у більш повній інструкції щодо процедури, якої слід дотримуватися при визначенні ASCI. У 2006 році була зроблена перша спроба узгодження критеріїв для застосування спрощеного біогеографічного підходу для оцінки територій мережі Емеральд на основі критеріїв, прийнятих Оселищним Комітетом (Habitats Committee) в 1997 році. Тим часом Європейський Союз накопичив досвід в рамках різних біогеографічних семінарів з оцінки достатності мережі Натура 2000 для збереження видів і оселищ, і процедура, відповідно, була поступово змінена.

У 1996 р. Постійний комітет Конвенції прийняв також Резолюцію № 4, яка визначає оселища, що вимагають спеціальних заходів щодо їхнього збереження⁹. У 1998 р. Постійний комітет Конвенції прийняв Резолюцію №6, у якій перераховані види, що вимагають конкретних заходів щодо збереження їхніх оселищ (включаючи міграційні види)¹⁰. Пізніше, списки видів тварин та рослин, а також оселищ, що охороняються у складі мережі Емеральд (списки «емеральдівських» видів та оселищ), були доповнені. Зведена таблиця по видам рослин і тварин (крім птахів) та оселищам, для яких Україна створює мережу Емеральд (Смарагдову мережу) у розрізі біогеографічних регіонів міститься у **Додатку 4** цієї книги. Список видів птахів, для яких створюється мережа Емеральд (Смарагдова мережа) в Україні, наведений у **Додатку 5**.

Наявність на певній території значної частки популяцій видів та площ оселищ із Резолюцій №4 та №6, порівняно з їх загальним національним ресурсом, дозволяє визначити її відповідність критеріям ASCI. В цьому і полягає фундаментальна відмінність підходу, на основі якого будуються мережі Емеральд (Смарагдова мережа, далі також – Мережа) та Натура2000 від традиційного підходу щодо

⁹ <https://rm.coe.int/16807469e7>

¹⁰ <https://rm.coe.int/1680746afc>

виділення заповідних територій в Україні. Кожна з ASCI виділяється на основі достовірної інформації про її значення для забезпечення довгострокового збереження визначених Резолюціями №4 та №6 видів і оселищ. Відповідно, до Мережі не можна включити будь-яку територію із вже існуючим природоохоронним статусом, що визначений національним законодавством, якщо вона не відповідатиме критеріям, встановленим для ASCI.

Підсумовуючи вищезазначене, **мережа Емеральд (Смарагдова мережа) – це екологічна мережа, що складається з Територій Особливого Природоохоронного Інтересу (ASCI).**

Створення мережі Емеральд (Смарагдової мережі) на національному рівні вважається одним з основних інструментів держав для виконання своїх зобов'язань за Бернською конвенцією.

Мережа Емеральд (Смарагдова мережа) – це не мережа, в яку може бути додана територія з будь-яким природоохоронним статусом, і не збір таких територій, визначених за іншими схемами. Її узгодженість, так само як і мережі Natura 2000, – впливає з обмежених критеріїв для вибору територій: вони мають бути важливими та істотно сприяти досягненню цілей Конвенції.

Довідковий веб-портал мережі Емеральд:

<http://www.coe.int/en/web/bern-convention/emerald-network-reference-portal>

Мережа Емеральд (Смарагдова мережа) створюється на територіях країн-членів та держав-спостерігачів Бернської конвенції. У 2015 році до їх складу входив Європейський союз (ЄС) та 28 держав його членів, 19 інших європейських країн і 4 африканські держави.⁸

Мережа Емеральд (Смарагдова мережа) є корисним інструментом для збереження територій, що мають велику екологічну цінність, і створює основу для співпраці в рамках однорідної мережі територій, що охоплюють всю Європу.

1.2. Етапи створення мережі Емеральд (Смарагдової мережі)

Після декількох років обговорення, у 2010 році Постійний комітет Конвенції прийняв Критерії для оцінки Національних списків запропонованих ASCI на біогеографічному рівні та процедуру перевірки та затвердження територій-кандидатів Мережі (Revised Criteria for assessing the National Lists of proposed Areas of Special Conservation Interest (ASCIs) at biogeographical level and procedure for examining and approving Emerald candidate sites, **див. Додаток Б**). Цей документ є фундаментальною основою для ідентифікації та наукової оцінки територій, запропонованих Сторонами для включення у Мережу.

У 2010 році Постійний комітет Конвенції також схвалив Календар для реалізації мережі ASCI на 2011–2020 роки (Revised Calendar for the implementation of the Emerald Network of Areas of Special Conservation Interest 2011–2020, **див. Додаток 7**).

У цих двох документах, затверджених у 2010 році, процес створення мережі Емеральд описується трьома етапами, або «фазами» реалізації:

Етап I: Країни-учасниці оцінюють свої природні ресурси та визначають види і оселища, які охороняються згідно відповідних резолюцій Бернської конвенції. Потім вони вибирають потенційні території, які підходять для забезпечення довготривалого виживання «емеральдівських» видів та оселищ і надсилають до Секретаріату Бернської конвенції базу даних, що містить наукову інформацію про запропоновані території. Запропоновані території можуть бути офіційно призначені Постійним комітетом територіями-кандидатами для включення у мережу Емеральд, як це передбачено в Рекомендації № 157 (2011) про статус територій-кандидатів до включення у мережу Емеральд і рекомендації щодо критеріїв їх призначення.

Етап II: Оцінка ефективності запропонованих територій, що здійснюється по принципу – вид за видом та оселище за оселищем для кожного біогеографічного регіону. Оцінка починається тільки тоді, коли проведена повна інвентаризація певної кількості запропонованих ASCI (в ідеалі, коли більше 80 % запропонованих ASCI є доступними для оцінки). Коли цінність запропонованих територій ASCI науково оцінена, території-кандидати до включення у мережу Емеральд подаються до Постійного комітету Конвенції, і, врешті-решт, затверджуються до включення у мережу Емеральд.

Етап III: Складається із затвердження на національному рівні включених у мережу Емеральд територій та реалізації заходів по менеджменту, звітності та моніторингу під відповідальністю національних органів влади. Для того, щоб затвердити ASCI, кожний уряд повинен депонувати Стандартні форми даних (далі в тексті також – SDFs (Standard Data Forms)) для кожної території мережі Емеральд, через Загальне сховище саних Європейського агентства з навколишнього середовища (Common Data Repository of the EEA). Стандартна форма даних ґрунтується на базі даних, призначеній для мережі Natura 2000; її структура була модифікована для охоплення більшої географічної зони та більшої кількості «емеральдівських» видів.

Через біогеографічний процес оцінки пропозицій територій мережі Емеральд (етап II), може бути прийняте рішення щодо необхідності подальшої ідентифікації потенційних територій мережі Емеральд для забезпечення достатнього захисту деяких видів та оселищ.

Окрім опису біогеографічного процесу у деталях, документ «Критерії оцінки Національних списків запропонованих ASCI» передбачає статус «офіційних територій-кандидатів», який повинен надати Постійний комітет Бернської конвенції для всіх запропонованих територій, які успішно пройшли первинну перевірку якості бази даних країни. Тільки тоді оцінку достатності запропонованих територій мережі Емеральд можна розпочати на біогеографічному рівні.

Коли території мережі Емеральд (ASCI) вже визначені державами, це не кінець роботи, а лише початок, тому що державам рекомендується вживати ряд заходів (через законодавство чи іншим чином), щоб забезпечити належне управління ASCI.

Державам, зокрема, рекомендується вживати відповідні кроки щодо територій мережі Емеральд (ASCI):

- Розробити та впровадити плани управління, які визначатимуть як короткострокові, так і довгострокові цілі (такі плани управління можуть розроблятися як для індивідуальних територій, так і для групи пов'язаних між собою територій Емеральд);
- Регулярно переглядати умови планів управління з урахуванням нових наукових знань;
- Ясно позначити межі ASCI на картах та, наскільки це можливо, на місцевості;
- Забезпечити моніторинг ASCI та особливо факторів, важливих для їх збереження.

Створення мережі Емеральд (Смарагдової мережі) є динамічним процесом, який потребує регулярного оновлення інформації. Ключову роль у цьому процесі відіграє наукова робота, яка включає польові дослідження та збір актуальних даних про розповсюдження видів і оселищ із Резолюцій №4 та №6 і відображення цих даних на мапах.

Доступ до інформації про ASCI

Інформація про ASCI повинна бути загальнодоступною та зберігатися у відкритій базі даних, за винятком інформації, окремо визначеної як конфіденційна. Група експертів під егідою Постійного комітету Конвенції регулярно публікує списки визначених територій мережі Емеральд (ASCI) і оприлюднює цю інформацію в електронній формі. Для Сторін Конвенції, які є також державами-членами Європейського Союзу, дані про території Натура 2000 доступні для публічного доступу через Інтернет-бази даних Європейського агентства з навколишнього середовища (EEA).

Інтерактивна мапа мережі Емеральд із SDF-ами на кожну територію:

<http://wab.discomap.eea.europa.eu/webappbuilder/apps/28/>

Інтерактивна мапа мережі Натура 2000 із SDF-ами на кожну територію:

<http://natura2000.eea.europa.eu/#>

Національна інтерактивна мапа мережі Натура 2000 Польщі із SDF-ами на кожну територію:

<http://geoserwis.gdos.gov.pl/mapy/>

Схема 1. Загальний опис етапів створення мережі Емеральд⁷

Подання пропозицій щодо визначення територій Емеральд
(Національними органами влади, використовуючи
Єдине сховище даних Європейського агентства з навколишнього середовища
(Common Data Repository of the EEA))

Перевірка якості бази даних Секретаріатом Бернської конвенції
(Сторони виправляють невідповідності та помилки, якщо це необхідно)

Номінація Постійним комітетом Бернської конвенції запропонованих
територій офіційними територіями-кандидатами мережі Емеральд
(якщо запропоновані території відповідають критеріям із Рекомендації 157 (2011))

Біогеографічний семінар, спрямований на оцінку достатності
запропонованих територій мережі Емеральд (ASCI)
(на основі обговорення виду за видом та оселище за оселищем
по кожному біогеографічному регіону)

У разі необхідності, подання оновленої бази даних та / або додаткових
пропозицій територій для включення у мережу Емеральд

Подача остаточних пропозицій щодо включення територій до мережі
Емеральд до Групи експертів з охоронюваних територій та екологічних мереж
(GoEPAEN) для обговорення і далі до Постійного комітету Конвенції

Офіційне затвердження Постійним комітетом Бернської конвенції
включення територій до мережі Емеральд

Затвердження територій Емеральд на національному рівні
(Впровадження заходів із управління, звітування та моніторингу)

Звітування по менеджменту територій мережі Емеральд

1.3. Зв'язок мережі Емеральд з мережею Натура 2000

Цілі Бернської конвенції та Оселищної Директиви (92/43/ЕЕС) повністю збігаються. Вони обидві є міжнародно-правовими документами, спрямованими на збереження дикої флори, фауни та природних середовищ існування (оселищ). Їх основні відмінності пов'язані з територіями, на які вони розповсюджуються (Директива діє у державах-членах Європейського Союзу, а Конвенція – у всій Європі та частині Африки), а також з тим, що Директива більш чітко визначає зобов'язання щодо збереження природних оселищ. Оселищна Директива є частиною законодавства, призначеного для реалізації Бернської конвенції в Європейському Союзі, шляхом створення мережі Натура 2000.

Створення мережі Емеральд підтримало колишні країни-кандидати у приєднанні до Європейського Союзу, оскільки таким чином ними було заздалегідь виконано частину підготовчої роботи, необхідної для дотримання Оселищної Директиви. Є очевидним, що якщо держава визначає узгоджену мережу АСІ в складі мережі Емеральд (Смарагдової мережі), то вона буде у більш сприятливій позиції для визначення своїх власних Особливих Територій Збереження (Special Areas of Conservation, SACs) у складі мережі Натура 2000, коли приєднається до Європейського Союзу. Така можливість призвела до тісної співпраці між Радою Європи та Європейською Комісією у технічних та фінансових питаннях, що виникають при формуванні обох мереж. Сьогодні зусилля, спрямовані на створення мережі Емеральд (Смарагдової мережі), зосереджені на Сторонах Бернської конвенції у регіоні, сусідньому з ЄС. У певному сенсі мережа Емеральд (Смарагдова) поширює природоохоронні стандарти ЄС за межами її кордонів.

Що стосується держав-членів Європейського Союзу (які усі є Сторонами Конвенції), то Резолюція № 5 (1998), що стосується Правил мережі АСІ, обумовлює, що «для Договірних Сторін, які є державами-членами Європейського Союзу, території мережі Емеральд – це території мережі Натура 2000».

1.4. Оцінка достатності мережі Емеральд (Смарагдової мережі) для охорони видів і оселищ

З метою забезпечення повної взаємодоповнюваності та узгодженості між мережею Натура 2000 та мережею Емеральд, Група експертів з охоронюваних територій та екологічних мереж (далі – GoEPAEN) рекомендувала, щоб будь-яка оцінка запропонованих територій мережі Емеральд базувалася на тих самих правилах та процедурах, які розроблено для мережі Натура 2000, тобто з використанням біогеографічного підходу. У той же час, повністю визнаючи кількість ресурсів та часу, необхідних для реалізації такого процесу, GoEPAEN закликав до використання спрощеного підходу, за умови збереження сутності оцінки.

Біогеографічний підхід означає, що оцінка достатності мережі Емеральд проводиться в межах біогеографічних регіонів.

Біогеографічний регіон – це територія з відносно однорідними екологічними умовами та подібними характеристиками.

Поділ на біогеографічні регіони застосовується при проектуванні мережі Natura 2000 в країнах-членах ЄС та при проектуванні мережі Емеральд в інших країнах.

Основою для підготовки мапи біогеографічних регіонів була цифрова версія «Мапи природної рослинності країн-членів Європейського співтовариства та Ради Європи» (Noirfalise A., 1987), що була узагальнена.¹¹

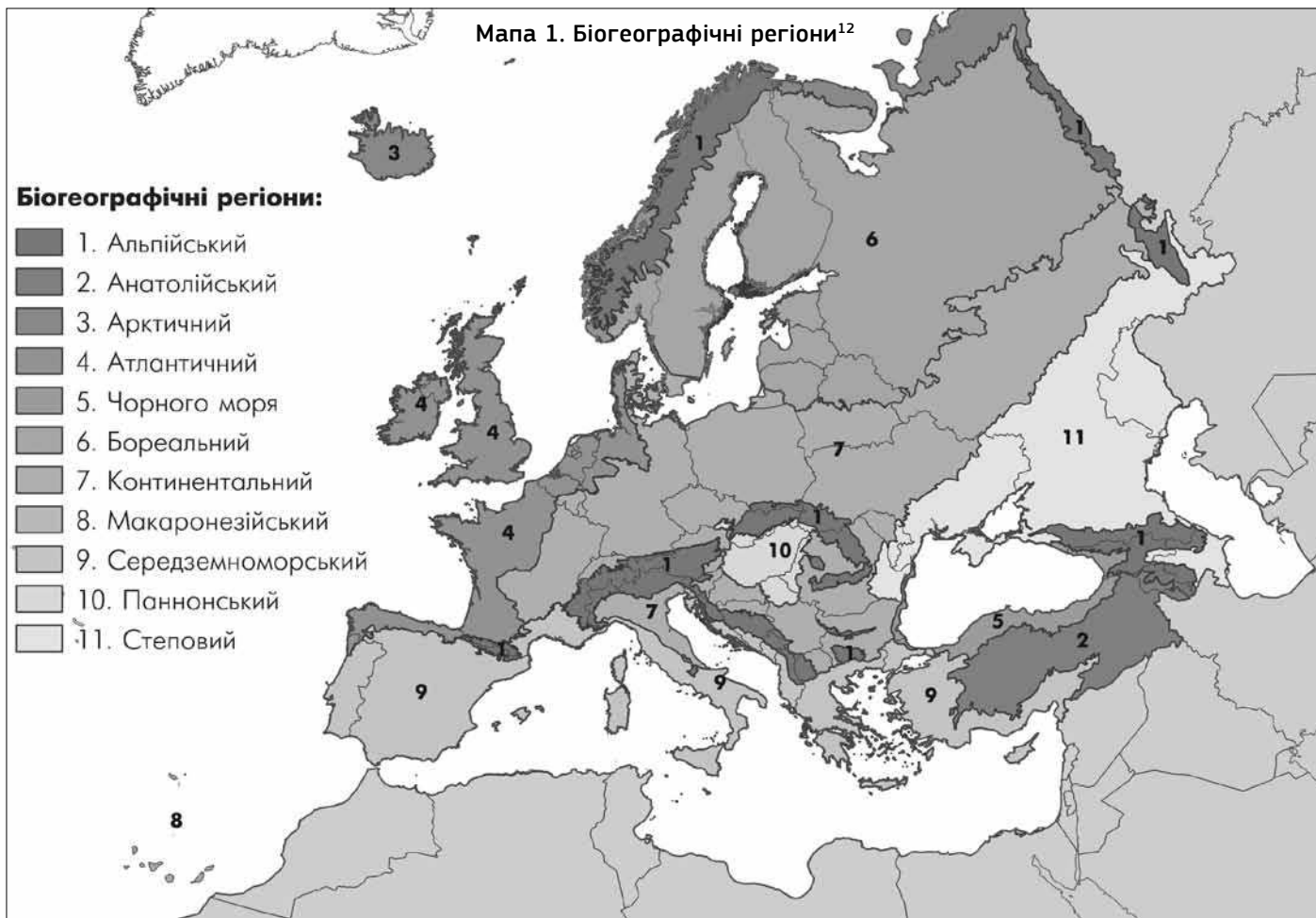
Перш ніж офіційно бути прийнятими у мережу Емеральд (Смарагдову мережу), всі території, запропоновані для включення у неї, ретельно оцінюються на біогеографічному рівні щодо їхньої достатності для досягнення кінцевої мети Мережі. Ця мета полягає в довготривалому виживанні видів та оселищ Бернської конвенції, що вимагають спеціальних заходів захисту. Ці оселища та види перераховані відповідно у Резолюції № 4 та Резолюції № 6 Бернської конвенції.

Оцінка бази даних мережі Емеральд (Смарагдової мережі) на національному рівні повинна розглядатися як цикл, що складається з наступних етапів:

- 1) Подання пропозицій у вигляді бази даних національними органами влади до Секретаріату Бернської конвенції з використанням Єдиного сховища даних (Common Data Repository) Європейського агентства з навколишнього середовища (European Environment Agency);
- 2) Перевірка якості бази даних Секретаріатом Бернської конвенції з подальшим виправленням неповноти та помилок Сторонами;
- 3) Номінація Постійним комітетом Бернської конвенції запропонованих територій офіційними територіями-кандидатами до включення у мережу Емеральд;
- 4) Попередня оцінка, проведена Європейським тематичним центром з біологічного різноманіття Європейського агентства з навколишнього середовища (далі – EEA-ETC/BD), достатності запропонованого переліку ASCI (вид (оселище) / країна / біогеографічний регіон);
- 5) Наукове обговорення на регіональному біогеографічному семінарі та оцінка достатності визначених територій мережі Емеральд;
- 6) У разі необхідності, пропонування включення додаткових територій до мережі Емеральд та оновлення бази даних національними органами влади;
- 7) Подання виправленої/доповненої бази даних;
- 8) Подання остаточного списку територій мережі Емеральд до GoEPAEN для обговорення;
- 9) Подача остаточного списку територій мережі Емеральд до Постійного комітету Бернської конвенції для затвердження.

---

¹¹ The Indicative Map of European Biogeographical Regions: Methodology and development. ETC/BD, Paris, February 2006

¹² Підготовлена з використанням Europe 2016 - The biogeographical regions dataset. – EEA: <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/biogeographical-regions-europe-3>

Мапа 2. Біогеографічні регіони України¹²

Оцінка мережі Емеральд являє собою повторюваний процес. Висновки щодо недостатності національних пропозицій щодо включення територій до мережі Емеральд призведуть до необхідності пропонування нових територій до включення у Мережу або розширення існуючих територій Мережі. З часом очікується збільшення кількості територій Мережі внаслідок поглиблення наукових знань та наявних змін у природі. У всіх випадках, повторно подані пропозиції щодо включення територій до Мережі будуть повторно оцінені з наданням оновлених висновків.

Попередня оцінка достатності національних пропозицій щодо включення територій до Мережі буде, по суті, науковою підготовкою до дискусій на біогеографічному семінарі. Вона виконується незалежною науковою установою (ЕЕА – ЕТС / BD). Попередня оцінка буде ґрунтуватись на аналізі останньої версії бази даних, що подана Стороною (але не пізніше, ніж за 90 днів до запланованого біогеографічного семінару) та враховуватиме відповідну наявну наукову інформацію.

Підготовка довідкових переліків (Reference lists) видів та оселищ

Перед проведенням оцінки готується попередній довідковий перелік видів та оселищ із Резолюцій № 4 та № 6 Бернської конвенції для кожного біогеографічного регіону кожної країни на основі поточної наукової інформації, з тим щоб показати, за якими ознаками кожна країна зобов'язана визначати територій мережі Емеральд. «X» у списку означатиме, що країни зобов'язані визначати території мережі Емеральд для цього виду або оселища в певному біогеографічному регіоні. Знак питання (?) вказуватиме на те, що статус виду або оселища є не зрозумілим і необхідні додаткові дослідження для з'ясування його статусу.

Внесок у досягнення сприятливого стану збереження для певних видів або типів оселищ за допомогою визначення певного переліку територій мережі Емеральд (ASCI) буде залежати не тільки від внутрішньої якості цих територій, але також від інтенсивності поточних або запропонованих заходів збереження для кожного оселища або виду, включаючи дії поза визначеними територіями Мережі. Оцінка повинна ґрунтуватися на внутрішній вартості запропонованих територій для кожного виду та типу оселища, з огляду на їхній потенційний внесок у визначену мету збереження, тобто збереження чи відновлення видів та оселищ до сприятливого стану збереження (Favourable Conservation Status).

Зрозуміло, що чинники, які мають відношення до оцінки достатності визначених територій мережі Емеральд (Смарагдової мережі) для кожного виду та типу оселища, сильно відрізняться у кожному випадку, залежно від різних факторів. Взагалі, Сторони Конвенції мають нести пропорційну відповідальність, щоб для найбільш рідкісних оселищ та видів європейського інтересу була присутня висока частка їх ресурсів у Мережі, тоді як для тих, які є більш розповсюдженими, в Мережу буде включена нижча пропорція їх ресурсу.

Було б неможливо встановити єдиний кількісний критерій для оцінки, однаковий для всіх оселищ та видів у всіх ситуаціях. Оцінка списків територій Мережі для біогеографічного регіону має базуватися на обговоренні окремих випадків (вид (оселище) / країна / біогеографічний регіон) з урахуванням додаткової інформації про різні параметри, що стосуються кожного виду та типу оселища.

Очікується, що репрезентативний перелік територій мережі Емеральд (Смарагдової мережі) має відповідати чотирьом вимогам, які вважатимуться достатніми для забезпечення сприятливого охоронного статусу для даного виду або оселища на біогеографічному рівні:

- 1) вона (мережа) повинна представляти ділянки з усього діапазону розподілу всіх «емеральдівських» видів і оселищ на національному та біогеографічному рівнях;
- 2) вона повинна відображати екологічні варіації оселища і виду (генетичні) в межах біогеографічного регіону. У випадку видів, пропозиції щодо включення територій до мережі Емеральд повинні містити весь спектр оселищ, необхідних для різних етапів їх життєвого циклу, таких як розмноження, міграція, харчування (і т.д.);
- 3) вона повинна бути добре адаптована до специфічних потреб збереження, зокрема до тих, що пов'язані з моделями розподілу (ендемичність, ступінь ізоляції/фрагментації, історичні тенденції, зміна клімату) та впливу людини, загроз та вразливості виду або оселища, що розглядається;
- 4) якщо виконані перші 3 умови, очікується, що пропозиції щодо включення територій до мережі Емеральд включатимуть значну частку площ оселищ та популяцій видів від їхнього загального національного ресурсу.

Результатами попередньої оцінки будуть: 1) проекти Довідкових переліків для видів та оселищ (draft Reference Lists for species and habitats); 2) проект Детальних висновків (draft Detailed Conclusions) та 3) проекти переліків територій, які пропонуються до включення у мережу Емеральд. Ці документи стануть основою обговорень на біогеографічному семінарі. Для полегшення обговорення під час семінару вони оприлюднюються на веб-сторінці Бернської конвенції не пізніше, ніж за два тижні до семінару. Там же оприлюднюються мапи для територій Емеральд по видам (оселищам) у розрізі біогеографічних регіонів та країн. На таких мапах території мережі Емеральд позначаються різними кольорами та літерами, залежно від того, яка частка національного ресурсу популяції виду чи площі оселища знаходиться на кожній із запропонованих територій Мережі (D: незначна, C: 0-2 %, B: 2-15 %, A: 15-100 %).

Регіональний біогеографічний семінар

Регіональні біогеографічні семінари організуються за участю всіх Сторін, представлених у регіоні (наприклад, Західні Балкани, Південний Кавказ тощо; біогеографічні семінари у 2015-2016 роках для України були проведені спільно з Молдовою,

Білоруссю та Російською Федерацією), за умови, що всі вони надали базу даних мережі Емеральд достатньої якості, яка дозволить оцінити достатність територій Мережі, як описано вище.

На семінарах обговорюються: 1) проекти Довідкових переліків для видів та оселищ; 2) достатність визначених територій Емеральд для забезпечення збереження кожного виду та оселища відповідно до узгоджених Довідкових переліків для видів та оселищ та 3) придатність запропонованих територій для включення до остаточного списку територій мережі Емеральд.

Учасниками семінарів з оцінювання є:

- делегація країни
- Рада Європи
- оцінювачі
- НУО
- незалежні експерти
- спостерігачі

Семінар проводиться у формі дискусії між зацікавленими сторонами, зазначеними вище, де кожний вид і оселище оцінюються на рівні країни та біогеографічного регіону, відповідно до узгодженого Довідкового переліку для видів та оселищ.

Порядок обговорення

Голова зустрічі є представником Постійного комітету або Бюро Бернської конвенції і забезпечує наступний порядок надання слова сторонам дискусії:

1. Експерти / оцінювачі: представляють основні факти по кожному виду/оселищу у кожному біогеографічному регіоні та країні та запропонований висновок (якщо ситуація зрозуміла).
2. Делегація країни, яка може складатися з одного делегата, який представляє компетентний національний орган (у випадку України – Мінприроди), який супроводжується кількома науковими радниками.
3. НУО (до даної категорії учасників семінару відносять всіх, хто бажає озвучити свої зауваження щодо оцінок, які пропонуються на семінарі, в тому числі науковців та представників неурядових громадських організацій, які за власною ініціативою беруть в ньому участь).
4. Незалежні експерти (Голова зустрічі може закликати незалежного експерта, який запрошений взяти участь у семінарі, представити свою позицію, у випадках, коли консенсусу неможливо досягти).
5. Голова: модерує дискусію і оголошує висновок по кожному пункту обговорення.

Під час обговорення оцінки достатності мережі Емеральд по конкретному виду/оселищу у певному біогеографічному регіоні країни, від Делегації країни та від НУО дозволяється виступати лише по одній людині, тому такі особи повинні бути узгоджені перед початком семінару внутрішньо кожною із зацікавлених сторін. Особа,

---

яка виступає від імені Делегації країни чи НУО, може змінюватися в ході семінару, наприклад, коли обговорюються інші види/оселища в інших біорегіонах.

Сама дискусія на біогеографічному семінарі виглядає наступним чином: на екрані демонструється мапа територій, які включені у Мережу для конкретного виду/оселища. Потім надається слово офіційній делегації, представник якої пропонує свою оцінку, потім надається слово представникам НУО, якщо їх думка не співпадає з позицією офіційної делегації, то слово надають незалежному експерту від Бернської конвенції, який може підтримати думку офіційної делегації або НУО чи висловити власну думку з приводу виду або оселища, що обговорюється. Заключну оцінку визначає Голова, яку він оголошує всім в кінці дискусії по кожному виду чи типу оселища. Прийняття оцінок по видам/оселищам, які вказують на недостатність Мережі для їх збереження у довгостроковій перспективі, є приводом додавати до неї нові території, у яких наявна висока частка національного ресурсу популяції виду/площі оселища. Варто зазначити, що навіть при оцінці SUF (яка означає, що Мережа є достатньою), є можливість вплинути на додавання нових територій для виду/оселища в Мережу, якщо будуть доступні нові наукові дані, які це доводять, або відбудеться корекція інформації у базі даних Мережі.

Результатом обговорень на семінарі є узгоджений висновок про достатність / недостатність пропозицій щодо включення територій до Мережі для збереження кожного окремого виду та оселища (типи висновків наведені в Таблиці 1), в розрізі біогеографічних регіонів та країн.

Висновки семінару оформлюються в документі під назвою Остаточні докладні висновки семінару (Final detailed conclusions of the seminar), разом з Довідковими переліками для видів та оселищ (Reference Lists for species and habitats), які оприлюднюються на веб-сторінці Бернської конвенції: <http://www.coe.int/en/web/bern-convention/meetings>.

Запропоновані території до включення у Мережу, які не містять жодних видів із Резолюції № 4 або оселищ із Резолюції № 6 Конвенції, обговорюються для оцінки їх придатності для включення у Мережу, посилаючись на загальні умови вибору таких територій, що описані в Рекомендації №16.

На пізніх етапах побудови Мережі, після проведення біогеографічного семінару (семінарів) може виникнути потреба у подальшому оцінюванні за рахунок додаткових пропозицій включення до Мережі нових територій або модифікації існуючих. В такому випадку можуть бути організовані двосторонні зустрічі між окремими Сторонами Бернської конвенції та Секретаріатом Бернської конвенції (включаючи також ЕТС / ВД як незалежне журі), щоб стежити за розвитком Мережі у зацікавленій країні.

Дії, які необхідно здійснити після біогеографічного семінару

Остаточні докладні висновки семінару допоможуть Сторонам визначити, які дії вони повинні здійснити, щоб поліпшити мережу Емеральд (Смарагдову мережу) на національному та біогеографічному рівні. Таблиця 1 показує типи висновків, які використовуються під час біогеографічних семінарів та дії, які потрібно буде виконати Сторонам після семінару.

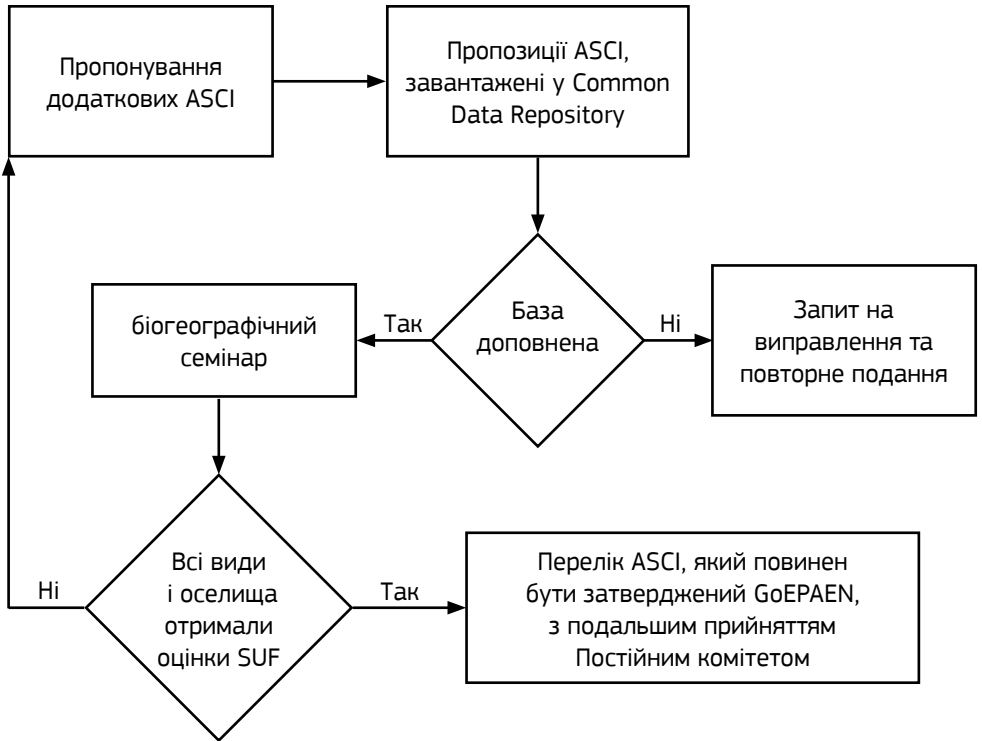
Разом з поширенням Остаточних докладних висновків, GoEPAEN та Секретаріат Бернської конвенції узгоджують дату, до якої очікується надання сторонами необхідних змін та доповнень щодо територій, які пропонується включити до Мережі.

Таблиця 1. Типи висновків (оцінок), що використовуються під час біогеографічних семінарів

Тип висновку	Значення висновку	Дія, яку необхідно здійснити після біогеографічного семінару
SUF	Sufficient	мережа є достатньою, у додаванні нових територій до неї немає потреби
IN MAJOR	Insufficient major	жодної території для виду/оселища на даний час в мережі немає; мають бути додані території для виду/оселища
IN MOD	Insufficient moderate	мережа недостатня, до неї мають бути додані нові території
IN MIN	Insufficient minor	оселища / види мають бути додані до бази даних в існуючих територіях мережі, але у додаванні нових територій немає потреби
CD	Correction of data	інформація щодо виду/оселища в базі даних мережі Емеральд має бути скоригована/доповнена/видалена
Sci Res, SR	Scientific reserve	точний висновок неможливий: потрібно провести дослідження / вирішити наукову проблему – інтерпретація оселища, суперечливість наявності виду тощо
Excl. Ref.	Delete from Ref List	вид/оселище не представлений у країні і буде видалений зі списку видів/оселищ для країни, по яким проводиться оцінка

Типи висновків можуть бути об'єднані, наприклад, «IN MOD і CD» буде означати, що необхідне визначення додаткових територій Мережі і що існуючі пропозиції територій потребують виправлення чи доповнення. «IN MOD GEO» означає, що необхідне визначення додаткових територій у певному регіоні для усунення географічного пробілу (geographical gap). «SR Ref List» (Scientific reserve on the Reference List): регулярна наявність виду/оселища непевна і потребує підтвердження.

**Схема 2. Опис циклу оцінки мережі Емеральд:
від подання бази даних до затвердження ASCI** ¹³

¹³ <https://rm.coe.int/168074669d>

Розділ 2.

Проектування мережі Емеральд (Смарагдової мережі) в Україні у 2009-2016 роках та її аналіз

2.1. Проектування Мережі в Україні у 2009-2016 роках

Україна, приєднавшись до Бернської Конвенції, зобов'язалась здійснювати заходи з охорони видів та оселищ, в тому числі і шляхом створення мережі Емеральд (Смарагдової мережі). Відповідальним органом за виконання зобов'язань, визначених Бернською конвенцією в Україні, є Міністерство екології та природних ресурсів України (далі – Мінприроди), в його складі питаннями проектування мережі Емеральд (Смарагдової мережі) опікується Департамент екомережі та природно-заповідного фонду.

У 2009-2011 рр. реалізовувалась перша Спільна програма Європейського Союзу та Ради Європи, щодо підтримки розширення принципів мережі Натура 2000 через мережу Емеральд (Смарагдову мережу) у Східній Європі та Південному Кавказі (далі – Спільна програма).¹

Проект, що реалізовувався з 16.12.2008 до 15.04.2012 у рамках зазначеної Спільної програми, надавав допомогу семи цільовим країнам (Україна, Вірменія, Азербайджан, Білорусь, Грузія, Молдова та Російська Федерація) у оцінці їх природних ресурсів та визначенні видів і оселищ для захисту у рамках Мережі, а також у виборі потенційних ASCI, придатних для забезпечення довготривалого виживання видів, що охороняються Бернською конвенцією. Виконання вищезазначеного проекту в Україні здійснювала благодійна організація «Інтерекоцентр».

Спільна програма була спрямована також на:

- Налагодження роботи та навчання національних мультидисциплінарних команд, що займаються проектуванням Мережі;
- Визначення потенційних ASCI Мережі у цільових країнах;
- Збір даних по видах та оселищах і відображення їх поширення на мапах;
- Опис потенційних ASCI з використанням Стандартної форми даних (SDF) програмного забезпечення Емеральд/Натура 2000.

Таким чином, проект Спільної програми мав на меті визначити та описати території, які відповідають критеріям для включення у Мережу, тобто відповідав Фазі I загальної схеми процесу проектування Мережі. **В результаті проекту, станом на кінець**

¹ <http://pjp-eu.coe.int/en/web/emerald-network/1st-joint-programme>

2011 року, офіційними розробниками Мережі в Україні, до включення в неї було запропоновано 151 територію.²

Подальші проекти (10.2012 – 10.2016), реалізовувалися на виконання другої Спільної програми, що фінансувалась Європейським Союзом і здійснювалась Радою Європи «Підготовка мережі природоохоронних територій Емеральд – Фаза II», були направлені на реалізацію Фази II процесу створення Мережі.³ Виконавцем даних проектів в Україні була також благодійна організація «Інтерекоцентр».

Ці проекти були продовженням попередньої Спільної Програми ЄС / РЄ щодо створення мережі Емеральд, яка була впроваджена в період 2009-2011 рр. у тих самих цільових країнах та безпосередньо спиралася на результати попереднього проекту.

Загальні завдання другої Спільної програми полягали у поширенні філософії та методології мережі Natura 2000 для вищезазначених семи цільових країн, просування Бернської конвенції та екологічних принципів ЄС у сфері захисту оселищ та видів за межами Європейського Союзу і допомоги цим країнам виконати зобов'язання, що виникають із приєднання до Бернської конвенції.

Додаткова інформація про Спільну програму ЄС / Рада Європи по Фазі II розвитку Мережі доступна на веб-сторінці: <http://www.coe.int/en/web/bern-convention/projects>

Проекти другої Спільної програми були спрямовані на досягнення повністю діючої загальноєвропейської мережі Емеральд до 2020 року (див. Додаток 7) і тому ставили перед собою завдання щодо досягнення наступних результатів:

- 1) визначення потенційних територій Емеральд у цільових країнах;
- 2) проведення наукової оцінки достатності цих територій для забезпечення довготривалого виживання цільових видів та оселищ;
- 3) розробку конкретних керівних принципів щодо затвердження та управління територіями Емеральд на національному рівні.

Конкретні цілі проектів різнилися в різних цільових країнах залежно від площі країни та стану розвитку Мережі:

- Вірменія, Азербайджан, Грузія, Молдова: виявлення всіх потенційних територій Мережі та наповнення відповідної бази даних;
- **Україна: виявлення 80 % потенційних територій Мережі та наповнення відповідної бази даних;**
- Білорусь та Російська Федерація: ідентифікація 50% потенційних територій Мережі та наповнення відповідної бази даних.⁴

Під час однієї із робочих зустрічей, що відбулася у рамках проекту (квітень 2013), експертами було чітко продемонстровано, що включення до Мережі лише основних

2 http://eng.menr.gov.ua/docs/activity.../Smarahdova%20merezha%20v%20Ukrai_ni.pdf

3 <http://pjp-eu.coe.int/en/web/emerald-network/home>

4 DESCRIPTION OF THE ACTION – European Union – Council of Europe Joint Programme for the preparation of the Emerald Network of Nature Protection Sites, phase II (DCI-ENV/2012/289-173) Version 2, May 2014

природоохоронних територій в цих країнах не буде достатнім для задоволення вимог побудови мережі Емеральд.

Проекти також постулювали, що для того, щоб бути завершеною, мережа Емеральд потребує, щоб ASCI в межах кожної країни:

- репрезентували гарне покриття розподілу видів та оселищ в межах біогеографічного регіону в межах країни;
- репрезентували гарне покриття варіацій в межах кожного біогеографічного регіону в межах країни;
- покривали собою значну частку загальної площі країни;
- забезпечували сполучення з ASCI інших країн;
- включали потенційні «сходинки» для розповсюдження видів з одного ASCI до іншого;
- репрезентували генетичні та екологічних варіації видів;
- репрезентували добре адаптовану Мережу до різних моделей розподілу по всій Європі.

В якості остаточного результату діяльності, виконаної у проекті за 2013 рік офіційними розробниками мережі Емеральд (Смарагдової мережі) в Україні – БО «Інтерекоцентр», зазначено, що було підготовлено базу даних по видах і оселищах та цифрові межі для **159 запропонованих Україною територій Мережі (8 нових ASCI було запропоновано Україною у 2013 році)**, що включали: 18 природних заповідників; 6 біосферних заповідників; 43 національних природних парки; 18 регіональних ландшафтних парків; 31 заповідну територію загальнодержавного та місцевого значення інших рангів; 6 Рамсарських водно-болотних угідь; 13 водно-болотних угідь та 24 території з високим біорізноманіттям, що включають види та оселища із Резолюцій №4 та №6 Бернської конвенції. Ці 159 територій Мережі охоплювали 7,4 % загальної площі України.⁵

До першого туру біогеографічних семінарів з оцінки достатності Мережі для збереження видів і оселищ із Резолюцій №4 та №6 Бернської конвенції (що розпочався із семінару по видам птахів у листопаді 2015 року), Україна підійшла, подавши до Ради Європи пропозиції щодо включення до Мережі 169 територій⁶, тобто з 2013 по 2015 рік у неї були включені додатково лише 10 територій.

Перед міжнародними біогеографічними семінарами зазвичай проводяться національні біогеографічні семінари. 03.11.2015 р. офіційними розробниками проектованої Мережі в Україні, БО «Інтерекоцентр», був проведений семінар «Оцінка ефективності Смарагдової мережі в Україні для збереження птахів з Резолюції №6 Бернської конвенції». Однак, внаслідок низької поінформованості учасників семінару про існування Мережі та принципи її проектування, а також неможливість проаналізувати дані щодо чисельності популяцій видів птахів загалом у країні та в кожній проектованій території Мережі (через недоступність бази даних Мережі), на цьому заході національної оцінки достатності проектованої Мережі для збереження видів птахів із Резолюції №6 Бернської Конвенції здійснено не було.

5 <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=2621629&SecMode=1&DocId=2170182&Usage=2>

6 Звіт Міністерства екології та природних ресурсів України про хід виконання Загальнодержавної програми формування національної екологічної мережі України за 2015 рік

Наступний подібний семінар, організований БО «Інтерекоцентр» (напередодні біогеографічного семінару, що відбувся у травні 2016 року в Молдові) по видах риб, було організовано і проведено таким же чином, як і попередній. Натомість, БО «Інтерекоцентр» прозвітував Раді Європи, що національні біогеографічні семінари були успішно проведені.

У 2015-2016 роках пройшов перший тур біогеографічних семінарів з оцінки достатності мережі Емеральд (Смарагдової мережі) України для збереження видів і оселищ із Резолюцій №4 та №6 Бернської конвенції. Докладну інформацію про перебіг цих біогеографічних семінарів наведено у наступному розділі.

18.11.2016 року Постійний комітет Бернської конвенції затвердив Оновлений перелік офіційно прийнятих територій мережі Емеральд, який для України включає 271 територію (див. Додаток 8). Натомість і ця, оновлена версія проєктованої Мережі в Україні, не може вважатися остаточною, адже висновками трьох біогеографічних семінарів (2015-2016 рр.) вказана необхідність включення до Мережі багатьох нових територій, які мають увійти до неї перед наступним туром біогеографічних семінарів, що відбудуться починаючи з 2018 року (на березень 2018 року заплановане проведення біогеографічного семінару з оцінки достатності Мережі для збереження видів птахів із Резолюції №6 Бернської конвенції). А під час другого туру біогеографічних семінарів, найбільш імовірно, знову буде наочно показано необхідність включення до Мережі нових територій для збереження видів і оселищ.

Підсумовуючи період розробки Мережі БО «Інтерекоцентр» з 2009 до кінця 2016 року, варто констатувати, що спроектована Мережа має фрагментований характер, у ній існує багато «білих плям». Сам процес розробки Мережі у зазначений період проходив непрозоро, до нього не були залучені необхідні фахівці, а застосований підхід до проектування Мережі нівелював саму ідею її створення. Разом з тим, варто наголосити, що Бернську конвенцію підписувала Україна, а не БО «Інтерекоцентр», тому відповідати за виконання зобов'язань за Конвенцією, у підсумку, доведеться державним органам, а конкретніше – Міністерству екології та природних ресурсів України. Нажаль, Мінприроди у зазначеному періоді розробки Мережі «самоусунулося» від процесу та практично не проводило інформаційної та просвітницької кампанії по тематиці проектування Мережі. Також варто зазначити, що на жаль, на даний час база даних Мережі в Україні залишається закритою (<http://cdr.eionet.europa.eu/ua/coltlvbca/>), що значно обмежує можливість аналізу та коригування даних у ній фахівцями. Відкриття бази даних для широкого загалу дозволило б продовжити дискусію щодо достатності Мережі на більш високому науковому рівні, при використанні більшого обсягу та більш нових даних про чисельність видів і розповсюдження оселищ, та сприяло б більш ефективній побудові Мережі на основі найновіших наукових даних.

Більш детальний експертний аналіз існуючої проєктованої Мережі наведений далі.

2.2. Експертний аналіз проектованої мережі Емеральд (Смарагдової мережі) станом на вересень 2017 року та пропозиції щодо подальшого проектування Мережі

Аналіз існуючої версії Мережі

В Рекомендації 16 Бернської конвенції «Про території особливого природоохоронного значення» (п. 1, підпункти *a-e*) зазначено, що до мережі Емеральд (Смарагдової мережі) мають належати території, важливі для збереження видів та оселищ з Резолюцій № 4 та № 6 Бернської конвенції. Першим кроком з визначення таких територій, мала б стати інвентаризація поширення цих видів та оселищ на території України та визначення місць їх найбільшої концентрації. У більшості країн формування Мережі відбувалося саме у такий спосіб – від конкретних локалітетів видів та оселищ – до територій. Натомість офіційні розробники Мережі в Україні пішли значно легшим шляхом – вони збирали інформацію про наявність вказаних видів і оселищ на територіях вже існуючих об'єктів природно-заповідного фонду (далі – ПЗФ) найвищого рангу (біосферні та природні заповідники, національні природні парки, регіональні ландшафтні парки), що першочергово були включені ними до Мережі. Такий формальний підхід дозволив швидко прозвітувати, не здійснюючи складну роботу, але на практиці призвів до того, що розроблена Мережа практично не збільшує кількість природоохоронних територій. На жаль, такий підхід вже неодноразово використовувався в Україні в минулому, коли до законодавства вводили додаткові механізми охорони природи, але замість створення природоохоронних територій нових типів до їх числа відносили вже існуючі території природно-заповідного фонду. Так, перші схеми екомережі були схемами існуючих великих територій ПЗФ, поєднані уявними коридорами; до рамсарських угідь і ІВА-територій також включали переважно існуючі ПЗФ національного значення, інформація про які зосереджена в Міністерстві екології та природних ресурсів України. Ця схема роботи була використана розробниками і при проектуванні мережі Емеральд (Смарагдової мережі) в Україні.

Отже, більшість територій мережі Емеральд (Смарагдової мережі) України дублюють існуючі об'єкти природно-заповідного фонду і таким чином не поліпшують стан охорони видів та оселищ, до того ж, часто, вони не ефективні через законодавчо закріплену консервативність природоохоронної діяльності; потребують розширення завдяки недосконалії системі погодження при створенні об'єктів природно-заповідного фонду, або ж включають населені пункти, сільськогосподарські угіддя та інші трансформовані території тощо, що нівелює природоохоронну цінність таких об'єктів. Натомість, величезна кількість місць найбільшої концентрації «емеральдівських» видів та оселищ, що розташовані за межами ПЗФ, не охоплені запропонованою версією Мережі.

Такий підхід до проектування Мережі призвів до того, що до неї були включені не цілісні природні комплекси, а лише окремі їх фрагменти. За винятком Карпатсько-

го регіону та окремих частин Полісся і Криму, на решті території України природні комплекси збережені переважно в долинах річок, вздовж яких простягаються подекуди безперервні масиви природних ландшафтів. Охорона таких цілісних природних комплексів – це об'єктивний підхід, єдино-правильний у випадку, коли йдеться про необхідність охорони природних популяцій видів та їх оселищ. На семінарах та інших заходах, присвячених Мережі, її офіційні розробники та керівництво Мінприроди пояснювали недотримання цього принципу в актуальній схемі Мережі недоречними, на етапі проектування Мережі, питаннями землекористування і погодження територій.

Обрана БО «Інтерекоцентр» методика отримання фактичних даних не давала можливості провести якісної інвентаризації видів та оселищ із Резолюцій №4 та №6 Бернської конвенції, які трапляються за межами вказаних об'єктів природно-заповідного фонду, оскільки, як зазначено у виданій ними книзі «Смарагдова мережа в Україні»⁷: *«для того, щоб з'ясувати чисельність та поширення зазначених видів рослин на території країни, користувалися літописами природи біосферних та природних заповідників, національних природних і регіональних ландшафтних парків, матеріалами, що зберігаються в установах природно-заповідного фонду, Департаменті заповідної справи Мінприроди та територіальних органах Мінприроди, гербарними матеріалами, літературними джерелами, виїздили в експедиції, зокрема в заповідники і парки й співпрацювали там з ботаніками»*. Також є відомості про те, що від Мінприроди України до працівників наукових відділів нацпарків і заповідників поступало прохання заповнити Стандартні форми даних (SDFи) на ці території ПЗФ у Мережі, на основі даних щорічного ведення «Літопису природи». З якою метою ці форми заповнювати – науковцям установ природно-заповідного фонду не повідомлялось, їх авторство у SDF-ах та у виданні «Смарагдова мережа в Україні» не зазначено.

Такий, спрощений підхід, розробників Мережі призвів до виникнення низки негативних наслідків. З одного боку, реалії заповідної справи в Україні були, і досі залишаються такими, що межі природно-заповідного об'єкту часто визначаються не його об'єктивною природоохоронною цінністю, а низкою суб'єктивних причин, насамперед, можливістю отримання згоди землекористувачів. Тому інколи до складу таких об'єктів потрапляють території, що не мають достатньої природоохоронної цінності і були взяті під охорону як непотрібні землекористувачу, а також ділянки, природоохоронну цінність яких було втрачено через невідповідний менеджмент, зокрема, резерватогенні сукцесії.

Натомість часто трапляється, що території, які мають високу природоохоронну цінність, не увійшли до складу природно-заповідних територій, тому що землекористувачі не надали своєї згоди на створення відповідних об'єктів. А оскільки такі території знаходяться за межами існуючих об'єктів природно-заповідного фонду, відповідно, у більшості випадків, вони не увійшли і до складу проектованої Мережі. Разом із тим,

7 Болтачов О.Р., Дідух Я.П., Дудкін О.В., Іваненко І.Б., Карпова Є.П., Кохан О.В., Онищенко В.А., Парчук Г.В., Проценко Л.Д., Сіренко І.П., Соломаха Т.Д., Червоненко О.В., Яремченко О.А. Смарагдова мережа в Україні / За ред. Л.Д.Проценка. — Київ: —Хімджест, 2011. — 192 с.

включення територій до Мережі не вимагає вилучення територій, отже могло б стати реальною можливістю визнання природоохоронного статусу ділянок у таких випадках. Саме цим можна пояснити наявність суттєвих пробілів в існуючій Мережі України, особливо в центральних та південних аграрних регіонах, де природні екосистеми є фрагментованими, а отже і більш вразливими до зовнішніх впливів. Саме в цих регіонах, з огляду на їхню господарську освоєність, значно важче отримувати погодження землекористувачів на створення об'єктів природно-заповідного фонду.

Такі «географічні пробіли» є чисельними в існуючій версії Мережі: деякі регіони із специфічним комплексом рослинних угруповань та видів дуже слабо представлені, або навіть не включені до неї. Зокрема, відповідно до Геоботанічного районування України, такими є Північноподільський, Центральноподільський, Бузько-Інгульський, Правобережнопридніпровський, Південнокодринський, Саратовський, Донецький геоботанічні округи.

Запропонована схема Мережі є досить фрагментованою, і по суті, не є мережею. Окремі території, включені до неї, ізолювані одна від одної, часто на десятки кілометрів. Наслідком цього є неможливість обміну генетичним матеріалом та можлива втрата біорізноманіття. Це питання особливо актуальне в умовах степової зони, як найбільш антропогенно трансформованого регіону України. Невеликі за розміром ізолювані ділянки зі степовими оселищами мають низьку здатність до самовідновлення. Тому, в умовах майже тотального знищення степових екосистем, практично кожна ділянка зі збереженими степовими оселищами і характерними для них видами рослин і тварин, має суттєву цінність.

В такому контексті не зовсім зрозумілим є той факт, що межі існуючих територій Мережі часто є штучними, а самі території мають значно меншу площу, ніж могли б. Зокрема, межі об'єктів, до складу яких входять значні акваторії (наприклад, «Дніпровсько-Бузький лиман», «Нижній Дніпро», «Каховське водосховище», «Кременчуцьке водосховище» та ін.), проведені по урізу води, а суміжні схили річок та яружно-балкові системи з цінними угрупованнями степової рослинності, часто знаходяться поза межами об'єкту. Такі природні екотони характеризуються найвищим біорізноманіттям і важливі для збереження раритетних видів флори і фауни та видів і оселищ із Резолюцій №4 та №6 Бернської конвенції. На терасах Дніпра (тепер водосховищ) представлені типи оселищ *E1.2 Perennial calcareous grassland and basic steppes – Багаторічні трав'яні угруповання на вапняках та смену; F3.241 Central European subcontinental thickets – Центральноєвропейські субконтинентальні чагарники; H3.511 Limestone pavements – Горизонтальні відслонення вапняків* тощо. Також для об'єктів, що включають водні ділянки (русліві частини річок, водосховища тощо), є характерним проведення меж територій Мережі по адміністративних межах області, району або навіть сільради, часто пов'язане з вищезазначеною проблемою включення у Мережу існуючих об'єктів природно-заповідного фонду. Таким чином порушується цілісність територій.

Іншим прикладом негативних наслідків автоматичного перенесення територій природно-заповідного фонду до Мережі є найбільший в Європі національний природний парк «Подільські Товтри», до складу якого увійшли повністю Кам'янець-Подільський

район і частини Чемеровецького та Городецького районів Хмельницької області, в тому числі майже 100-тисячне місто Кам'янець-Подільський і 94 населені пункти, інфраструктурні елементи, сільськогосподарські та девастовані землі. Загалом з 261 316 га площі національного парку, орні землі та населенні пункти займають 202 029 га, тобто 77,3 % площі. Поля у складі НПП «Подільські Товтри» займають кожен 20-й квадратний метр формальної площі Мережі. Автоматичне включення такого об'єкту до Мережі значно знижує репрезентативність цієї природоохоронної мережі та ефективність її функціонування, але збільшує процентне покриття Мережею території України у звітах розробників.

Важливим аспектом просторової оцінки Мережі є вирахування її частки від площі України простим математичним чином: площа територій Мережі сумується, множиться на 100 і ділиться на площу України. Виходить 10 %. Такий підхід є некоректним, адже під час сумування додається і велика частина морських акваторій, що є частинами НПП і заповідників. Морські акваторії не входять в територію України, а отже такий математичний шлях призводить до відчутного завищення реальної частки територій, що охоплені мережею. При проведенні обрахунків площі, зайнятої Мережею, рахувати площі в межах територіальних вод потрібно окремо, а в межах виключної економічної зони – взагалі не враховувати. Для прикладу, заказник «Філофорне поле Зернова», що включений до Мережі (UA0000139), займає площу понад 4000 км² і знаходиться в морській акваторії Чорного моря, у виключній економічній зоні України, тобто – поза межами держави.

Як показує досвід країн ЄС, в середньому Мережа займає 18 % суші ЄС і майже 6 % його морської території. Тобто для територіальних вод обрахунок ведеться окремо.

Якщо ж **аналізувати дані окремих територій Мережі**, то і тут можна знайти низку помилок, які можуть суттєво ускладнити, а інколи й унеможливити складання їхніх менеджмент-планів.

Так, вже згадана територія заказника «Філофорне поле Зернова», включеного до Мережі, являє собою частину акваторії Чорного моря, мінімальна відстань від якої до берегової смуги складає близько 38 км. Дані щодо розповсюдження видів птахів на цій території виглядають сумнівно, враховуючи, що в цій акваторії немає жодних островів чи піщаних кіс, натомість до SDF даної території внесені наступні види птахів: A001 *Gavia stellata*, A002 *Gavia arctica*, A007 *Podiceps auritus*, A060 *Aythya nyroca*, A068 *Mergus albellus*.

Стандартна форма даних території Мережі «UA0000089 – національний природний парк "Кармелюкове Поділля"» містить інформацію про те, що на цій території присутні такі оселища, як **E2.2 Low and medium altitude hay meadows – Рівнинні та низькогірні сінокосні луки** і **E5.4 Moist or wet tall-herb and fern fringes and meadows – Мокрі або вологі високоотравні та папоротеві узлісся і луки**. Натомість достатньо хоч раз побувати на території цього національного природного парку, щоб зрозуміти, що лучні біотопи тут відсутні, як відсутні і природні умови для їхнього формування. Але оскільки цей тип оселища занесений до Стандартної форми даних на об'єкт Мережі, адміністрація парку мусить забезпечити його збереження. Лишається тільки не зрозумілим – як зберігати те, чого

немає? Водночас на території парку є надзвичайно цінні з природоохоронної точки зору ділянки степових екосистем – тип оселища **E1.2 Perennial calcareous grassland and basic steppes – Багаторічні трав'яні угруповання на вапняках та стени** з участю видів, занесених до Резолюції 6 – *Carlina onopordifolia*, *Pulsatilla grandis*, *P. patens*, однак це оселище в Стандартній формі даних відсутнє, як і останній з перелічених видів рослин. Такі прикрі помилки свідчать про відсутність збору фактичних даних, хоча проведення польових досліджень на території парку, аналіз наявної літератури і навіть спілкування зі співробітниками парку дозволили б уникнути таких помилок.

Відсутність експертних оцінок окремих фахівців або груп експертів, недостатнє обговорення дискусійних теоретичних питань при проектуванні існуючої Мережі, викликало й інші недоречності. Так, майже для всіх об'єктів степової зони України у вже згаданій вище книзі «Смарагдова мережа України» (2011) наводиться оселище **E2.25 Continental meadows – Континентальні луки**. Для фахівців це виглядає досить дивним, оскільки відомо, що поширення мезофітних луків у степову зону лімітується аридністю клімату і засоленням ґрунтів. Не кажучи вже про те, що присутність континентальних луків у приморських заповідниках і національних парках, таких як «Азово-Сиваський», «Меотиди» та ін. є малоімовірною. В чинному варіанті переліку оселищ Резолюції №4 Бернської конвенції цей тип наводиться як **E2.2 Low and medium altitude hay meadows – Рівнинні та низькогірні сінокосні луки** і на біогеографічному семінарі, присвяченому Мережі степової зони, цей тип було запропоновано для 24 об'єктів, що з вищезазначених причин, викликало значні сумніви в експертів. На щастя, після критичних зауважень, цю помилку було виправлено.

Іншою недоречністю виглядає присутність оселища **G1.8 Acidophilous Quercus-dominated woodland – Ацидофільні дубові ліси** на території національних парків «Подільські Товтри» і «Дністровський каньйон». Справа в тім, що материнськими породами і обумовили формування унікальних екосистем цих об'єктів, є карбонатні породи і зокрема вапняки, що являють собою залишки коралових рифів неогенового моря. Не зрозуміло, яким чином на цих вапняках могли сформуватися ацидофільні діброви. Відповідно до характеристики в Інтерпретаційному посібнику оселищ, перелічених в Резолюції №4 Бернської конвенції (Interpretation manual of the habitats listed in Resolution No.4, 2015)⁸ оселища **E5.4 Moist or wet tall-herb and fern fringes and meadows – Мокрі або вологі високотравні та папоротеві узлісся і луки** поширені лише в межах неморальної та бореальної зон, отже не представлені в степовій зоні, натомість в українському варіанті цей тип оселищ наводиться для багатьох територій Мережі степової зони, зокрема Куяльницького та Тилігульського лиманів, Нижньодністровського НПП, НПП «Бузький Гард», Каховського водосховища та ін. Оселище **H2.5 Acid siliceous screes of warm exposures – кислі силікатні осипи теплих експозицій** має бути поширене в багатьох об'єктах, де на денну поверхню виходять породи Українського кристалічного щита. Натомість у наявному варіанті Мережі цей тип оселищ наводиться лише для чотирьох територій. На жаль, ці та інші недоречності

8 Interpretation manual of the habitats listed in Resolution No.4 (1996): <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=2935396&SecMode=1&DocId=2298560&Usage=2>

мають місце і на карті та у Стандартних формах даних на території Мережі, що офіційно оприлюднені на сайті Європейського агентства з навколишнього середовища⁹.

Недостатня репрезентативність існуючої Мережі щодо цінних природних комплексів особливо помітна на регіональному рівні. Зокрема, польові дослідження у долині річки Дністер показали, що до офіційної версії Мережі України не увійшла ціла низка важливих територій. Зокрема, на території Новоушицького району Хмельницької області (с. Пижівка-Куражин), виявлені наступні біотопи: ***C2.12 Hard water springs – Жорстководні джерела***; ***E1.2 Perennial calcareous grassland and basic steppes – Багаторічні трав'яні угруповання на вапняках та стени***; ***E1.112 Sempervivum or Jovibarba communities on rock debris – Угруповання Sempervivum або Jovibarba на уламках скель***; ***F3.241 Central European subcontinental thickets – Центральноевропейські субконтинентальні чагарники***; ***H3.511 Limestone pavements – Горизонтальні відслонення вапняків***; ***F3.16 Juniperus communis scrub – зарості Juniperus communis***; ***F9.1 Riverine scrub (Myricaria germanica scrub) – Прирічкові чагарники (чагарники Myricaria germanica)***; ***G1.7 Thermophilous deciduous woodland – Термофільні листопадні ліси***. Особливої уваги заслуговують долини річок, що є лівими притоками річки Дністер, які також, на жаль, не увійшли до проєктованої Мережі в Україні. Тут трапляється вид, занесений до Резолюції 6 Бернської конвенції – ***Schivereckia podolica***, що росте переважно на вапнякових скелях та виступах. В долинах річок Ушиця, Серет, Тупа, Гнила Липа були зареєстровані досить великі площі рідкісних оселищ: ***E1.2 Perennial calcareous grassland and basic steppes – Багаторічні трав'яні угруповання на вапняках та стени***; ***E1.112 Sempervivum or Jovibarba communities on rock debris – Угруповання Sempervivum або Jovibarba на уламках скель***; ***F3.241 Central European subcontinental thickets – Центральноевропейські субконтинентальні чагарники***; ***H3.511 Limestone pavements – Горизонтальні відслонення вапняків***.

Окремої уваги заслуговує національний природний парк «Пирятинський», в якому у рамках пілотного проєкту APENA проводилось картування біотопів існуючої Мережі в Україні. Було виявлено низку невідповідностей під час детального обстеження території: зокрема за межами існуючої території Мережі UA0000077 опинилися цінні ділянки на околиці с. Шкурати Пирятинського району Полтавської області, на яких присутні значні площі оселищ з Резолюції 4, що класифікуються як ***E2.2 Low and medium altitude hay meadows – Рівнинні та низькогірні сінокосні луки***, ***E3.4 Moist or wet eutrophic and mesotrophic grassland – Вологі і мокрі евтрофні і мезотрофні трав'яні угруповання (зокрема E3.44, E3.46)***, ***E5.4 Moist or wet tall-herb and fern fringes and meadows – Мокрі або вологі високоотравні та папоротеві узлісся і луки (в тому числі E5.4113 Althaea officinalis screens – угруповання Althaea officinalis, E5.423 Continental tall-herb communities of humid meadow – континентальні високоотравні угруповання вологих лук)***. Разом з тим, до включеної у Мережу території входять сільськогосподарські угіддя та антропогенізовані ландшафти, зокрема долина річки Перевод, яка є значно каналізованою, а її біотопи представлені переважно нітрофільними угрупованнями, займає третину вказаної території Мережі.

⁹ <http://wab.discomap.eea.europa.eu/webappbuilder/apps/28/>

Ще однією проблемою існуючої Мережі, яка потребує обговорення, є недостатня цілісність її об'єктів. Деякі ПЗФ, включені у Мережу, складаються із дуже багатьох просторово роз'єднаних ділянок, хоч і зазначені як єдиний об'єкт із відомою площею. Так, Ічнянський НПП (територія Мережі UA0000036) включає 31 окремих фрагмент, Галицький НПП (територія Мережі UA0000035) – 63 фрагменти, а НПП «Північне Поділля» (територія Мережі UA0000120) – 94 просторово відділені території. Тому питання чи доцільно розглядати такі території як єдиний об'єкт Мережі із єдиним на всю територію списком видів та оселищ, а у майбутньому – єдиним менеджмент-планом – потребує обговорення.

З іншого боку, наприклад декілька установ ПЗФ і відповідно територій Мережі розташовані вздовж долини р. Дністер. Це НПП «Дністровський каньйон», НПП «Подільські Товтри», НПП «Хотинський» та природний заповідник «Медобори». Всі ці території ПЗФ межують між собою, утворюючи суцільну смугу. При цьому, акваторія р. Дністер включається то до одного НПП, то до іншого. Отже виникає питання: чи доцільно розглядати цю сукупність територій як різні об'єкти Мережі?

На превеликий жаль, база даних офіційної версії Мережі з усіма локалітетами видів та оселищ досі не оприлюднена, хоча про це неодноразово згадувалось в зверненнях до Секретаріату Бернської конвенції та Мінприроди. Під час біогеографічних семінарів було виявлено велику кількість помилок, в тому числі хибні відомості щодо конкретних місцезнаходжень видів та їх загального ареалу поширення, штучно завищені або зменшені показники чисельності популяцій тощо.

Стан досліджень щодо поширення видів та оселищ

Однією з фундаментальних проблем проведення ботанічних та зоологічних досліджень в Україні є відсутність системи моніторингу біорізноманіття; за великим рахунком, жоден з видів рослин або тварин не має розробленої методики щодо моніторингу його популяцій, відсутні достовірні і повні відомості про поширення, чисельність та динаміку популяцій, в тому числі на більшості територій природно-заповідного фонду. За винятком національних парків і заповідників, понад 8000 заповідних територій України не мають актуальної інформації про видовий склад рослин і тварин, інколи навіть раритетних, на своїй території. Дослідження поза межами заповідних територій є фрагментарними. Таким чином, сказати, які рідкісні види де саме охороняються і яка частина популяцій охоплена охороною – неможливо.

Бюджетне фінансування природоохоронних заходів в Україні здійснюється на тендерній основі. Всі тендери реалізуються лише в межах одного календарного року і оголошуються в кращому випадку у другій половині літа, а найчастіше – восени. Через це для вивчення переважної більшості видів-ефемерів та ефемероїдів, які можуть бути виявлені лише під час цвітіння у весняний період, або для птахів під час гніздування у квітні-червні, – взагалі неможливо отримати державне фінансування польових досліджень в оптимальні для їх обліку сезони. Чимало видів птахів відсутні на території України в ті місяці, на які реально отримати державне фінансування до-

---

сліджень. З тієї ж причини неможливо здійснювати актуальне оновлення відомостей про поширення та стан популяцій видів Червоної книги України, регулярне ведення якої передбачене законодавством.

Вся інша наукова робота ведеться фахівцями по окремих групах за рахунок фінансування закордонними грантами або ж на волонтерських засадах. Результати таких досліджень нерівномірно розподілені по групах видів та територіям дослідження і часто мають безсистемний характер.

Усі вищезазначені недоліки системи інвентаризації біорізноманіття за сучасних реалій української науки і охорони природи є причиною тих проблем, які виникають при заповненні Стандартних форм даних (SDF) на території Мережі, що є невід'ємною складовою методологічної схеми створення її територій. В першу чергу, це стосується підрахування чисельності популяцій видів. Наприклад, доволі складно на великій території оцінити кількість комах, навіть їх щільність на одиницю площі. Також, для птахів і більшості видів комах важко встановити, чи є ділянка, де вид виявлений, місцем його мешкання, чи він трапився досліднику під час випадкового перебування на території. Для таких груп як плазуни та амфібії доцільно використовувати маршрутні обліки (наприклад, ос./км) або відсоткове співвідношення до інших видів у вибірці (при використанні ловчих канавок, парканчиків тощо). В будь-якому разі, такі дослідження потребують якомога більшого використання наявного наукового потенціалу та експертів з відповідних установ з метою отримання більш точних та достовірних даних. Це додатково підкреслює необхідність проведення нових досліджень та збору даних на території запропонованих об'єктів, їх систематизацію з метою отримання чіткого уявлення про те, для захисту чого існує цей об'єкт і як змінюється стан популяцій виду чи його оселища.

На прикладі іхтіофауни, хоча серед інших груп вона є відносно добре дослідженою, найбільшою проблемою Мережі є тотальна відсутність сучасних фауністичних даних для багатьох, якщо не більшості, водних об'єктів України. Останні найповніші дослідження проводились у 60-х, 70-х роках ХХ ст., в деяких випадках – у 80-х і 90-х роках. Також є річки, для яких взагалі не існує даних про рибне населення в історичні часи. Такі дослідження вимагають значних матеріальних витрат, зусиль, а разом з тим, нецікаві для рейтингових журналів, як в Україні, так і за її межами. Подекуди виникають ще й методологічні проблеми, оскільки в країнах ЄС основним методом якісного і кількісного аналізу рибного населення є сертифіковані електролови, а в наших умовах вони заборонені законом. Якщо для рівнинних річок можна застосувати інші знаряддя, принаймні для визначення якісного складу, то для гірських і передгірських це зробити набагато важче. Різні методи призводять до неспівставності наших даних з даними іхтіологів ЄС. З іншого боку, система видачі дозволів на вилов риби зовсім не передбачає, що цю рибу повернути до водойми, а отримання дозволу невеликою групою дослідників для малих, непромислових водойм у стислі терміни є абсолютно неможливим.

Іншим прикладом методологічних проблем є відсутність національного каталогу біотопів/оселищ. Існуючі інтерпретаційні посібники оселищ Резолюції № 4 Бернської конвенції і Додатку I Оселищної Директиви створювалися європейськими

вченими переважно без урахування специфіки рослинного покриву України, тому користуватися ними для інтерпретації українських біотопів/оселищ досить складно, навіть спеціалістам. Опубліковані на сьогоднішній день каталоги біотопів для лісової і лісостепової зон України¹⁰ та Гірського Криму¹¹, по-перше, створювалися з іншою метою, містять значно більш детальну класифікацію, яка в багатьох випадках несумісна з Резолюцією 4 Бернської конвенції, а по-друге, не охоплюють всю територію України. Існуюча ситуація значно ускладнила створення переліку оселищ Резолюції №4 Бернської конвенції для території України, оскільки досі не має одностайності серед українських вчених щодо особливостей застосування Інтерпретаційного посібника по оселищам, і їхні позиції з цього приводу інколи є діаметрально протилежними – від повного ігнорування списку характерних видів біотопів до чіткого слідування наведеному переліку видів. Одні експерти вважають, що потрібно суворо притримуватися опису оселища у посібнику, а інші наполягають на тому, що деякими пунктами наведених характеристик можна знехтувати і у подальшому пропонувати зміни до Інтерпретаційного посібника, які дозволили б його адаптувати для нашої держави. Дійсно виникає питання чи можна вважати присутнім в Україні, скажімо, тип оселища **A2.5 Coastal saltmarshes and saline reedbeds – Приморські солончаки і засолені зарості очерету**, з 14 характерних видів якого у флорі України присутній лише один вид, причому в умовах, що значно відрізняються від описаних для даного оселища, або тип оселища **B1.3 Shifting coastal dunes – Рухливі приморські дюни**, якщо з шести характерних його видів у флорі України присутній також лише один. Обидва вищезазначених типи наводяться для більшості об'єктів узбереж Чорного і Азовського морів на території України. Натомість тип оселища **B1.7 Coastal dune woods – Ліси на приморських дюнах** для України не наводиться, хоча усі його характерні види присутні у флорі України.

Пропозиції щодо подальшого проектування Мережі

Мережа Емеральд (Смарагдова мережа) і робота по її проектуванню є необхідними Україні задля інтеграції у загальноєвропейські процеси охорони видів та оселищ, моніторингових досліджень та управління цінними природними територіями. Цей процес має бути заснований на наукових підходах, ґрунтуватись на партнерстві експертів і мати, передусім, мету надання охоронного статусу максимальній кількості природних територій, популяцій та оселищ рідкісних видів. Зокрема, таку роботу розпочала природоохоронна ініціатива «Emerald – Natura 2000 in Ukraine», розпочавши розробку «тіньового списку» («shadow-list») територій Мережі та беручи активну участь в процесі її формування. Однак розробка Мережі – це питання національного значення, що потребує відповідних рішень та дій, передусім взяття під контроль си-

10 Дідух Я. П., Фіцайло Т. В., Коротченко І. А., Якушенко Д. М., Пашкевич Н. А. Біотопи лісової та лісостепової зон України: [монографія] / За ред. Я. П. Дідуха. – Київ: Макрос, 2011. – 287 с.

11 Дідух Я. П., Мала Ю. І., Пашкевич Н. А., Фіцайло Т. В., Ходосовцев О. Є. Біотопи Гірського Криму / За ред. Я. П. Дідуха. – К.: ТОВ «НВП Інтерсервіс», 2016. – 292 с.

туації Міністерством екології та природних ресурсів та підключення до цього процесу широкого кола науковців з усієї України.

Під час інвентаризації та проектування Мережі потрібно враховувати місця зосередження видів і оселищ як з Резолюцій Бернської конвенції, так і з додатків Оселищної та Пташиної Директив, що дозволить за умови подальшої євроінтеграції з меншими зусиллями інтегрувати мережу Емеральд (Смарагдову мережу) України до мережі Natura 2000. Межі територій Мережі мають бути природними і окресленими відповідно до геоекологічного підходу, насамперед, вони повинні включати цілісні долини річок з найважливішими притоками. Найвищий природоохоронний статус, категорія земель, форма власності та інші штучні аспекти на цьому етапі не мають враховуватись, адже вони не впливають безпосередньо на наявність видів і оселищ з Резолюцій Бернської конвенції.

Вкрай необхідним є створення постійно діючої системи моніторингу біорізноманіття в Україні на базі профільних академічних установ та експертних груп, зокрема у складі природоохоронних організацій. За належної фінансової та правової підтримки така діяльність зможе об'єднати флористичні, фауністичні та геоботанічні дослідження й завершити створення повноцінної мережі природоохоронних територій України та забезпечити подальший моніторинг на їх територіях.

Окремої уваги потребують списки видів та оселищ із Резолюцій №4 та №6 у контексті застосування до території України. Актуальними є доопрацювання змісту списків, номенклатури видів та визначення оселищ. Існує потреба у доповненні існуючих резолюцій Бернської конвенції за рахунок включення вузьколокальних ендемічних видів та біотопів, що не мають аналогів в інших країнах і потребують охорони на європейському рівні. Зокрема, взагалі не охоплені охороною такі вузьколокальні ендеміки, як перлинні волошки (*Centaurea margaritacea*, *C. margarita-alba*, *C. protomargaritacea*, *C. paczoskii*). Присутність деяких видів з Резолюції № 6 (*Cochlearia polonica*, *Najas flexilis*, *Caldesia parnassifolia*) на території України, які наводяться в літературі, потребує підтвердження на основі сучасних даних. Списки видів необхідно ще «адаптувати» до території України, склавши конкретні пропозиції, оскільки є види, які не охоплюються Мережею, але їх оселища необхідно охороняти. Для прикладу, ящірка Ліндгольма (*Darevskia lindholmi*) – ендемік України, вид, який буде внесено в наступне видання Червоної книги України. Тому пропозиції про включення видів до списку Резолюції № 6 необхідно вносити вже зараз. Також дуже важливим є, ґрунтуючись на вже наявних методиках і досвіді інших країн, залучати до створення Мережі спеціалістів-експертів, науковців.

Доповнення потребує також і перелік оселищ, які охороняються Бернською конвенцією. На сьогодні за пропозиціями української сторони до Резолюції №4 Бернської конвенції було включено лише один тип оселищ – ***E1.13 Continental dry rocky steppic grasslands and dwarf scrub on chalk outcrop* – Континентальні остепеннені трав'яні і чагарничкові угруповання на відслоненнях крейди**. На нашу думку, доцільно також включити до цього переліку і інші унікальні оселища – замкнуті депресії (поди) степової зони, кримські гаріги, крейдяні бори на Поділлі і відрогах

Середньоруської височини, грязьові вулкани Керченського півострова, карстові воронки Криму, а також карстові лійки та стінки Західного Поділля та ін.¹²

Що стосується оселищ, як було зазначено вище, наразі відсутня спільна думка фахівців щодо їх дійсного переліку в Інтерпретаційному посібнику, тому існує потреба у створенні каталогу біотопів/оселищ України з переліком усіх типів, їх характеристикою, поширенням в Україні, характерними видами рослин і відповідністю до біотопів/оселищ Резолюції №4 Бернської конвенції і Додатку I Оселищної Директиви.

Потребує врегулювання також юридичний статус території мережі Емеральд (Смарагдової мережі) України. Наразі їх охоронний режим ніяким чином не забезпечено. Жодної служби охорони чи адміністрації вони мати не можуть, а вплив Постійного комітету Бернської конвенції на органи влади в Україні має лише рекомендаційний характер. Тому доцільним є розробка нових законодавчих актів, які б врегулювали створення та функціонування об'єктів Мережі в Україні, внесення змін до існуючих законів України «Про рослинний світ», «Про тваринний світ», «Про екомережу», «Про природно-заповідний фонд» та ін. Найбільш нагальною потребою є введення законодавчих обмежень щодо антропогенних впливів на екосистеми в межах Мережі, а також контролю за виконанням цих обмежень.

2.3. Євроінтеграційні процеси у охороні природи

В рамках процесів євроінтеграції 27 червня 2014 року було підписано Угоду про асоціацію між Україною та Європейським Союзом¹³, (далі – Угода), яку було ратифіковано Україною 16 вересня 2014 року¹⁴. Угода набрала чинності 1 вересня 2017 року, після того як 11 липня 2017 року Рада ЄС ухвалила остаточне рішення про укладення Угоди про асоціацію з Україною від імені Європейського Союзу.¹⁵

Розділ V Угоди – «Економічне та секторальне співробітництво» містить положення про умови та часові рамки гармонізації законодавства України та законодавства ЄС, зобов'язання України щодо реформування інституційної спроможності відповідних установ та принципи співробітництва між Україною, ЄС та його державами-членами у низці секторів економіки України та напрямків реалізації державної галузевої

---

12 Kuzemko A.A., Didukh Ya.P., Onyshchenko V.A., Kish R.Ya., Chorney I.I., Moysienko I.I., Vynokurov D.S. Habitats of Ukraine offered for inclusion in Resolution 4 of the Bern Convention // Save Plants for Earth's Future. Book of abstracts: 8th Planta Europa Conference (May 22-26, 2017, Kyiv, Ukraine) / Edited by Philippe Bardin, Erika Pénezsné Kónya & Mykyta Peregrym. – Kyiv: Publisher Palyvoda A. V., 2017. – P.61

13 повна назва — Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони; текст Угоди: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011

14 <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1678-18/paran2#n2>

15 <https://uk.wikipedia.org/w/index.php?curid=333600>

політики. 28 глав цього розділу Угоди передбачають відповідні заходи у різних галузях, захисту навколишнього середовища присвячена Глава 6 «Навколишнє середовище», статті 360-363, 365, 366 Угоди.

У статті 361 Угоди зазначено, що *«співробітництво має на меті ... заохочення заходів на міжнародному рівні, спрямованих на вирішення регіональних і глобальних проблем навколишнього середовища, inter alia, у таких сферах: ... f) охорона природи, зокрема збереження і захист біологічного та ландшафтного різноманіття (екомережі)»*. Більш конкретно, у Статті 363 Угоди зазначено: *«Поступове наближення законодавства України до права та політики ЄС у сфері охорони навколишнього природного середовища здійснюється відповідно до Додатка XXX до цієї Угоди»*.

Зазначені статті та Додаток XXX підлягали, до вступу Угоди в дію, тимчасовому застосуванню за винятком статті 361, статті 362 (1) (с) та пунктів (а) та (с) статті 365.

Відповідно до Угоди, Україна зобов'язується поступово наблизити своє законодавство до законодавства ЄС, у терміни, визначені у Додатку XXX до Угоди. Зокрема, мають бути впроваджені положення Директиви № 2009/147/ЄС про захист диких птахів¹⁶ (Пташина Директива) та Директиви № 92/43/ЄС про збереження природного середовища існування, дикої флори та фауни (Оселищна Директива зі змінами і доповненнями, внесеними Директивами № 97/62/ЄС, 2006/105/ЄС та Регламентом (ЄС) № 1882/2003).

Так, відповідно до Додатку XXX до Угоди, **положення Пташиної Директиви, які мають бути впроваджені протягом 2 років з дати набрання чинності Угодою, тобто до 1 вересня 2019 року:**

- прийняття національного законодавства та визначення уповноваженого органу (органів);
- оцінка видів птахів, для яких необхідно запровадження спеціальних заходів збереження, та видів регулярної міграції.

Положення Пташиної Директиви, які мають бути впроваджені протягом 4 років з дати набрання чинності Угодою, тобто до 1 вересня 2021 року:

- визначення та позначення спеціальних зон захисту різних видів птахів (ст.4.1);
- встановлення загальної системи захисту всіх видів диких птахів зі спеціальною підкатегорією птахів, на які ведеться полювання, та заборони певних видів ловлі/забою птахів (статті 5, 6, 7, 8, 9(1) та 9.2).

Положення Оселищної Директиви, які мають бути впроваджені протягом 2 років з дати набрання чинності Угодою, тобто до 1 вересня 2019 року:

- прийняття національного законодавства та визначення уповноваженого органу (органів);
- встановлення системи моніторингу природоохоронного статусу оселищ та видів (ст.11);
- встановлення суворого режиму захисту видів, зазначених у Додатку IV, які стосуються України (ст. 12);

¹⁶ <http://old.minjust.gov.ua/file/33346.docx>

- встановлення механізму стимулювання освіти та надання/розповсюдження загальної інформації населенню (ст.22).

Положення Оселищної Директиви, які мають бути впроваджені протягом 4 років з дати набрання чинності Угодою, тобто до 1 вересня 2021 року:

- підготовка реєстру місць, призначення цих місць та встановлення пріоритетів управління ними (включаючи завершення реєстру потенційних територій Смарагдової мережі та впровадження захисних заходів та заходів управління ними) (ст. 4);
- запровадження заходів, необхідних для збереження таких місць (ст. 6).

Відповідно до Угоди, наказом Мінприроди №321 від 14.10.2014 року, створено Робочу групу з охорони природи (далі – Робоча група), та доручено голові Робочої групи розробити та забезпечити виконання Плану поступового наближення національного законодавства до Пташиної та Оселищної Директив. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 квітня 2015 р. № 371-р «Про схвалення розроблених Міністерством екології та природних ресурсів планів імплементації деяких актів законодавства ЄС»¹⁷, зокрема, було схвалено розроблені Мінприроди плани імплементації Пташиної¹⁸ та Оселищної Директив¹⁹.

План заходів з імплементації розділу V «Економічне та галузеве співробітництво» Угоди на 2017–2019 роки затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21.06.2017 р. № 503-р.²⁰

На даний час, для цілей реалізації Угоди, офіційні переклади Оселищної та Пташиної Директив ще не затверджені.

Станом на вересень 2017 року рішеннями сектору з розроблення змін до законодавства Робочої групи з охорони природи, передбачено розроблення окремого основного законопроекту (робоча назва проекту Закону – «Про збереження природних оселищ та видів природної фауни і флори європейського значення в Україні»), що буде містити положення Пташиної та Оселищної директив щодо збереження окремих видів і оселищ та створення відповідної мережі природоохоронних територій. При цьому окремі аспекти щодо наближення українського законодавства до Пташиної та Оселищної директив будуть відображені в законах України «Про екологічну мережу України» «Про тваринний світ», «Про рослинний світ», «Про природно-заповідний фонд України» тощо. Також рішеннями Робочої групи визначено, що Бернська конвенція є механізмом впровадження Оселищної та Пташиної Директив на першому етапі наближення національного законодавства до законодавства ЄС.

---

17 <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/371-2015-%D1%80>

18 http://www.kmu.gov.ua/document/248103080/Dir_2009_147.pdf

19 http://www.kmu.gov.ua/document/248102940/Dir_92_43.pdf

20 <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/503-2017-%D1%80>

Розділ 3.

Участь громадськості та науковців у проектуванні мережі Емеральд (Смарагдової мережі) в Україні

3.1. Роль Ініціативи «Emerald–Natura 2000 in Ukraine» у процесі розробки мережі Емеральд (Смарагдової мережі) в Україні

Через те, що мережа Емеральд (Смарагдова мережа) в Україні розроблялась практично без поширення інформації, ініціатори створення громадської природоохоронної ініціативи «Emerald–Natura 2000 in Ukraine» (далі по тексту також – природоохоронна ініціатива, Ініціатива), дізнались про цей процес від польських колег лише влітку 2015 року.

Ознайомившись зі станом та організацією розробки мережі Емеральд (Смарагдової мережі) в Україні, у червні 2015 року, Полянською К. В. та Борисенко К. А. на волонтерських засадах було започатковано Ініціативу «Emerald–Natura 2000 in Ukraine», метою якої є збереження природи шляхом сприяння розвитку мережі Емеральд (Смарагдової мережі) в Україні. Природоохоронна ініціатива прагне зробити процес розробки Мережі в Україні максимально відкритим та залучити до нього якнайширше коло професіоналів. Ініціатива веде свою роботу у постійній співпраці з науковцями-біологами, які поділяють її мету.

З часу створення природоохоронної ініціативи «Emerald–Natura 2000 in Ukraine» та залучення її до процесу проектування Мережі в Україні і до сьогодні, нажаль, виходить так, що вона фактично виконує частину роботи Мінприроди. В перспективі, було б добре, щоб Мінприроди саме стало на відповідному рівні координувати процес розробки мережі Емеральд (Смарагдової мережі) в Україні на засадах прозорості, інформування та залучення всіх зацікавлених до процесу сторін.

Завданнями природоохоронної ініціативи «Emerald–Natura 2000 in Ukraine» є:

- моніторинг процесу створення мережі Емеральд (Смарагдової мережі) в Україні;
- інформування науковців та НУО про перебіг створення Мережі (на сторінці «Emerald–Natura 2000 in Ukraine» у соціальній мережі Facebook (<https://www.facebook.com/Emerald-Natura-2000-in-Ukraine-867789766669924/>) та на сайті Смарагдова мережа України <http://pryroda.in.ua/emerald/>);
- проведення навчальних семінарів для біологів та НУО на тему проектування Мережі;
- залучення ширшого кола науковців до розробки та розвитку Мережі в Україні;
- участь у оцінці достатності Мережі в Україні для охорони видів та оселищ шляхом участі у біогеографічних семінарах;
- розробка «тіньового списку» («shadow list») територій, які пропонується включити до Мережі в Україні.

3.2. Внесок Ініціативи «Emerald–Natura 2000 in Ukraine» у розвиток мережі Емеральд (Смарагдової мережі) в Україні у 2015–2017 роках

Протягом 2015–2017 років природоохоронна ініціатива «Emerald–Natura 2000 in Ukraine» розпочала роботу над розвитком мережі Емеральд (Смарагдової мережі) в Україні зі сторони громадськості. За цей короткий період, який значною мірою був витрачений на вивчення питання, процедур, налагодження мережевої роботи та пошуки можливостей щодо залучення до цього процесу ширшого кола спеціалістів, проведення освітніх семінарів та польових досліджень, члени Ініціативи здійснили низку перших кроків в бік розвитку Мережі (детальна інформація про кожний із перелічених напрямків роботи наведена далі у цьому та в інших розділах – див. посилання у тексті):

1. Зібрано колектив експертів для аналізу достатності проектованої Мережі в Україні та проведено аналіз стану розробки Мережі в Україні (див. Розділ 2).
2. Піднято проблему відкриття доступу до бази даних мережі Емеральд в Україні перед Мінприроди та Секретаріатом Бернської конвенції. На даний час база даних відкрита лише у вигляді інтерактивної мапи, де можна переглянути SDF-и на кожну територію окремо: <http://wab.discomap.eea.europa.eu/webappbuilder/apps/28/>.
3. Взяти активну участь у першому турі біогеографічних семінарів з оцінки достатності Мережі в Україні для охорони видів і оселищ (3 семінари, 2015–2016 роки).
4. Провели 3 навчальних семінари для біологів та НУО по проектуванню мереж Емеральд та Natura 2000 – у Києві (2015), Херсоні (2016) та Міжріччинському РЛП на Чернігівщині (2017).
5. Почали розробку «тіньового списку» (“shadow list”) територій, які пропонується включити до Мережі в Україні – станом на вересень 2017 він включає 78 територій, робота над ним продовжується.
6. Постійно інформували про заходи, які відбуваються у рамках створення Мережі в Україні та про можливість долучитися до них на сторінці «Emerald–Natura 2000 in Ukraine» у соціальній мережі Facebook: <https://www.facebook.com/Emerald-Natura-2000-in-Ukraine-867789766669924/>.
7. Домоглися офіційного влючення долин трьох річок до Мережі в Україні – Десни, Снови і Сейму.

3.3. Участь у першому турі біогеографічних семінарів з оцінки достатності мережі Емеральд в Україні для охорони видів і оселищ

Всі біогеографічні семінари з оцінки достатності мережі Емеральд організовуються Секретаріатом Бернської конвенції. Порядок проведення біогеографічного семінару описаний у Розділі 1. Через територію України проходять такі біогеографічні регіони: Континентальний (Полісся та Лісостеп), Паннонський (Закарпаття), Альпійський (Карпати) та Степовий (мапа біогеографічних регіонів наведена у Розділі 1).

Всі біогеографічні семінари (за винятком семінару по степовому біорегіону, де разом розглядалися території України, Молдови та Російської Федерації), для України проводилися разом із ще трьома країнами (Молдова, Білорусь, Російська Федерація), оскільки розробка мережі Емеральд в цих країнах проводилась в рамках спільної програми ЄС та Ради Європи «Мережа охоронюваних природних територій, Фаза II», а також по причині того, що межі більшості вказаних вище біогеографічних регіонів, що розглядалися під час семінарів, охоплюють територію зазначених країн.

24-25 листопада 2015 у м. Мінськ (Білорусь) відбувся біогеографічний семінар з оцінки достатності мережі Емеральд для охорони видів птахів із Резолюції № 6 Бернської конвенції у 4-х країнах: Україна, Білорусь, Молдова та Російська Федерація.

Зі всіма документами, що стосуються семінару (в тому числі зі списком учасників, мапами Мережі для кожного виду птахів, остаточними висновками та довідковим переліком видів), можна ознайомитись на сайті Ради Європи за посиланням: <http://www.coe.int/en/web/bern-convention/-/emerald-biogeographical-seminar-for-bird-species-for-belarus-republic-of-moldova-the-russian-federation-and-ukraine> (коротке посилання: <https://goo.gl/veM4W2>).

Особливістю даного біогеографічного семінару було те, що оцінка по кожному з видів птахів велася не у розрізі біогеографічних регіонів, а розглядалась територія кожної з країн у цілому.

Учасники природоохоронної ініціативи «Emerald–Natura 2000 in Ukraine» перед семінаром зібрали для озвучення під час дискусії на семінарі відомості від професійних орнітологів, а також їхні критичні оцінки стану розробки існуючої мережі Емеральд (Смарагдової мережі). Критична оцінка надавалась фахівцями, що спеціалізуються на окремих видах, або групах, або ж добре обізнані в орнітофауні окремих територій і регіонів. В тому числі експертами були надані і пропозиції щодо територій, які необхідно додати до Мережі для збереження певних видів птахів. Перед семінаром було проаналізовано розташування територій проєктованої мережі Емеральд (Смарагдової мережі), їх межі, взято до уваги дані з Червоної книги України та інших наукових публікацій.

Офіційна делегація України включила від Мінприроди України – Григорія Парчука, від БО «Інтерекоцентр» – Леоніда Проценка та Ольгу Яремченко. В складі делегації НУО від природоохоронної ініціативи «Emerald–Natura 2000 in Ukraine» у семінарі взяли участь Катерина Полянська (на той час – голова Молодіжного відділення Національного екологічного центру України) та Сергій Домашевський (Український центр дослідження хижих птахів).

При обговоренні оцінок достатності існуючої в Україні Мережі по кожному з видів птахів, що охороняються Резолюцією №6 Бернської конвенції, офіційна делегація намагалась домогтися якнайвищих оцінок, зокрема оцінки «SUF», яка означає, що для даного виду Мережа є достатньою, та не потребує включення нових територій для його охорони. Обговорення показало, що розробники Мережі в Україні не надали для аналізу Постійному комітету Бернської конвенції точну інформацію для попередньої оцінки ефективності Мережі для видів птахів. Передусім такі висновки можна було зробити, переглянувши попередні оцінки – як по даним щодо загальної чисельності по деяких видах (*A032 Plegadis falcinellus*, *A097 Falco vespertinus*, *A103 Falco peregrinus*, *A104 Bonasa bonasia*, *A128 Tetrax tetrax*, *A131 Himantopus himantopus*), так і по часто завищеним даним щодо чисельності (*A032 Plegadis falcinellus*, *034 Platalea leucorodia*, *A119 Porzana porzana*, *A135 Glareola pratincta*, *A241 Picoides tridactylus*).

Делегації представників НУО на семінарі вдалося відстояти позицію, що для багатьох видів птахів розроблена Мережа є недостатньою й потребує розширення (зокрема, оцінки «IN MOD» отримали такі види: *A193 Sterna hirundo*, *A195 Sterna albifrons*, *A196 Chlidonias hybridus*, *A197 Chlidonias niger*, *A198 Chlidonias leucopterus*, *A229 Alcedo atthis* та ін.). У дискусіях стосовно багатьох видів природоохоронці озвучували вимогу щодо уточнення та виправлення даних у базі даних територій Мережі та необхідності проведення додаткових досліджень, оскільки актуальна інформація відсутня або фрагментарна.

11-13 травня 2016 року у м. Кишинів (Молдова) відбувся біогеографічний семінар з оцінки достатності мережі Емеральд для охорони видів тварин (крім птахів), рослин та типів оселищ з Резолюцій №4 та №6 Бернської Конвенції в Континентальному, Альпійському та Паннонському біогеографічних регіонах.

Зі всіма документами, що стосуються семінару (в тому числі зі списком учасників, мапами по видам та оселищам, остаточними висновками та довідковими переліками видів і оселищ), можна ознайомитись за посиланням: <http://www.coe.int/en/web/bern-convention/-/emerald-biogeographical-seminar-for-all-habitats-and-species-for-belarus-republic-of-moldova-the-russian-federation-and-ukraine> (коротке посилання: <https://goo.gl/LS9vFv>).

В офіційну делегацію від України входили: від Мінприроди – Григорій Парчук, від БО «Інтерекоцентр» – Леонід Проценка та Олег Кохан, а також Олег Дудкін (Українське Товариство Охорони Птахів, експерт з ссавців, рептилій та амфібій), Віктор Онищенко (Інститут ботаніки НАНУ, експерт з оселищ), Віктор Демченко (Інститут

морської біології НАНУ, голова Іхтіологічного товариства України, експерт з риб), Ігор Плющ (Інститут зоології НАНУ, експерт з безхребетних), Тетяна Соломаха (Інститут ботаніки НАНУ, експерт з рослин).

У делегацію НУО від природоохоронної ініціативи «Emerald–Natura 2000 in Ukraine» входили – Катерина Полянська, Катерина Борисенко та Оксана Некрасова (Інститут зоології НАНУ, експерт з рептилій та амфібій), також у дискусії на боці громадськості по паннонському біогеографічному регіону активну участь взяв Ромаш Кіш (Ужгородський національний університет, експерт з оселищ та рослин).

Делегація природоохоронців, на противагу позиції офіційної делегації, зібравши коментарі та зауваження щодо проєктованої Мережі в Україні від провідних фахівців біологів, відстоювала по багатьох видах необхідність надання Мережі оцінок – «IN MOD» (мережа недостатня, мають бути запропоновані нові об'єкти до неї), «SCI RES» (необхідно проведення досліджень), «CD» – необхідна корекція даних, коли в Мережу для виду були внесені території, де його немає, або коли чисельність популяції щодо виду в території не відповідала дійсності.

По багатьом видам позиція природоохоронців була підтримана незалежними експертами, які брали участь у семінарі від Секретаріату Бернської конвенції, що зобов'язує Україну у подальшому розширити Мережу для цих видів. Так, зокрема, відстояно присудження оцінок «IN MOD» у паннонському біогеографічному регіоні для таких видів: *1308 Barbastella barbastellus*, *1318 Myotis dasycneme*, *1323 Myotis bechsteini*, *1324 Myotis myotis*, *1337 Castor fiber*, *1220 Emys orbicularis*, *1032 Unio crassus*; у континентальному біорегіоні: «IN MOD» – *1014 Vertigo angustior*, *1016 Vertigo moulinsiana*, *1032 Unio crassus*, *1074 Eriogaster catax*; «IN MAJOR» – Мережа повинна бути побудована з «нуля» для *1013 Vertigo geyeri*; у альпійському біорегіоні: «IN MOD» – *1032 Unio crassus*, *1898 Eleocharis carniolica*; «IN MAJOR» – Мережа повинна бути побудована з «нуля» для *1014 Vertigo angustior*.

6-8 вересня 2016 року в Києві відбувся біогеографічний семінар з оцінки достатності мережі Емеральд для охорони видів тварин (крім птахів), рослин та типів оселищ з Резолюцій №4 та №6 Бернської конвенції у Степовому біогеографічному регіоні (для України, Молдови та РФ), у Альпійському Кавказі (РФ), акваторії Чорного моря (Україна та РФ) та акваторії Каспійського моря.

Зі всіма документами, що стосуються семінару (в тому числі зі списком учасників, мапами по видах та оселищах, остаточними висновками та довідковими переліками видів і оселищ) можна ознайомитись за посиланням: <http://www.coe.int/en/web/bern-convention/-/emerald-biogeographical-seminar-for-all-habitats-and-species-for-belarus-republic-of-moldova-the-russian-federation-and-ukraine-continuation-> (коротке посилання: <https://goo.gl/dD34dc>).

На семінарі було вирішено, що акваторії морів на ньому не розглядатимуться і що для них буде проведений окремий семінар пізніше (на даний час дата та місце не визначені).

Оскільки даний семінар проходив в Києві, як офіційна делегація, так і делегація НУО були представлені, порівнюючи з попередніми семінарами, у розширеному вигляді.

До делегації НУО долучились: з Інституту зоології ім. І.І. Шмальгаузена НАН України – Оксана Некрасова (експерт з рептилій і амфібій), Ігор Балашов (експерт з наземних молюсків), Михайло Русін (експерт з дрібних ссавців), з Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України – Денис Винокуров (експерт з рослин та степових типів оселищ) та Софія Садогурська (експерт з приморських типів оселищ); Катерина Полянська (МБО «Екологія-Право-Людина» волонтер); Анна Куземко (Національний екологічний центр України, експерт з рослин та оселищ); Олексій Василюк (координатор громадської кампанії «Збережемо українські степи!»); Іван Мойсієнко (Херсонське відділення Українського ботанічного товариства, експерт з рослин та оселищ), та інші. Ще низка фахівців були присутні як слухачі.

У якості незалежних експертів, запрошених Секретаріатом Бернської конвенції, від України також взяли участь Павло Гольдін – експерт з морських ссавців та Олена Годлевська – експерт з рукокрилих.

Підсиленій експертами з багатьох таксономічних груп делегації НУО вдалося довести неефективність запропонованої офіційною делегацією Мережі по багатьох позиціях. Так лише для 40 % рослин була підтримана оцінка «SUF», натомість для більшості видів рослин, що розглядалися, Мережа була визнана недостатньою. Зокрема, оцінку «IN MOD» отримали такі види рослин: **1477 *Pulsatilla patens*, 1805 *Jurinea cyanoides*, 2073 *Dianthus hypanicus*, 2081 *Silene cretacea*, 2136 *Astargalus tanaiticus*, 2267 *Lagoseris purpurea*, 2271 *Serratula tanaitica*, 4067 *Echium russicum*, 4068 *Adenophora lilifolia*, 4087 *Serratula lycopifolia*, 4091 *Crambe tataria*, 4095 *Stipa zalesskii* ma 4098 *Iris humilis* ssp. *arenaria***. Для таких видів рослин, як **2116 *Schiverekia podolica* ma 4097 *Iris aphylla* ssp. *hungarica***, що отримали оцінку «IN MAJ» мережа має бути побудована заново.

Значні недоліки містить також Мережа щодо охорони оселищ. Оцінку «IN MOD» отримали загалом 30 оселищ (**A1.22, A1.44, A2.2, A3, B2.1, C1.223, C1.224, C1.3411, C1.3413, C1.5, C1.66, C2.27, C2.28, C2.34, C3.4, E1.13, E1.2, E1.9, E6.2, F3.247, F9.1, G1.11, G1.3, G3.4232, H1, H2.6, H3.1, H3.2, X18, X29**).

Аргументи делегації громадськості щодо необхідності зберігати цілісні річкові системи, а не лише їх фрагменти, не були враховані, навіть при обговоренні достатності Мережі для збереження видів риб із Резолюції № 6 Бернської конвенції. Натомість для багатьох видів рептилій та амфібій Мережу було визнано недостатньою. Щодо оцінки достатності Мережі для збереження оселищ та інших груп тварин і рослин, Мережу також, по більшості з них, було визнано недостатньою.

Таким чином, мережа Емеральд (Смарагдова мережа) України пройшла «перше коло» оцінки своєї достатності для збереження видів тварин, рослин та оселищ. Мережа є недостатньою, що має офіційне підтвердження у вигляді підсумкових оцінок трьох біогеографічних семінарів. Також лишилися невирішеними питання виділення Чорноморського біогеографічного регіону в Україні, збереження цілісних річкових систем, можливості розширення Мережі і надання їй вигляду саме поєднаної у просторі мережі.

3.4. Навчальні семінари для біологів по проектуванню мереж Емеральд та Натура 2000

Ініціатива «Emerald–Natura 2000 in Ukraine», одразу після свого заснування, почала співпрацю з Павлом Павлачиком (Paweł Pawlaczuk) з Клубу Натуралістів (Klub Przyrodników, Польща) з метою спільного проведення навчальних семінарів для науковців та природоохоронців з тематики проектування мереж Емеральд та Натура 2000. Павел Павлачик є автором і співавтором численних експертних видань та документів, серед них: кількох десятків проектів територій Натура 2000, планів охорони для кількох десятків охоронюваних природних територій у Польщі, засад моніторингу кількох десятків типів природних оселищ та підготовки Планів охоронних завдань для територій Натура 2000, засад природничих програм у сільському господарстві для охорони природних оселищ, а також кількох десятків публікацій з тематики впровадження природничого права в Європейському союзі і Польщі. У 2004-2009 роках Павел Павлачик був віце-головуючим Державної ради охорони природи - дорадчого органу Міністерства навколишнього середовища Польщі.

Ініціатива «Emerald–Natura 2000 in Ukraine» у співпраці з Клубом Натуралістів (Klub Przyrodników, Польща) та Фундацією Природна Спадщина (Fundacja Dziedzictwo Przyrodnicze, Польща) провели 2 навчальні семінари для біологів по проектуванню мереж Емеральд та Натура 2000 – у Києві (2015) та Херсоні (2016). На семінарах розглядалися питання принципів проектування мереж Емеральд та Натура 2000, стану розробки мережі Емеральд в Україні, порядку проведення оцінки достатності мережі Емеральд на біогеографічних семінарах, розглядалися типи оселищ мереж Емеральд та Натура 2000.

Також, у 2017 році було організовано ще один навчальний семінар з визначення оселищ мереж Емеральд та Натура 2000. Польовий тренінг з ідентифікації та картування оселищ відбувся на території Міжрічинського регіонального ландшафтного парку (Чернігівська область). Вчитися розпізнавати оселища мереж Емеральд та Натура 2000 учасникам семінару допомагали Анна Куземко, д.б.н., провідний науковий співробітник Національного дендрологічного парку «Софіївка» НАН України та Оксана Абдулоєва, к.б.н., співробітник національного природного парку «Пирятинський».

3.5. Інформування громадськості про проектування мережі Емеральд в Україні

Протягом 2015-2017 років Ініціатива «Emerald–Natura 2000 in Ukraine» інформує зацікавлену громадськість у соціальній мережі Facebook на сторінці «Emerald–Natura 2000 in Ukraine» (<https://www.facebook.com/Emerald-Natura-2000-in-Ukraine-867789766669924/>, коротке посилання: <https://goo.gl/LNjQw9>):

- про заходи, які відбуваються у рамках проектування мережі Емеральд в Україні та про можливість долучитися до них (зокрема, про біогеографічні та навчальні семінари);
- про принципи проектування та термінологію мережі Емеральд;
- оприлюднюються звернення Ініціативи до Секретаріату Бернської конвенції та Мінприроди з питань проектування Мережі в Україні;
- про аналіз стану розробки існуючої Мережі в Україні;
- оголошення про збір зауважень щодо стану розробки існуючої Мережі в Україні для видів та оселищ для озвучення її на біогеографічних семінарах;
- про наради в Міністерстві екології та природних ресурсів України з приводу проектування Мережі в Україні;
- про те, як можна долучитися до проектування Мережі в Україні.

Також у 2016 році створено сайт Смарагдова мережа в Україні <http://pryroda.in.ua/emerald/>

3.6. Досвід включення долин річок до мережі Емеральд (Смарагдової мережі) в Україні

Створення в долинах річок територій Natura 2000 є звичайною практикою в країнах Європейського Союзу, зокрема, такі території створені в долинах річок Дунай, Рейн, Ельба, Вісла, Одер, Тиса, Сян, Нарва, Горнад, Шайо, Луара, Емс, та в багатьох інших. Багато долин річок включено до мережі Natura 2000 в Польщі, зокрема тих, які були опрацьовані громадськістю в якості «shadow list», як території, важливі для збереження іхтіо- та орнітофауни.

Долини Десни, Сейму і Снові стали першими об'єктами, запропонованими Ініціативою «Emerald–Natura 2000 in Ukraine» до включення в мережу Емеральд (Смарагдову мережу) України як цілісні природні комплекси.

До формування пропозицій природоохоронної Ініціативи щодо включенню долин Десни, Сейму і Снові до мережі Емеральд (Смарагдової мережі) в Україні, туди було включено 11 територій (див. Мапу 3): 1) Мезинський національний природний парк, 2) Міжрїчинський регіональний ландшафтний парк, 3) «Середньосеймський ветланд», 4) заказник «Богданівський», 5) заказник «Макошинський», 6) заказник «Каморецький», 7) «Щорсівський», 8) заказник «Сосинський», 9) заказник «Верхньоесманський», 10) Деснянський біосферний резерват, 11) національний природний парк «Деснянсько-Старогутський». Однак ці території мережі Емеральд (Смарагдової мережі) не охоплювали долину Десни, Сейму і Снові як цілісні природні комплекси на всій їх протяжності у межах України, а більшість з них (9 територій) перекривалися з межами існуючих заповідних територій.

Також в долині Десни і Сейму на території України розташовані шість ІВА – територій, важливих для птахів (див. Мапу 3): 1) Коротченківські луки, 2) Долина річки Сейм (село Мутин), 3) Долина річки Сейм (село Нові Вирки), 4) заказник «Сосинський»,

5) заказник «Бондарівське болото», 6) Лісовий масив у межиріччі Дніпра і Десни, з яких повністю охоплені мережею були лише 2 території, ще 2 території були охоплені частково і 2 взагалі не охоплювались мережею.

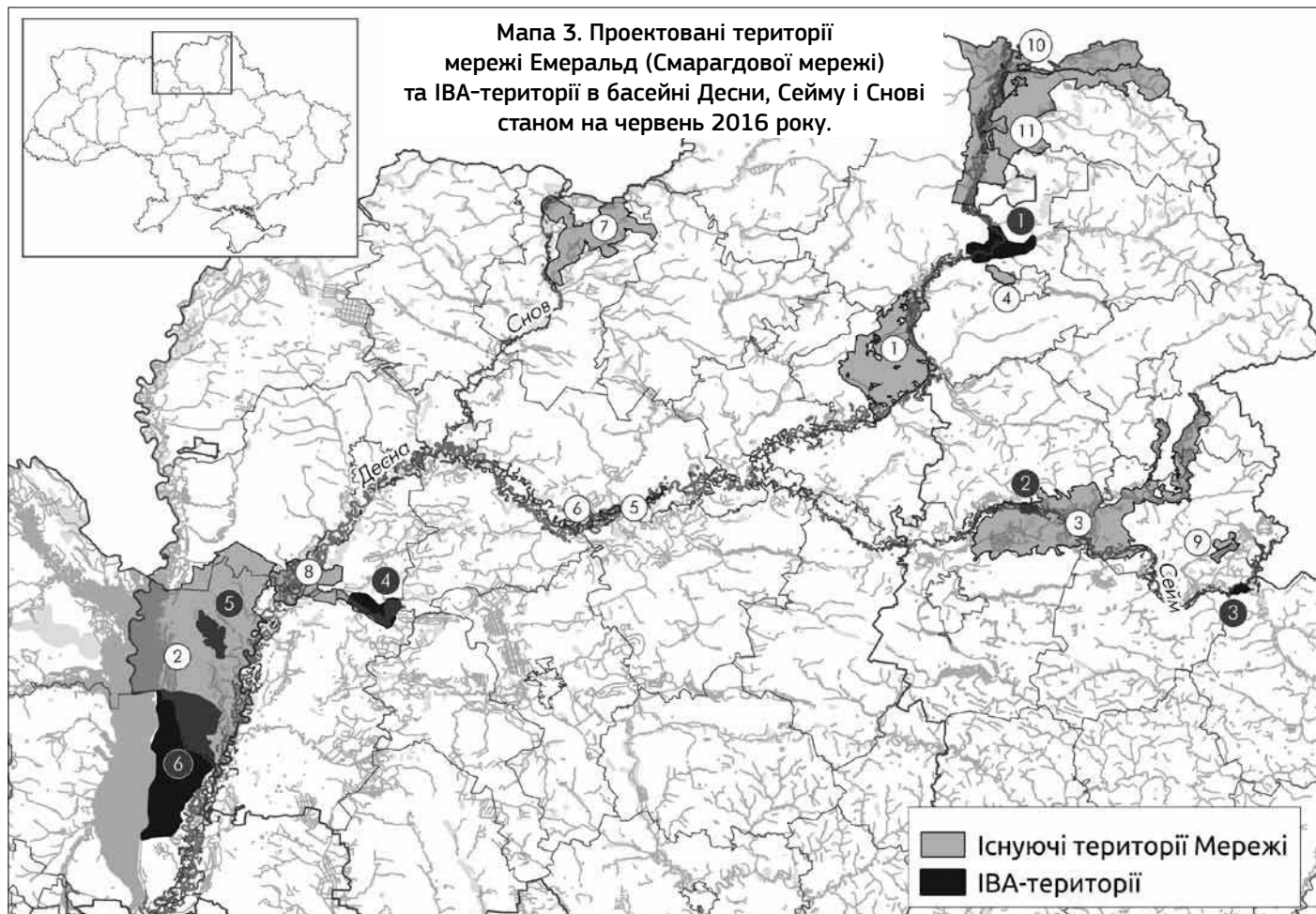
За результатами аналізу поширення видів та оселищ із Резолюцій №4 та №6, включення долин річок Десни, Сейму і Снови є повністю обґрунтованим з метою збереження видів та оселищ у довгостроковій перспективі.

На двох міжнародних біогеографічних семінарах – по видам птахів та видам і оселищам континентального біогеографічного регіону України, члени природоохоронної Ініціативи озвучували свої пропозиції щодо необхідності включення до мережі Емеральд (Смарагдової мережі) в Україні долин річок Десни, Снови та Сейму на основі даних про поширення видів та оселищ. Як результат, у остаточних висновках біогеографічного семінару з оцінки достатності Мережі для охорони видів птахів із Резолюції № 6 (м. Мінськ, листопад 2015 року) була зазначена необхідність включення долини Десни до Мережі в Україні для таких видів: A193 *Sterna hirundo* (IN MOD), A195 *Sterna albifrons* (IN MOD), A197 *Chlidonias niger* (IN MOD), A198 *Chlidonias leucopterus* (IN MOD), A229 *Alcedo atthis* (IN MOD, також було зазначено, що крім Десни, необхідно включити до Мережі долину Снови). У остаточних висновках біогеографічного семінару по видам і оселищам (Кишинів, травень 2016 року) зазначена необхідність включення долини Десни до мережі Емеральд (Смарагдової мережі) в Україні для міноги української (2484 *Eudontomyzon mariae* – IN MOD/IN MIN), а оцінка IN MOD/CD для хохулі 2604 *Desmana moschata*, означала необхідність включення до Мережі долини Сейму. Це стало можливим завдяки усним та опублікованим даним, наданим Наталією Атамась.

Під час вищезазначеного біогеографічного семінару, що відбувся у м. Кишинів (Молдова), представники природоохоронної ініціативи «Emerald–Natura 2000 in Ukraine» досягли домовленості з представником Мінприроди України, Григорієм Парчуком, який був присутній на семінарі, про проведення робочої наради в Мінприроді щодо включення нових територій до мережі Емеральд (Смарагдової мережі) в Україні. Така робоча нарада відбулася 8 червня 2016 року, результатом її став протокол, у якому, зокрема, зазначене наступне:

- *Мінприроди та БО «Інтерекоцентр», як офіційний розробник Смарагдової мережі в Україні, підтримують включення долин річок Десни, Снову та Сейму до Смарагдової мережі України.*
- *Полянська К. В. та Борисенко К. А. подадуть свої пропозиції щодо включення річок Снов, Сейм та Десна (з доданими мапами контурів об'єктів, списком видів та оселищ у них та джерелами даних).*
- *БО «Інтерекоцентр» зобов'язується вказувати в Стандартній формі даних об'єктів Смарагдової мережі в графі 1.6 в якості респондентів авторів даних та розробників контурів запропонованих громадськістю до включення у Смарагдову мережу об'єктів.*

Також у протоколі наради було зазначено, що «БО «Інтерекоцентр» розгляне пропозиції, вказані у пункті 1 та надасть інформацію про методи та терміни включення цих пропозицій до Смарагдової мережі України».

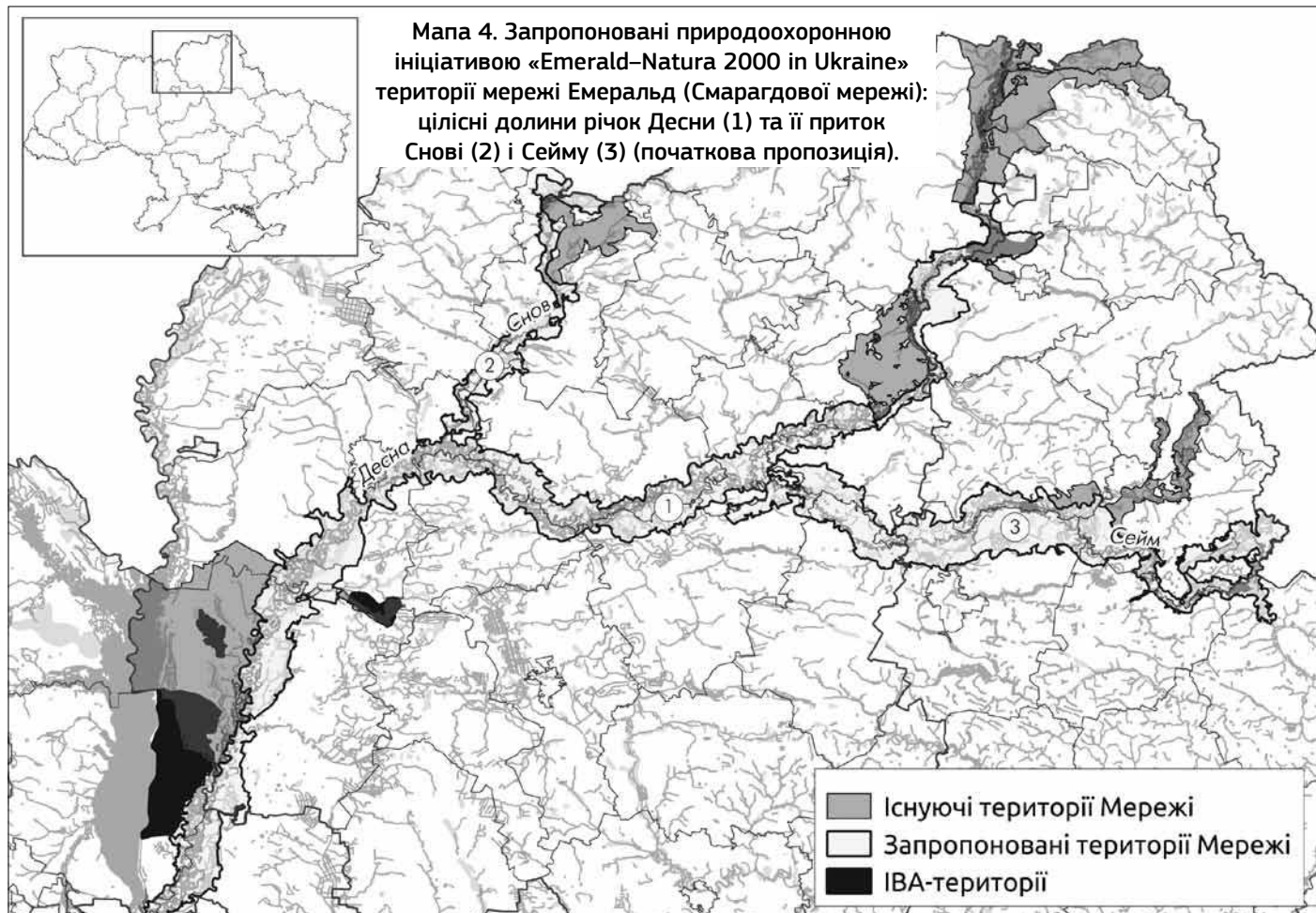
На практиці, листування з БО «Інтерекоцентр» щодо включення долин річок Десни, Снови та Сейму до мережі Емеральд (Смарагдової мережі) в Україні затягнулося і тривало кілька місяців. Результатом її стало включення долин цих річок до Мережі її офіційними розробниками, але не цілісними контурами, як пропонувалось початково (див. Mapy 4), а у поділі на декілька частин (див. Mapy 5).

В результаті, 18 листопада 2016 року, Постійним комітетом Бернської конвенції було затверджено Оновлений перелік офіційно прийнятих територій мережі Емеральд, до якого в Україні увійшла 271 територія (див. Додаток 8), в тому числі і підготовлені членами Ініціативи «Emerald-Natura 2000 in Ukraine» долина Десни: 1) UA0000233 Kyivske Podesennia, 2) UA0000054 Nyzhnie Podesennia, 3) UA0000058 Chernihivske Podesennia, 4) UA0000147 Verhnie Podesennia; долина Снови: 5) UA0000232 Dolyna Snovu, 6) UA0000238 Semenivskiy Snov та долина Сейму: 7) UA0000234 Dolyna Seimu та розширена територія включеної раніше території 8) UA0000048 Serednioseimskiy (див. Mapy 5). З SDF-ами на ці території можна ознайомитись на веб-сторінці Європейського агентства з навколишнього середовища, де представлена інтерактивна мапа Мережі за посиланням: <http://wab.discomap.eea.europa.eu/webappbuilder/apps/28/>

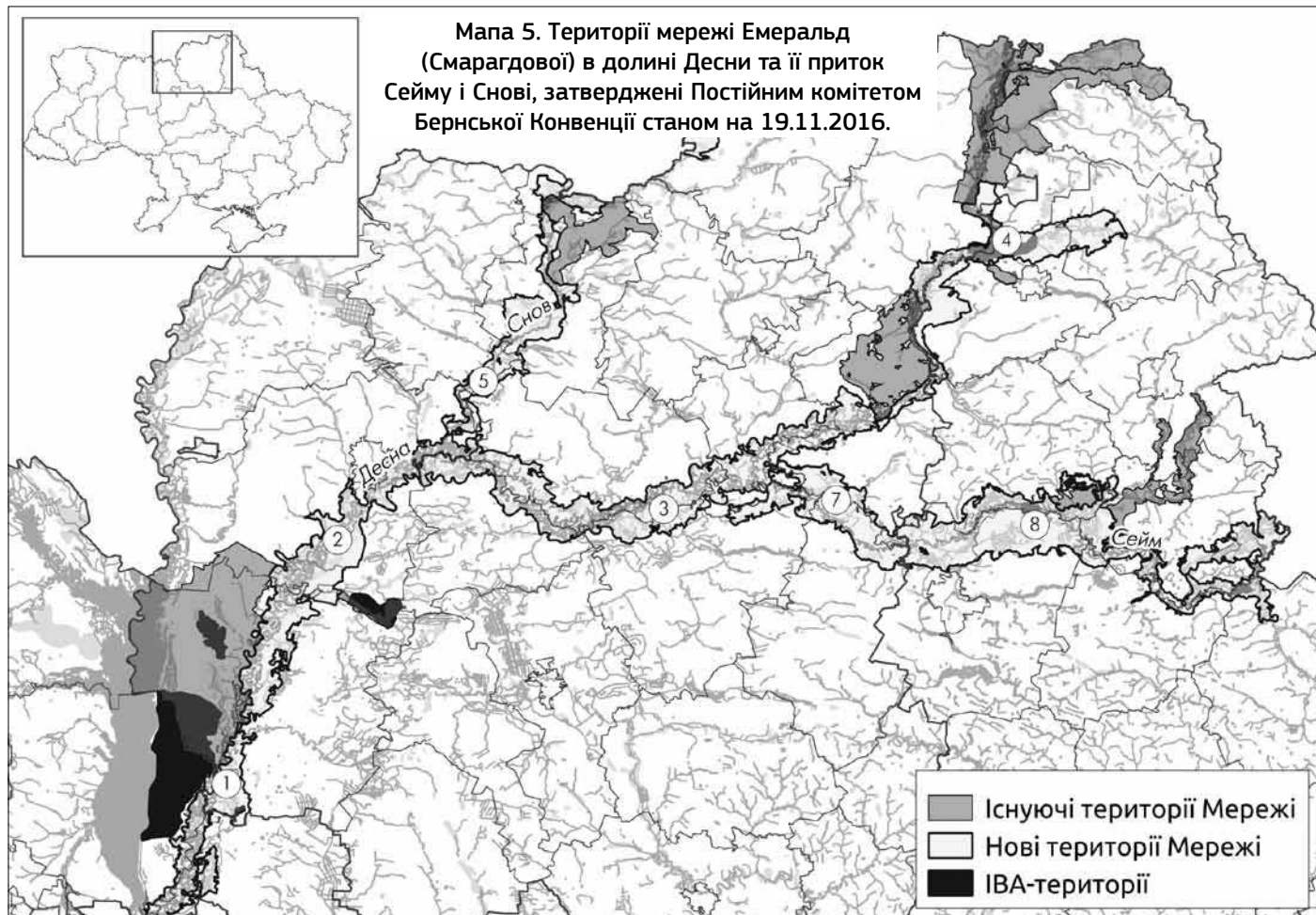
3.7. Подальша робота громадськості по розвитку мережі Емеральд (Смарагдової мережі) в Україні

Обговорюючи подальші етапи розвитку та становлення мережі Емеральд (Смарагдової мережі) в Україні, слід передусім враховувати, що дана Мережа є основою для створення у майбутньому мережі Натура 2000, яка є основною природоохоронною мережею в країнах Європейського Союзу. Уклавши Угоду про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, наша держава почала наближення національного законодавства до законодавства Європейського Союзу. Відтак, кінцевою метою розробки мережі Емеральд (Смарагдової мережі) є підготовка України до переходу на європейське природоохоронне законодавство після приєднання до Європейського Союзу. З іншого боку, слід усвідомлювати, що ні мережа Емеральд, ні мережа Натура 2000 не є природоохоронною «панацеєю», а ще одним, в перспективі досить дієвим, інструментом охорони природи.

Враховуючи недоліки стану розробки мережі Емеральд (Смарагдової мережі) в Україні та величезний обсяг роботи по її доопрацюванню, науковці та громадські активісти мають об'єднати зусилля для доведення Мережі до рівня достатності. Мережа, в її теперішньому варіанті є недостатньою, розробленою на основі фрагментарних даних, по яких не можна судити про поширення видів та оселищ із Резолюцій №4 та №6 по всій Україні. Основний масив наявних у науковців відомостей про поширення видів і оселищ не врахований при проектуванні Мережі. Також, на державному рівні не організовано послідовної роботи з інвентаризації та картографування поширення видів та оселищ із Резолюцій №4 та №6 по всій території країни та створення національної бази даних.

Мапа 5. Території мережі Емеральд (Смарагдової) в долині Десни та її приток Сейму і Снові, затверджені Постійним комітетом Бернської Конвенції станом на 19.11.2016.

Без проведення такої роботи неможливо достовірно оцінити співвідношення частки популяцій видів чи площ оселищ, що покриваються проектованою Мережею в межах країни і спроектувати Мережу, яка б відповідала встановленим критеріям щодо її достатності для забезпечення довготривалого збереження видів і оселищ.

Автори цього видання, працюючи над розвитком мережі Емеральд (Смарагдової мережі) в Україні, прагнуть, щоб вона відповідала визначеним критеріям щодо її створення та була ефективною. При її подальшому проектуванні має бути враховане наступне:

1. До розробки Мережі має бути залучене якнайширше коло індивідуальних спеціалістів і профільних інститутів.
2. Має застосовуватись біогеографічний підхід.
3. Доцільність входження до Мережі частини нині включених в неї територій повинна бути переглянута. Також, зважаючи на вказані нижче методологічні підходи, мають бути відкориговані межі вже включених до Мережі територій.
4. Мережа Емеральд (Смарагдова мережа) в Україні повинна займати не менше, ніж 20 % території держави, а це означає, що Мережа розроблена на даний час менше, ніж на 50 %.
5. Мережа не повинна базуватися на існуючих заповідних територіях, вони можуть входити до неї лише у випадку наявності на їх території значної частки популяцій видів/площ оселищ із Резолюцій №4 та №6, наявних в межах країни. При цьому, включення територій до Мережі не впливає на існуючий заповідний режим. Для прикладу, всі національні парки Польщі увійшли до мережі Натура 2000.
6. Межі територій Мережі проводяться відповідно до меж поширення популяцій видів і типів оселищ із Резолюцій №4 та №6 на основі наукових досліджень. Межі територій Мережі мають визначатися як цілісні природні комплекси – долини річок, водні об'єкти з прибережною смугою і т. д.; якщо включати до Мережі існуючі заповідні об'єкти та території, важливі для птахів (IBA), то не по контурам їх меж, а включаючи сусідні цінні природні ділянки, на яких поширені види і оселища із Резолюцій №4 та №6.
7. Території повинні включатися у Мережу, не зважаючи на стан землекористування, категорію та цільове призначення земель, оскільки землекористувачі є скрізь, і якщо ми хочемо захистити популяції видів на найбільш сприятливих для них територіях, і, таким чином, виконати вимоги Бернської конвенції, то ми повинні застосовувати законодавчі механізми, які забезпечать гарантію довгострокового збереження видів. Бернська конвенція ставить за мету охорону видів і оселищ і пропонує для цього застосування такого інструменту, як створення мережі Емеральд, і ми маємо використовувати цей інструмент, а землекористувачі, в свою чергу, зобов'язані пристосовуватись до нього, у іншому ж випадку, ми будемо просто не в змозі забезпечити довгострокове виживання видів та оселищ.
8. Необхідне проведення детального аналізу поширення на території України видів та оселищ із Резолюцій №4 та №6, для цього, зокрема, необхідне проведення масштабних польових досліджень щодо поширення багатьох видів і оселищ.

-
9. Існуючі Стандартні форми даних для територій мережі Емеральд (SDF-и) по видах та оселищах часто не викликають довіри і потребують перевірки і актуалізації. Мережа Емеральд (Смарагдова мережа) в Україні для збереження багатьох видів та оселищ повинна бути розроблена «з нуля».
  10. Необхідне створення обласних (регіональних) робочих груп з питань створення мережі Емеральд (Смарагдової мережі), до яких би входили науковці та місцеві природоохоронці.
  11. Міністерство екології та природних ресурсів має координувати процес створення мережі Емеральд (Смарагдової мережі), в Україні, залучаючи до цього процесу всі зацікавлені сторони, а також проводити широку роз'яснювальну та просвітницьку роботу щодо цілей та принципів формування Мережі серед науковців та природоохоронців. На жаль, сьогодні, після 8 років проектування мережі Емеральд в Україні, лише деякі з них чули щось про мережу Емеральд (Смарагдову мережу), через практичну відсутність інформування по даній темі з боку Міністерства.

3.8. Як долучитись до проектування мережі Емеральд (Смарагдової мережі) в Україні?

Проектування мережі Емеральд (Смарагдової мережі) є питанням національного і навіть Всеєвропейського значення. Основою для її формування і розвитку є актуальні відомості про поширення видів і оселищ, чисельність популяцій, а також фахова оцінка цих відомостей профільними експертами. Очевидно, що повноцінне охоплення території України актуальними знаннями про види і оселища потребує залучення великої кількості фахівців та громадськості. Оцінка також потребує залучення вузько-спеціалізованих експертів. Таким чином, **робота з проектування мережі Емеральд (Смарагдової мережі) потенційно має поєднати зусилля сотень зацікавлених науковців і громадських активістів.**

Залучитись до роботи по проектуванню мережі Емеральд (Смарагдової мережі) в Україні можна за наступними напрямками: біологічним, юридичним та просвітницьким.

Біологічний напрямок:

1. Провести власний аналіз достатності мережі Емеральд в Україні для вибраних видів/типів оселищ, вивчаючи інформацію, представлену у вигляді мапи території Емеральд з SDFами: <http://wab.discomap.eea.europa.eu/webappbuilder/apps/28/>, коротке посилання – <https://goo.gl/d43MAF>).
2. Проаналізувати поширення на території України видів/типів оселищ із Резолюцій №4 та №6, виходячи з власних польових досліджень та наявних літературних джерел, узагальнивши відому вам інформацію.
3. Під час польових досліджень фіксувати поширення видів/типів оселищ із Резолюцій №4 та №6 на обстежуваних вами територіях (в ідеалі – документувати

чисельність популяцій); зосереджувати дослідження на ділянках, які варто додати до Мережі або на видах/оселищах із Резолюцій №4 та №6, для яких ще не визначено територій у Мережі в Україні, або необхідно включити додаткові території.

4. Брати участь в біогеографічних семінарах по оцінці достатності Мережі для збереження видів та оселищ або готувати свої коментарі/рекомендації для озвучення колегами під час дискусій на біогеографічних семінарах. Найближчий біогеографічний семінар (по видам птахів), який буде стосуватися України, запланований на березень 2018 року.
5. Готувати клопотання щодо додавання нових видів/типів оселищ для охорони у складі Мережі в Україні. Визначена форма, яку для цього необхідно заповнити, знаходиться у Додатку 9¹).
6. Підготувати власний «тіньовий список» («shadow list») територій, які варто включити до Мережі в Україні та направити його до Міністерства екології та природних ресурсів України та Секретаріату Бернської конвенції.

Юридичний напрямок:

1. Готувати проекти національних законодавчих актів щодо створення та менеджменту мережі Емеральд (Смарагдової мережі) в Україні на основі досвіду інших країн; долучитись до роботи створеної в Міністерстві екології та природних ресурсів Робочої групи з охорони природи;
2. Здійснювати моніторинг дотримання Україною вимог Бернської конвенції та готувати проекти внесення змін до чинного законодавства України для покращення виконання Україною своїх зобов'язань (зокрема, у таких галузях, як земле-, водото лісокористування, мисливство, рибальство та ін.);
3. Брати участь у офіційних зустрічах, організовуваних Секретаріатом Бернської конвенції, що стосуються дотримання країнами їхніх зобов'язань;

Просвітницький напрямок:

1. Поширювати інформацію про мережу Емеральд (Смарагдову мережу) серед колег, журналістів, біологів, краєзнавців.
2. Залучати експертів до роботи над розвитком Мережі.
3. Проводити просвітницькі лекції в навчальних закладах та в профільних установах і організаціях, спрямовані на висвітлення європейських підходів до охорони природи та змісту мереж Емеральд та Натура 2000.

Також, пропонуємо **покрокову інструкцію з участі у біогеографічних семінарах**. Щоб мати можливість стати учасником біогеографічних семінарів, науковцю, або представнику громадськості необхідно:

1. Вивчити засади проектування мережі Емеральд (Смарагдової мережі) та порядок проведення біогеографічних семінарів з оцінки достатності Мережі для збереження видів і оселищ (див. Розділ 1).
2. Переглянути список видів та типів оселищ, присутніх в Україні згідно довідкових списків (див. Додатки 4 та 5) та вибрати види чи оселища, по яким у вас є власні

1 <https://rm.coe.int/168074635f>

-
- або літературні відомості щодо їх поширення. На біогеографічному семінарі до уваги беруться відомості щодо поширення видів/оселищ приблизно за останні 10 років.
3. Ознайомитися з межами біогеографічних регіонів в Україні (див. мапу у Розділі 1) та з'ясувати, до якого біогеографічного регіону відносяться наявні у вас відомості (біогеографічний семінар проходить у вигляді дискусії по кожному виду та типу оселища – і так по кожному біогеографічному регіону).
  4. Ознайомитись із датами проведення біогеографічних семінарів на сторінці Бернської Конвенції у розділі «Meetings» (<http://www.coe.int/en/web/bern-convention/meetings>) та написати до Секретаріату Бернської конвенції про свою зацікавленість взяти участь у семінарі в якості представника НУО;
  5. Переглянути мапу існуючої мережі Емеральд (<http://wab.discomap.eea.europa.eu/webappbuilder/apps/28/>, коротке посилання – <https://goo.gl/KddQKn>) у біогеографічному регіоні, по якому у Вас є відомості, та переглянути SDF-и (Standart Data Forms) існуючих у цьому регіоні територій мМережі на предмет чисельності популяцій/площ оселищ (по яких у вас є відомості).
  6. Ознайомитися з попередніми висновками по видах / оселищах, які вас цікавлять, на сайті Бернської конвенції на сторінці, присвяченій даному біогеографічному семінару. Перед біогеографічним семінаром експерти Бернської конвенції здійснюють попередню оцінку достатності Мережі у країні для кожного виду/типу оселища та оприлюднюють її разом з мапами по кожному виду/оселищу на веб-сторінці Конвенції приблизно за 2 тижні до проведення біогеографічного семінару.
  7. Підготувати по кожному виду/оселищу свою аргументовану позицію, чому для конкретних видів/оселищ необхідно додати до Мережі нові території, та де саме.

Дискусія на біогеографічному семінарі, як правило, ведеться англійською мовою, тому варто заздалегідь перекласти свої коментарі на англійську мову або скористатися допомогою колег, присутніх на семінарі.

Коментарі мають озвучуватись у стислій формі. Якщо видно, що Мережа для виду недостатня – варто аргументувати чому (не додані важливі для виду території, не охоплені весь ареал розповсюдження виду, відомості від офіційної делегації не відповідають дійсності, відомості недостатні або застарілі і т.д.), після чого варто запропонувати свою оцінку (типи оцінок з розшифровками наведені у Розділі 1).

Розділ 4.

Досвід Польщі: підготовка «тіньового списку» територій мережі Натура 2000 та приклади охорони природи на територіях Натура 2000

4.1. Історія створення «тіньового списку» (“shadow list”) територій Натура 2000 в Польщі

Офіційна, організована урядом, робота над проектуванням мережі Натура 2000 в Польщі масштабно розпочалася у 2002-2003 роках, у зв'язку з наближенням дати приєднання Польщі до Європейського Союзу (1.05.2004). На замовлення Міністерства охорони навколишнього середовища, роботу, що стосувалися оселищ і видів крім птахів, координували Інститут охорони природи Національної академії наук (м. Краків) і неурядова організація Національний Фонд Охорони Навколишнього Середовища. У кожному з 16 воєводств Польщі були створені експертні групи – так звані воєводські реалізаційні групи – до яких було запрошено науковців, представників державних органів охорони природи та управління лісами, неурядових екологічних організацій. Загалом, у роботі взяло участь близько 200 осіб. Ці команди підготували проекти Мережі в окремих воєводствах. Однак, коштів для проведення інвентаризації поширення видів та оселищ на території країни, що було основою для пропозиції щодо включення територій до мережі Натура 2000, не знайшлося, тому проекти мережі створювались на основі доступних, фрагментарних даних – передусім для вже існуючих охоронюваних територій або давно відомих територій, що мають особливу природу цінність.

На початку 2003 р. з'явився так званий «Науковий проект мережі Натура 2000», тобто перелік з 279 територій, важливих для збереження типів природних оселищ з Додатку I і видів, занесених до Додатку II Оселищної Директиви в їх тогочасному вигляді, а також список зі 140 територій, важливих для збереження птахів. Загальна площа цих територій становила 32,500 км², тобто близько 10,2 % території Польщі. На основі уточнення та доповнення цього переліку, до кінця 2003 року було додано пропозиції щодо включення до складу мережі ще близько 50 територій, які були виділені завдяки доповненню додатків Оселищної Директиви, що набули чинності з 2004 року, а також урахуванню даних польових обстежень, проведених на волонтерських засадах зацікавленими природоохоронцями в 2003 році.

Нова форма охорони природи – території мережі Натура 2000, викликала в Польщі неоднозначну реакцію. Всупереч очікуванням, пропозиції щодо створення територій Натура 2000 викликали лише незначний спротив серед приватних землевласників, натомість основними опонентами виявилися органи місцевого самоврядування разом з державними установами та господарськими організаціями – передусім, Державне управління водних ресурсів та Державна організація «Національні ліси» (Lasy Państwowe).

Несподівано, напередодні вступу Польщі до ЄС, уряд вирішив значно скоротити проект мережі Натура 2000. У травні 2004 року Міністр охорони навколишнього середовища Польщі в погодженні з Урядом держави, надіслав до Європейської Комісії список із запропонованих 184 спеціальних територій охорони оселищ, загальною площею лише 11,716 км², тобто близько 3,7 % від площі Польщі, а також список територій спеціальної охорони птахів, що налічував 72 території загальною площею 33,128 км², тобто 7,8 % від площі країни (території, визначені для охорони птахів та оселищ, згідно з принципами проектування мережі Натура 2000 – в даному випадку, на відміну від правил для мережі Емеральд (Смарагдової мережі), часто перекриваються, тому їхня площа не сумується). Таке рішення Міністерства охорони навколишнього середовища було доступне «для проведення консультацій з громадськістю» впродовж 5 днів, але жодне з численних зауважень, що надійшли від громадськості, враховане не було. Критерії відбору територій були не зовсім зрозумілі: було виключено всі території, щодо яких заперечувало Державне управління водними ресурсами та державна організація «Національні ліси» (Lasy Państwowe), а також деякі території, що не були предметом нічиїх заперечень та були водночас ключовими для оселищ та видів.

У відповідь на це неурядовими природоохоронними організаціями було підготовлено доповідь з оцінки урядового проекту мережі, у якій було запропоновано додаткові території для включення у мережу Натура 2000. Ця доповідь, опублікована в грудні 2004 року, становить першу версію польського «тіньового списку» (англ. "shadow list"). Цей документ, разом із документацією щодо необхідних додаткових територій мережі, було передано до Європейської Комісії.

Частина зазначеної доповіді, що стосується природних оселищ та видів, крім птахів, розробила коаліція з трьох неурядових організацій: Клуб Натуралістів (Klub Przyrodników), неурядова організація «Salamandra» та польський WWF. До цієї роботи було залучено широке коло спеціалістів, компетентних в питаннях щодо конкретних природних оселищ, а також видів рослин і тварин. Загалом, у роботі з аналізу та підготовки переліку «тіньового списку» територій мережі Натура 2000 взяло участь понад 70 польських експертів.

Доповідь мала форму аналізу, що оцінював якість включення у Мережу польських природних ресурсів – вид за видом та оселище за оселищем, відповідно до критеріїв, що застосовуються на біогеографічних семінарах. Виявилось, що лише кожен третій з наявних в Польщі видів з Додатку II Оселищної Директиви і лише кожен четвертий наявний в Польщі вид природного оселища був достатньо репрезентований в запропонованому урядом проекті мережі Натура 2000. Для шістнадцяти видів та трьох типів оселищ в урядовому проекті мережі їхні ресурси на території Польщі не були

представлені зовсім, або не була врахована їх більша частина. У доповіді було запропоновано території, які необхідно додати до мережі. Пропозиції здебільшого формувалися з переліку територій, запропонованих раніше в «науковому проекті мережі», який був відкинутий урядом; деякі з цих попередніх пропозицій були доопрацьовані та уточнені. Очевидні прогалини щодо представлення деяких типів природних оселищ чи видів у мережі спонукали також до пропонування 37 цілком нових територій.

Частину доповіді, що стосувалася видів птахів, становила публікація «Пташині території європейського значення в Польщі» ("Ostoje ptaków o znaczeniu europejskim w Polsce"), що базувалася на загальносвітових наукових критеріях визначення територій, важливих для птахів (Important Bird Areas, IBA), адаптованих до умов Польщі. Ця публікація доводила, що раніше запропоновані 68 пташиних територій мережі, які були відкинуті урядом, відповідають критеріям IBA. Відповідно до прийнятої в ЄС інтерпретації Пташиної Директиви, відповідність території критеріям IBA означає обов'язкове її включення до мережі Natura 2000, як пташиної території.

Європейська Комісія зареєструвала передану доповідь як скаргу щодо недостатнього визначення територій мережі Natura 2000 у Польщі, а у 2005 році розпочала формальну процедуру підозри у порушенні європейського законодавства.

Перша перевірка якості «тіньового списку» щодо оселищних об'єктів в польських Карпатах відбулася на біогеографічному семінарі для Альпійського біогеографічного регіону, що проходив у 2005 році в Словенії. Представник польських неурядових організацій на ньому був дуже переконливим в усіх дискусіях щодо окремих оселищ та видів та довів необхідність додати до мережі 100 % територій з Карпатського фрагменту «тіньового списку» оселищних територій. Тож, у січні 2006 р. уряд був змушений визначити 9 нових оселищних територій мережі Natura 2000 у Карпатах.

Усвідомлюючи недостатню якість оселищної частини мережі також у Континентальному біогеографічному регіоні, уряд розпочав роботу над наступними 113 новими територіями, взятими із «тіньового списку». На думку неурядових організацій, навіть додавання всіх вищезгаданих 122 територій не забезпечило б повної репрезентативності всіх видів та оселищ на територіях Natura 2000, але було б значним кроком на шляху побудови оптимальної мережі Natura 2000 у Польщі.

Проте, після виборів та зміни влади восени 2007 року, з переліку передбачуваних доповнень було викреслено 27 територій – всі, на яких були заплановані будь-які гідротехнічні інвестиції. Ці об'єкти відкинули без урахування жодних наукових аргументів, таких, зокрема, як важливість окремих територій для окремих видів та природних оселищ. Решту 85 запропонованих територій мережі Natura 2000 уряд затвердив у 2007 році.

У той же час, коаліція Клубу Натуралістів та НУО «Salamandra» продовжували роботу над вдосконаленням проекту мережі, отримуючи подальші наукові дані, що підтверджують необхідність долучення додаткових територій. Враховуючи ці нові дані, деякі попередні пропозиції також були доопрацьовані та вдосконалені. У березні 2006 року організації опублікували оновлення оселищної частини «тіньового списку».

Згідно з представленими в оновленій версії даними, мережа оселищних територій *Натура 2000* у Польщі повинна містити щонайменше 446 територій загальною площею 32,468 км², які б покривали 9,54 % території континентальної частини Польщі. Це означало, що «тіньовий список» був розширений на 130 додаткових територій.

У квітні 2006 р. у Чехії відбувся біогеографічний семінар для континентального біогеографічного регіону. На ньому представник польських неурядових організацій довів, що лише для 7 з-поміж обговорюваних 110 видів та оселищ, існуюча в Польщі оселищна мережа *Натура 2000* є достатньою.

У грудні 2006 року Європейська Комісія здійснила подальші кроки процедури, передбаченої при порушенні права ЄС внаслідок недостатнього визначення територій мережі *Натура 2000*, застосувавши до Польщі так звану «обґрунтовану думку» (англ. *reasoned opinion*) – останнє попередження перед поданням скарги до Європейського суду.

Польська влада поступово визначала наступні території мережі *Натура 2000*, а все ще активна коаліція природоохоронних організацій (з додатковою участю польського WWF та організацій «Pro Natura» і «Vocian») рецензувала ці пропозиції. Таким чином, до 2008 року було досягнуто погодження переліку більше 360 оселищних територій мережі, що займали 8,08% території Польщі. З іншого боку, влада розпочала кампанію проти решти «тіньового списку», намагаючись обґрунтувати, що пропозиції цих територій подані на підставі ненадійних даних.

Передбачалося, що в 2007 році в державних лісах у цілій Польщі буде проведено інвентаризацію видів та оселищ з Додатків до Директив, силами працівників лісового господарства. Метою авторів такої ініціативи було показати, що оселища та види, які мають європейське значення, вже достатньо охороняються, і елементи, що становлять аргументацію «тіньового списку», насправді відсутні на їх території. Проте, усвідомлюючи обмеженість власних людських ресурсів для проведення такої широкомасштабної інвентаризації, організація «Державні ліси» (*Lasy Państwowe*), запросила вчених та натуралістів для технічної роботи над методикою цієї інвентаризації та частково для її виконання. Таким чином, незважаючи на низьку якість в деяких аспектах, проведена інвентаризація стала значним внеском у виявлення польських природних ресурсів видів та оселищ європейського значення. Всупереч очікуванню влади, її результати не тільки підтвердили доцільність пропонування всіх територій з «тіньового списку», але також значно розширили знання про поширення деяких видів на території країни.

Скориставшись цією можливістю, а також появою нових даних з інших джерел, коаліція Клубу Натуралістів і організації «Salamandra» в квітні 2008 року оголосила наступне велике оновлення «тіньового списку». В оновленому «тіньовому списку» містилося 365 додаткових територій загальною площею 11,296 км². Крім того, було запропоновано розширення існуючих 63 територій мережі. Відповідно до наявних на той час даних, представлених у «тіньовому списку», мережа територій *Натура 2000* у Польщі повинна була охоплювати щонайменше 11,74% території країни.

Після виборів восени 2007 року у Польщі до влади прийшла партія, більш прихильна до інтеграції з Європейським Союзом, що прагнула залагодити конфлікти з Європейсь-

ською Комісією. Між іншим, було визнано необхідність розширення мережі Натура 2000, а також підкреслено необхідність дискусій щодо її масштабів та особливостей. Було вирішено перевірити «тіньовий список» територій мережі шляхом обговорення в рамках загальнонаціональної дискусії, проведеної на зразок біогеографічного семінару та за його методикою, за участі регіональних управлінь з охорони природи та експертів. До участі в дискусії були також запрошені автори «тіньового списку».

Дискусія показала, що переважна більшість пропозицій з оновленого «тіньового списку» є обґрунтованою в світлі сучасних наукових знань. Внаслідок цього, органи влади доручили Інституту охорони природи Польської академії наук розробити пропозиції щодо розширення мережі Натура 2000. У воєводствах були створені Спеціалізовані Групи експертів, а також було виділені певні кошти для польової інвентаризації запропонованих територій. Предметом перевірки були території з «тіньового списку», але, у деяких випадках експертні групи воєводств запропонували також і додаткові об'єкти. Таким чином, у жовтні 2009 року уряд надіслав до Європейській Комісії список із 454 нових територій мережі Натура 2000 та документацію щодо розширення 77 вже існуючих територій.

В результаті, оселищна частина мережі зросла до 823 територій, що охопили близько 11 % території континентального біогеографічного регіону Польщі. Та попри це, з опрацьованих науковцями Інституту Охорони Природи пропозицій в останній момент було відкинуто кілька десятків територій – наприклад, таких, що знаходилися на території військових полігонів (проти створення яких виступало Міністерство Оборони), територій, проти створення яких виступала організація «Державні ліси», тощо.

Нова, суттєво розширена, оселищна мережа була перевірена у березні 2010 року на черговому біогеографічному семінарі, організованому спеціально для Польщі. Однак представник неурядових організацій все таки зумів продемонструвати, що для кількох десятків видів та оселищ мережа Натура 2000 все ще не є достатньою.

За результатами цього семінару коаліція Клубу Натуралістів та організації «Salamandra» представила в травні 2010 року чергове оновлення «тіньового списку», що містило 33 нових території і 22 пропозиції щодо розширення вже існуючих територій (зокрема, території, що були викреслені урядом з «наукової пропозиції» 2009 року та кілька цілком нових територій, необхідність включення яких до мережі була обумовлена нещодавно отриманими даними). Польський Уряд був змушений додати до мережі Натура 2000 території, пропозиції щодо включення яких ним раніше ігнорувалися.

Тим часом, використовуючи надходження нових наукових даних, неурядова коаліція продовжила формувати додаткові пропозиції, тобто, підготувала чергові доповнення до «тіньового списку» (послідовно в 2013, 2015 і 2016 роках). Декілька з цих пропозицій були прийняті урядом, і, як наслідок, на даний час досягнуто розширення оселищної мережі до 849 об'єктів (що складає 11,2 % континентальної території Польщі), що, зокрема, охоплює всі території з «наукової пропозиції» 2009 року. Втім, актуальний «тіньовий список», все ще містить кільканадцять невеликих територій.

Процес доповнення мережі в її оселищній частині, хоча і є близьким до фіналу, але все ще не є завершеним. Крім того, Європейська Комісія продовжує вести провадження щодо порушення законодавства ЄС проти Польщі.

Менш динамічним був процес затвердження мережі пташиних територій. Кілька десятків територій з «тіньового списку» 2004 року (але ще не всі) під тиском з боку Європейської Комісії були включені у мережу Natura 2000 в 2007 році. Однак, Європейська Комісія, визнаючи, що всі IBA повинні бути визначені як пташині території Natura 2000, у грудні 2007 року внесла позов до Європейського Суду. Щоб усунути очевидне в цій ситуації порушення, польська влада визначила у 2008 році як пташині території Natura 2000 всі відхилені раніше території IBA відповідно до публікації 2004 року, а також додаткову територію в Сандомирській Пущі (пол. Puszczy Sandomierskiej). Як наслідок, Європейська Комісія відкликала справу з Європейського Суду, визнаючи, що визначення пташиних територій мережі Natura 2000 у Польщі є завершеним.

У 2010 році Польське Товариство Охорони Птахів (OTOP), ґрунтуючись на нових орнітологічних даних, опублікувало новий каталог IBA-територій, який включав 34 додаткові території. Однак, використати ці нові дані для розширення пташиної частини мережі Natura 2000 вже не вдалося, оскільки пропозиція надійшла із запізненням. Згідно з наданими раніше даними, питання визначення пташиної мережі було визнано закритим, і його не вдалося знову відкрити для поновлення, навіть з огляду на наявність нових даних. До 2017 року у мережі Natura 2000 було визначено лише 4 нові пташині території – у випадках, коли їх визначення було елементом компенсації за необхідні інвестиції для суспільно важливих об'єктів, що заподіяли шкоду вже визначеним пташиним територіям. Станом на 2017 рік пташина мережа Natura 2000 Польщі включає 145 територій (15,6% території країни).

Сумарно, завдяки участі громадськості та науковців, на сьогодні, мережа Natura 2000 охоплює близько 20% території Польщі.

4.2. Мережа Natura 2000 на захисті польської природи

Вступ до Європейського Союзу та створення мережі Natura 2000 змінило польську охорону природи. Два найважливіші елементи цієї зміни це:

- Долучення до системи охорони природи – як об'єктів Natura 2000 – багатьох територій, про цінність яких давно було відомо, але яким не вдалося досі надати охоронного статусу, передусім, з економічних причин, та з огляду на спротив місцевих громад. Чітко визначені засади створення мережі Natura 2000, що вимагають урахування лише наукових аргументів та перевірок достатності мережі, змусили визнати об'єктами Natura 2000 багато територій, що досі перебували без охорони. Таким чином, площа природоохоронних територій в Польщі протягом кількох років зросла вдвічі.

- Значне посилення вимог до оцінки впливу господарської діяльності на навколишнє середовище, яка завдяки вимогам мережі Натура 2000, охопила також менші інвестиції і стала значно ефективнішою. Впровадження принципу запобігання, що випливало із законодавства ЄС, змусило у суперечливих випадках приймати рішення не на користь інвестицій (як це робилось раніше), а на користь довкілля.

Нижче наведено приклади, які доводять ефективність мережі Натура 2000 для охорони природи Польщі.

Врятована долина річки Роспуда

Долина Роспуди (Dolina Rospudy) в північно-східній Польщі на ділянці над містечком Августув вкрита великим заплавленим низинним торфовищем, що живиться підземними водами. Ця територія збережена практично у природному стані. Зважаючи на широкомасштабну трансформацію низинних торфовищ, ця територія є унікальною в масштабі всієї Європи.

З 90-х років ХХ ст. на важливій міжнародній трасі з Варшави до Литви планувалось будівництво об'їзної дороги в обхід Августова. Обрана на той час ділянка для об'їзної дороги перетинала торфовище. Роботи з підготовки будівництва були прискорені у 2001-2003 роках. Жодні інші варіанти ділянок для побудови дороги і надалі не розглядалися. Відтак, виглядало, що знищення торфовища було неминучим.

Після вступу Польщі до ЄС в 2004 році, долина Роспуди увійшла до складу об'єктів Натура 2000 – PLN200005 Ostoja Augustowska (територія для збереження оселищ) і PLB200002 Puszcza Augustowska (територія для збереження птахів). Проте польська влада не зважала на охоронний статус цієї території та мала намір продовжувати будувати об'їзду дорогу через торфовище.

Для початку будівництва дороги були прийняті необхідні адміністративні рішення.

Польські природоохоронні організації виступили проти інвестиції у запропонованому варіанті. Вони взяли участь у розгляді адміністративних справ, подали скаргу до Європейської Комісії та організували акції протесту. Окрім того, природоохоронці запропонували альтернативний шлях для прокладання дороги, що йшла в обхід торфовища.

У відповідь на це влада організувала антиекологічну кампанію, що з одного боку дискредитувала екологів як «ворогів економічного розвитку» та «ворогів громади Августова», а з іншого боку – доводила, що торфовище не є цінним, а дорога буде побудована на палях у вигляді естакади, що не становитиме шкоди для природи. Справа набула розголосу, фактично розділивши громадськість всієї Польщі і ставши символом вибору між економічним розвитком, що не зважає на природні цінності з одного боку, та збалансованим розвитком з урахуванням інтересів довкілля – з іншого.

В 2007 році будівництво було розпочато та підійшло впритул до долини річки. Однак, Європейська Комісія винесла позов проти Польщі до Європейського Суду зі звинуваченням у тому, що продовження будівництва дороги через торфовище свідчитиме

про недостатню охорону території мережі Natura 2000. Європейський Суд постановив призупинити будівництво. Одночасно Польський адміністративний суд скасував рішення Міністра охорони навколишнього середовища, який дозволяв будівництво.

Врешті-решт, процес оцінки впливу інвестиції на навколишнє середовище було проведено повторно, на цей раз також враховуючи альтернативний варіант, який виявився більш вигідним. У 2009 році були прийняті нові рішення, що затвердили трасу будівництва в обхід торфовища. У 2014 році було відкрито новозбудовану ділянку дороги, що оминала Августув, а торфовище було врятовано.

Приклад Роспуди став «уроком для інвесторів та урядів різних рівнів», який показав: при плануванні інвестицій потрібно серйозно ставитися до охорони природи. Ця справа ініціювала реформу системи оцінки впливу на навколишнє середовище в Польщі, яка була узгоджена з законодавством ЄС та стала значно ефективнішою.

Спокій птахів над рікою Нарвою

Влада Підляського воєводства в північно-східній Польщі запланувала будівництво регіонального аеропорту та запуск з нього пасажирських авіа сполучень. Фінансування проекту передбачалось за рахунок коштів ЄС, призначених для регіонального розвитку. Після розгляду трьох можливих локацій для будівництва аеропорту було обрано місце в околиці Тикоцина над рікою Нарвою (Narew).

Це місце знаходилося поза межами природоохоронних територій, втім, воно виявилось на перетині локальних шляхів міграції птахів, що використовують прилеглі долини рік Нарва і Бебжа (Biebrza). Попри це, регіональна влада замовила підготовку звіту, який показував, що аеропорт не матиме значного впливу на природу, а в 2010 році на його основі було видано рішення, що визначає зазначене місце для побудови аеропорту.

Після апеляції, поданої екологічними організаціями, Генеральний директор з охорони навколишнього середовища скасував це рішення в 2011 р, через недоліки і невизначеності в оцінці впливу на навколишнє середовище, що не виключали негативний вплив проекту на зв'язок між довколишніми територіями Natura 2000. Скасування вдалося відстояти у двох судових інстанціях, хоча це зайняло ще 5 років. В результаті, від ідеї будівництва аеропорту таки відмовилися, тим більше, що аналогічні інвестиції в інших польських регіонах виявилися повністю неефективними в економічному плані.

Лососі в поморських ріках

Помор'я (Pomorze) – регіон, що займає північно-західну частину Польщі і являє собою післяльодовиковий ландшафт. Швидкі ріки з гравійним дном, що впадають у Балтійське море, є місцем нересту морської форелі та лосося. Однак, ті самі ріки також є зручними для будівництва дамб та встановлення на них малих гідроелектростанцій, а така забудова цілком змінює природу річки над дамбою та ускладнює міграцію риби навіть тоді, коли збудовано рибний прохід.

До вступу Польщі до ЄС дозволи на будівництво нових дамб на поморських річках видавали досить легко. Наслідком такої політики була поступова деградація характеру річок та їх іхтіофауни. Однак, після 2004 року, більшість річок Помор'я були визначені як території Natura 2000, між іншим, власне з огляду на місця нересту лосося, а також через наявність тут природного оселища «річки з угрупованнями водяного жовтецю плаваючого (*Ranunculion fluitantis*)», типового саме для річок із швидкою течією.

Положення законодавства щодо охорони територій Natura 2000 стали причиною того, що у адміністративних та судових рішеннях з'явилися відмови у наданні дозволів на будівництво нових дамб та встановлення нових електростанцій. Забороненими діями, що мають значний негативний вплив на території Natura 2000, було визнано як ускладнення міграції риб, так і перетворення ріки у спосіб, що змінює її природну швидку течію, яка є ключовою для збереження зазначеного річкового оселища. Такі рішення врятували від знищення щонайменше декілька ділянок річок Лупава, Слупя, Парсента і Студніца.

Відтворення Блендовської Пустелі

Блендовська Пустеля (Pustynia Błędowska), що розташована в південній частині Польщі на північ від міста Олькуш, є найбільшою у Польщі і в Центральній Європі ділянкою рухомих пісків. Блендовська Пустеля не є цілком природною: післяльодовикові піщані поля вийшли на денну поверхню в Середньовіччі в результаті масової експлуатації лісів на потреби розвитку гірничої справи. Знищення лісів запустило еолові процеси, внаслідок яких утворились дюни. Внаслідок цього, вже протягом близько 600 років тут існувала піщана територія, названа «пустелею», площа якої змінювалася від 30 до більш ніж 150 км². Такий пейзаж є унікальним в масштабі Європи. Як у справжній пустелі, тут можна спостерігати навіть міражі. Розвіювані вітром піски були місцем існування унікальних екосистем: низьких, рихлих піщаних луків з булавоносцем сірватим (*Corynephorus canescens* L.), що розвивались на дюнах.

Ці піщані ландшафти Сілезії мають унікальну флору, зокрема тут ростуть відкасник безстебловий (*Carlina acaulis*), коручка чемерникоподібна (*Epipactis helleborine*) та коручка темно-червона (*Epipactis atrorubens*), цікаву псамофільну ентомофауну та орнітофауну, до складу якої входять кілька цінних видів птахів – жайворонок лісовий (*Lullula arborea*), щеврик польовий (*Anthus campestris*), пісочник малий (*Charadrius dubius*), дрімлюга (*Caprimulgus europaeus*), кам'янка звичайна (*Oenanthe oenanthe*), одуд (*Urupa epops*).

Втім, ці унікальні пейзажі і цінний регіональний осередок біорізноманіття у ХХ ст. опинився під загрозою зникнення. В 60-х роках минулого століття було вирішено зробити пустелю «продуктивною», та стабілізувати її піски: значну її частину було засаджено вербою гостролистою, сосною та червоним дубом. Окрім того, осади промислового пилу удобрили піски. Заліснення і удобрення пришвидшило природну сукцесію та експансію дерев. Лише в кількох місцях залишилися ділянки відкритого піску, їх площа

зменшилася до близько 7 км². Піски також використовували для заповнення гірничих виробок, а північна частина пустелі використовувалася як військовий полігон.

У другій половині двадцятого століття природоохоронці і місцева влада неодноразово зазначали, що пустеля потребує відновлення і охорони не лише як цінна територія для дикої флори і фауни, але і в якості унікального в масштабах всієї Польщі туристичного об'єкту. Проте на це ніколи не вистачало ані грошей, ані бажання.

Після вступу Польщі в ЄС в 2004 році, пустеля мала обов'язково стати об'єктом *Натура 2000*, як одне з найважливіших місць поширення у Польщі типів природних оселищ, що потребують охорони у мережі *Натура 2000* – континентальних дюн з булавоносцем сіруватим і лук з келерією сизою на пісках. І вона дійсно увійшла до мережі *Натура 2000* у 2004 році (PLH120014 Pustynia Włędowska). Включення пустелі у мережу, з одного боку, означало обов'язкову її охорону, а з іншого відкрило нові фінансові можливості. В Польщі були запущені національні програми за підтримки ЄС, спрямовані на фінансування охорони біорізноманіття в мережі *Натура 2000*. Польські організації також отримали доступ до фінансового інструменту ЄС – проектів LIFE.

Цей шанс використала територіальна громада гміни Ключе, що отримала в 2011-2014 роках приблизно 2,5 млн. євро на реалізацію заходу, що полягав у відновленні близько 300 гектарів луків (шляхом видалення дерев після попереднього розмінування території і знешкодження снарядів, що залишились після військових навчань), а також створення туристичної інфраструктури: інформаційного центру Пустелі та створення двох екологічних стежок. Серія семінарів та лекцій пробудила в місцевих жителях надію, що пустеля знову стане місцевою принадою для туристів.

Цей позитивний досвід мав своє продовження. Ще близько 2,5 млн. євро отримали на охорону своєї частини Пустелі військові, які у 2013-2017 рр. відтворили ще близько 370 га піщаних луків. Окрім видалення дерев, ними також був знятий органічний шар ґрунту з пісків. Частина Пустелі, що належить військовим, і надалі залишилася закритою, однак, для туристів відкрито інформаційний центр та спеціально збудовано оглядовий майданчик. Це був перший випадок в Польщі, коли військові виявили таку зацікавленість у питанні збереження природи на території свого полігону, а також перший випадок, коли армія отримала для таких заходів значні дотації з фондів ЄС.

В результаті виконання цих двох проектів з'явилася надія, що унікальний ландшафт і природа Блендовської Пустелі будуть збережені, а сама Пустеля вже стала важливою точкою на туристичній мапі Польщі.

Врятоване торфовище

Болото Кусово (Bagno Kusowo) розміщене в північно-західній частині Польщі, на північ від міста Щецинек (Szczecinek). Це найкраще збережене верхове торфовище балтійського типу на території Польщі. Його площа близько 350 гектарів, вкрита мозаїкою

із відкритих торфовищ та заболочених лісів. Південна частина торфовища використовувалася для видобутку торфу і сьогодні на ній знаходиться мережа торфових виробок, що перебувають на стадії регенерації та заростання мохами. Північна частина, гідрологічно ізольована, залишається в майже природному стані. Унікальним, в масштабі Польщі, є наявність території у кілька десятків гектарів, порослих сфагновими мохами та, подекуди, карликовою сосною, а також дистрофічні торфові озера та сплавини. Товщина торфового шару досягає тут 10 м. Торфовище є аналогією подібних, хоча набагато більших, купольних торфовищ, які зустрічаються далі на північ та схід від Польщі. Територія торфовища перебуває у віданні організації «Державні Ліси» (Lasy Państwowe).

У ХХ столітті торфовище, відоме місцевим природоохоронцям, не мало жодного охоронного статусу. У 90-х роках ХХ століття виникла ідея використовувати північну частину угіддя для видобування торфу. Поклади торфу, безперечно, були дуже привабливим в економічному плані об'єктом. Ідею щодо видобування торфу підтримували як воєvodські, так і регіональні органи влади, а також Генеральна та Регіональна дирекції організації «Державні Ліси», у віданні яких перебував цей об'єкт. Начальник місцевого лісництва, який виступав проти видобутку торфу і хотів надати об'єкту природоохоронний статус, був звільнений з посади.

Проте, після вступу Польщі до ЄС, торфовище стало частиною визначеного об'єкту Натура 2000 PLN320009 Jeziora Szczecińskie. Це стало поворотним моментом у подальшій долі торфовища. Будівництво копальні стало неможливим, оскільки це означало б знищення ключового елемента мережі Натура 2000, з чим погодилися і ініціатори тофорозробки.

З метою закріплення охорони торфовища, Клуб Натуралістів (Klub Przyrodników) включив його до проекту «Захист верхових торф'яних боліт в Помор'ї», що був реалізований у 2003-2007 рр. Проект було підтримано фінансовим інструментом ЄС – LIFE, що став доступним для захисту об'єктів Натура 2000.

У рамках проекту було заблоковано залишки дренажних каналів на околицях торфовища, побудовано екологічну стежку з пішохідним містком, що дозволило туристам ознайомлюватися з ландшафтом торфовища, який відновлюється після виробок, та найважливіше, в 2005 році, торфовище було оголошене заказником (rezerwat przyrody), що остаточно забезпечило його захист. На сьогодні заказник площею близько 330 га є гордістю місцевого лісництва «Державних Лісів», він також став місцем інтенсивних наукових досліджень і згадується у міжнародних наукових публікаціях як еталонний науковий об'єкт. На підставі аналізу профілів торфу зафіксовано історичні зв'язки між кліматом та накопиченням торфу, в історичних профілях торфу вперше в Польщі було виявлено пил ісландських вулканів, на основі збережених в торфі діатомових водоростей та інших решток розробляються методи відтворення екологічних умов прадавніх часів. Зараз торфовище знаходиться в сприятливому охоронному стані, виступаючи як природний унікальний об'єкт, принаймні в національному масштабі.

Аргументи на користь Біловезької Пущі

Біловезька Пуща – це лісовий комплекс площею близько 1500 км² в північно-східній Польщі, на кордоні Польщі та Білорусі. Незважаючи на багатовікову історію господарського використання, він є одним з найменш змінених людиною лісів Європи і традиційним місцем для досліджень та спостережень за процесами, характерними для природних лісів. Цей ліс є об'єктом всесвітньої спадщини ЮНЕСКО як реліктовий приклад природних екологічних процесів у лісовому ландшафті та територія, важлива для збереження біорізноманіття.

Водночас, протягом десятиліть цей природний комплекс є місцем суперечок щодо методів його охорони та управління. Захисники природи, з огляду на високу цінність природного комплексу і збережені риси його натуральності, прагнуть охорони цілої Пущі, найкраще – шляхом надання цілому об'єкту статусу національного парку, вважаючи, що на більшій частині території парку доцільною була б пасивна охорони природи (*ochrona bierna*), що забезпечує прояв природних процесів. Лісники ж прагнуть господарювати у Пущі відповідно до лісівничих засад, що однак означало би втрату її унікальності та прирівняло б її до інших лісів Європи.

У польській частині Біловезької Пущі (площею близько 620 км²) на сьогоднішній день існує національний парк (площею близько 105 км²) та заказники (площею близько 120 км²). Сильний опір місцевих громад перешкоджає розширенню національного парку на всю територію Пущі (польське законодавство дає їм можливість ефективно блокувати таку ініціативу). Решта Біловезької Пущі знаходиться у віданні організації «Державні Ліси». Вже не перший рік точаться суперечки щодо способу господарювання в цій частині Пущі.

У 2004 році вся польська частина Біловезької Пущі була визнана територією *Натура 2000*. Цьому передувала робота експертів щодо розробки принципів захисту цієї території. Експерти визначили, що комплекс поширених у Пущі видів та оселищ, які охороняються в мережі *Натура 2000*, безперечно найефективніше можна зберегти, забезпечивши пасивну охорону великих за площею територій. Такий підхід мав би поширюватися і на значну територію, що управляється «Державними Лісами».

Після тривалих дискусій, до яких спонукали вимоги щодо забезпечення охорони території *Натура 2000*, було розроблено модель охорони Пущі, що передбачає (в тому числі поза межами заказників і національного парку) пасивну охорону заболочених лісів, а також усіх деревостанів із понад 100-річними деревами на інших ділянках. Ця модель була застосована до планів управління державними лісами (2012 р.), принципів управління територією Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО (2014 р.) та плану охоронних завдань для території *Натура 2000* (2015 р.). Хоча вся польська частина Біловезької Пущі не увійшла до меж національного парку, це рішення вперше в історії означало захист всіх природних цінностей цілого лісового комплексу.

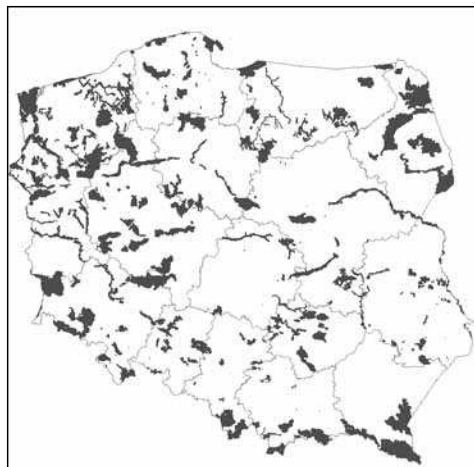
На жаль, вже через кілька років цю модель захисту було відхилено. Новий уряд з 2016 року знову дозволив вирубку дерев у старих деревостанах Пущі, що управляються «Державними Лісами» і дотепер знаходилися під охороною. Приводом для

такого рішення була необхідність боротьби з поширенням на цих територіях жука-короїда і обмеження його наслідків.

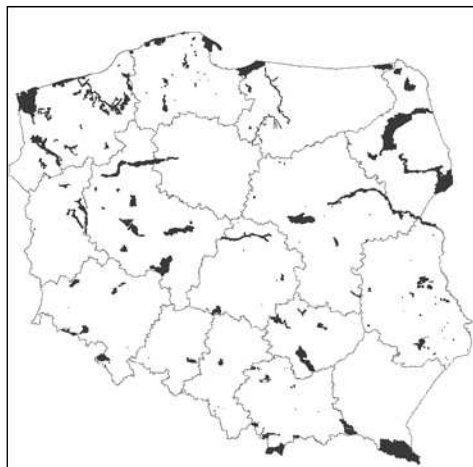
Ці зміни викликали масові протести більшості наукової спільноти та зустріли широкий спротив у суспільстві, але попри це, вирубки було продовжено. На захист Біловезької Пущі виступила Європейська Комісія, що у 2017 році подала справу проти Польщі до Європейського Суду. Європейська Комісія висунула звинувачення у бік Польщі за надання дозволу на рубки з порушенням вимог щодо проведення оцінки впливу заходу на територію Натура 2000, а також порушення положень Пташиної та Оселищної Директив щодо охорони кількох видів птахів та комах. Європейський Суд практично відразу видав постанову призупинити рубки до вирішення справи у суді. Польський уряд ігнорує цю постанову, за що наражається на міжнародну критику. Важко сказати, чим закінчиться ця справа, але схоже на те, що єдиною силою, яка може зберегти польську частину Біловезької Пущі від власного уряду – це положення Пташиної та Оселищної Директив, а також її статус території Натура 2000.

4.3. Мапи, що ілюструють історію розвитку мережі Natura 2000 в Польщі

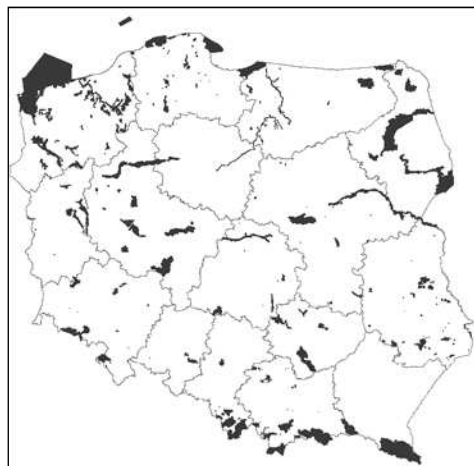
Історія розвитку оселищної частини мережі Natura 2000:

▲ Мапа 4.1. Перша наукова пропозиція, 2003 рік

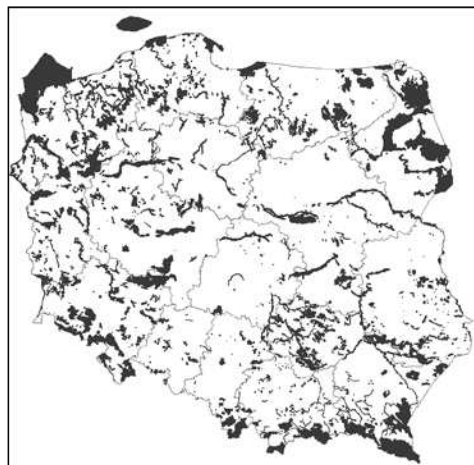
▲ Мапа 4.2. Урядова пропозиція, травень 2004 року

▲ Мапа 4.3. Вересень 2006 року

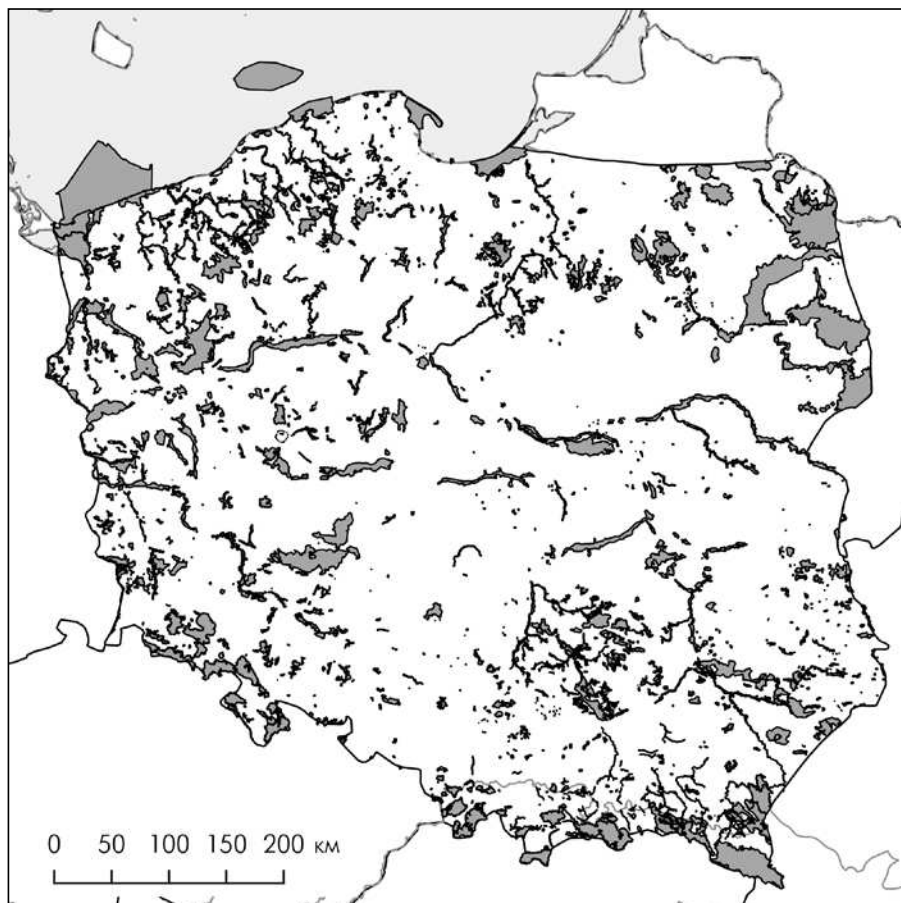
▲ Мапа 4.4. Вересень 2007 року

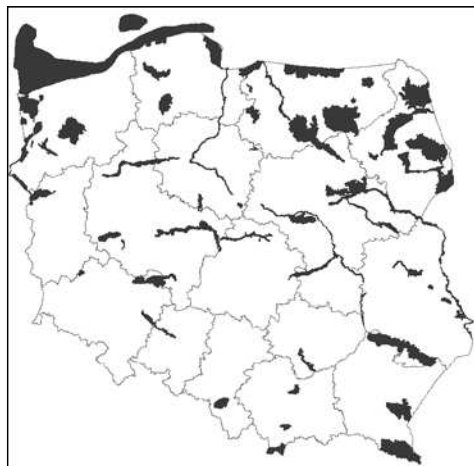
◀ Мапа 4.5. Жовтень 2009 року

▼ Мапа 4.6. Жовтень 2017 року¹

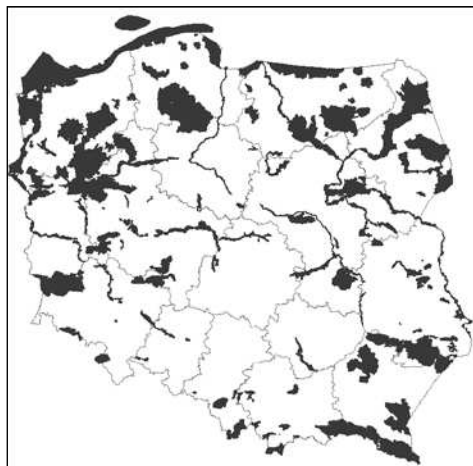
¹ Mapу підготовлено згідно з даними Генеральної дирекції охорони навколишнього середовища Польщі (Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska) станом на жовтень 2017 р.: <http://www.gdos.gov.pl/dane-i-metadane>

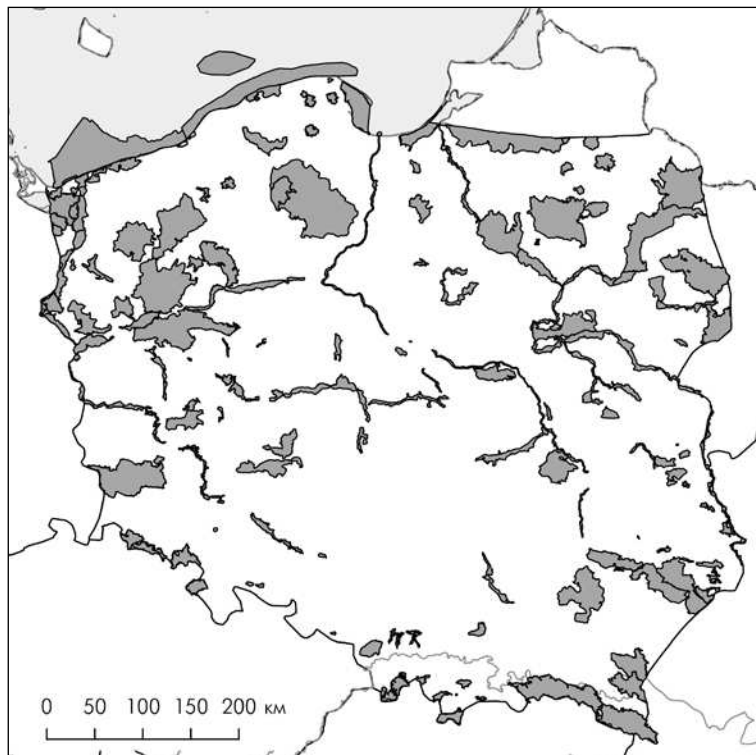
Історія розвитку пташиної частини мережі Natura 2000:

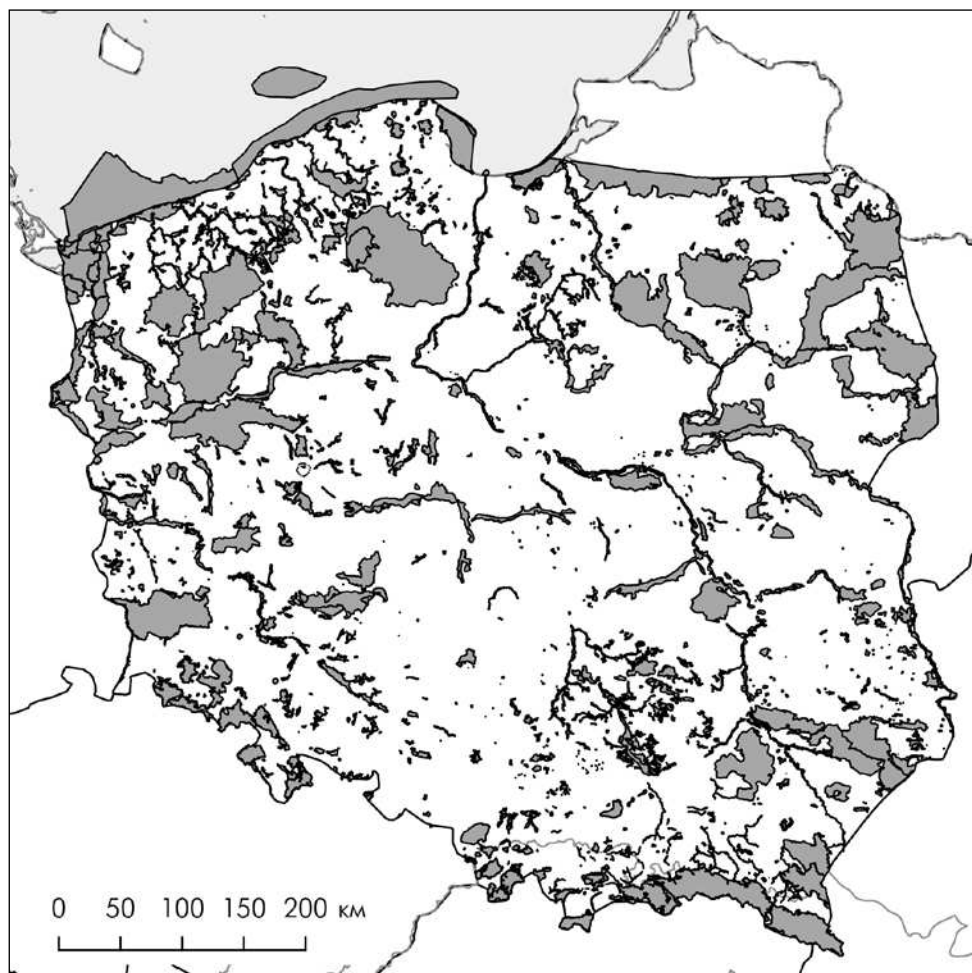
▲ Мапа 4.7. Урядова пропозиція, травень 2004 року

▲ Мапа 4.8. Листопад 2008 року

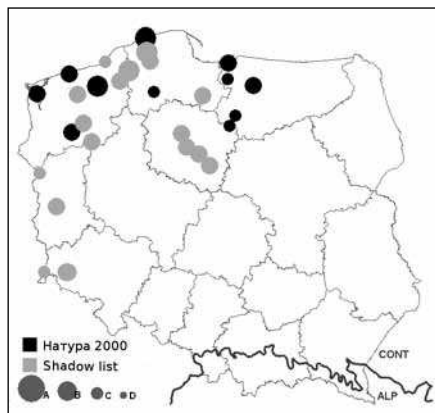
◀ Мапа 4.9. Жовтень 2017 року¹

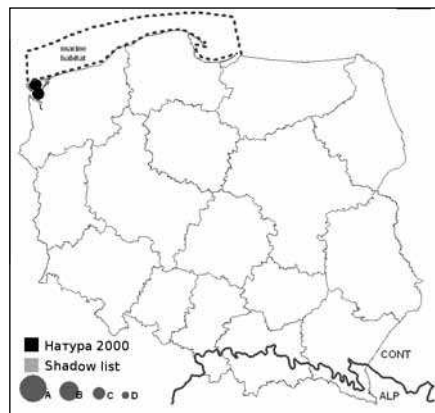
▲ Мапа 4.10. Мережа Natura 2000 Польщі (оселищна та пташина) станом на жовтень 2017 року¹:

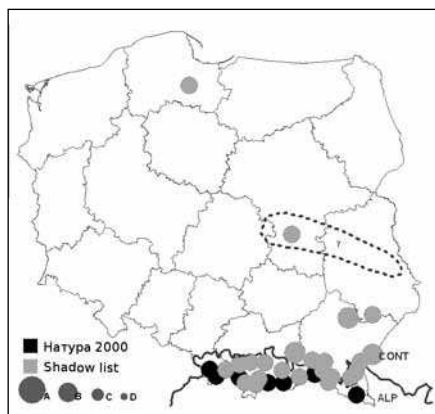
4.4. Мапи розповсюдження видів і оселищ, що були використані польськими природоохоронцями у дискусіях на біогеографічному семінарі, що відбувся у Варшаві у 2010 році²

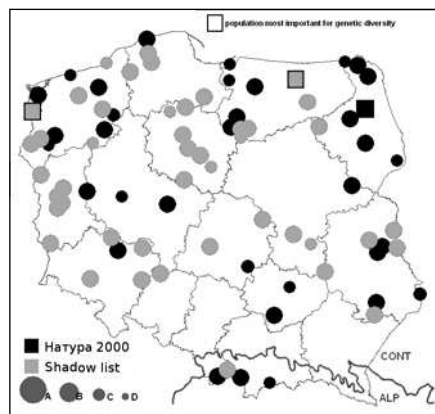
▲ Мапа 4.11. 1099 *lampetra fluviatilis* (мінога річкова) – досягнута оцінка: IN MOD GEO GAP

▲ Мапа 4.12. 1102 *alosa alosa* – досягнута оцінка: SCI RES

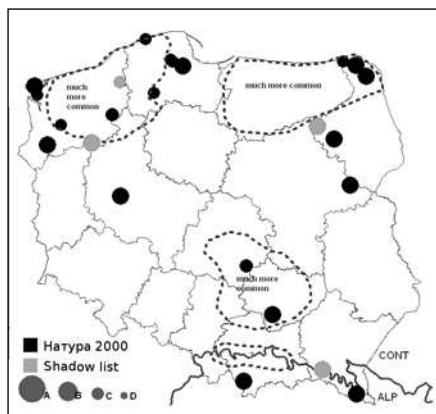

▲ Мапа 4.13. 1138 *barbus meridionalis* (марена балканська) – досягнута оцінка: IN MOD GEO GAP

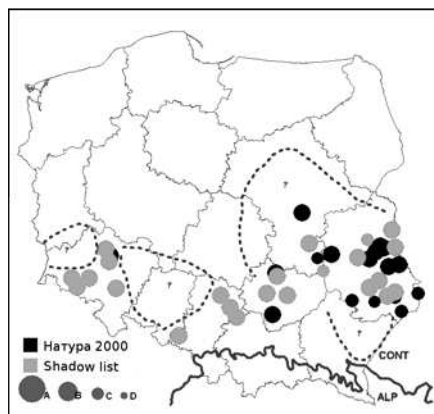

▲ Мапа 4.14. 1149 *cobitis taenia* (щипавка звичайна) – досягнута оцінка: IN MOD

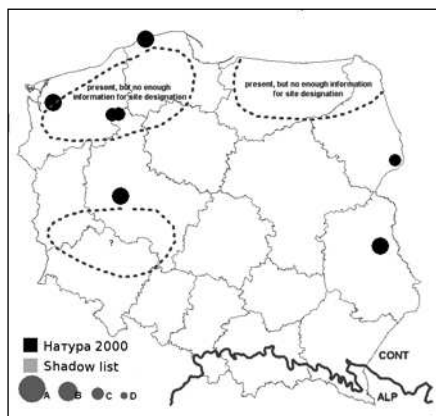
² Типи висновків (оцінок), що використовуються під час біогеографічних семінарів та їх значення наведені в Таблиці 1 першого Розділу.

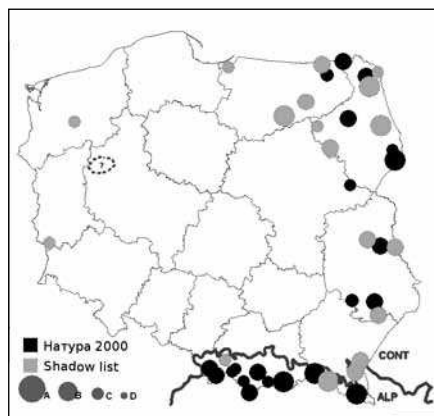
▲ Мапа 4.15. 1032 unio crassus (перлівниця товста) – досягнута оцінка: SCI RES

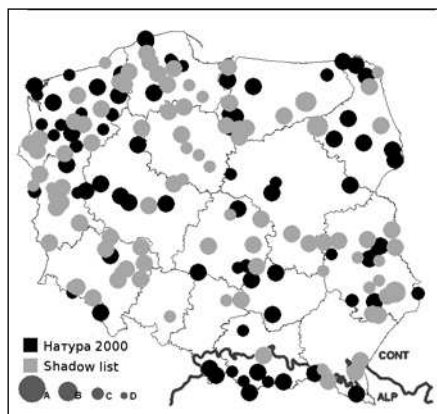
▲ Мапа 4.16. 1059 maculinea telejus (синявець Телей) – досягнута оцінка: IN MOD SCI RES

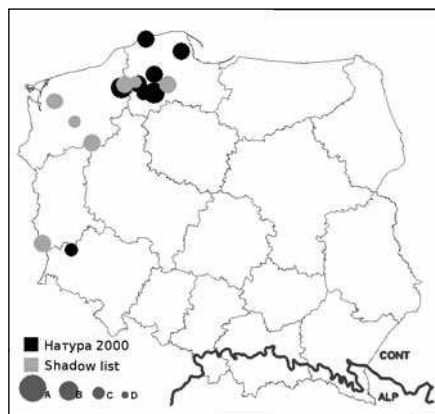
▲ Мапа 4.17. 1081 dytiscus latissimus (плавунець широкий) – досягнута оцінка: SCI RES

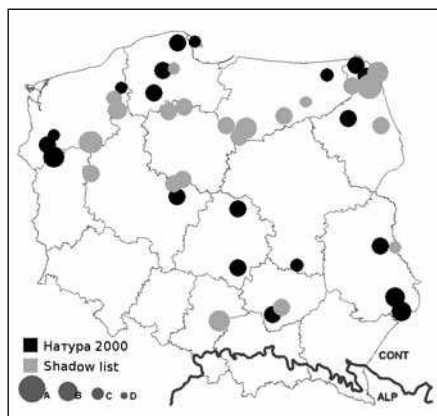
▲ Мапа 4.18. 1352 canis lupus (вовк) – досягнута оцінка: IN MOD у континентальному біогеографічному регіоні

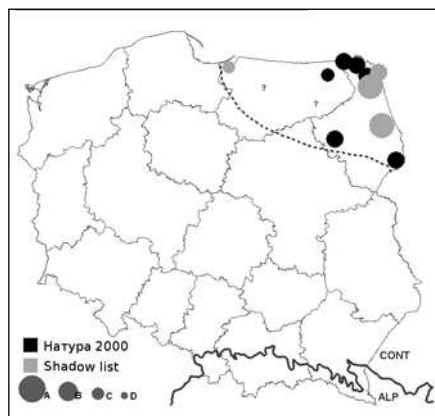
▲ Мапа 4.19. 1355 *lutra lutra* (видра річкова) – досягнута оцінка: IN MOD у континентальному біогеографічному регіоні

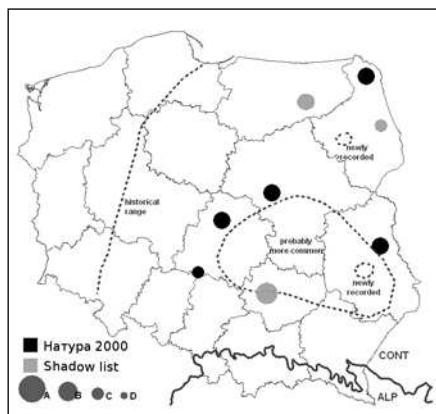
▲ Мапа 4.20. 1831 *luronium natans* (луроніум плаваючий) – досягнута оцінка: IN MOD

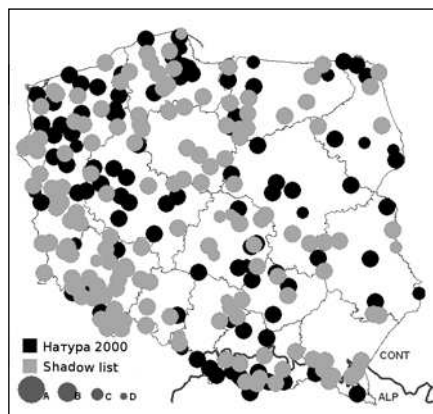
▲ Мапа 4.21. 1903 *liparis loeselii* (жировик Льозеля) – досягнута оцінка: IN MOD

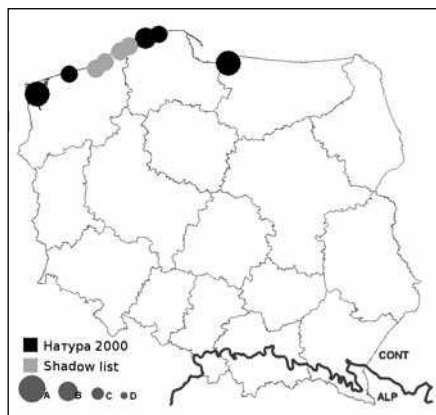
▲ Мапа 4.22. 1939 *agrimonia pilosa* (парило волосисте) – досягнута оцінка: IN MOD

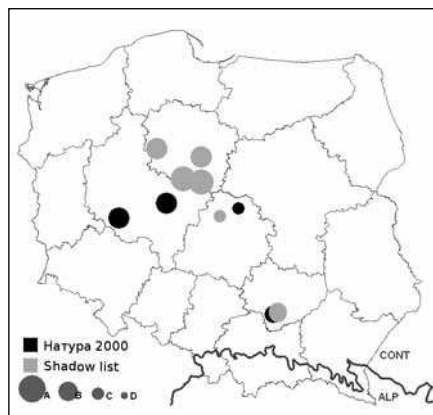
▲ Мапа 4.23. 4068 *adenophora lilifolia* (аденофора лілієлиста) – досягнута оцінка: IN MOD SCI RES

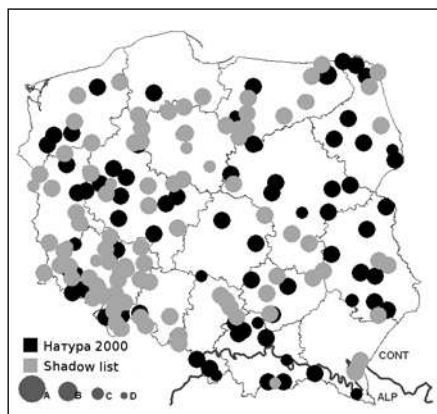
▲ Мапа 4.24. Оселище 91E0 (Заплавні ліси з *Alnus glutinosa* та *Fraxinus excelsior* (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)) – досягнута оцінка: IN MOD

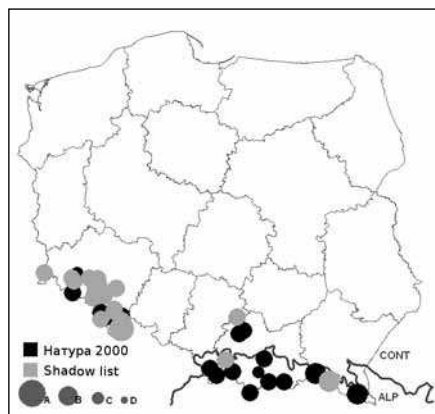
▲ Мапа 4.25. Оселище 1150 (Узбережні лагуни) – досягнута оцінка: IN MOD GEO GAP

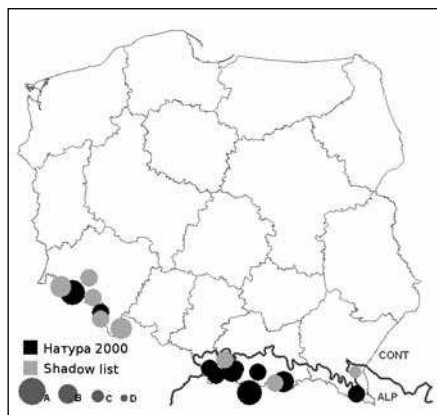
▲ Мапа 4.26. Оселище 1340 (Континентальні засолені луки) – досягнута оцінка: IN MOD

▲ Мапа 4.27. Оселище 9170 (Дубово-грабові ліси *Galio-Carpinetum*) – досягнута оцінка: IN MOD у континентальному біогеографічному регіоні

▲ Мапа 4.28. Оселище 9180 (Ліси *Tilio-Acerion* на схилах, осипищах і в ярах) – досягнута оцінка: IN MOD у континентальному біогеографічному регіоні

▲ Мапа 4.29. Оселище 9410 (Ацидофільні ліси з *Picea* від монтанного до альпійського поясів (*Vaccinio-Piceetea*)) – досягнута оцінка: IN MOD

Розділ 5.

«Тіньовий список» територій, які пропонується включити до мережі Емеральд (Смарагдової мережі) в Україні

5.1. Перший етап розробки «тіньового списку» територій, включення яких пропонується до мережі Емеральд (Смарагдової мережі) в Україні

4-5 жовтня 2016 року у м. Мінськ (Білорусь) відбулася фінальна зустріч по спільному проекту Європейського Союзу та Ради Європи «Досягнення узгодженого збереження об'єктів на загальноєвропейському рівні: прогрес, проблеми та майбутнє мережі Емеральд», організована Секретаріатом Бернської конвенції.

У зустрічі взяли участь представники семи країн, які розробляють мережу Емеральд: Україна, Білорусь, Молдова, Російська Федерація, Грузія, Вірменія та Азербайджан, керівництво Секретаріату Бернської конвенції, спеціалісти з Ради Європи, представники уряду Латвії, природоохоронних організацій Чехії, Естонії, незалежний консультант з Великобританії.

Головним завданням зустрічі було розробити «дорожню карту» для досягнення повністю діючої мережі Емеральд в 7-ми вищезазначених країнах до 2020 року (Three dimensional road map for achieving a fully operational Emerald Network in 7 countries of Central and Eastern Europe and the South Caucasus, див. Додаток 10).

Згідно офіційного календаря впровадження мережі Емеральд (Revised Calendar for the implementation of the Emerald Network of Areas of special conservation interest, див. Додаток 7), до 2020 року розробка Мережі має бути завершеною і вона повинна повністю функціонувати, щоб гарантувати довгострокове збереження всіх видів та оселищ європейського значення, включаючи відповідні інструменти управління, моніторингу та звітності, сумісні з мережею Natura2000; також мають бути запроваджені процедури постійного оновлення даних та оцінки довготривалого виживання видів та оселищ.

З програмою заходу, списком учасників та робочими документами зустрічі, а також з буклетом про мережу Емеральд (в тому числі українською мовою) і презентаціями учасників можна ознайомитись за посиланням на сайті Ради Європи: <http://www.coe.int/en/web/bern-convention/-/final-project-event-of-the-eu-coe-joint-programme-emerald-network-phase-ii> (коротке посилання: <https://goo.gl/Cxstv9>).

Від природоохоронної ініціативи «Emerald-Natura 2000 in Ukraine» у зустрічі взяли участь Катерина Полянська, Олексій Василюк та Катерина Борисенко.

Під час кулуарного обговорення результатів офіційної зустрічі, учасниками Ініціативи «Emerald-Natura 2000 in Ukraine» було вирішено розпочати підготовку «тіньового списку» («shadow list») територій, які пропонується включити до мережі Емеральд (Смарагдової мережі) в Україні.

Як зазначалось у Розділі 2, процес розробки мережі Емеральд (Смарагдової мережі) в Україні від початку не супроводжувався інформаційною кампанією серед науковців та громадських активістів, результатом чого став низький рівень залучення фахівців до цього процесу, і, як наслідок – низька якість спроектованої на сьогоднішній день Мережі.

«Shadow list» – це перелік територій, які не враховані при розробці Мережі. Практика підготовки «shadow list» застосовувалась і раніше, під час розробки Мережі центральноєвропейських країн, таких як Польща¹, Словаччина, Сербія², тощо. Ініціативи щодо підготовки «shadow list» відомі і для виділення територій в рамках інших міжнародних угод, наприклад, під час проектування водно-болотних угідь міжнародного значення згідно вимог Рамсарської конвенції³. У Словаччині таким чином були доповнені також переліки ІВА-територій, екомережі⁴ тощо.

Над підготовкою першої частини «тіньового списку» територій, які пропонується включити до мережі Емеральд (Смарагдової мережі) в Україні, працювали представники екологічних НУО – к.г.н. Катерина Полянська (еколог МБО «Екологія-Право-Людина»), Олексій Василюк (м.н.с. Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАНУ; Ukrainian Nature Conservation Group, далі – UNCG) Дарія Ширяєва (Інститут ботаніки ім. М. Г. Холодного НАНУ; Національний екологічний центр України, далі НЕЦУ), Олексій Марущак (UNCG; НЕЦУ; Інститут зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАНУ), Олександра Оскірко (UNCG; ННЦ «Інститут біології та медицини» КНУ ім. Тараса Шевченка), Катерина Борисенко та науковці-біологи, які надали свої дані по розповсюдженню видів та оселищ: д.б.н. Куземко А. А. (Національний екологічний центр України, UNCG), к.б.н. Некрасова О. Д. (Інститут зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАНУ), к.б.н. Куцоконь Ю. К. (Інститут зоології ім. І.І.Шмальгаузена НАНУ), к.б.н. Балашов І. О. (Інститут зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАНУ), к.б.н. Винокуров Д. С. (Інститут ботаніки ім. М. Г. Холодного НАНУ), к.б.н. Вашеняк Ю. А. (UNCG), к.б.н. Домашевський С. В. (Український центр дослідження хижих птахів), к.б.н. Вітер С. Г. (НПП «Гомольшанські ліси»), Плига А. В. (WWF), к.б.н. Мартинов О. В. (Національний науково-природничий музей НАНУ), к.б.н. Смірнов Н. А. (Чернівецький

1 Paweł Pawlaczyk, Andrzej Kepel, Radosław Jaros, Radosław Dzieciotowski, Przemysław Wylegała, Agnieszka Szubert, Paweł Olaf Sidło. Natura 2000 Shadow List in Poland. Detailed Analysis of Habitat Directive Implementation. Synthetic Approach to Bird Directive Implementation. – Warszawa, 2004. – 181 p.

2 <http://www.ceeweb.org/work-areas/priority-areas/other/conventions/pan-european-level/emerald/>

3 Edward Maltby, Tom Barker. The Wetlands Handbook. Wiley-Blackwell, 2009. – 800 p.

4 Dorota Metera, Tomasz Pezold, Wojciech Piwowarski. Implementation of Natura 2000 in New EU Member States of Central Europe. Assessment Report. Warsaw: IUCN, 2005. – P.16.

обласний краєзнавчий музей), к.б.н. Дятлова О. С. (Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова), к.б.н. Романь А. М. (Національний науково-природничий музей НАНУ), Богомаз М. В. (UNCG), к.б.н. Безсмертна О. О. (ННЦ «Інститут біології та медицини» КНУ ім. Тараса Шевченка).

Перший етап планування та розробки «shadow list» тривав протягом року – з вересня 2016 року по серпень 2017. Станом на вересень 2017 року «shadow-list» мережі Емеральд (Смарагдової мережі) України нараховує 78 територій, його розробка продовжується. Щодо кожної з територій частково оформлено SDF-и, створено Базу даних «shadow list» (далі – База даних).

Загалом, у ході першого етапу розробки «тіньового списку», було опрацьовано близько 500 джерел, в Базу даних увійшли відомості зі 184 літературних джерел. За 10 місяців База даних наблизилася до 10 000 точок зустрічей видів, її наповнення можна побачити на **Мапах 5.1. та 5.2.** Було також розпочато роботу над Базою даних оселищ з використанням існуючих фітосоціологічних баз даних^{5,6}. Дані збиралися окремо для проєктованих територій, відповідно оцінка у співвідношенні до площ цих оселищ в масштабах країни не вписувалася.

Розробка «shadow list» переслідує наступні цілі: а) зібрати максимально повну Базу даних поширення видів та оселищ із Резолюцій №4 та №6 Бернської конвенції в Україні, що дозволить надати об'єктивну оцінку достатності наявної мережі Емеральд (Смарагдової мережі) в Україні, а також виділити найбільш важливі території, що потребують першочергового включення у Мережу; б) встановити перелік територій, що відповідають критеріям ASCI та встановити їхні оптимальні межі; в) забезпечити ведення Базу даних, яка постійно доповнюється та вдосконалюється, що стане важливим підґрунтям для подальшої розробки менеджмент-планів територій Мережі.

Збір інформації проводився з літературних джерел (в тому числі звітів про НДР), під час консультацій з експертами та із залученням власних даних учасників.

Тут важливо зазначити, що заповнення SDFів на території Мережі передбачає включення інформації не лише про види і оселища із Резолюцій №4 та №6 Бернської конвенції, а й про інші види, що охороняються міжнародними, національними та регіональними охоронними переліками, ендемічні види тощо. Вся ця інформація необхідна для створення детальної характеристики кожної з територій. Тож, збір інформації проводиться для всіх зазначених вище груп видів.

5 Куземко А.А. Дідух Я. П., Дубина Д. В., Мойсієнко І.І., Дзюба Т.П., Ємельянова С.М., Винокуров Д.С. Використання фітосоціологічних баз даних для інвентаризації біотопів, що охороняються Бернською Конвенцією та Оселищною Директивою ЄС на прикладі степових біотопів рівнинної частини України // Заповідна справа у степовій зоні України (до 90-річчя від створення Надморських заповідників) // Праці Всеукраїнської науково-практичної конференції (с. Урзуф, 14-15 березня 2017 року). / Серія «Conservation Biology in Ukraine». – Вип. 2, т.2. – Київ, 2017. – С.110-114.

6 Куземко А.А. Інвентаризація лучних біотопів європейського значення в Україні за допомогою фітосоціологічних баз даних // Сучасні проблеми біології, екології та хімії: збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 30-річчю біологічного факультету Запорізького національного університету (Запоріжжя, 26-28 квітня 2017 р.). – Запоріжжя: АА ТанDEM, 2017. С. 249-250.

Мапа 5.1. Охоплення території України відомостями про поширення видів тварин з Резолюції 6 в Базі даних «тіньового списку»

Мапа 5.2. Охоплення території України відомостями про поширення видів рослин з Резолюції 6 в Базі даних «тіньового списку»

Найбільш опрацьованим блоком інформації у Базі даних стали відомості про поширення видів степового регіону. Частина учасників розробки «shadow list» є долученими до проекту «Степовий кадастр»⁷, що з 2010 року ведеться в рамках громадської кампанії «Збережемо українські степи!»⁸. В рамках цієї роботи зібрано близько 55 000 різноформатних повідомлень про трапляння рідкісних видів у степах України. Частина цієї інформації долучена до Базы даних «shadow list». Більш важливим є те, що ведення «Степового кадастру» стало важливим досвідом, необхідним для початку робіт зі створення «shadow list» та планування ведення максимально достовірної Базы даних.

Аналіз літературних джерел тягне за собою низку складностей, що потребують врахування при веденні Базы даних. Крім розпорошеності і неповноти даних, у літературі часто відсутня детальна прив'язка знахідок до місцевості. Нерідко це викликано як відсутністю координат, так і прагненням узагальнювати локалітети в наукових працях до умовної назви регіону досліджень, прагненням демонструвати використання широкого спектру методологічних підходів і публікувати результати аналітичних праць і неможливістю публікувати первинні дані (зокрема інформацію про конкретні знахідки видів). Інакше кажучи, багато авторів не мають звички публікувати роботи хорологічного спрямування, зазначати конкретні місця зустрічей тих чи інших видів, і тим більше – вказувати координати. З іншого боку, зважаючи на те, що точні координати локалітетів рідкісних видів рослин (а інколи і тварин) можуть бути використані з метою їх незаконного вилучення з мість поширення для комерційного використання, вказування їх точних координат у наукових і особливо науково-популярних виданнях, не завжди є доцільним.

Відсутність точних вказівок про конкретні ділянки або координати в літературі не дає можливості вважати такі джерела достовірними при перенесенні даних на картографічну основу. Також, умовні літературні вказівки не дозволяють оцінити розмір та просторову конфігурацію популяції (у випадку з рослинами).

Окрема проблема постає на рівні Базы даних, коли до неї включаються відомості про одну й ту ж популяцію з різних джерел. Умовний характер даних змушує упорядників Базы даних щоразу вказувати приблизні координати, які різняться, адже їх пошук здійснюється при оформленні відомостей з кожного наступного джерела. Щоб уникнути дублювання та штучного примноження даних в такий спосіб, упорядниками Базы даних проводились консультації з експертами.

Особливий блок джерел становлять статті та інші публікації, що містять карти із зображенням локалітетів поширення тих чи інших видів, а не лише словесний опис місцезнаходження. Перенесення таких відомостей на векторну картографічну основу створює значно більш точні відомості, ніж словесні описи. Крім того, низка публікацій містить також і точні географічні координати знахідок видів.

7 Василюк А. Первые шаги к созданию «степного кадастра» Украины // Степной бюллетень, №32, лето 2011

8 Василюк О. Проблеми інвентаризації степових біотопів в Україні // Біотопи (оселища) України: наукові засади їх дослідження та практичні результати інвентаризації. (Матеріали робочого семінару. Київ, 21-22 березня 2012 року.) / За редакцією Я.П. Дідуха, О.О. Кагала, Б.Г. Проця. – Київ-Львів, 2012. – с 56-61.

Тут важливо відмітити, що експертною групою Ukrainian Nature Conservation Group (далі – UNCG) у 2017 році започатковано серію збірок наукових праць «Conservation biology in Ukraine», в рамках якої вже видано три збірки, що містять публікації із даними про поширення видів у табличному вигляді із точним зазначенням координат^{9, 10}.

Так, з ініціативи Ukrainian Nature Conservation Group, два науково-практичні заходи, що відбулись у 2017 році, передбачали в тематиці доповідей та публікацій напрямок «Формування мережі Емеральд». Такими заходами стали:

- Науково-практичний семінар «Мережа Натура 2000 як інноваційна система охорони рідкісних видів та оселищ в Україні» (м. Київ, 15 лютого 2017 р.);
- Всеукраїнська науково-практична конференція «Заповідна справа у степовій зоні України» (сmt Урзуф, 14-15 березня 2017 року).

Важливо наголосити, що зазначені збірки містять публікації з даними про поширення видів у табличному вигляді з точним зазначенням координат. Можливість такого роду публікацій в усіх випадках було зазначено в інформаційних листах-оголошеннях конференцій.

Крім того, доповіді про проєктовані території мережі Емеральд, що входять до «shadow list», було представлено у 2017 році на 6 наукових конференціях.

Також, в рамках індивідуального дослідницького проєкту, виконаного Вашеняк Ю. А., за підтримки фонду малих грантів Rufford Small Grant Foundation «Rare Species and Habitats Conservation Occurred in the Limestone Outcrops of Dnister Canyon», експертною групою UNCG у 2017 році було видано буклети: «Дністровський каньйон – перспективний об'єкт мережі Натура 2000 в Україні» та «Рідкісні рослини відслонень долини річки Дністер», що містять наочний визначник видів і оселищ, що поширені в межах долини р. Дністер.

Наступним джерелом наповнення Бази даних стали власні неопубліковані дані, надані авторами (в т.ч. учасниками створення «shadow list»). Для збору інформації, члени природоохоронної ініціативи «Emerald-Natura 2000 in Ukraine» виявляли ключових експертів а) по окремих видах, або групах видів; б) експертів, що мають обширні польові відомості по конкретних територіях і регіонах. Консультації з експертами не лише доповнювали Базу даних, а й дозволили верифікувати зібрані з інших джерел відомості.

Робота із Базою даних ведеться в програмному забезпеченні Q-GIS та дозволяє бачити просторові дані з Бази даних, створювати обриси проєктованих ASCI та аналізувати доцільність їхньої конфігурації на базі високоточних даних Дистанційного Зондування Землі (ДЗЗ).

9 Мережа NATURA 2000 як інноваційна система охорони рідкісних видів та оселищ в Україні / Матеріали науково-практичного семінару (м. Київ, 15 лютого 2017 р.) / Серія: «Conservation Biology in Ukraine». – Вип. 1. – 240 с.

10 Заповідна справа у степовій зоні України (до 90-річчя від створення надморських заповідників) // Праці Всеукраїнської науково-практичної конференції (сmt Урзуф, 14-15 березня 2017 року) / серія: «Conservation Biology in Ukraine». – Вип. 2, т. 2. – Київ, 2017. – 336 с.

Ідентифікація природних масивів, як можливих ASCI, відбувається по мірі включення у Базу даних нових і нових точок, отриманих з різних джерел.

Разом з тим, ми усвідомлюємо, що в результаті, відомості про природні масиви будуть далеко не повними. Навіть зібравши всі існуючі дані, скласти повну картину стану і складу всіх природних територій в Україні неможливо. Більшість просторово відділених ділянок лишаються невивченими. Проте, постійне ведення Базу даних дозволяє: а) вдосконалювати наявні відомості, б) актуалізувати Базу даних, в) встановлювати характер поширення видів, с) виявляти «білі плями» та скеровувати дослідження на їх вивчення.

Формування обрисів всіх 78 проєктованих ASCI, запропонованого авторами «shadow list» підпорядковувалось наступній логіці:

- до проєктованих ASCI включаються лише природні та малозмінені антропогенно території;
- ці території є переважно просторово нерозривними контурами великої площі,
- містять в межах обрису популяції видів з Резолюцій №4 та №6 Бернської конвенції,

В таких умовах, більшість проєктованих ASCI сформовані долинами річок, що зереглись в природному стані. Зокрема, проєктовані ASCI охопили масиви цілісних природних комплексів долин річок Хоролу, Громоклії, Псла, Інгульця, Інгулу, Гірського Тікича, Росі, Тетерева, Сули, Супою, Ворскли, Саксагані, Кальміусу, Айдару, Борової, Деркулу, Сіверського Донця та інших. Такі об'єкти мають різноманіття ландшафтів, великі лінійні відрізки екотонів, відіграють роль в екомережі, є мало освоєними людиною. Звичайно ж, такі об'єкти мають значну протяжність в просторі і розтягнуті зазвичай на сотні кілометрів. Саме такий підхід, на думку авторів «shadow list», дозволяє об'єктивно оцінити потенціал природних територій для збереження біорізноманіття згідно з Бернською конвенцією та Конвенцією ООН про біологічне різноманіття (цілі Аічі).

Не менш важливо те, що затвердження в майбутньому проєктованих ASCI потягне за собою внесення змін до існуючої версії Мережі в Україні. Наприклад, у складі «shadow list» міститься об'єкт «Долина річки Кальміус», що повністю включає наявний в офіційній версії мережі Емеральд об'єкт «Кальміуське», але є при цьому в десятки разів більшим об'єктом, ніж існуючий.

Нумерація територій у нижченаведеному «тіньовому списку» починається з цифри 9, по причині того, що території долин річок Десна, Сейм та Снов вже офіційно додані до Мережі (сумарно – 8 територій), тому з їх межами і SDF-ами на них можна ознайомитись на веб-сторінці Європейського екологічного агентства: <http://wab.discomap.eea.europa.eu/webappbuilder/apps/28/>, а детальний опис процесу включення долин цих річок до Мережі описаний у Розділі 3.

5.2. Пояснення до таблиць «тіньового списку» територій, які пропонується включити у мережу Емеральд (Смарагдову мережу) в Україні

Наведена у Резолюції 6 Бернської конвенції номенклатура видів рослин і тварин часто не відповідає сучасній загальноприйнятій номенклатурі, що викликає певну плутанину. Причиною цього є те, що загалом охорона природи не встигає за систематикою. В таблицях, які містяться в описах запропонованих територій Мережі згадуються «старі» назви видів згідно Резолюції №6.

За допомогою новітніх молекулярно-генетичних досліджень, останнім часом деякі назви видів було змінено. Так, протягом XX ст., полоз сарматський або полоз Палласа, вважався підвидом іншого виду – полоза чотирисмугого, *Elaphe quatuorlineata sauromates* (Lacépède, 1789), який і значиться в додатках до Резолюції №6 Бернської конвенції. Проте, з точки зору систематики, у 2001 році сарматський полоз був відокремлений в окремий вид – *Elaphe sauromates* (Lenk et al., 2001). Таким чином, позначений в нижченаведених таблицях вид *E. quatuorlineata* варто розуміти також як такий, до якого включений і більш ранній підвидовий таксон.

Степова гадюка, *Vipera ursinii* (Bonaparte, 1835), вид, який також зазначений в Резолюції №6 Бернської конвенції. В Україні зустрічалась *Vipera ursinii renardi*. Проте у 2005 році, згідно останніх досліджень (Joger and Stümpel, 2005), цей вид було віднесено до роду *Pelias* (Nilson et al., 1999) та пізніше виділено в окремий вид *Pelias renardi* (Wallach et al., 2014) або *Vipera (Pelias) renardi*. Таким чином, згадки виду *Vipera ursinii* в нижченаведених таблицях до запропонованих територій Мережі також включають у себе вид *Pelias renardi* (Wallach et al., 2014) або *Vipera (Pelias) renardi*.

Існують також деякі номенклатурні проблеми і з назвами видів рослин. Наприклад два види роду *Iris* наведені в Резолюції 6 у ранзі підвидів – це *Iris aphylla* ssp. *hungarica* і *Iris humilis* ssp. *arenaria*. Однак, у загальноприйнятому в Україні номенклатурному зведенні (Mosyakin, Fedoronchuk, 1999) обидва підвиди відсутні. *Iris aphylla* і *Iris hungarica* розглядаються як самостійні види, а зазначений підвид відносять до *Iris hungarica*. Натомість у сучасних номенклатурних зведеннях ThePlantList (<http://www.theplantlist.org>) та The Euro+Med PlantBase – the information resource for Euro-Mediterranean plant diversity (<http://www2.bgbm.org/EuroPlusMed>) цей же підвид відносять до *Iris aphylla*. З огляду на це, форми для запропонованих територій Мережі включають відомості про усі ці таксони. *Iris humilis* ssp. *arenaria* в Чеклісті судинних рослин України взагалі не згадується, але в обох вищезгаданих електронних номенклатурних довідниках цей підвид відносять до синонімів *Iris humilis*, іншим синонімом якого є *Iris pineticola*, який вважається ендемічним для України. Таким чином, під назвою *Iris humilis* ssp. *arenaria* в SDF-ах фігурують, переважно, згадки саме про *Iris pineticola*.

Розшифровка позначень у таблицях:

Група: А – земноводні, В – птахи, F – риби, I – безхребетні, М – ссавці, Р – рослини, R – плазуни.

S: у випадку, коли публікація даних щодо виду може нанести йому шкоду, вони мають бути заблоковані для будь-якого публічного доступу, – вказано «yes».

Тип: p – постійно, g – для відтворення (розмноження, гніздування), c – концентрація, w – під час зимівлі (для рослин і немігруючих видів використовується «постійно»).

Одиниця виміру: i – особин, p – пар.

Розмір: Min. – мінімальний розмір популяції, Max. – максимальний розмір популяції.

Категорія поширеності (Cat.): C – звичайний, R – рідкісний, V – дуже рідкісний, P – присутній, DD – якщо якість даних є недостатньою.

SNL9

Долина річки Громоклія

(eng: Gromoklia river valley)

Розташування: Миколаївська область, райони: Баштанський, Новоодеський, Єланецький. Кіровоградська область, райони: Бобринецький

Площа: 21 519,47 га

Оселища, згідно з Резолюцією №4, наявні на території об'єкту: С1.222 (5 га), С1.32 (50 га), С1.33 (50 га), С2.34 (200 га), D6.1 (1 га), E1.2 (4225 га), E6.2 (1 га), F3.247 (50 га), H2.6 (300 га), X18 (50 га)

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія C/R/V/P
					Min.	Max.		
B	A080	<i>Circaetus gallicus</i>	yes	r	2		i	R
B	A030	<i>Ciconia nigra</i>	yes	c	1		i	R
B	A133	<i>Burhinus oediconemus</i>	yes	r	4		i	R
R	1279	<i>Elaphe quatuorlineata</i>	yes	p				R
R	1220	<i>Emys orbicularis</i>	yes	p				C
A	1188	<i>Bombina bombina</i>		p	50		i	C
M	2633	<i>Mustela eversmannii</i>	yes	p				R
A	1166	<i>Triturus cristatus</i>		p				R

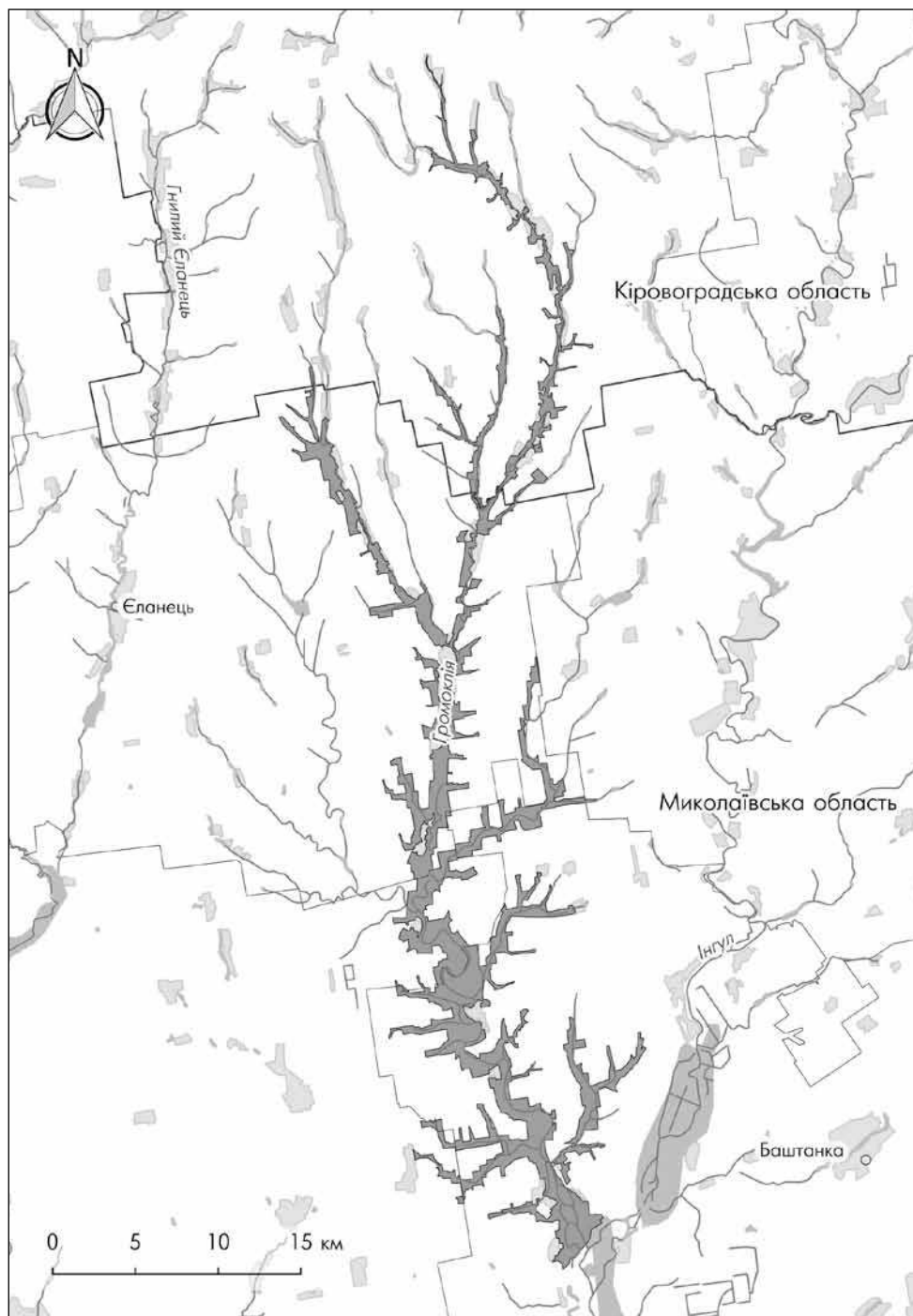
Важливість збереження території: Долина р. Громоклія є особливо цінною в контексті збереження степових біотопів групи E1.2, які займають в межах об'єкту ділянку площею більше 4000 га. Також важливою є охорона відслонень сарматських вапняків з унікальною кальцепетрофітною рослинністю. Із зазначеними типами рослинності пов'язані місцезростання рідкісних видів рослин, занесених до природоохоронних списків різних рангів. Зокрема, 11 видів включено до Червоної книги України, з яких *Caragana scythica*, *Chamaecytisus graniticus*, *Tulipa hypanica*, *Eremogone cephalotes* є ендемічними.

Автори стандартної форми даних: Винокуров Д. С., Марущак О. Ю., Оскірко О. С., Некрасова О. Д., Ширяєва Д. В.

Список літератури:

1. Овсієнко В.М. та ін. Весняна експедиція з вивчення флори та ліхенобіоти в околицях с. Водяно-Лорине (Миколаївська область, Україна) // Чорноморський ботанічний журнал. – 2016. – Т. 12, №2. – С. 216-219.
2. Редінов К. О. Птахи Червоної книги України в заповіднику «Єланецький степ» та на прилеглих територіях // Матеріали конференції «Роль природно-заповідних територій у підтриманні біорізноманіття», присвяченої 80-річчю Канівського природного заповідника, 9-11 вересня 2003 року, Канів. – Канів. – 2003. – С.262-263.

SHL10

Долина річки Хорол

(eng: Khorol river valley)

Розташування: Полтавська область, райони: Великобагачанський Семенівський, Глобинський, Хорольський, Миргородський, Гадяцький

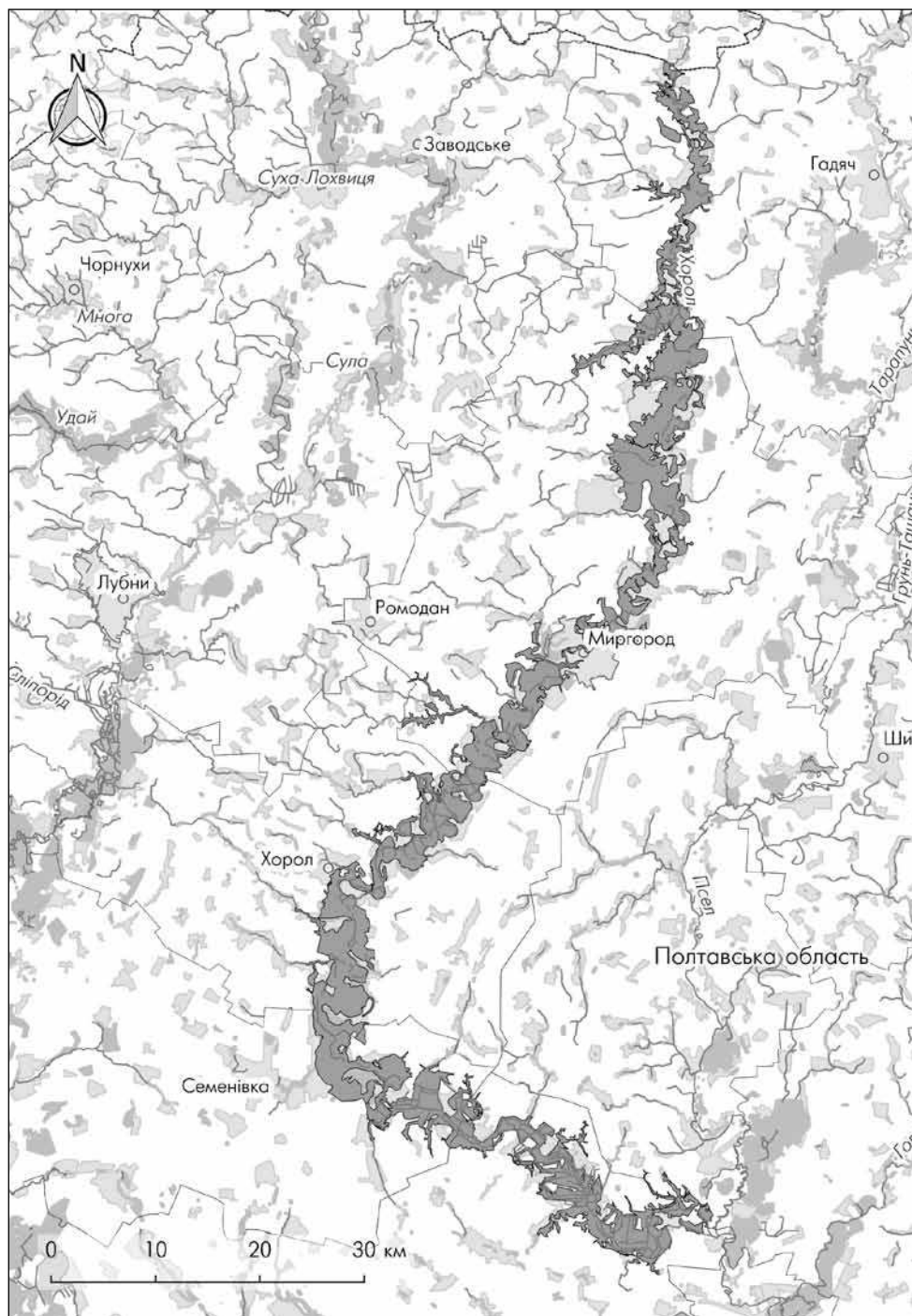
Площа: 44 962,67 га

Оселища, згідно з Резолюцією №4, наявні на території об'єкту: C1.222, C1.224, C1.225, C1.32, C1.33, C1.4, C2.33, C2.34, C3.4, D5.2, D6.1, E1.2, E2.2, E3.4, E5.4, E6.2, F3.247, F9.1, G1.11, G1.21, G1.22, G1.A1, G3.4232, X18, X35

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія C/R/V/P
					Min.	Max.		
R	1220	<i>Emys orbicularis</i>	yes	p				C
A	1188	<i>Bombina bombina</i>		p	500			C
A	1166	<i>Triturus cristatus</i>	yes	p	1		i	R
M	1337	<i>Castor fiber</i>	yes	p				R
B	A097	<i>Falco vespertinus</i>	yes	r	1		i	C
B	A403	<i>Buteo rufinus</i>	yes	r	1		p	R
B	A092	<i>Hieraetus pennatus</i>	yes	r	2		i	R
P	1617	<i>Angelica palustris</i> (<i>Ostericum palustre</i>)		p	500	10000	i	C
B	A027	<i>Casmero diusalbus</i>		r	10		p	C
B	A031	<i>Ciconia ciconia</i>		r	30		p	C
B	A338	<i>Lanius collurio</i>		r	1	2	p	C
B	A229	<i>Alcedo atthis</i>		r	1		p	C
I	1083	<i>Lucanus cervus</i>		p	20		i	C
M	1355	<i>Lutra lutra</i>	yes	p	1		i	R
F	1149	<i>Cobitis taenia</i>		p	300		i	C
F	1145	<i>Misgurnus fossilis</i>		p	300		i	C
F	1134	<i>Rhodeus sericeus amamrus</i>		p	400		i	C

Важливість збереження території: Річка Хорол характеризується добре вираженою заплавою, рослинність долини поєднує водну рослинність русла річки з лісовими масивами (широколистяними правобережними і заплавленими; сосновими борівими), різноманітними луками, мінеральними і торфовими болотами, солонцями та солончаками, лучними степами. В межах Лівобережного Придніпров'я, значною мірою антропогенно трансформованого шляхом меліоративних робіт, вирубки лісів та розорювання річкових заплав, долина р. Хорол є важливою в контексті збереження природних ландшафтів та оселищ територією. Особливо цінними є великі за площею цілісні масиви правобережних широколистяних лісів, високотравні болота

та луки, водна рослинність пониззя річки. Серед рідкісних видів рослин, поширених на території долини річки і приурочених до різних типів оселищ, 17 видів занесено до Червоної книги України: *Salvinia natans*, *Stipa capillata*, *Fritillaria ruthenica* та інші.

Автори стандартної форми даних: Марущак О. Ю., Оскирко О. С., Некрасова О. Д., Куземко А. А., Куцоконь Ю.К., Романь А.М.

Список літератури:

1. Байрак О. М. Флористична класифікація рослинного покриву Лівобережного Придніпров'я // Укр. ботан. журн. – 1998. – Вип. 55, № 2. – С. 139–145.
2. Гомля Л. М. Рослинність долини річки Хорол // Укр. фітоцен. зб. – К.: Фітосоціоцентр, 2005. – Сер. А, вип. 1(22). – 187 с.
3. Грищенко В. М., Яблоновська-Грищенко Є. Д., Сулима К. К. До орнітофауни середньої течії Сули // Беркут. – 2004. – Т.1, вип. 13 (1). – С. 23–25.
4. Токарский В. А., Волох А. М., Токарская Н. В., Скоробогатов Е. В. Відродження популяції річкового бобра (*Castor fiber* L.) на Лівобережній Україні // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: біологія. – 2012. – Вип. 16, №1035. – С. 114–124.
5. Grishchenko V. N., Yablonovska-Grishchenko E. D. New data about rare and insufficiently known bird species of the forest-steppe and forest zones of Ukraine // Berkut. – 2013. – V. 22 (2). – P. 85–89.
6. Гомля Л. М. Рослинність долини річки Хорол та її флористичні і созологічні особливості : дис. – спец. 03.00. 05/Л.М. Гомля. – Київ, 2004.

SHL11

Долина середнього та нижнього Псла

(eng: Lower and middle Psel river valley)

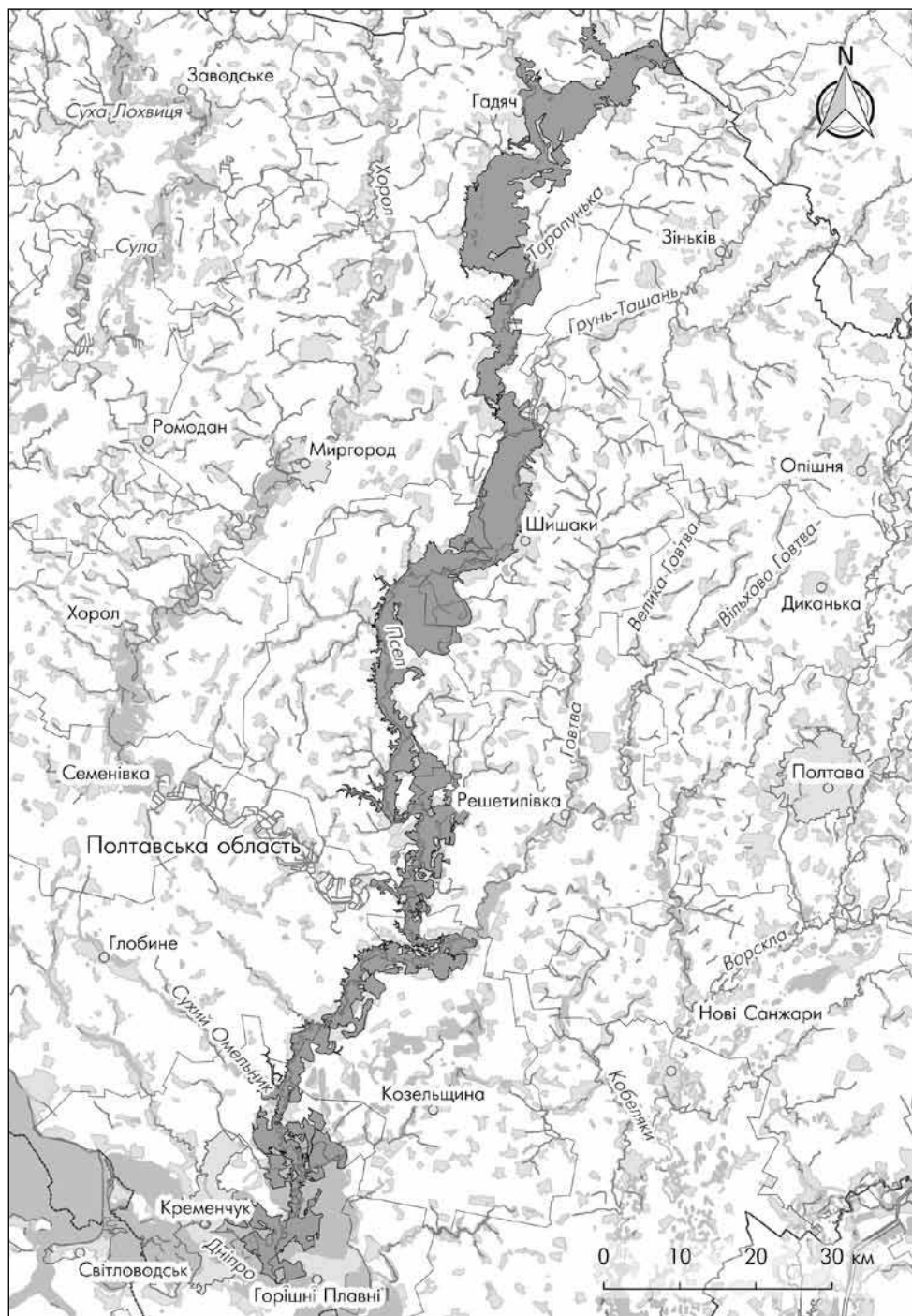
Розташування: Полтавська область, райони: Гадяцький, Миргородський, Великобагачанський, Шишацький, Решетилівський, Глобинський, Кременчуцький

Площа: 92 315,27 га

Оселища, згідно з Резолюцією №4, наявні на території об'єкту: C1.222, C1.223, C1.224, C1.225, C1.32, C1.33, C1.3411, C1.3413, C2.33, C2.34, C3.51, D5.2, D6.1, E1.2, E2.2, E3.4, E5.4, F3.247, F9.1, G1.11, G1.21, G1.22, G1.A1, G1.A4, G3.4232, G3.E, X18, X35

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія
					Min.	Max.		
R	1220	<i>Emys orbicularis</i>		p				C
A	1188	<i>Bombina bombina</i>		p				C
M	1337	<i>Castor fiber</i>	yes	p				C
R	1298	<i>Vipera ursinii</i>	yes	p				R
B	A075	<i>Haliaeetus albicilla</i>	yes	p	4		i	R
B	A073	<i>Milvus migrans</i>	yes	r	1		i	R
B	A031	<i>Ciconia ciconia</i>		r	71		i	R
B	A030	<i>Ciconia nigra</i>	yes	r	1		p	V
B	A089	<i>Aquila pomarina</i>	yes	r	1		p	R
B	A092	<i>Hieraaetus pennatus</i>	yes	r	1		i	R
B	A229	<i>Alcedo atthis</i>		r	84		i	C
B	A029	<i>Ardea purpurea</i>		r				R
B	A197	<i>Chlidonias niger</i>		r				R
B	A080	<i>Circaetus gallicus</i>	yes	r	3		i	R
B	A084	<i>Circus pygargus</i>	yes	r	2		i	R
B	A127	<i>Grus grus</i>	yes	r	26		i	R
B	A103	<i>Falco peregrinus</i>	yes	r				C
B	A231	<i>Coracias garrulus</i>		r	5		i	R
I	1014	<i>Vertigo angustior</i>		p				R
P	1617	<i>Angelica palustris</i> (<i>Ostericum palustre</i>)		p	100	1000	i	C
F	1146	<i>Sabanejewia aurata</i>		p	200		i	R
F	1134	<i>Rhodeus sericeus amamrus</i>		p	900		i	C
F	1149	<i>Cobitis taenia</i>		p	600		i	C
F	1130	<i>Aspius aspius</i>		p	100		i	C

Важливість збереження території: Долина р. Псел в межах Полтавської області (середня та нижня частини течії річки) має добре виражену заплаву з численими меандрами русла, старицями, протоками, заболоченими ділянками. Високим ступенем репрезентативності в межах долини характеризуються типові екосистеми регіону – лучно-болотні заплавні, неморальні широколистянолісові (нагірні діброви на крутосхилах правого берега), лучні різнотравно-типчаково-ковилкові та південні степи, мішані ліси борової тераси. Вони утворюють природні комплекси в добре збереженому стані, які на значній території Лівобережного Лісостепу в недалекому минулому зазнали значного антропогенного впливу. З різними типами водойм долини (річкової системи, стариць, заток) пов'язане багатство водної, прибережно-водної рослинності, заплавлених лісів – вологих вербово-тополевих лісів, вільшняків та заплавлених дібров. Найбільш багатими фауністичними комплексами в межах смарагдового об'єкту є водно-болотний та лісовий.

Автори стандартної форми даних: *Марущак О. Ю., Оскирко О. С., Некрасова О. Д., Куземко А. А., Балашов І. А., Куцокоць Ю.К., Романь А.М.*

Список літератури:

1. *Байрак О. М.* Флористична класифікація рослинного покриву Лівобережного Придніпров'я // Укр. ботан. журн. – 1998. – Вип. 55, № 2. – С. 139–145.
2. *Гаврилюк М. Н.* Кадастр місць зимівлі орлана-білохвоста, *Haliaeetus albicilla* (L.), в Україні за 1994–2006 рр. // Знахідки тварин Червоної книги України. – К. – 2008. – С. 43–48.
3. *Гаврилюк М. Н.* Кадастр місць гніздування орлана-білохвоста *Haliaeetus albicilla* (L.) в Україні // Знахідки тварин Червоної книги України. – К., 2008. – С. 37–42.
4. *Грищенко В. М.* Успішність розмноження білого лелеки в Україні у 1997 р. // Матеріали III конференції молодих орнітологів України. – Чернівці. – 1998 а. – С. 34–39.
5. *Грищенко В. М., Гаврилюк М. Н., Яблонівська-Грищенко Є. Д.* До орнітофауни середньої течії Псла // Авіфауна України. – 1998. – Вип. 1. – С. 91–94.
6. *Грищенко В. М., Яблонівська-Грищенко Є. Д., Сулима К. К.* До орнітофауни середньої течії Сули // Беркут. – 2004. – Т.1, вип. 13 (1). – С. 23–25.
7. *Смоляр Н.О., Ханнанова О.Р.* Природні ядра Псільського екокоридору регіональної екомережі Полтавщини та можливості їх оптимізації // Проблеми відтворення та охорони біорізноманіття України: М-ли Всеукр. наук.-практ. конф. – Полтава: Астроя, 2011. – С. 163–165.
8. *Токарський В. А., Волох А. М., Токарская Н. В., Скоробогатов Е. В.* Відродження популяції річкового бобра (*Castor fiber* L.) на Лівобережній Україні // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: біологія. – 2012. – Вип. 16, №1035. – С. 114–124.
9. *Grishchenko V. N., Yablonovska-Grishchenko E. D.* New data about rare and insufficiently known bird species of the forest-steppe and forest zones of Ukraine // Berkut. – 2013. – V. 22 (2). – P. 85–89.

SHL12

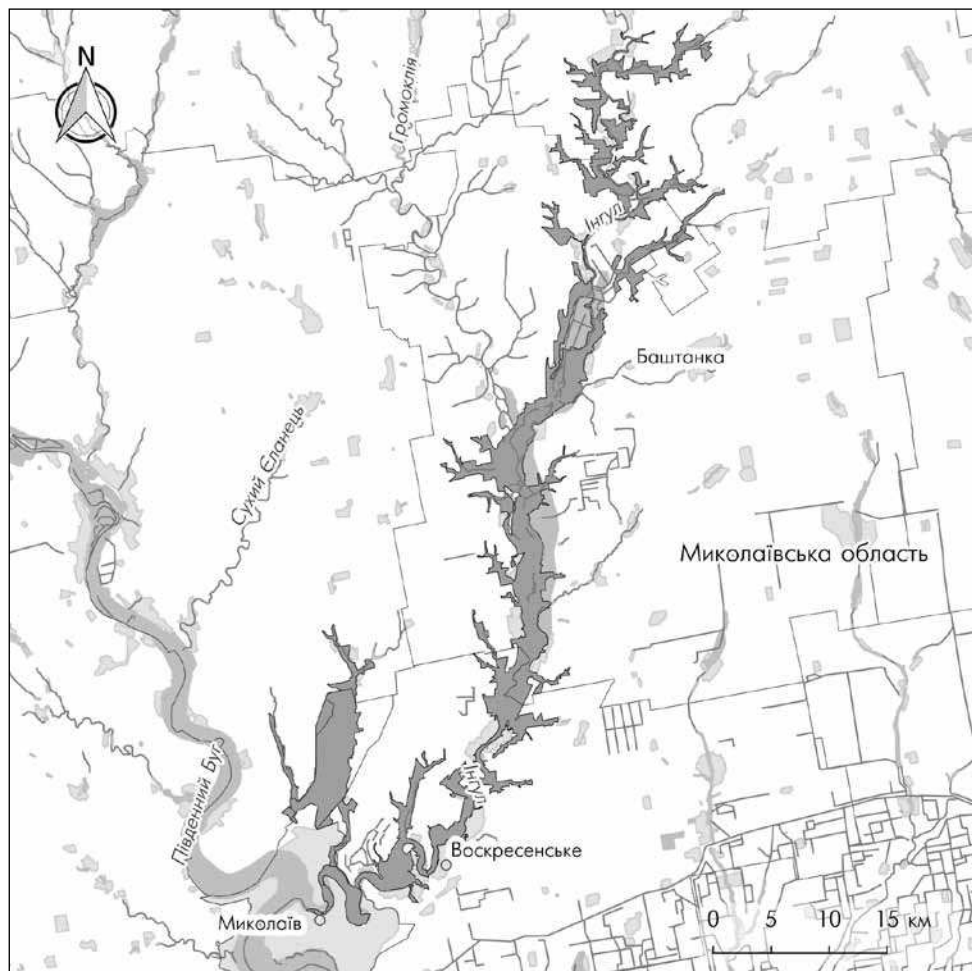
Долина нижнього Інгульця

(eng: Lower Inhulets river valley)

Розташування: Миколаївська область, райони: Снігурівський, Березнегуватський.
Херсонська область, райони: Великоолександрівський

Площа: 18 200,96 га

Оселища, згідно з Резолюцією №4, наявні на території об'єкту: C1.222 (10 га), C1.225 (1 га), C1.32 (50 га), C1.33 (50 га), C2.33 (5 га), C2.34 (200 га), D6.1 (10 га), E1.2 (4500 га), E1.9 (300 га), E6.2 (100 га), F3.247 (500 га), H2.6 (400 га), X18 (50 га)

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія
					Min.	Max.		
R	1220	<i>Emys orbicularis</i>		p	10		i	C
A	1188	<i>Bombina bombina</i>		p	10		i	C
F	1149	<i>Cobitis taenia</i>		p				C
M	1351	<i>Phocoena phocoena</i>		r				
B	A082	<i>Circus aeruginosus</i>	yes	r	133		p	C
B	A511	<i>Falco vespertinus</i>	yes	r	50	100	p	C
B	A403	<i>Buteo rufinus</i>	yes	r	40	45	p	R
B	A089	<i>Aquila pomarina</i>	yes	r	8	10	p	R
B	A072	<i>Pernis apivorus</i>	yes	r	5	10	p	C
B	A084	<i>Circus pygargus</i>	yes	r	5	10	p	R
P	1805	<i>Jurinea cyanooides</i>		p	10	100		
P	1982	<i>Encalypta mutica</i>		p				

Важливість збереження території: Нижня течія долини р. Інгулець є важливою для збереження південного варіанту степів – бідно-різнотравної типчаково-ковилової рослинності, які є майже повністю знищеними на півдні Степової зони і залишилися на невеликих за площею ізольованих ділянках. Тут оголюються понтичні та сарматські вапняки з низкою облігатних кальцепетрофітних видів. Також важливою ця територія є в плані охорони біотопів групи С.; водної і повітряно-водної рослинності, значні площі якої поширені в пониззі річки. Тут виявлено низку видів рослин і тварин, що охороняються на державному рівні. Особливої уваги заслуговують локалітети вузькокалольного нижньоінгулецького ендеміка *Centaurea paczoskii*, популяції якого поширені лише на цій території у складі угруповань псамофітно-степової рослинності. Крім того, в межах об'єкту відомі знахідки рослин, занесених до Червоної книги України: *Adonis vernalis*, *Astragalus dasyanthus*, *Bulbocodium versicolor*, *Caragana scythica*, *Centaurea paczoskii*, *Chamaecytisus graniticus*, *Crocus reticulatus*, *Cymbocasma borysthenica*, *Goniolimon graminifolium*, *Gymnospermium odessanum*, *Stipa capillata*, *Stipa lessingiana*, *Stipa pulcherrima*, *Stipa ucrainica*.

Автори стандартної форми даних: Винокуров Д. С., Марущак О. Ю., Оскирко О. С., Некрасова О. Д., Ширяєва Д. В., Домашевський С. В.

Список літератури:

1. Кучеревський В. В. Конспект флори Правобережного степового Придніпров'я. – Д.: Проспект, 2004. – 292 с.
2. Милобог Ю. В., Ветров В. В., Стригунов В. И. Современное состояние хищных птиц бассейна реки Ингулец // Бранта: сборник трудов Азово-Черноморской орнитологической станции, Выпуск 5. Фаунистика. – 2002. – С. 14–25.

SHL13

Долина нижнього Інгула

(eng: Lower Inhul river valley)

Розташування: Миколаївська область, райони: Баштанський, Новоодеський, Вітовський, Новобузький

Площа: 58 262,68 га

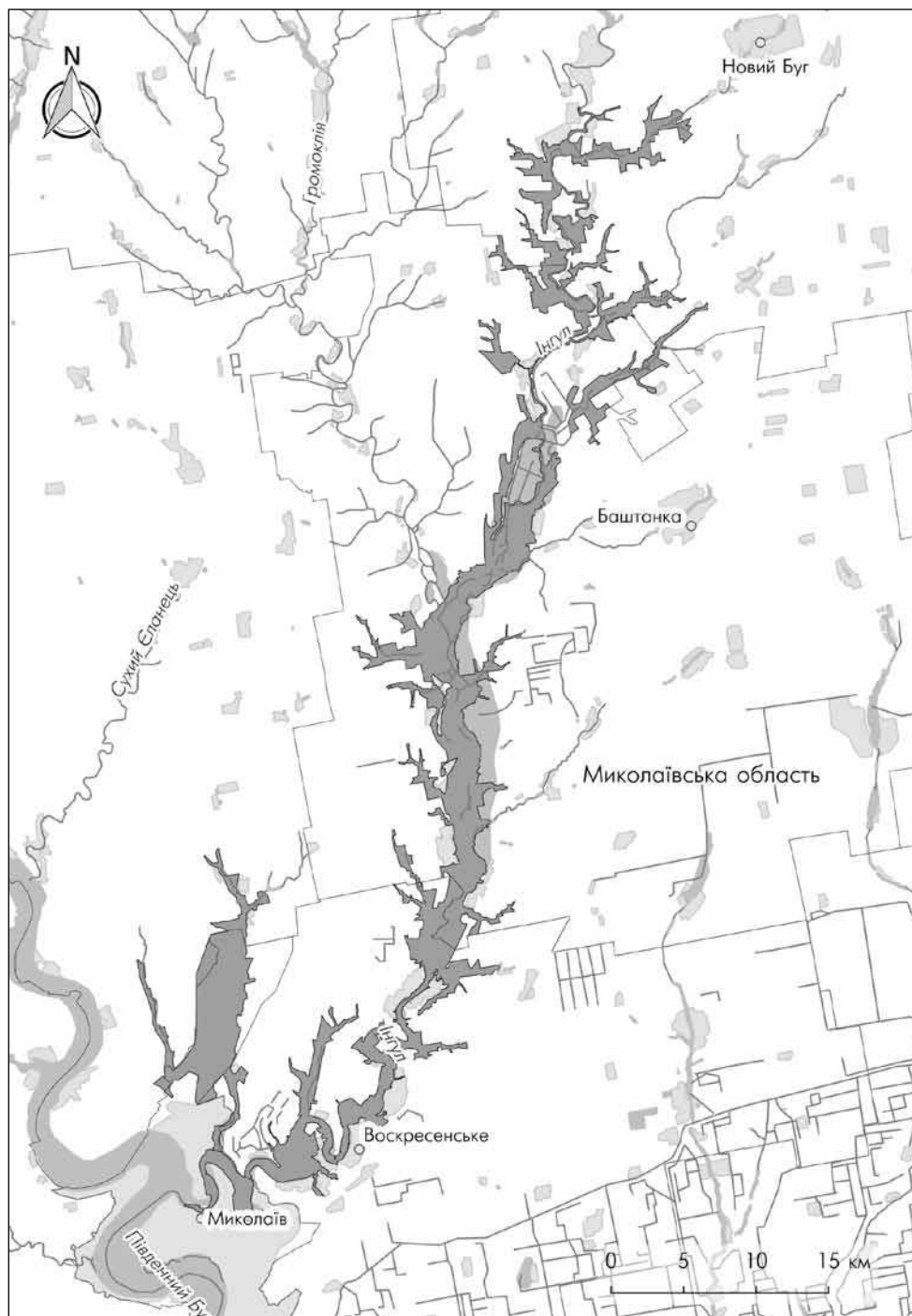
Оселища, згідно з Резолюцією №4, наявні на території об'єкту: C1.222 (10 га), C1.225 (1 га), C1.32 (50 га), C1.33 (50 га), C1.3411 (1 га), C1.3413 (0.1 га), C2.33 (5 га), C2.34 (200 га), D6.1 (10 га), E1.2 (7200 га), E1.9 (300 га), E6.2 (1000 га), F3.247 (500 га), H2.6 (500 га), X18 (50 га)

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія C/R/V/P
					Min.	Max.		
R	1279	<i>Elaphe quatuorlineata</i>	yes	p				R
R	1220	<i>Emys orbicularis</i>		p	5		i	C
B	A089	<i>Aquila pomarina</i>	yes	r	1		p	R
F	1130	<i>Aspius aspius</i>		p				R
F	1145	<i>Misgurnus fossilis</i>		p				R
A	1166	<i>Triturus cristatus</i>		p				R
B	A403	<i>Buteo rufinus</i>	yes	r				R
P	1805	<i>Jurinea cyanooides</i>		p	100	1000	i	V
P	4087	<i>Serratula lycopifolia</i>		p				R

Важливість збереження території: Нижня течія долини р. Інгул характеризується поєднанням різноманітних біотопів. Тут на значних площах представлені типчакowo-ковилові справжні, чагарникові та кальцепетрофітні степи, солонці та солончаки, ксеротермні луки, поширена водна та повітряно-водна рослинність. На території об'єкту виявлено 29 видів рослин, занесених до Червоної книги України, з яких низка є ендемічними. Зокрема, на ділянках надзаплавної піщаної тераси поширені такі види, як *Alyssum savranicum*, *Centaurea margaritacea*, *C. margarita-alba*, *Goniolimon graminifolium*, *Jurinea paczoskiana*, *J. cyanooides* та ін. Серед них білоперлинні волошки є особливо вразливими вузьколокальними нижньоінгульсько-південнобузькими ендеміками. На виходах сарматських вапняків поширені *Astragalus odessanus*, *Chamaecytisus graniticus*, *Elytrigia stipifolia*, *Genista scythica*, *Scutellaria verna*. Крім того, територія є важливою для збереження водоплавних та коловодних птахів і, також, цінних нерестовищ аборигенних видів прісноводних риб, оскільки течія річки є незарегульованою.

Автори стандартної форми даних: Винокуров Д. С., Марущак О. Ю., Оскірко О. С., Ширяєва Д. В.

Список літератури:

1. *Винокуров Д. С.* Созофіти долини р. Інгул і завдання їх охорони // Вісник Львівського університету. Серія Біологічна. – 2014. – Вип. 65. – С. 135–150.
2. *Наконечний І. В.* Динаміка та екологічні закономірності змін видової структури іхтіофауни річки Інгул // Матеріали VIII Міжнародної іхтіологічної науково-практичної конференції 17–19 вересня у м. Харків. – Харків. – 2015. – С. 133–137.
3. Перлини піщаної флори у пониззях Південного Бугу та Інгулу. Серія: Збереження біорізноманіття в Приморсько-степовому екокоридорі / Під ред. Г. В. Коломієць. – К.: Громадська організація «Веселий Дельфін», 2008. – 40 с.
4. *Стригунов В. І., Ветров В. В., Милобоз Ю. В.* Поширення підорлика малого, *Aquila pomarina* С. L. Brehm, на півдні України // Знахідки тварин Червоної книги України – Київ. – 2008. – С. 365–366.

SHL14

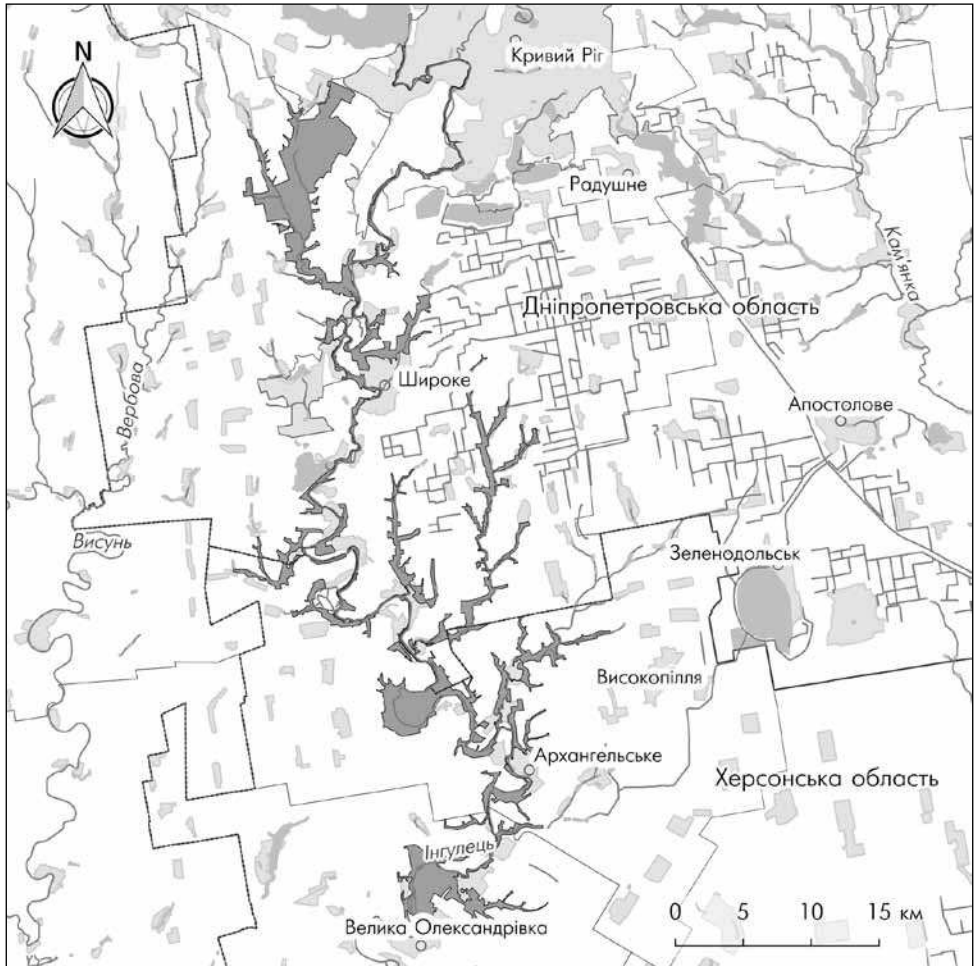
Долина середнього Інгульця

(eng: Middle Inhulets river valley)

Розташування: Херсонська область, райони: Високопільський, Великоолександрівський. Дніпропетровська область, райони: Широківський, Криворізький

Площа: 15 204,94 га

Оселища, згідно з Резолюцією №4, наявні на території об'єкту: С1.222 (10 га), С1.32 (50 га), С1.33 (50 га), С2.27 (50 га), С2.28 (200 га), С2.33 (50 га), С2.34 (200 га), Е1.2 (3500 га), F3.247 (150 га), Н2.6 (300 га), Х18 (50 га)

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія
					Min.	Max.		
R	1220	<i>Emys orbicularis</i>		p				C
R	1279	<i>Elaphe quatuorlineata</i>	yes	p				R
B	A092	<i>Hieraetus pennatus</i>	yes	r	3	5	p	R
B	A080	<i>Circaetus gallicus</i>	yes	r	1	2	p	R
I	1083	<i>Lucanus cervus</i>		p				C
F	1149	<i>Cobitis taenia</i>		p				C
B	A404	<i>Aquila heliaca</i>	yes	r	1	1	p	V
B	A082	<i>Circus cyaneus</i>	yes	w	1		i	R
B	A131	<i>Himantopus himantopus</i>		r	8		p	R

Важливість збереження території: Середня течія долини р. Інгулець характеризується наявністю значних площ, зайнятих природною рослинністю, в першу чергу – степовою, що є важливим з огляду на великий відсоток розораності степів регіону, а також значну ізольованість та фрагментованість ділянок з нетрансформованою і слаботрансформованою природною рослинністю. Тут виявлено 16 видів рослин, занесених до Червоної книги України, а також низку регіонально-рідкісних видів. Зокрема, тут поширені популяції таких видів, як *Astragalus pubiflorus*, *A. pallescens*, *A. ponticus*, *Cymbopachasma borysthenaica*, *Elytrigia stipifolia*, *Bulbocodium versicolor*, *Caragana scythica*, *Chamaecytisus graniticus*, *Crocus reticulatus*, *Genista scythica*, *Ornithogalum boucheanum*, *Pulsatilla pratensis*, *Stipa capillata*, *S. lessingiana*, *S. pulcherrima*, *S. ucrainica*, *Tulipa hypanica*, *Adonis vernalis*.

Автори стандартної форми даних: Винокуров Д. С., Марущак О. Ю., Осирко О. С., Ширяєва Д. В.

Список літератури:

- Булахов В. Л., Новіцький Р. О., Пахомов О. Е., Христов О. О. Біологічне різноманіття України. Дніпропетровська область. Круглороті, риби. – Дніпропетровськ, Вид-во ДНУ. – 2008. – 305 с.
- Герасимчук О. О. Спостереження рідкісних видів птахів в м. Кривому Розі та його околицях // Знахідки тварин Червоної книги України. – Київ. – 2008. – С. 49–50.
- Екомережа степової зони України: принципи створення, структура, елементи / Ред. д-р біол. наук, проф. Д. В. Дубина, д-р біол. наук, проф. Я. І. Мовчан. – К.: LAT & K, 2013. – 409 с.
- Милобог Ю. В., Ветров В. В., Стригунов В. И. Современное состояние хищных птиц бассейна реки Ингулец // Бранта: сборник трудов Азово-Черноморской орнитологической станции. Фаунистика. – 2002. Вып. 5. – С. 14–25.

SHL15

Долина середнього Інгула

(eng: Middle Inhul river valley)

Розташування: Кіровоградська область, райони: Устинівський, Компаніївський, Бо-
бринецький, Кіровоградський, Новгородківський, Долинський

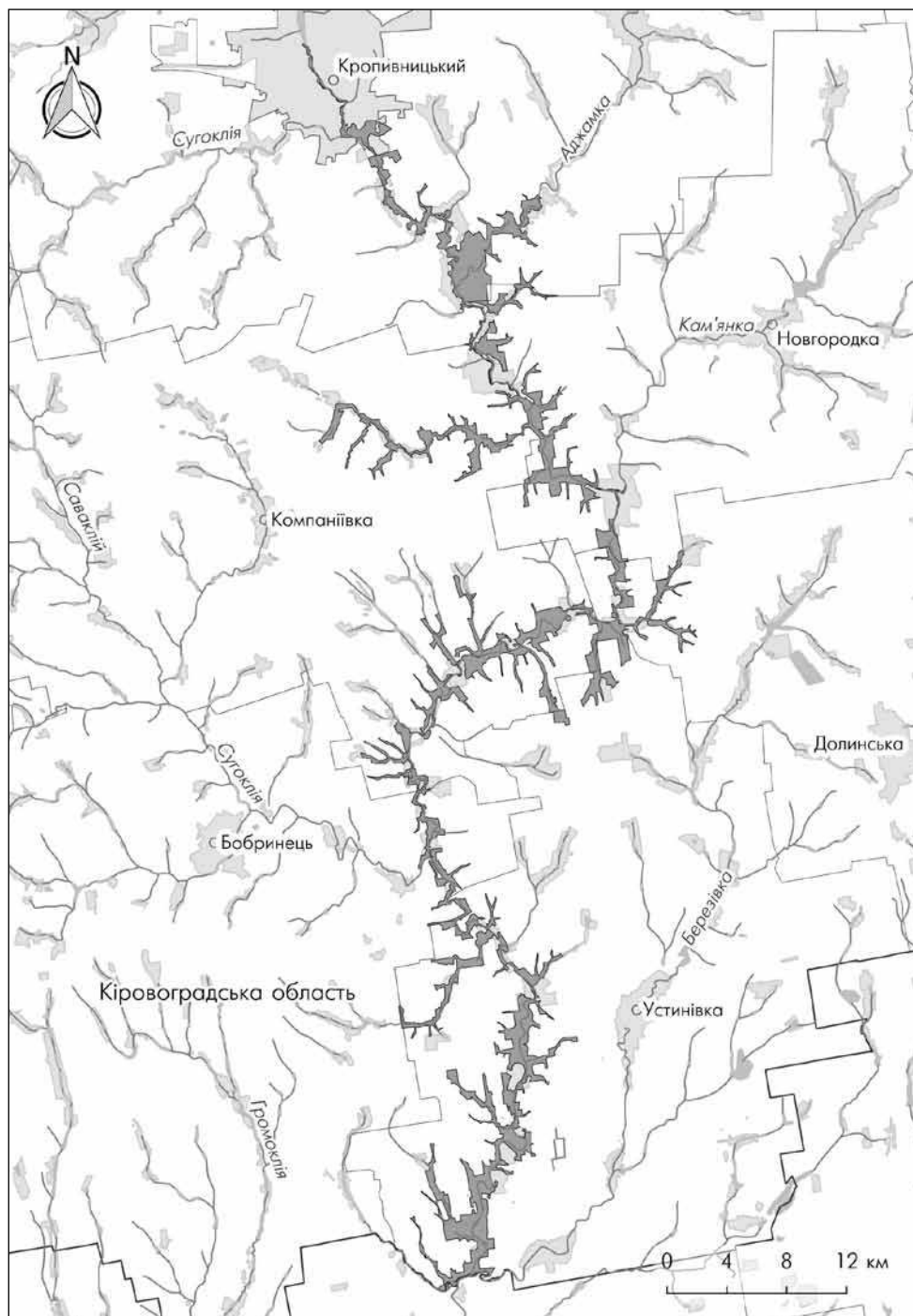
Площа: 31 029,07 га

Оселища, згідно з Резолюцією №4, наявні на території об'єкту: С1.222 (10 га), С1.32 (50 га), С1.33 (50 га), С1.3411 (5 га), С2.27 (50 га), С2.28 (200 га), С2.33 (50 га), С2.34 (200 га), Е1.11 (250 га), Е1.2 (4000 га), F3.247 (400 га), F9.1 (1 га), G1.11 (5 га), Н3.1 (10 га), X18 (50 га)

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Види				Популяція в межах об'єкту				
Гру- па	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія С/R/V/P
					Min.	Max.		
R	1298	<i>Vipera ursinii</i>	yes	r				C
R	1220	<i>Emys orbicularis</i>		p				C
B	A089	<i>Aquila pomarina</i>	yes	r	8		i	R
B	A092	<i>Hieraetus pennatus</i>	yes	c	1		i	R
B	A080	<i>Circaetus gallicus</i>	yes	c	1		i	R
B	A084	<i>Circus pygargus</i>	yes	r				R
B	A403	<i>Buteo rufinus</i>	yes	r	1		i	R
F	1145	<i>Misgurnus fossilis</i>		p				R
F	1130	<i>Aspius aspius</i>		p				R
M	2633	<i>Mustela eversmannii</i>	yes	p				R
M	2021	<i>Sicista subtilis</i>		p				R
P	2073	<i>Dianthus hypanicus</i>		p	10 000	1 000 000	i	R
P	1805	<i>Jurinea cyanoides</i>		p	10	100	i	V
P	4091	<i>Crambe tataria</i>		p				

Важливість збереження території: Середня течія долини р. Інгул характеризується різноманітністю фізико-географічних умов і, як наслідок, біотопів, в тому числі з Додатку IV Бернської конвенції, та рідкісних видів флори і фауни. Тут на значних площах відслонюються граніти, що спричинює поширення унікальних гранітно-петрофітних степових екосистем. У її складі трапляється низка рідкісних, у тому числі ендемічних видів. Зокрема, тут поширені значні популяції *Dianthus hypanicus* – вузьколокального південно-бузько-інгульського ендеміку. Загалом на території виявлено 23 види, занесені до Червоної книги України, в тому числі – 8 видів ковил (*Stipa dasyphylla*, *S. graniticola*, *S. pennata*, *S. tirsia* тощо) та інші види: *Tulipa hypanica*, *Adonis vernalis*, *Adonis wolgensis*, *Astragalus dasyanthus*, *A. odessanus*, *Bulbocodium versicolor*, *Carex liparicarpos*, *Crocus reticulatus*, *Eremogone cephalotes*, *Fritillaria ruthenica*, *Gymnospermium odessanum*, *Iris pontica*, *Ornithogalum boucheanum*, *Pulsatilla pratensis*.

Автори стандартної форми даних: *Винокуров Д. С., Марущак О. Ю., Оскирко О. С., Ширяєва Д. В., Некрасова О. Д.*

Список літератури:

1. *Винокуров Д. С.* Созофіти долини р. Інгул і завдання їх охорони // Вісник Львівського університету. Серія Біологічна. – 2014. – Вип. 65. – С. 135–150.
2. *Єремко І. О.* Флористичні особливості фрагментів степу середньої течії р. Інгул // Укр. ботан. журнал. – 1995. – Т. 52. № 4. – С. 462–465.
3. Заповідні куточки Кіровоградської землі / за ред. Т.Л. Андрієнко. Кіровоград: ТОВ «Імекс-ЛТД», 2008. – 245 с.
4. *Наконечний І. В.* Динаміка та екологічні закономірності змін видової структури іхтіофауни річки Інгул // Сучасні проблеми теоретичної і практичної іхтіології. Матеріали VIII Міжнародної іхтіологічної науково-практичної конференції 17-19 вересня 2015 р., Херсон. – Херсон. – 2015. – С. 133–137.
5. 7 чудес України. Кіровоградська область: «Монастирище» / ред. Андрій Домаранський; упор.: Олександр Гулай, Валентина Мирза-Сіденко, Юрій Онойко. – Кіровоград: ПОЛІМЕД-Сервіс, 2008. – 18 с.

SHL16

Долина верхнього Інгула

(eng: Upper Inhul river valley)

Розташування: Кіровоградська область, райони: Кіровоградський, Новомиргородський, Знаменський, Маловисківський, Олександрівський

Площа: 18 734,18 га

Оселища, згідно з Резолюцією №4, наявні на території об'єкту: C1.222 (1 га), C1.32 (15 га), C2.33 (15 га), C2.34 (50 га), E1.11 (10 га), E1.2 (1600 га), E3.4 (2 га), F3.247 (5 га), F9.1 (2 га), G1.11 (5 га), G1.414 (15 га), G1.A1 (720 га)

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

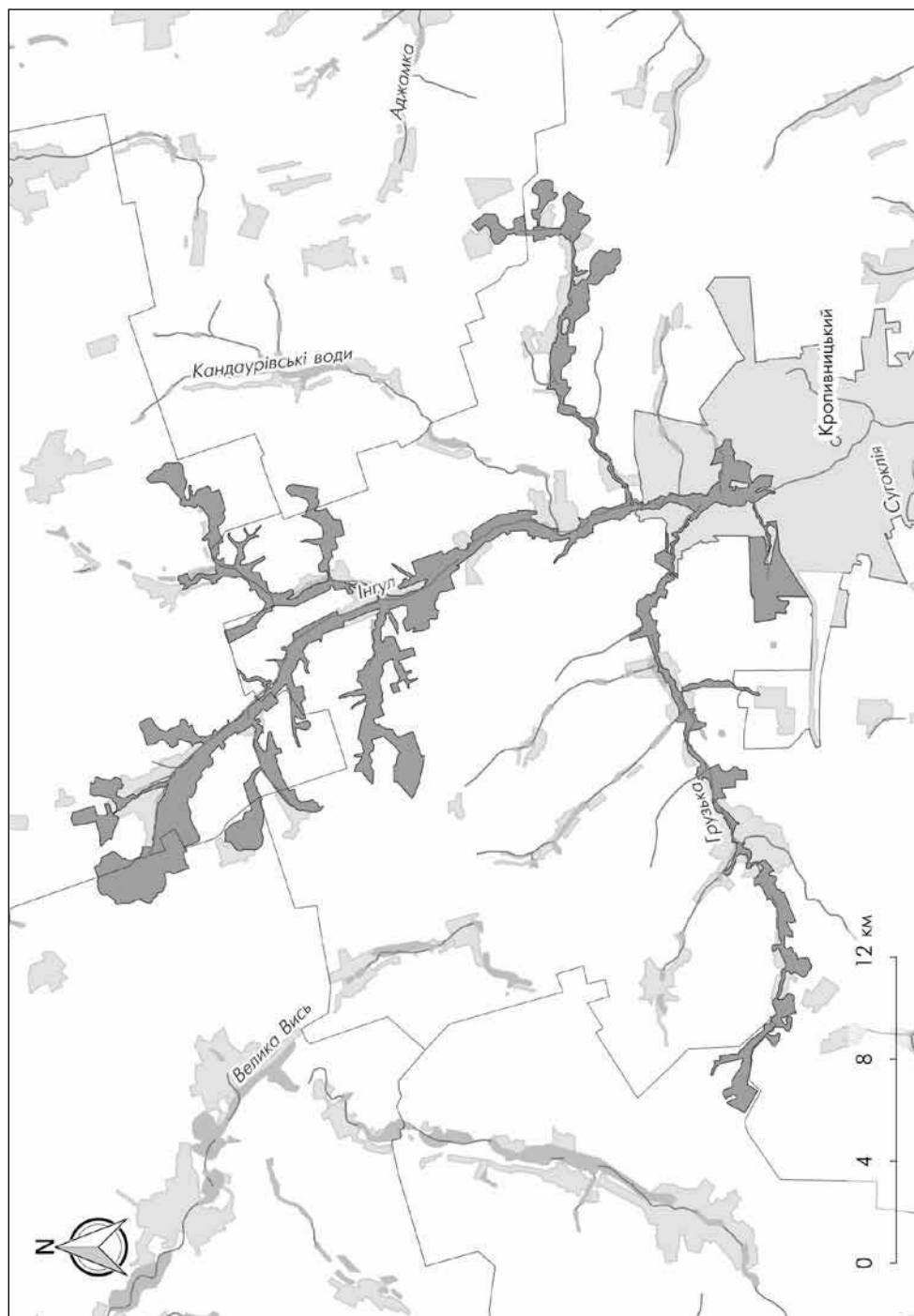
Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія C/R/V/P
					Min.	Max.		
R	1220	<i>Emys orbicularis</i>		p				C
R	1298	<i>Vipera ursinii</i>	yes	r				C
P	1617	<i>Angelica palustris</i> (<i>Ostericum palustre</i>)		p	10		i	R
P	2073	<i>Dianthus hypanicus</i>		p	100		i	V
P	4091	<i>Crambe tataria</i>		p				
B	A089	<i>Aquila pomarina</i>	yes	r	2		p	R
B	A072	<i>Pernis apivorus</i>	yes	r	1		i	C
B	A403	<i>Buteo rufinus</i>	yes	r				C

Важливість збереження території: Верхня течія р. Інгул знаходиться у нижній частині лісостепової зони, тому природна рослинність об'єкту має перехідний характер від лісостепової до степової. Тут фрагментарно поширені типові мезофітні ліси з *Quercus robur* та *Fraxinus excelsior*, заплавні ліси та лісові болота з *Salix alba*, *Alnus glutinosa*, лучні та справжні степи, заплавні луки, евтрофні заплавні болота. Також поширеними є повітряно-водна і занурена вища водна рослинність. Незначні площі займають відслонення гранітів з петрофітно-степовою рослинністю. Загалом для території наводиться 10 видів, занесених до Червоної книги України, зокрема, *Bulbocodium versicolor*, *Galanthus nivalis*, *Iris pontica*, *Stipa tirsia*, *Tulipa quercetorum*, *Adonis vernalis*, *Astragalus dasyanthus*. Територія об'єкту є важливою для збереження біорізноманіття елементом на межі лісостепової та степової зон.

Автори стандартної форми даних: *Винокуров Д. С., Марущак О. Ю., Оскірко О. С., Ширяєва Д. В., Домашевський С. В.*

Список літератури:

1. Аркушина Г. Ф., Попова О. М. Раритетні судинні рослини в урбанофлорі Кіровограда // Вісн. ОНУ. Сер. біол. Т. 7. Вип. 1. С. 27–31.
2. Винокуров Д. С. Сософіти долини р. Інгул і завдання їх охорони // Вісник Львівського університету. Серія Біологічна. – 2014. – Вип. 65. – С. 135–150.
3. Заповідні куточки Кіровоградської землі / за ред. Т. Л. Андрієнко. Кіровоград: ТОВ «Імекс-ЛТД», 2008. – 245 с.

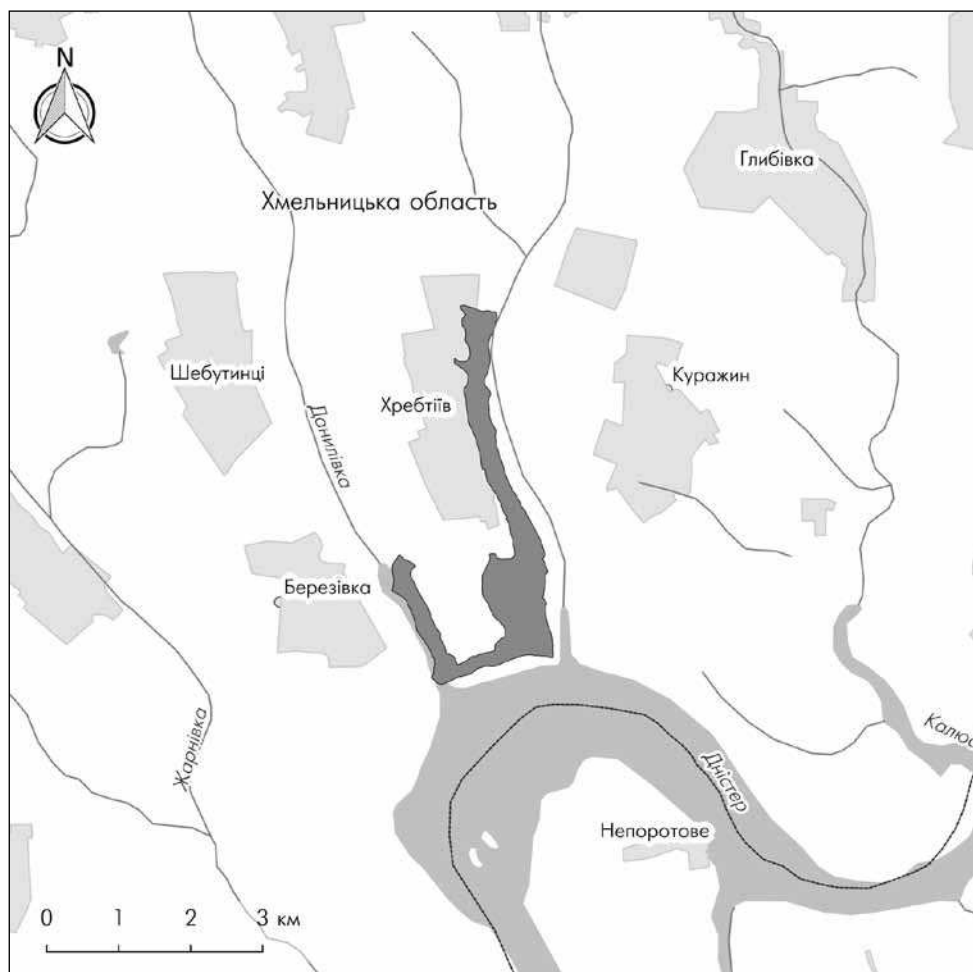
SHL17

Дністровський заказник (eng: Dnistrovskii reserve)

Розташування: Хмельницька область, райони: Новоушицький

Площа: 278,104 га

Оселища, згідно з Резолюцією №4, наявні на території об'єкту: E1.11, E1.2, H3.2, H3.1, G1.A14, F3.16

Важливість збереження території: Проектований об'єкт Смарагдової мережі знаходиться в долині р. Дністер, характеризується каньйоноподібним рельєфом, стрімкими схилами, що прямують переважно у південно-західному напрямку, а також наявністю вапняків, мергелів та пісковиків. Серед поширеної на території об'єкту рослинності особливо цінними є збережені великі площі ковилового степу та наскельні угруповання, що чергуються з термофільними дібровами, чагарниками та узлісними угрупованнями. На території об'єкту наявні місцезростання 1 виду, занесеного до Додатку I Бернської конвенції, *Schivereckia podolica*: та 8 видів, занесених до Червоної книги України: *Cephalanthera damasonium*, *Chamaecytisus podolicus*, *Epipactis helleborine*, *Festuca heterophylla*, *Pulsatilla pratensis*, *Stipa capillata*, *S. pennata*, *S. pulcherrima*.

Автори стандартної форми даних: Марущак О. Ю., Вашеняк Ю. А.

Список літератури:

1. Дідух Я. П., Вашеняк Ю. А. Степова рослинність Центрального Поділля // Укр.бот.журн. – 2012. – №6. – С. 789–818.
2. Косяць М. Л. Матеріали до флори Подільського Наддністров'я // Журн. Інст. ботан. АН УРСР. – 1937. – №11 (19). – С. 105–109.
3. Кузнєцова Г. А. Флора и растительность Среднего Приднестровья и возможности использования их в народном хозяйстве – Автореф.дис.к.б.н. – К. – 1954. – 24 с.

SHL18

Басейн річки Гірський Тікич

(eng: Hirsky Tikych river basin)

Розташування: Черкаська область, райони: Тальнівський, Звенигородський, Маньківський, Жашківський, Монастирищенський, Лисянський, Христинівський. Вінницька область, райони: Оратівський. Київська область, райони: Тетіївський, Ставищенський

Площа: 42 612,14 га

Оселища, згідно з Резолюцією №4, наявні на території об'єкту: C1.222, C1.223, C1.32, C1.33, C2.27, C2.33, C2.34, D5.2, E1.11, E1.2, E1.9, E3.4, F9.1, G1.11, G1.A1, H3.1, X18

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

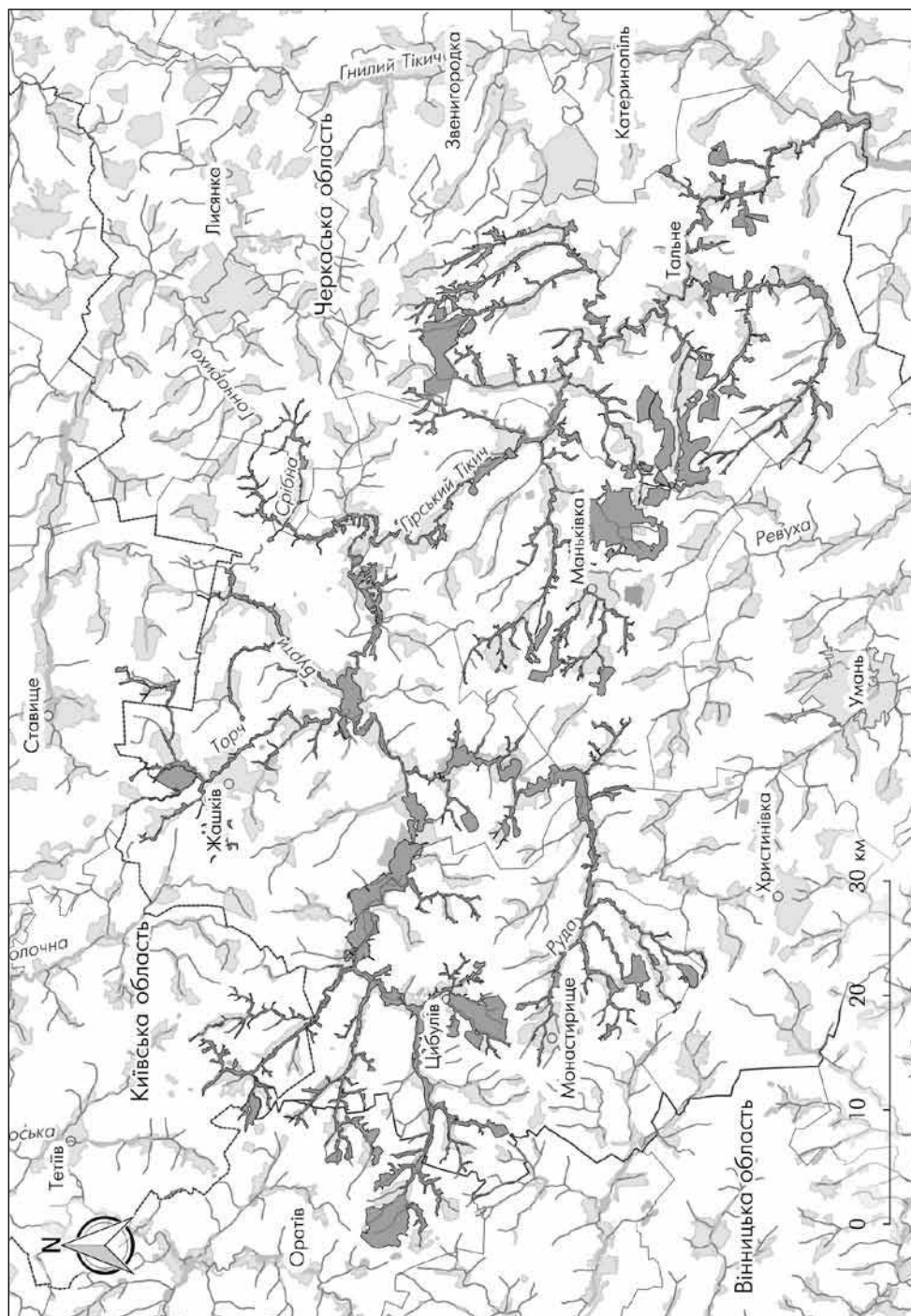
Група	Код	Види			Популяція в межах об'єкту			
		Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія C/R/V/P
					Min.	Max.		
B	A075	<i>Haliaeetus albicilla</i>	yes	r	1		i	R
I	1083	<i>Lucanus cervus</i>		p	42 000		i	C
I	1014	<i>Vertigo angustior</i>		p				V
R	1220	<i>Emys orbicularis</i>		p				C
A	1188	<i>Bombina bombina</i>		p				C
A	1166	<i>Triturus cristatus</i>		p				R
P	4097	<i>Iris aphylla ssp. hungarica</i> (<i>Iris hungarica</i>)	yes	p				R
P	1617	<i>Angelica palustris</i> (<i>Ostericum palustre</i>)		p	50	100	i	C
F	1149	<i>Cobitis taenia</i>		p	300		i	C
F	1134	<i>Rhodeus sericeus amarus</i>		p	400		i	C

Важливість збереження території: Басейн р. Гірський Тікич характеризується своєрідною геоморфологічною будовою, зумовленою виходами кристалічних порід Українського кристалічного щита, різноманітним рослинним покривом з поєднанням степових, лісових, лучних, болотних, водних і петрофітних біотопів, а також численними локалітетами видів рослин і тварин, що підлягають охороні різного рівня. Південно-західна частина Черкаської області відзначається надзвичайно низьким відсотком лісистості і майже суцільною розораністю території. Тому знахідки деяких видів Червоної книги України (*Gladiolus imbricatus*, *Carex secalina*, *Pulsatilla pratensis*, *Dactylorhiza incarnata*) та додатків Бернської конвенції (*Iris hungarica*, *Vertigo angustior*) в межах басейну Гірського Тікичу – єдині відомі локалітети цих видів в межах західної частини Черкащини, а представлені тут оселища – найкраще збережені в межах регіону.

Автори стандартної форми даних: Куземко А. А., Марущак О. Ю., Оскірко О. С., Некрасова О. Д., Балашов І. О., Ширяєва Д. В., Куцоконь Ю. К.

Список літератури:

1. Грищенко В. М., Яблонівська-Грищенко Є. Д. Нові дані по рідкісних і маловивчених видах птахів Лісо-степу та Полісся України // Беркут. – 2013. – Вип. 22 (2). – С. 85–89.
2. Куземко А. А. Степова та лучна рослинність долини річки Гірський Тікич // Вісник Донецького Національного Університету, Сер. А: Природничі науки. – 2011. – № 1. – С. 141–150.
3. Kutsokon Yu., Tsyba A., Kvach Yu. The occurrence of the Chinese Sleeper *Perccottus glenii* Dybowski 1877 in the basin of the Southern Bug River, Ukraine // BiolInvasions Records (2014) Volume 3. Issue 1: 45–48.

SHL19

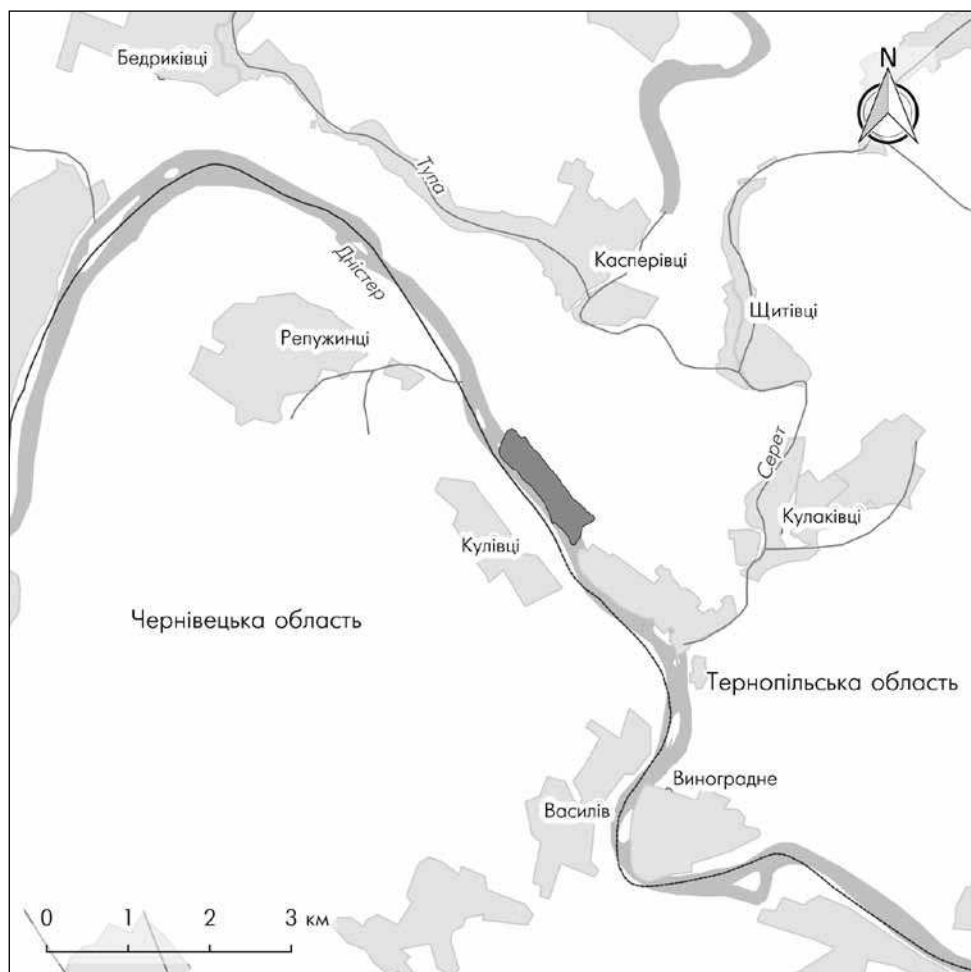
Урочище Печеніги

(eng: Natural boundary Pechenigi)

Розташування: Тернопільська область, райони: Заліщицький

Площа: 52,37 га

Оселища, згідно з Резолюцією №4, наявні на території об'єкту: E1.11, E1.2, H3.2

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія
					Мін.	Мах.		
I	1083	<i>Lucanus cervus</i>		p	10		i	C
P	2116	<i>Schivereckia podolica</i>	yes	p			i	R

Важливість збереження території: Територія урочища знаходиться в долині р. Дністер, характеризується каньйоноподібним рельєфом, стрімкими схилами, що прямують переважно у південно-західному напрямку, а також наявністю відслонень вапняків, мергелів та пісковиків, на яких поширені унікальні угруповання з домінуванням тонконога різнобарвного, а також наскельні угруповання з переважанням сукулентів. Тут наявні місцезростання та 4 види, занесені до Червоної книги України: *Schivereckia podolica*, *Pulsatilla pratensis*, *Stipa capillata*, *S. pulcherrima*.

Автори стандартної форми даних: Вашеняк Ю. А., Марущак О. Ю.

Список літератури:

1. Дідух Я. П., Вашеняк Ю. А. Степова рослинність Центрального Поділля // Укр.бот.журн. – 2012. – №6. – С. 789–818.
2. Косець М. Л. Матеріали до флори Подільського Наддністров'я // Журн. Інст. ботан. АН УРСР. – 1937. – №11 (19). – С. 105–109.
3. Кузнєцова Г. А. Флора и растительность Среднего Приднестровья и возможности использования их в народном хозяйстве. – Автореф.дис.к.б.н. – К. – 1954. – 24 с.

SHL20

Долина річки Рось

(eng: Ros river valley)

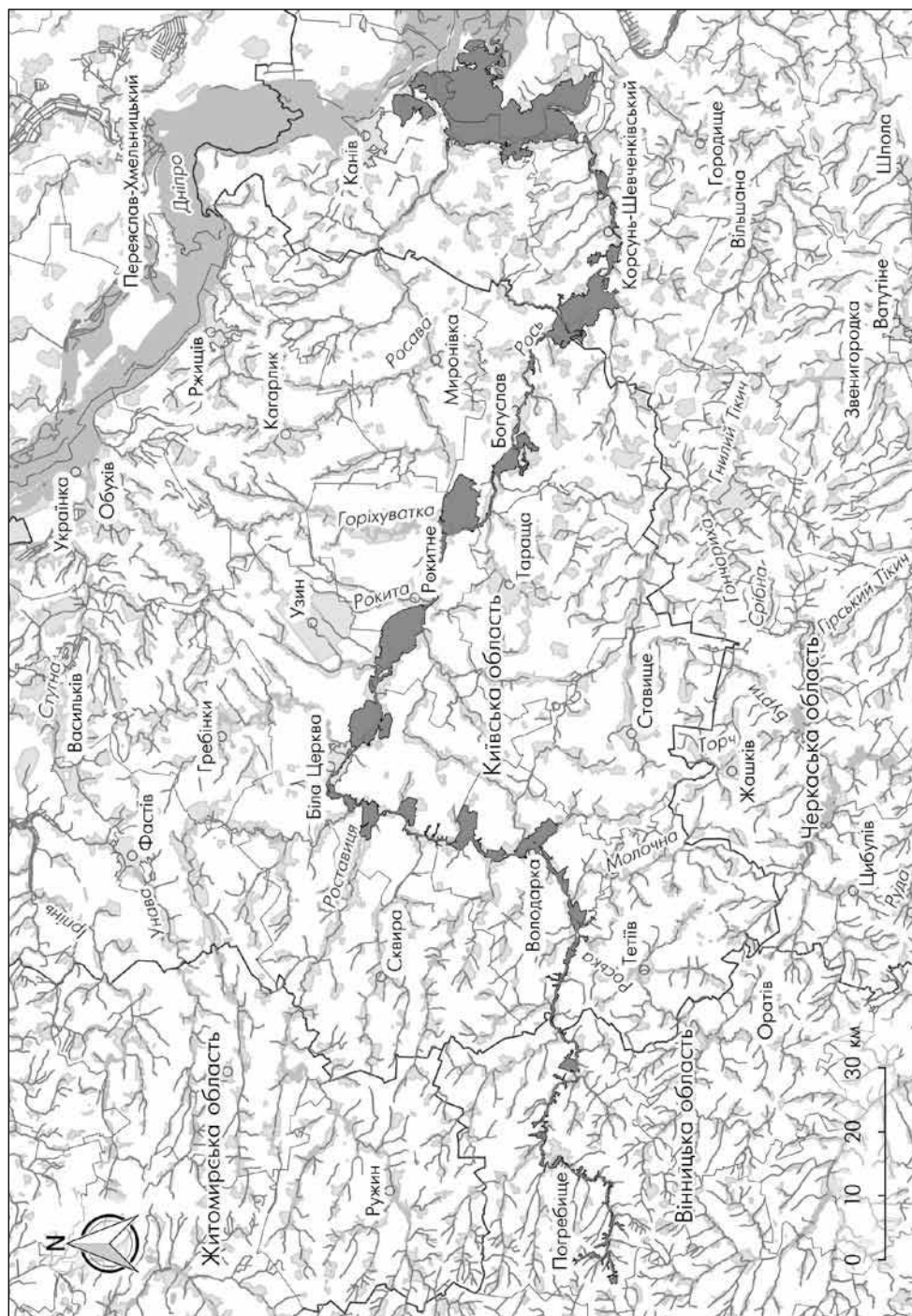
Розташування: Черкаська область, райони: Корсунь-Шевченківський, Канівський, Черкаський. Київська область, райони: Богуславський, Рокитнянський, Білоцерківський, Володарський, Тетіївський. Вінницька область, райони: Погребищенський

Площа: 58 923,52 га

Оселища, згідно з Резолюцією №4, наявні на території об'єкту: C1.222, C1.223, C1.225, C1.225, C1.32, C1.33, C1.3411, C1.3413, C2.27, C2.28, C2.33, C2.34, D5.2, E1.11, E1.2, E1.9, E3.4, F9.1, G1.11, G1.A1, G3.4232, H3.1, X18

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія C/R/V/P
					Min.	Max.		
R	1220	<i>Emys orbicularis</i>		p				C
A	1188	<i>Bombina bombina</i>		p	39		i	C
B	A075	<i>Haliaeetus albicilla</i>	yes	r	1		p	R
M	1352	<i>Canis lupus</i>	yes	p	4	6	i	R
M	1355	<i>Lutra lutra</i>	yes	p	15	18	i	C
B	A084	<i>Circus pygargus</i>	yes	c	2		i	R
B	A089	<i>Aquila pomarina</i>	yes	r	1		i	R
B	A080	<i>Circaetus gallicus</i>	yes	r	1		i	R
B	A127	<i>Grus grus</i>	yes	r	2		i	R
B	A131	<i>Himantopus himantopus</i>		r	4		i	R
I	1083	<i>Lucanus cervus</i>		p			i	C
B	A091	<i>Aquila chrysaetos</i>	yes	w				V
B	A403	<i>Buteo rufinus</i>	yes	r				R
B	A167	<i>Xenus cinereus</i>		r				R
F	1149	<i>Cobitis taenia</i>		p				C
F	2522	<i>Pelecus cultratus</i>		p				R
F	1124	<i>Gobio albipinnatus</i>		p				R
F	1130	<i>Aspius aspius</i>		p				C
F	1134	<i>Rhodeus sericeus amarus</i>		p				C
F	1145	<i>Misgurnus fossilis</i>		p				R
P	1477	<i>Pulsatilla patens</i>	yes	p	10	50	i	R
P	1805	<i>Jurinea cyanooides</i>		p	10	50	i	R
P	4097	<i>Iris aphylla ssp. hungarica</i> (<i>Iris hungarica</i>)	yes	p	50	100	i	R

Важливість збереження території: Долина річки Рось, яка є однією з найбільших приток Дніпра, характеризується поєднанням типових лісостепових, північних (бореальних) і південних (степових) елементів рослинного покриву з унікальними для Лісостепоного Придніпров'я петрофітними та псамофітними комплексами. Ці особливості зумовлюють різноманітність екосистем долини та збереження тут рідкісних видів і оселищ. Так, в межах долини р. Рось поширені занесені до Червоної книги України види рослин і тварин – *Allium ursinum*, *Pulsatilla pratensis*, *Fritillaria meleagris*, *Daphne sneorum*, *Platanthera bifolia*, *Epipactis helleborine*, *Scopolia carniolica*, *Granaria frumentum*, *Lucanus cervus*, *Haliaeetus albicilla*, *Haematopus ostralegus*, *Mustela erminea*, *Myotis nattereri* тощо. Для зазначеного наземного равлика *Granaria frumentum* в долині р. Рось знаходиться переважна більшість місцезнаходжень, відомих в межах України, тому ця територія має відігравати особливо важливу роль у його збереженні. Багато елементів екосистем смарагдового сайту зустрічаються тут як реліктові або такі, що знаходяться на південній чи північній межі поширення (наприклад, такі формації рослинності, як *Ceratophylleta submersi*, *Nymphaeeta albae*, *Stipeta capillatae*).

Автори стандартної форми даних: Куземко А. А., Марущак О. Ю., Оскирко О. С., Некрасова О. Д., Балашов І. О., Ширяєва Д. В., Домашевський С. В., Куцоконь Ю. К.

Список літератури:

1. Бортняк М. М., Любченко В. М., Войтюк Ю. О., Голяченко Т. В. Флора Михайлівського соснового лісу на Черкащині // Вісник Київ. ун-ту: хім.-біол. науки та науки про землю. – 1991. – Вип. 1. – С. 44–50.
2. Гаврилюк М. Н., Ілюха А. В. Гнездование ходулочника (*Himantopus himantopus*) и шилоклювца (*Recurvirostra avosetta*) в Черкасской области // Беркут. – 2013. – Т. 22, вип. № 2. – С. 169–171.
3. Грищенко М. В. Зміни в ортіофауні Канівського заповідника за період його існування // Матеріали конференції, присвяченої 80-річчю Канівського природного заповідника, м. Канів 9-13 вересня 2003 р. – Канів. – 2003. – С. 207–209.
4. Грищенко М. В., Лопарев С. О., Гаврилюк М. Н., Яблонівська-Грищенко Є. Д. Нові дані про рідкісних та залітних птахів Канівського заповідника і в його околицях // Матеріали конференції, присвяченої 80-річчю Канівського природного заповідника, м. Канів 9-13 вересня 2003 р. – Канів. – 2003. – С. 209–211.
5. Грищенко М. В., Яблонівська-Грищенко Є. Д. Нові дані по рідкісних і маловивчених видах птахів Лісостепу та Полісся України // Беркут. – 2013. – Т. 22, вип. № 2. – С. 85–89.
6. Куземко А. А. Охорона флори і рослинності долини р. Рось // Укр. ботан. журн. – 2002. – 59, № 5. – С. 569–577.
7. Куземко А. А. Стратегія оптимізації рослинного покриву долини річки Рось // Заповідна справа в Україні. – 2003. – Т. 11, Вип. 2. – С. 61–63.
8. Куцоконь Ю.К., Подобайло А.В. До питання збереження видового різноманіття риб верхньої течії р. Рось // Заповідна справа в Україні. – 2005. – Т. 11, вип. 2. – С. 30 – 33.
9. Червона книга України. Рослинний світ / за ред. Я. П. Дідуха. – К.: Глобалконсалтинг, 2009. – 900 с.
10. Червона книга України. Тваринний світ / за ред. І. А. Акімова. – К.: Глобалконсалтинг, 2009. – 600 с.
11. Balashov I., Vasyliuk O., Shyriaieva D., Bezsmertna O., Babytskij A., Marushchak O., Oskyrko O., Shvydka Z., Kostushin V. Terrestrial molluscs in dry grasslands of the Dnieper Upland (Central Ukraine): populations of *Granaria frumentum* in 250 km from its known range (in print).

SHL21

Долина річки Сула

(eng: Sula river valley)

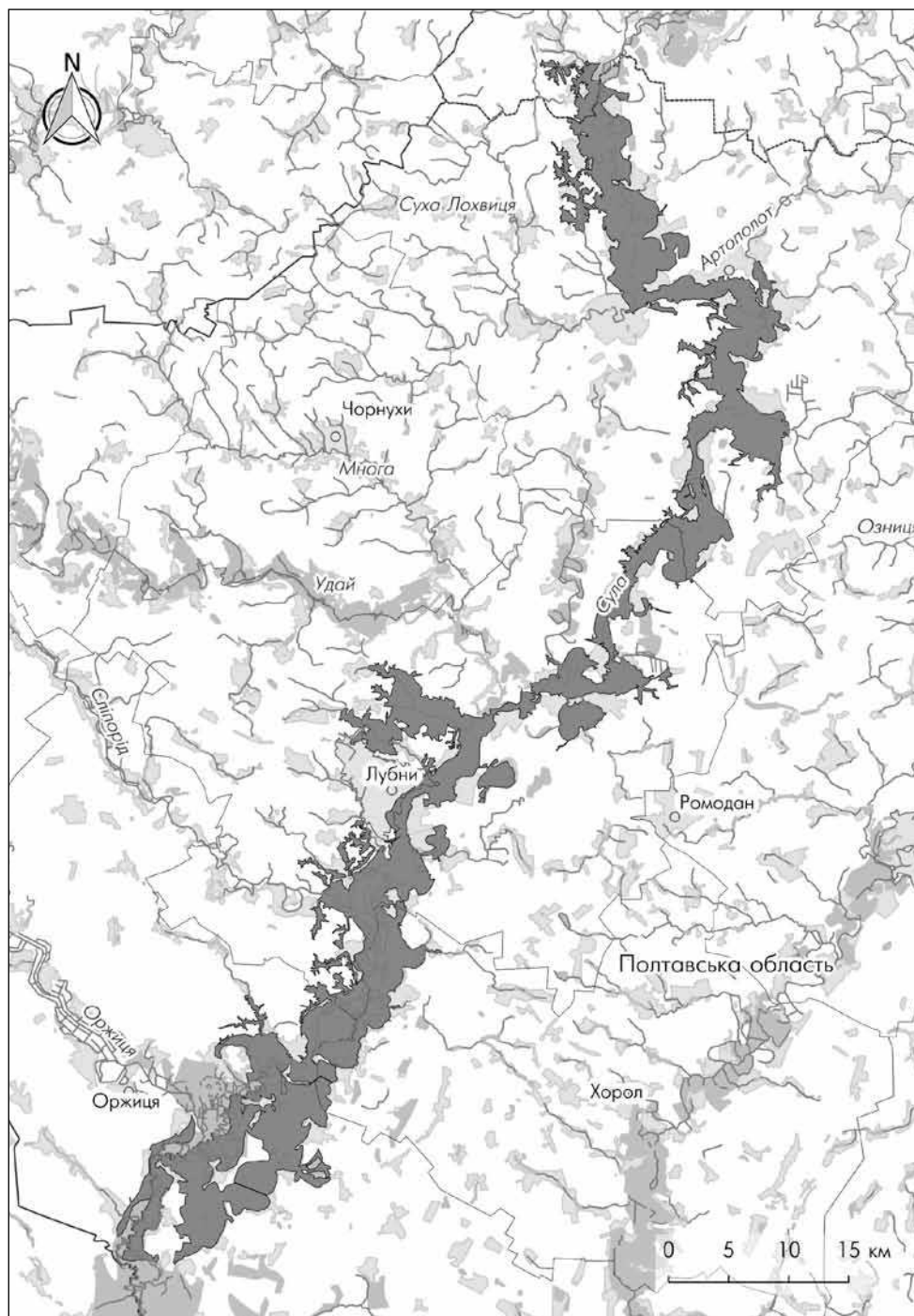
Розташування: Полтавська область, райони: Семенівський, Оржицький, Хорольський, Лубенський, Лохвицький. Сумська область, райони: Роменський

Площа: 53 141,44 га

Оселища, згідно з Резолюцією №4, наявні на території об'єкту: C1.222, C1.225, C1.32, C1.33, C1.3411, C1.3413, C1.4, C2.33, C2.34, C3.51, D5.2, D6.1, E1.2, E2.2, E3.4, E5.4, F3.247, F9.1, G1.11, G1.21, G1.22, G1.A1, G1.A4, G3.4232, X18, X35

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія C/R/V/P
					Min.	Max.		
R	1220	<i>Emys orbicularis</i>		p	20		i	C
A	1188	<i>Bombina bombina</i>		p	200		i	C
B	A197	<i>Chlidonias niger</i>		r	2		p	R
B	A196	<i>Chlidonias hybridus</i>		r	302		p	C
B	A198	<i>Chlidonias leucopterus</i>		r	1		p	R
B	A193	<i>Sterna hirundo</i>		p	4		i	C
B	A170	<i>Phalaropus lobatus</i>		c	1		i	R
B	A166	<i>Tringa glareola</i>		r	50		i	R
B	A151	<i>Philomachus pugnax</i>	yes	r	50		i	R
B	A038	<i>Cygnus cygnus</i>		r	3		p	R
B	A097	<i>Falco vespertinus</i>	yes	r				C
B	A090	<i>Aquila clanga</i>	yes	r	1		i	R
B	A089	<i>Aquila pomarina</i>	yes	r				R
B	A092	<i>Hieraaetus pennatus</i>	yes	r	2		i	R
B	A072	<i>Pernis apivorus</i>	yes	r	51		i	C
B	A029	<i>Ardea purpurea</i>		r	52		p	R
B	A002	<i>Gavia arctica</i>	yes	w	1		i	R
B	A154	<i>Gallinago media</i>		r				R
B	A075	<i>Haliaeetus albicilla</i>	yes	p	6		i	R
B	A073	<i>Milvus migrans</i>	yes	r	5		i	R
B	A403	<i>Buteo rufinus</i>	yes	r				R
B	A060	<i>Aythya nyroca</i>	yes	r				R
B	A031	<i>Ciconia ciconia</i>		r	61		p	C
B	A338	<i>Lanius collurio</i>		r	5		p	C
B	A339	<i>Lanius minor</i>		r				C
B	A229	<i>Alcedo atthis</i>		r	39		p	C
F	1149	<i>Cobitis taenia</i>		p	310		i	C
F	1134	<i>Rhodeus sericeus amamrus</i>		p	300		i	C

Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія
					Min.	Max.		
B	A429	<i>Dendrocopos syriacus</i>		г	2		р	C
P	4068	<i>Adenophora lilifolia</i> (<i>Adenophora liliifolia</i>)		р	10	100	і	R
P	1516	<i>Aldrovanda vesiculosa</i>		р	50	1000	і	R
P	1617	<i>Angelica palustris</i> (<i>Ostericum palustre</i>)		р	100	1000	і	C
P	4097	<i>Iris aphylla</i> L. subsp. <i>hungarica</i> (<i>Iris hungarica</i>)		р	50	500	і	R
P	1805	<i>Jurinea cyanoides</i>		р	50	500	і	R

Важливість збереження території: Майже по всій течії русло Сули чітко виражене, але заросле водно-болотною рослинністю, має низькі заболочені береги. Правий берег місцями утворює яри та стрімкі урвища, вкритий лісами. Лівий берег відмежований від русла заплавою з численними рукавами і старицями, болотами. Зональні типи рослинності у природному стані представлені невеликими площами: широколистяні ліси на стрімких правобережних схилах, деяких островах, та степова і лучно-степова рослинність на схилах балок і долини. Найбільшими площами природної рослинності представлені водні та прибережно-водні комплекси. Високий ступінь репрезентативності має лучно-болотна рослинність долини, до якої приурочені місцезростання занесених до Червоної книги України *Gladiolus tenuis*, *Orchis palustris*, *Dactylorhiza incarnata*, *D. majalis*. Також багатими на рідкісні види є степові ділянки, де виявлені червонокнижні *Stipa capillata*, *S. lessingiana*, *Crocus reticulatus*, *Adonis vernalis*, *Astragalus dasyanthus* тощо. Долина річки є важливою для багатьох водно-болотних та навколоводних тварин, особливо птахів під час гніздування та сезонних міграцій.

Автори стандартної форми даних: Марущак О. Ю., Оскірко О. С., Некрасова О. Д., Куземко А. А., Куцоконь Ю.К., Романь А.М.

Список літератури:

1. Байрак О. М. Флористична класифікація рослинного покриву Лівобережного Придніпров'я // Укр. ботан. журн. – 1998. – Вип. 55, № 2. – С. 139–145.
2. Гаврилюк М. Н. Кадастр місць гніздування орлана-білохвоста *Haliaeetus albicilla* (L.) в Україні // Знахідки тварин Червоної книги України. – К., 2008. – С. 37–42.
3. Грищенко В. М., Гаврилюк М. Н., Яблоновська-Грищенко Є. Д. До орнітофауни нижньої Сули // Беркут. – 1996. – Т. 5 (1). – С. 24–25.
4. Грищенко В. М., Яблоновська-Грищенко Є. Д., Сулима К. К. До орнітофауни середньої течії Сули // Беркут. – 2004. – Т. 1, вип. 13 (1). – С. 23–25.
5. Клестов М. Л., Гальченко Г. Г., Андрієвська О. Л. Рідкісні та зникаючі птахи пониззя річки Сули // Вісник Черкаського університету. Сер.: Біологічні науки. – 2014. – Вип. 36. – С. 40–46.
6. Клестов М. Л., Гальченко Н. П., Прядко О. І., Химин М. В., Башта А.-Т. В., Некрасова О. Д., Старовойтова М. Ю., Коноград В. А. Рослинний та тваринний світ пониззя річки Сули / під загальною редакцією Клестова М. Л. та Гальченко Н. П. – К.: Фітосоціоцентр, 2016. – 240 с.
7. Книш М. П., Бугайов І. А., Малишок В. М. Спостереження птахів Червоної книги України у Сумській області в 1994–2006 рр. // Знахідки тварин Червоної книги України. – Київ. – 2008. – С. 92–99.

SHL22

Долина річки Супій

(eng: Supij river valley)

Розташування: Черкаська область, райони: Драбівський, Золотоніський. Київська область, райони: Переяслав-Хмельницький, Яготинський

Площа: 20 490,93 га

Оселища, згідно з Резолюцією №4, наявні на території об'єкту: C1.222, C1.32, C1.33, C1.3411, C2.34, D5.2, D6.1, E1.2, E2.2, E3.4, F3.247, F9.1, G1.11, G1.A1, G1.A4

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія C/R/V/P
					Min.	Max.		
R	1220	<i>Emys orbicularis</i>		p				C
A	1188	<i>Bombina bombina</i>		p				C
B	A075	<i>Haliaeetus albicilla</i>	yes	p	2		p	R
B	A084	<i>Circus pygargus</i>	yes	r	4		i	R
I	1042	<i>Leucorrhinia pectoralis</i>		p				R
F	1149	<i>Cobitis taenia</i>		p				C
F	1124	<i>Gobio albipinnatus</i>		p				R
F	1134	<i>Rhodeus sericeus amarus</i>		p				C
F	1145	<i>Misgurnus fossilis</i>		p				R

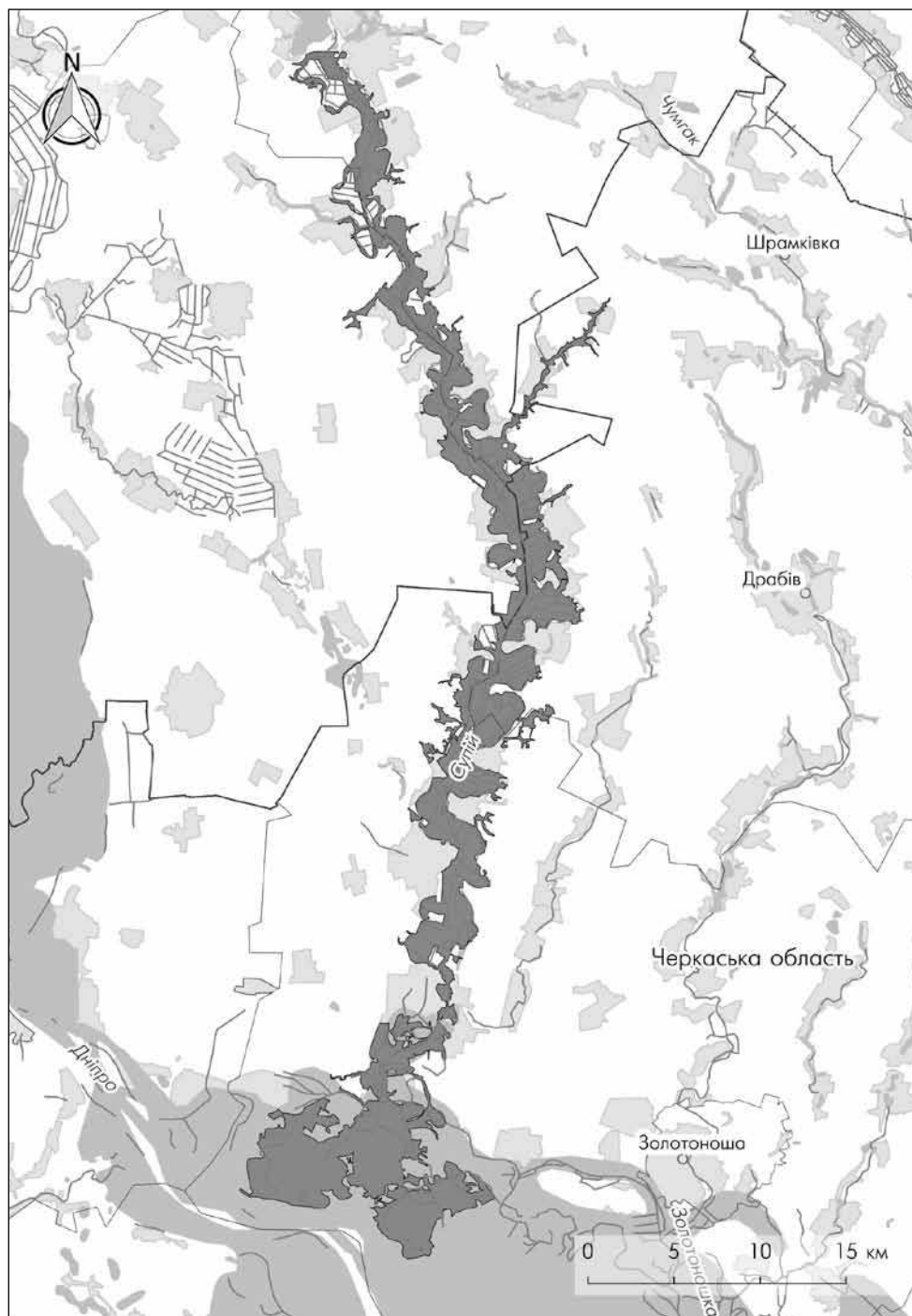
Важливість збереження території: Річка Супій має широку долину, заболочену заплаву з лучно-болотною рослинністю. Русло сильно заросле водною та повітряно-водною рослинністю, річка багата іхтіофауною: зустрічається більше 20 видів риб, також багато аборигенних видів, в тому числі рідкісних, є зниклими і потребують відновлення популяцій (наприклад, *Leuciscus leuciscus*, *Carassius carassius*). На правому березі долини Супою виходять на поверхню лесові породи, часто покриті лучно-степовою і степовою рослинністю, тут збереглися одні із небагатьох в Київській області осередків зростання занесених до Червоної книги України *Astragalus dasyanthus* та *Adonis vernalis*, що зростають тут на північно-західній межі поширення.

Автори стандартної форми даних: Марущак О. Ю., Оскирко О. С., Некрасова О. Д., Куземко А. А., Домашевський С. В., Куцонок Ю.К.

Список літератури:

1. Гаврилюк М. Н. Кадастр місць гніздування орлана-білохвоста *Haliaeetus albicilla* (L.) в Україні // Знахідки тварин Червоної книги України. – Київ. – 2008. – С. 37–42.
2. Куцонок Ю. К., Циба А. О., Подобайло А. В., Паньков А. В. Сучасний видовий склад рибного населення лівих приток середнього Дніпра: Супою і Трубежа // Біологічні системи. – 2016. – Т. 8. Вип. 2. – С. 228–232.

SHL23

Ушицький

(eng: Ushitskii)

Розташування: Хмельницька область, райони: Новоушицький, Дунаєвецький

Площа: 810,82 га

Оселища, згідно з Резолюцією №4, наявні на території об'єкту: E1.11, E1.2, H3.2

Важливість збереження території: Територія знаходиться в долині р. Ушиця, лівої притоки р. Дністра, і представляє собою каньйон з стрімкими схилами і відслоненнями палеозойської ери. Серед поширеної тут рослинності особливо цінними з наукової точки зору є чагарничкові степи, ковилові степи і термофільні узлісся, а також ділянки наскельних угруповань, які характеризуються високим ступенем вразливості до антропогенних впливів. В межах об'єкту наявні місцезростання 4 видів, занесених до Червоної книги України: *Galanthus nivalis*, *Lilium martagon*, *Listera ovata*, *Stipa pulcherrima*.

Автори стандартної форми даних: Марущак О. Ю., Вашеняк Ю. А.

Список літератури:

1. Дідух Я. П., Вашеняк Ю. А. Степова рослинність Центрального Поділля // Укр.бот.журн. – 2012. – №6. – С. 789–818.
2. Заверуха Б. В. Збереження генофонду рідкісних рослин на Волино-Подільській височині // Укр.бот. журн. – Т.33, №3. – 1976. – С. 276–283.
3. Кузнецова Г. А. Флора и растительность Среднего Приднестровья и возможности использования их в народном хозяйстве. – Автореф.дис.канд.биол.наук. – Київ. – 1954. – 24 с.
4. Куковиця Г. С. Рідкісні, ендемічні та реліктові види Подільського Придністров'я // Охорона природа та раціональне використання природних ресурсів УРСР. – К.: Наукова думка, 1970. – С. 31–32.
5. Куковиця Г. С. Степова рослинність Дністровського каньйону та Товтрового кряжу на Поділлі та її флористичні особливості // Укр.бот.журн. – 1973. – Т.30, №2. – С. 196–203.
6. Природа Хмельницької області / за ред. К. І. Геренчука. – Львів: Вища школа, 1980. – 152 с.

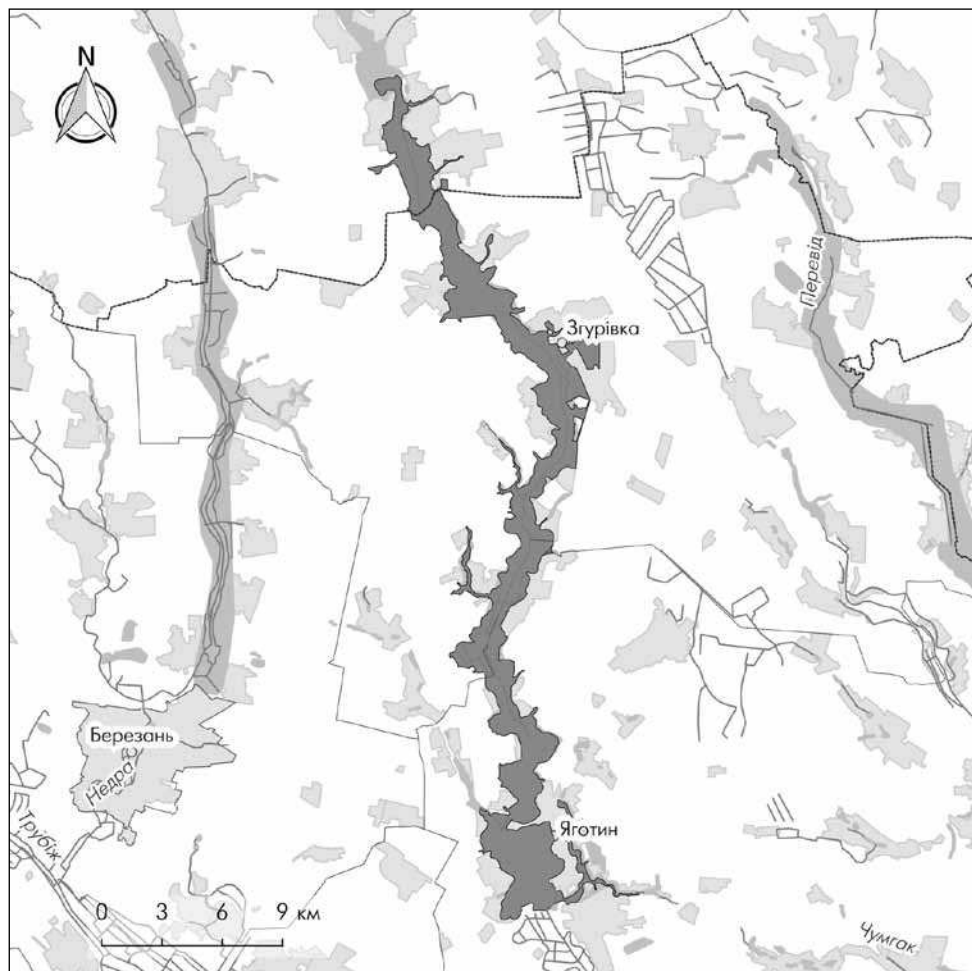
SHL24

Яготинські ставки

(eng: Yagotinski lakes)

Розташування: Київська область, райони: Згурівський, Яготинський. Чернігівська область, райони: Бобровицький

Площа: 7894,85 га

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія
					Мін.	Мах.		
R	1220	<i>Emys orbicularis</i>		P	100		i	C
A	1188	<i>Bombina bombina</i>		P	500		i	C
I	1042	<i>Leucorhinia pectoralis</i>		P				R
F	1149	<i>Cobitis taenia</i>		P				C
F	1134	<i>Rhodeus sericeus amarus</i>		P				C
F	1145	<i>Misgurnus fossilis</i>		P				R

Важливість збереження території: Територія проєктованого смарагдового сайту представляє собою систему озер та ділянки заплави р. Супій з типовою болотною рослинністю лівобережного Полісся. У флорі представлені рідкісні бореальні та реліктові види, серед яких занесені до Червоної книги України *Liparis loeselii* і *Salix larropum*. Велике значення територія має як резерват водно-болотної фауни, особливо орнітофауни.

Автори стандартної форми даних: Марущак О. Ю., Некрасова О. Д., Куцоконь Ю. К.

SHL25

Долина верхнього Псла

(eng: Upper Psel river valley)

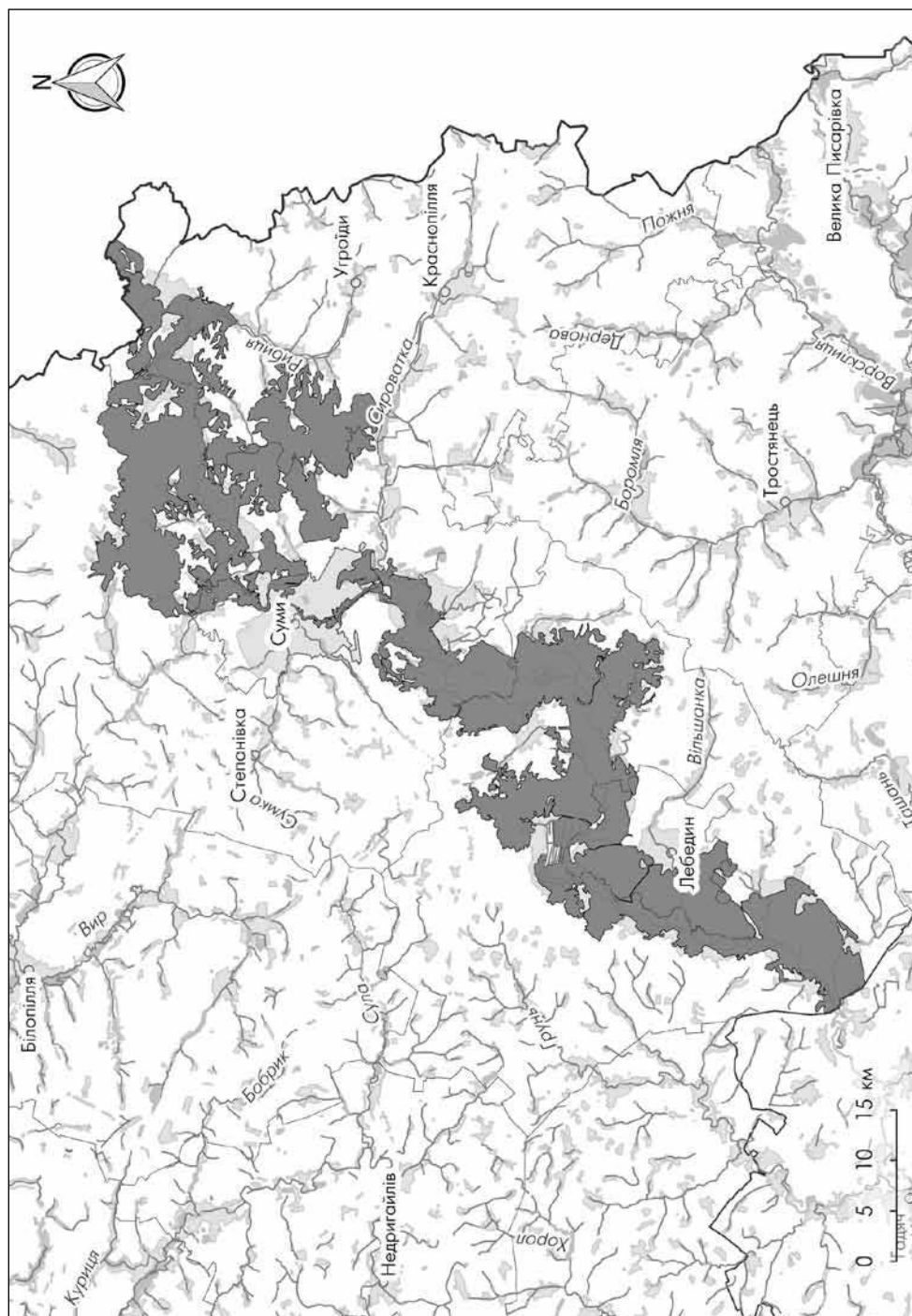
Розташування: Сумська область, райони: Краснопільський, Лебединський, Сумський

Площа: 97 800,22 га

Оселища, згідно з Резолюцією №4, наявні на території об'єкту: C1.222, C1.223, C1.224, C1.25, C1.32, C1.33, C1.3411, C1.3413, C1.4, C2.33, C2.34, C3.51, D4.1, D5.2, E1.2, E2.2, E3.4, E5.4, F3.247, F9.1, G1.11, G1.21, G1.22, G1.A1, G3.E, X18

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія C/R/V/P
					Min.	Max.		
R	1220	<i>Emys orbicularis</i>		p				C
A	1188	<i>Bombina bombina</i>		p				C
M	1337	<i>Castor fiber</i>	yes	p				C
A	1166	<i>Triturus cristatus</i>		p				R
B	A073	<i>Milvus migrans</i>	yes	r	4		p	R
B	A031	<i>Ciconia ciconia</i>		r				C
B	A030	<i>Ciconia nigra</i>	yes	r	2		i	R
B	A089	<i>Aquila pomarina</i>	yes	r	1		p	R
B	A092	<i>Hieraetus pennatus</i>	yes	r	3		i	R
B	A127	<i>Grus grus</i>	yes	r	2	3	p	R
B	A229	<i>Alcedo atthis</i>		r				C
B	A082	<i>Circus cyaneus</i>	yes	c				R
B	A234	<i>Picus canus</i>		p	5000	2500	p	C
B	A236	<i>Dryocopus martius</i>		p	9	18	p	R
B	A379	<i>Emberiza hortulana</i>		r	3	4	p	R
M	1355	<i>Lutra lutra</i>		p	2		i	R
B	A122	<i>Crex crex</i>		r				R
B	A403	<i>Buteo rufinus</i>		r	1	2	p	R
B	A081	<i>Circus aeruginosus</i>		r	4	6	p	C
B	A072	<i>Pernis apivorus</i>		r	8	9	p	R
B	A397	<i>Tadorna ferruginea</i>		r	1		i	R
B	A094	<i>Pandion haliaetus</i>		r	1	2	p	V
I	1083	<i>Lucanus cervus</i>		p			i	C
I	4045	<i>Coenagrion ornatum</i>		p				R
M	1356	<i>Mustela lutreola</i>		p	2		i	R
P	1617	<i>Angelica palustris</i> (<i>Ostericum palustris</i>)		p	100	1000	i	C

Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія
					Min.	Max.		
P	1477	<i>Pulsatilla patens</i>	yes	p				R
P	1516	<i>Aldrovanda vesiculosa</i>		p				R
F	1149	<i>Cobitis taenia</i>		p	300		i	C
F	1134	<i>Rhodeus sericeus amarus</i>		p	400		i	C

Важливість збереження території: Долина р. Псел в межах Сумської області має крутий правий берег, вкритий широколистяними лісами з переважанням *Quercus robur*, *Fraxinus excelsior*, *Acer platanoides*, *Tilia cordata*; похилий лівий берег з вираженою боровою терасою та флористично багатою лучною рослинністю. В заплавної частині долини поширені остепнені і справжні луки, заболочені вільшняки і лучно-болотяні вологі масиви у природному стані. Вздовж русла трапляються стариці. В долині відомі численні знахідки рослин, занесених до Червоної книги України: *Iris sibirica*, *Gladiolus tenuis*, *Epipactis palustris*, *Dactylorhiza incarnata*, *D. majalis*, *Platanthera bifolia*, *Orchis coriophora*, *Lunaria rediviva*, *Allium ursinum* та інших. Унікальними є місцезростання у широколистяних лісах *Lunaria rediviva* – гірського виду з диз'юнктивним поширенням на рівнині. Крім того, в цій частині долини річки лучні та важкодоступні водно-болотяні масиви, що чергуються з лісами, мають велике значення для збереження гніздової орнітофауни, в тому числі занесених до Червоної книги України *Grus grus* і *Ciconia nigra*.

Автори стандартної форми даних: Марущак О. Ю., Вітер С. Г., Некрасова О. Д., Куземко А. А., Куцоконь Ю.К., Романь А.М.

Список літератури:

1. Гончаренко І. Оцінка едафічних режимів заплави р. Псел у межах Сумської області // Вісник Львів. ун-ту. Серія біол. – 2002. – Вип. 31. – С.88-94.
2. Гончаренко І. В. Аналіз рослинного покриву північно-східного Лісостепу України // Укр. фітоцен. зб. – 2003. – Сер. А, вип. 1 (19). – 203 с.
3. Карпенко К. К., Вакал А. П., Родинка О. С. Фіторізноманіття Ворожбянського ландшафтного заказника (Сумська область, Україна), // Природничі науки : збірник наукових праць / М-во освіти і науки, молоді та спорту; [за ред. Є. О. Лебеда]. – Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2010. – С. 18-36.
4. Книш М. П., Бугайов І. А., Малишок В. М. Спостереження птахів Червоної книги України у Сумській області в 1994–2006 рр. // Знахідки тварин Червоної книги України. – Київ. – 2008. – С. 92–99.
5. Криловська С. А. Вплив екологічних чинників на стан популяцій бабки *Coenagrionarmatum* (Insecta: Odonata: Coenagrionidae) в Україні та Європі // Сучасні проблеми природничих наук: Матеріали II Всеукраїнської наукової конференції 25-26 квітня 2007 р. у Ніжині. – Ніжин, 2007. – С. 105–106.
6. Родинка О. С., Вакал А. П., Пархоменко В. В., Ковтун В. А. Могрицький ландшафтний заказник (Сумська область) // Природничі науки: Збірник наук. праць. – Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка. – 2004. – С. 37-42.

SHL26

Долина р. Ворскла

(eng: Vorskla river valley)

Розташування: Полтавська область, райони: Котелевський, Зіньківський, Диканський, Полтавський, Новосанжарський, Кобеляцький

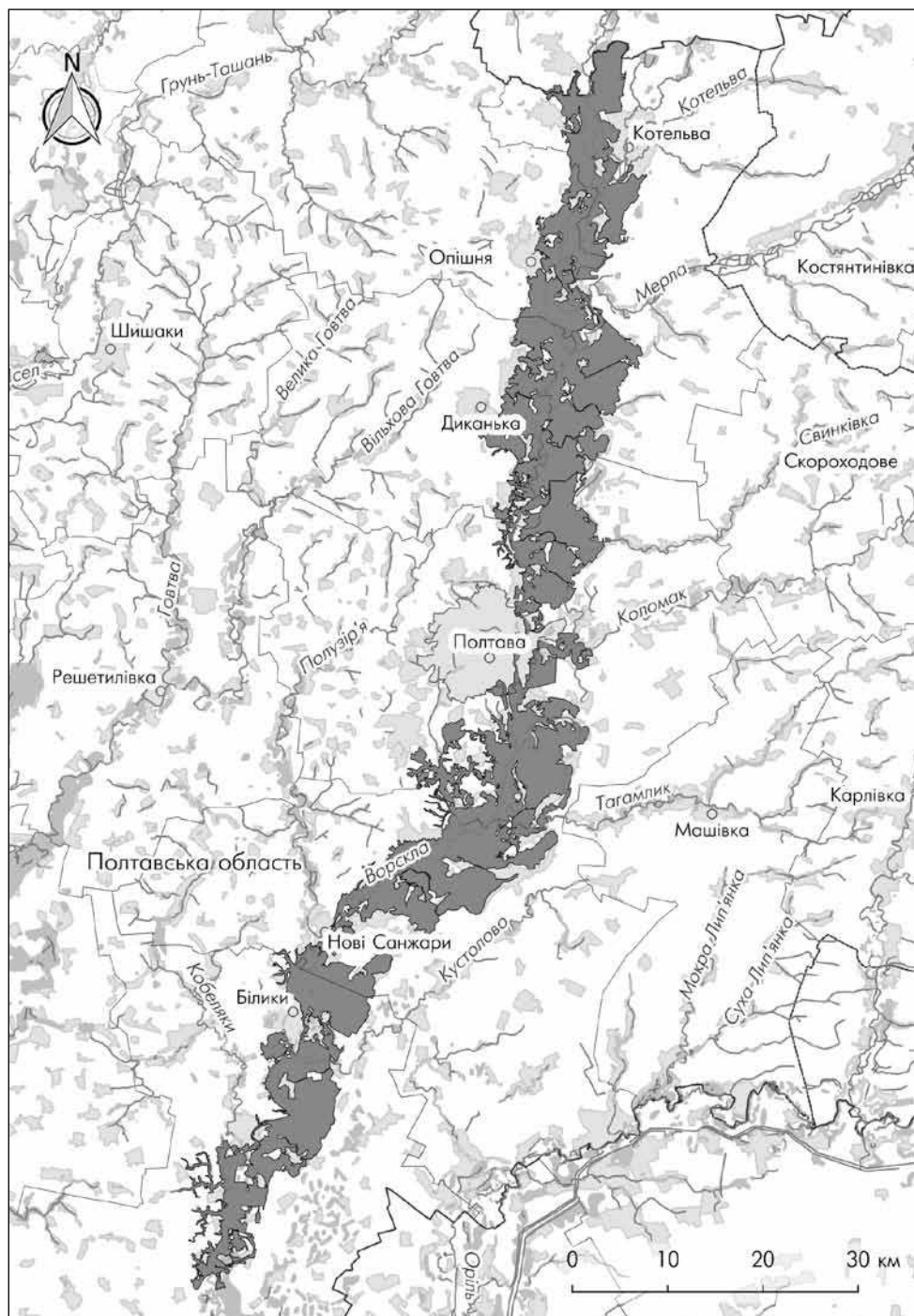
Площа: 85 925,40 га

Оселища, згідно з Резолюцією №4, наявні на території об'єкту: C1.222, C1.223, C1.224, C1.225, C1.32, C1.33, C1.3411, C1.3413, C1.4, C2.33, C2.34, C3.51, D5.2, D6.1, E1.2, E1.9, E2.2, E3.4, E5.4, E6.2, F3.247, F9.1, G1.11, G1.21, G1.22, G1.7, G1.A1, G1.A4, G3.4232, X18, X35

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія C/R/V/P
					Min.	Max.		
R	1220	<i>Emys orbicularis</i>		p				C
A	1188	<i>Bombina bombina</i>		p				C
M	1337	<i>Castor fiber</i>	yes	p				R
R	1298	<i>Vipera ursinii</i>	yes	p				R
B	A154	<i>Gallinago media</i>		r	1		i	R
B	A075	<i>Haliaeetus albicilla</i>	yes	p	2		p	R
I	1083	<i>Lucanus cervus</i>		p			i	C
B	A089	<i>Aquila pomarina</i>	yes	r	1		p	R
B	A080	<i>Circaetus gallicus</i>	yes	r	2		i	V
B	A224	<i>Caprimulgus europaeus</i>		r	9	14	p	C
B	A073	<i>Milvus migrans</i>	yes	r	2		p	R
B	A127	<i>Grus grus</i>	yes	r	68	152	i	R
B	A234	<i>Picus canus</i>		p	3		i	R
B	A081	<i>Circus aeruginosus</i>	yes	r	1		p	R
B	A229	<i>Alcedo atthis</i>		r	2		p	C
B	A031	<i>Ciconia ciconia</i>		r	5	100	p	C
P	4097	<i>Iris aphylla ssp. hungarica</i>	yes	p				R
F	1145	<i>Misgurnus fossilis</i>		p				R
F	1149	<i>Cobitis taenia</i>		p	300		i	C
F	1134	<i>Rhodeus sericeus amarus</i>		p	400		i	C

Важливість збереження території: Долина р. Ворскла, однієї з найбільших лівих приток Дніпра, характеризується наявністю великих площ природної водної, прибережено-водної та лучно-болотної заплавної рослинності, крупних лісових масивів, цінних лучно-степових ділянок. Долина Ворскли знаходиться на межі Лівобережного Лісостепу та північно-східного Степу, з чим пов'язана різноманітність екопотів

з типовою та унікальною флорою і рослинністю в її межах, а також поширення великої кількості видів на межі ареалу. Особливо цінними є горбисті правобережні схили, де поширені «нагірні» діброви, утворені переважно *Quercus robur*, *Acer platanoides*, *Tilia cordata*, і степові ділянки. Ці зональні типи рослинності вирізняються найбільшою концентрацією видів, занесених до Червоної книги України: *Botrychium lunaria*, *Tulipa quercetorum*, *Listera ovata*, *Platanthera bifolia*, *Stipa lessingiana*, *Bulbocodium versicolor*, *Crocus reticulatus*, *Astragalus dasyanthus* тощо. Також важливим є збереження в межах об'єкту різнотравних та осокових луків, борової тераси, заплавними комплексами зі старичними озерами, звивистими рукавами, заболоченими левадами і добре представленою водно-болотною рослинністю. Лучно-болотна рослинність також багата на рідкісні види, серед яких занесені до Червоної книги України *Fritillaria ruthenica*, *Gladiolus tenuis*, *Orchis palustris* тощо.

Фауна вирізняється значним видовим різноманіттям, що пов'язане з багатством та мозаїчністю біотопів території. В різних ділянках долини поширені види тварин, занесені до Червоної книги України: *Coronella austriaca*, *Vipera renardi*, *Allactaga jaculus*, *Mustela erminea*, *Mustela eversmanni* та інші. Водно-болотні угіддя у складі долини мають велике значення для гніздової орнітофауни, також вздовж долини Ворскли проходить відгалуження Дніпровського шляху сезонних міграцій птахів.

Автори стандартної форми даних: Некрасова О. Д., Вітер С. Г., Куземко А. А., Куцоконь Ю.К., Романь А.М.

Список літератури:

1. Байрак О. М. Флористична класифікація рослинного покриву Лівобережного Придніпров'я // Укр. ботан. журн. – 1998. – 55, № 2. – С. 139–145.
2. Байрак О. М., Стецюк Н. О. Атлас рідкісних і зникаючих рослин Полтавщини // Верстка – 2005. – 270 с.
3. Байрак О. М. Созологічна оцінка рідкісних видів рослин зональних екосистемна території басейну річки Ворскли (Україна, Росія) / О.М. Байрак, І.Є. Шапаренко // Інтродукція рослин, 2014. – № 3(63). – С. 22–30.
4. Гаврилюк М. Н. Кадастр місць гніздування орлана-білохвоста *Haliaeetus albicilla* (L.) в Україні // Знахідки тварин Червоної книги України. – К., 2008. – С. 37–42.
5. Гончаренко І. В. Аналіз рослинного покриву північно-східного Лісостепу України // Укр. фітоцен. зб. – 2003. – Сер. А, вип. 1 (19). – С. 203.
6. Клецов М. Л., Гавриць Г. Г., Андрієвська О. Л. Рідкісні та зникаючі птахи пониззя річки Сули // Вісник Черкаського університету. Сер.: Біологічні науки. – 2014. – Вип. 36. – С. 40–46.
7. Мерзлікін І. Р. Реєстрації деяких рідкісних видів хижих ссавців на території Сумської області // Знахідки тварин Червоної книги України. – Київ. – 2008. – С. 196–205.
8. Скляр В. Г. та ін. Характеристика природних комплексів Гетьманського національного природного парку // Вісник Сумського національного аграрного університету / Серія «Агоніомія». Вип.2 (23), 2012. – С.13–17
9. Стецюк Н. О. Флористична,ценотична та созологічна характеристика пониззя р. Ворскли: Дис... канд. біол. наук: 03.00.01 // НАН України. – К., 1997. – 275с.
10. Токарский В. А., Волох А. М., Токарская Н. В., Скоробогатов Е. В. Відродження популяції річкового бобра (*Castor fiber* L.) на Лівобережній Україні // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: біологія. – 2012. – Вип. 16, №1035. – С. 114–124.
11. Kotenko T. I. The European pond turtle *Emys orbicularis* (L.) in the steppe zone of the Ukraine // Biologiezentrum Linz/ Austria. – 2000. – P. 87–106.

SHL27

Олександрійська частина Інгульця

(eng: Oleksandriyska area of Inhulets)

Розташування: Кіровоградська область, райони: Олександрівський, Знаменський, Олександрійський

Площа: 7046,74 га

Оселища, згідно з Резолюцією №4, наявні на території об'єкту: C1.222 (1 га), C1.32 (15 га), C2.33 (15 га), C2.34 (50 га), E1.2 (2300 га), E3.4 (5 га), F3.247 (10 га), F9.1 (2 га), G1.11 (5 га), G1.414 (15 га), G1.A1 (1000 га)

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

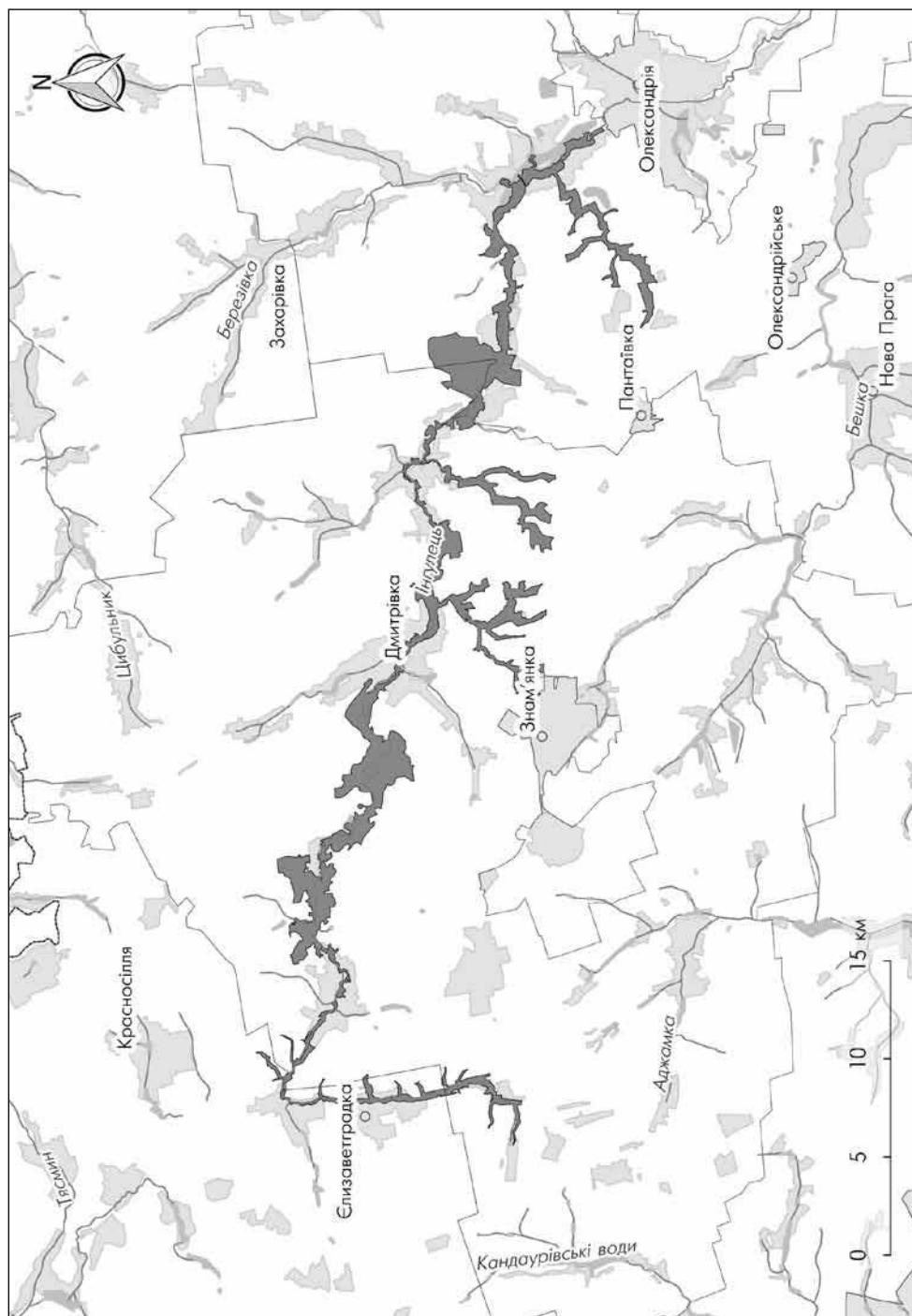
Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія C/R/V/P
					Min.	Max.		
B	A031	<i>Ciconia ciconia</i>		r	10		p	C
B	A080	<i>Circaetus gallicus</i>		r	1		i	R
B	A084	<i>Circus pygargus</i>	yes	r	1		i	C
B	A029	<i>Ardea purpurea</i>	yes	r	1		i	R
B	A075	<i>Haliaeetus albicilla</i>		p	1		i	R
B	A403	<i>Buteo rufinus</i>	yes	r				R
B	A022	<i>Ixobrychus minutus</i>		r				C
B	A023	<i>Nycticorax nycticorax</i>	yes	r	24	30	p	C
B	A081	<i>Circus aeruginosus</i>	yes	r	7	14	p	C
I	1083	<i>Lucanus cervus</i>		p				C
B	A404	<i>Aquila heliaca</i>		r	1		i	R

Важливість збереження території: Олександрійська ділянка р. Інгулець, що включає верхню течію долини річки, розташована у південній частині лісостепової зони України. Територія є важливим зв'язковим елементом між лісостеповою та степовою зонами. Тут на значних площах поширені лучні та справжні степи (біотоп E1.2), при цьому справжні степи знаходяться на північній межі поширення. Також близько 1000 га займають мезофітні широколистяні ліси з *Quercus robur* та *Fraxinus excelsior* (біотоп G1.A1), які знаходяться на південній межі поширення. На території представлена низка рідкісних та зникаючих видів, зокрема, занесених до Червоної книги України.

Автори стандартної форми даних: Винокуров Д. С., Марущак О. Ю., Ширяєва Д. В.

Список літератури:

1. Шевцов А. О. До орнітофауни верхньої течії р. Інгулець // Авіфауна України. – 2014. – Вип. 5. – С. 5–8.
2. Шевцов А. О., Балацький Л. Ю. Нові дані по рідкісних та малочисельних видах птахів Східної Кіровоградщини // Авіфауна України. – 2015. – Вип. 6. – С. 43–48.

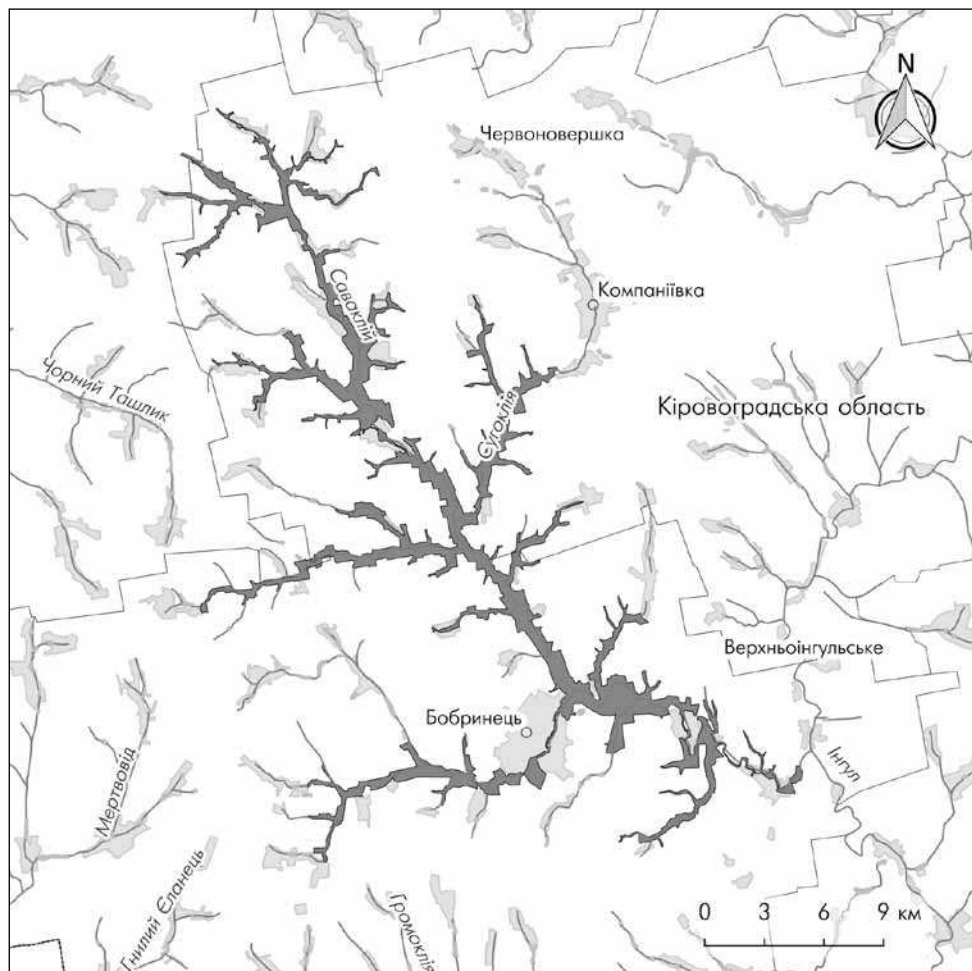
SHL28

Долини річок Саваклій і Сукоклія

(eng: Savakliy and Sugokliya river valleys)

Розташування: Кіровоградська область, райони: Бобринецький, Компаніївський

Площа: 8047,36 га

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія
					Min.	Max.		
R	1298	<i>Vipera ursinii</i>	yes	p				R
B	A084	<i>Circus pygargus</i>		r				R
B	A080	<i>Circaetus gallicus</i>						
M	2021	<i>Sicista subtilis</i>		p				R
M	2633	<i>Mustela eversmannii</i>	yes	p	3		i	R
P	4097	<i>Iris aphylla</i> ssp. <i>hungarica</i> (<i>Iris hungarica</i>)						
P	2073	<i>Dianthus hypanicus</i>						

Важливість збереження території: Долини річок Саваклій та Сугоклія є важливими для збереження гранітно-петрофітного степового комплексу. Тут поширені типові степові та петрофітно-степові угруповання з низкою рідкісних видів, включених до списків різних рангів. Зокрема, на території поширені численні популяції *Dianthus hypanicus* – ендемічного південно-бузько-інгульського виду. Також тут поширені такі види, як *Iris pontica*, *Sedum borissovae*, *Tulipa hypanica*, які також асоційовані з виходами кристалічних порід.

Автори стандартної форми даних: *Винокуров Д. С., Марущак О. Ю., Ширяєва Д. В., Некрасова О. Д.*

Список літератури:

1. 7 чудес України. Кіровоградська область: «Козацький степ» / ред. Андрій Домаранський; упор.: О. Гулай, В. Мирза-Сіденко, Ю. Онойко. – Кіровоград: ПОЛІМЕД–Сервіс, 2008. – 18 с.

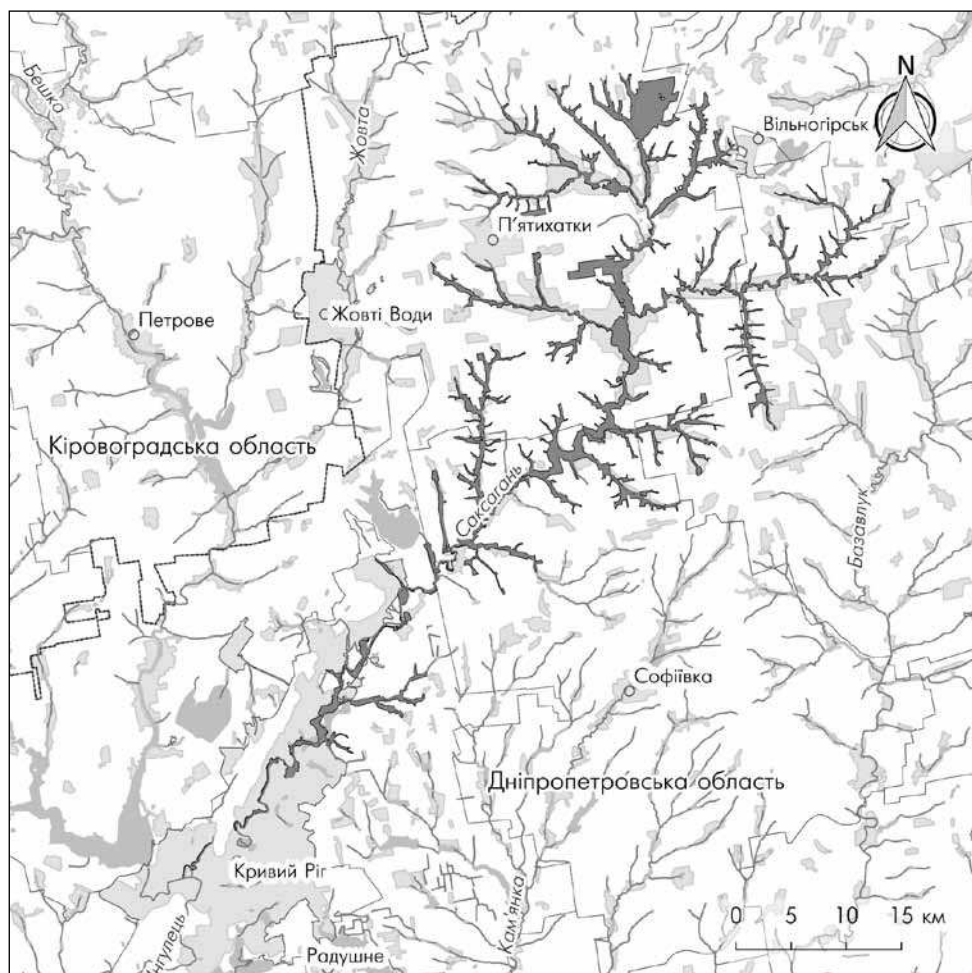
SHL29

Басейн річки Саксагань (eng: Saksahan river basin)

Розташування: Дніпропетровська область, райони: Верхньодніпровський, П'ятихатський, Криничанський, Криворізький, Софіївський

Площа: 17 556,43 га

Оселища, згідно з Резолюцією №4, наявні на території об'єкту: С1.222 (10 га), С1.32 (50 га), С1.33 (50 га), С2.28 (50 га), С2.33 (50 га), С2.34 (300 га), Е1.2 (4000 га), F3.247 (350 га), Х18 (50 га)

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія
					Мін.	Мак.		
R	1279	<i>Elaphe quatuorlineata</i>	yes	p				R
A	1188	<i>Bombina bombina</i>		p				C
R	1220	<i>Emys orbicularis</i>		p				C
I	1083	<i>Lucanus cervus</i>		p				C
B	A131	<i>Himantopus himantopus</i>		r	2		p	R
P	4067	<i>Echium russicum</i>						
P	4087	<i>Serratula lycopifolia</i>						
P	1437	<i>Thesium ebracteatum</i>						

Важливість збереження території: Долина р. Саксагань є цінною в плані збереження різнотравно-типчакowo-ковилиових степів правобережно-злакового степу серед значних площ антропогенно-трансформованих ландшафтів промислового регіону. Тут поширені ценози справжніх степів з комплексом рідкісних видів степових рослин і тварин, у складі яких, зокрема, відмічено *Echium russicum* та *Serratula lycopifolia*. Цінність також представляють залишки байрачних лісів з *Acer tataricum*, що поширені по схилах долини і балкової мережі.

Автори стандартної форми даних: *Винокуров Д. С., Марущак О. Ю., Ширяєва Д. В., Некрасова О. Д.*

Список літератури:

1. Герасимчук О. О. Спостереження рідкісних видів птахів в м. Кривому Розі та його околицях // Знахідки тварин Червоної книги України. – Київ. – 2008. – С. 49–50.
2. Таращук С., Деркач О., Сіренко І., Костюшин Б. Національна інвентаризація степів України. – Київ: Національний екологічний центр України, 1997. – 41 с.

SHL30

Криворізька частина річки Інгулець

(eng: Kryvorizka part of Inhulets river)

Розташування: Кіровоградська область, райони: Олександрівський, Петрівський, Дніпропетровська, Криворізький район

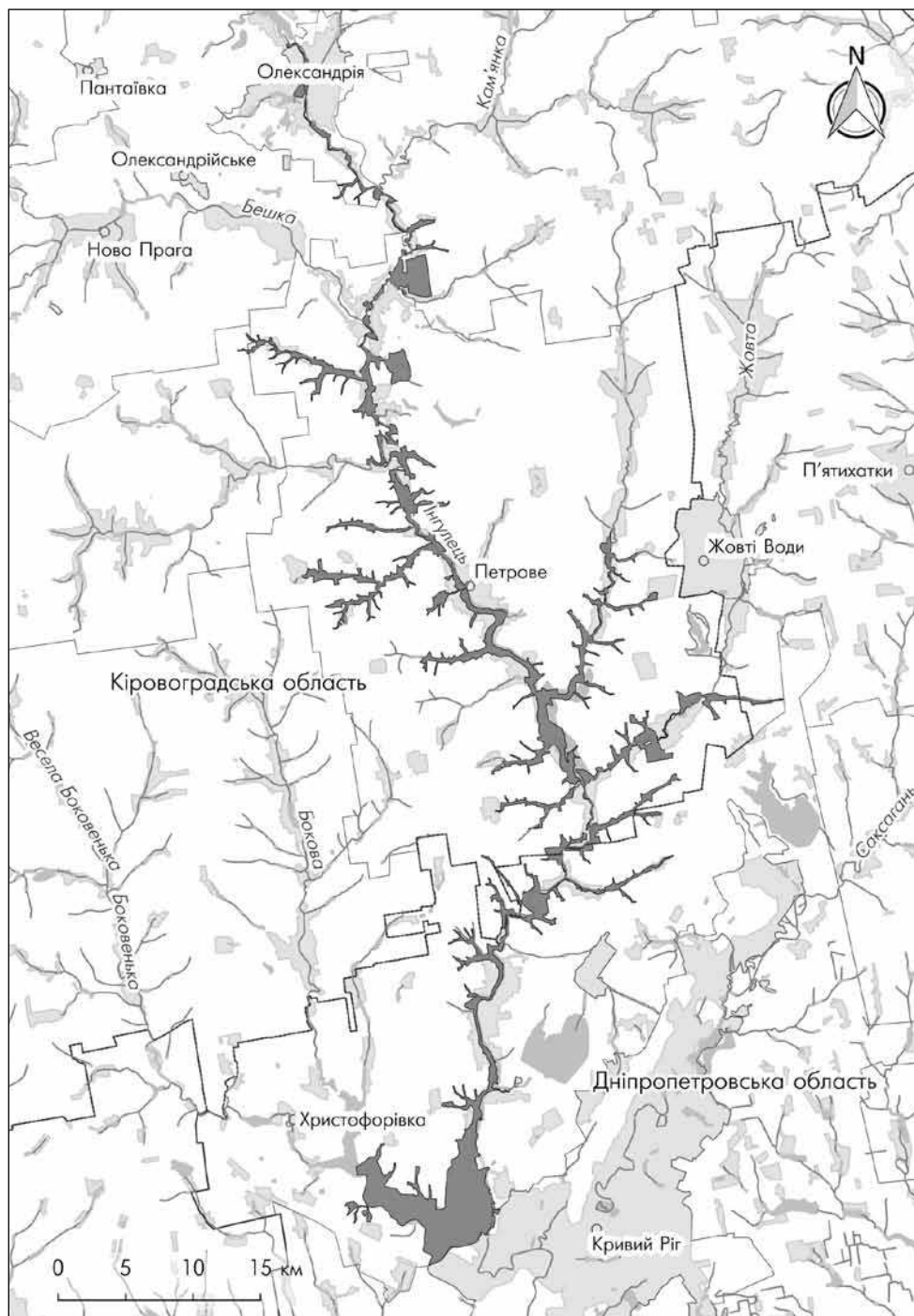
Площа: 14 977,56 га

Оселища, згідно з Резолюцією №4, наявні на території об'єкту: C1.222 (10 га), C1.32 (50 га), C1.33 (50 га), C2.27 (50 га), C2.28 (50 га), C2.33 (50 га), C2.34 (200 га), E1.11 (150 га), E1.2 (3500 га), F3.247 (400 га), F9.1 (5 га), G1.11 (5 га), H3.1 (1 га), X18 (50 га)

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія C/R/V/P
					Min.	Max.		
R	1298	<i>Vipera ursinii</i>	yes	p				R
R	1279	<i>Elaphe quatuorlineata</i>	yes	p				R
B	A075	<i>Haliaeetus albicilla</i>	yes	w	1		i	R
B	A031	<i>Ciconia ciconia</i>		r	15		p	C
B	A089	<i>Aquila pomarina</i>	yes	r	2		i	R
B	A129	<i>Otis tarda</i>		r				R
M	2633	<i>Mustela eversmannii</i>		p				R
B	A403	<i>Buteo rufinus</i>	yes	r	4		i	R
B	A082	<i>Circus cyaneus</i>	yes	w	5		i	R
B	A081	<i>Circus aeruginosus</i>	yes	r	23		p	R
B	A032	<i>Plegadis falcinellus</i>	yes	c	1		i	R
B	A397	<i>Tadorna ferruginea</i>	yes	r	12		i	R
B	A272	<i>Luscinia svecica</i>		r				R
B	A338	<i>Lanius collurio</i>		r				C
B	A097	<i>Falco vespertinus</i>		r				C
I	1083	<i>Lucanus cervus</i>		p				C
F	1149	<i>Cobitis taenia</i>		p				C
P	4067	<i>Echium russicum</i>		p				

Важливість збереження території: Криворізька частина долини р. Інгулець включає середню течію річки, де поширені майже зниклі в регіоні різнотравно-типчакowo-ковиліві степи з комплексом рідкісних видів рослин і тварин. Особливу цінність ця територія відіграє як стабілізуючий елемент в надмірно антропогенно трансформованому регіоні. Найбільш поширеним типом біотопів є E1.2, що займають близько 3500 га. Також тут поширені степові чагарникові угруповання F3.247 з *Acer tataricum*. Велике ценотичне різноманіття має вища водна рослинність.

Автори стандартної форми даних: *Винокуров Д.С., Марущак О. Ю., Ширяєва Д. В., Некрасова О. Д.*

Список літератури:

1. *Булахов В. Л., Новіцький Р. О., Пахомов О. Є., Христов О. А.* Біологічне різноманіття України. Дніпропетровська область. Круглороті (*Cyclostomata*). Риби (*Pisces*) // За загальн. ред. про . О. Є. Пахомова. – Д.: Вид-во Дніпропетр. ун-ту, 2008. – 304 с.
2. *Ветров В. В., Милобог Ю. В., Стригунов В. И.* Распределение и численность болотного луня в бассейне р. Ингул // Бранта: Сб. науч. тр. Азово-Черноморской орнитологической станции. – 2002. – № 5. – С. 112–113.
3. *Волошин В. А.* Житлова балка і її відгалуження як місця спостереження за птахами // Птахи степового Придніпров'я: минуле, сучасне, майбутнє (Матеріали Других Вальхівських читань). – Дніпропетровськ. – 2010. – С. 22–31.
4. *Гаврилюк М. Н.* Кадастр місць зимівлі орлана-білохвоста, *Haliaeetus albicilla* (L.), в Україні за 1994–2006 рр. // Знахідки тварин Червоної книги України. – К. – 2008. – С. 43–48.
5. *Стригунов В. І., Ветров В. В., Милобог Ю. В.* Поширення підорлика малого, *Aquila pomarina* C. L. Brehm, на півдні України // Знахідки тварин Червоної книги України – Київ. – 2008. – С. 365–366.
6. *Шевцов А. О.* Спостереження рідкісних видів птахів на території Кіровоградської області в 1995–2007 рр. // Знахідки тварин Червоної книги України. – Київю – 2008. – С. 383–386.
7. *Шевцов А. О.* До орнітофауни верхньої течії р. Інгулець // Авіфауна України. – 2014. – Вип. 5. – С. 5 – 8.
8. 7 чудес України. Кіровоградська область: «Козацький степ» / ред. Андрій Домаранський; упор.: Олександр Гулай, Валентина Мирза-Сіденко, Юрій Онойко. – Кіровоград: ПОЛІМЕД–Сервіс, 2008. – 18 с.

SHL31

Білокузминівське

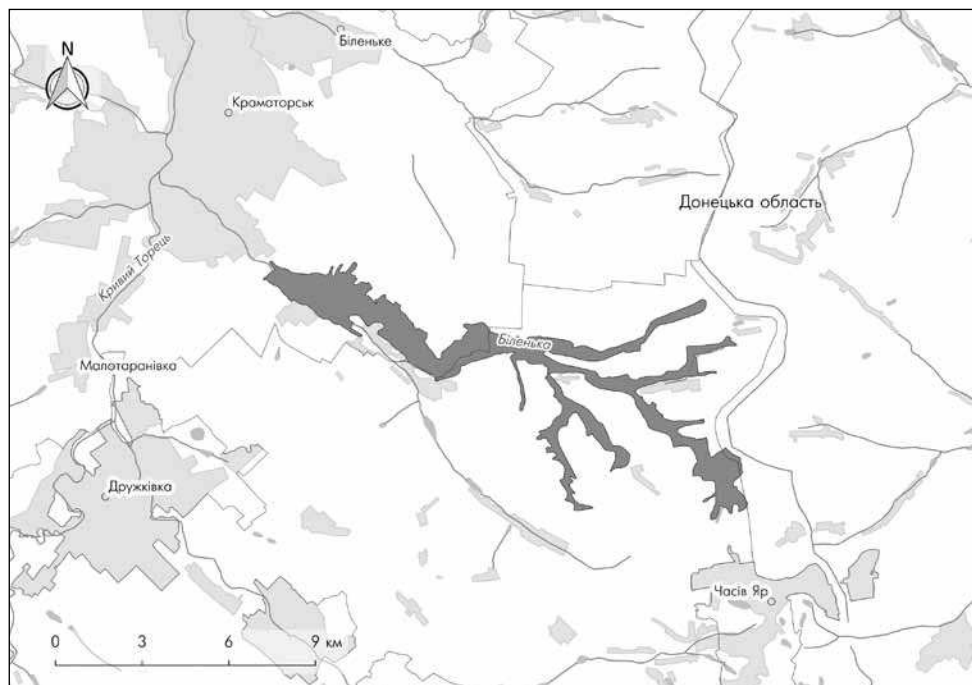
(eng: Bilokuzmynivske)

Розташування: Донецька область, райони: Костянтинівський, Краматорська міська рада

Площа: 2241,67 га

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Види				Популяція в межах об'єкту					
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія	
					Min.	Max.			
B	A403	<i>Buteo rufinus</i>	yes	r	1	2	p	R	
B	A397	<i>Tadorna ferruginea</i>	yes	r	1	2	p	C	
B	A092	<i>Hieraaetus pennatus</i>	yes	r	1	2	p	C	
B	A215	<i>Bubo bubo</i>	yes	r	1	1	p	R	
B	A097	<i>Falco vespertinus</i>	yes	r	2	3	p	C	
B	A231	<i>Coracias garrulus</i>		r	2	3	p	R	

Важливість збереження території: Територія представлена ковиловими степами на карбонатних ґрунтах, з скельними відслоненнями крейди. Рослинний покрив крейдових оголень насичений представниками унікальної крейдової флори, а також іншими рідкісними ендемічними видами. Так, тут поширені *Adonis wolgensis*, *Krascheninnikovia ceratoides*, *Diplotaxis cretacea*, *Astragalus albicaulis*, *Genista tanaitica*, *Onosma tanaitica*, *Scrophularia cretacea*, *Hyssopus cretaceus*, *Scutellaria cretica*, *Artemisia hololeuca*, *A. salsoloides*, *Festuca cretacea*, *Koeleria talievii*, *Stipa capillata*, *S. pennata* тощо. До сховищ у скелях приурочені місця поселення рідкісних видів фауни. Унікальність екосистем крейдових оголень, скорочення їх площ обумовлюють необхідність охорони цих невеликих ділянок.

Автори стандартної форми даних: Вітер С. Г., Марущак О. Ю., Спінова Ю. О., Степовий С.

Список літератури:

1. Экспертное заключение: обследование флоры и растительности регионального ландшафтного парка «Краматорский», В. М. Остапко – Донецкий ботанический сад НАН Украины, Донецк, 2009.
2. Червона книга Донецької області: рослинний світ (рослини, що підлягають охороні в Донецькій області) / Під загальною ред. В. М. Остапко. – Донецьк: Вид-во «Новая печать», 2010. – 432 с.

SHL32

Долина річки Кальміус

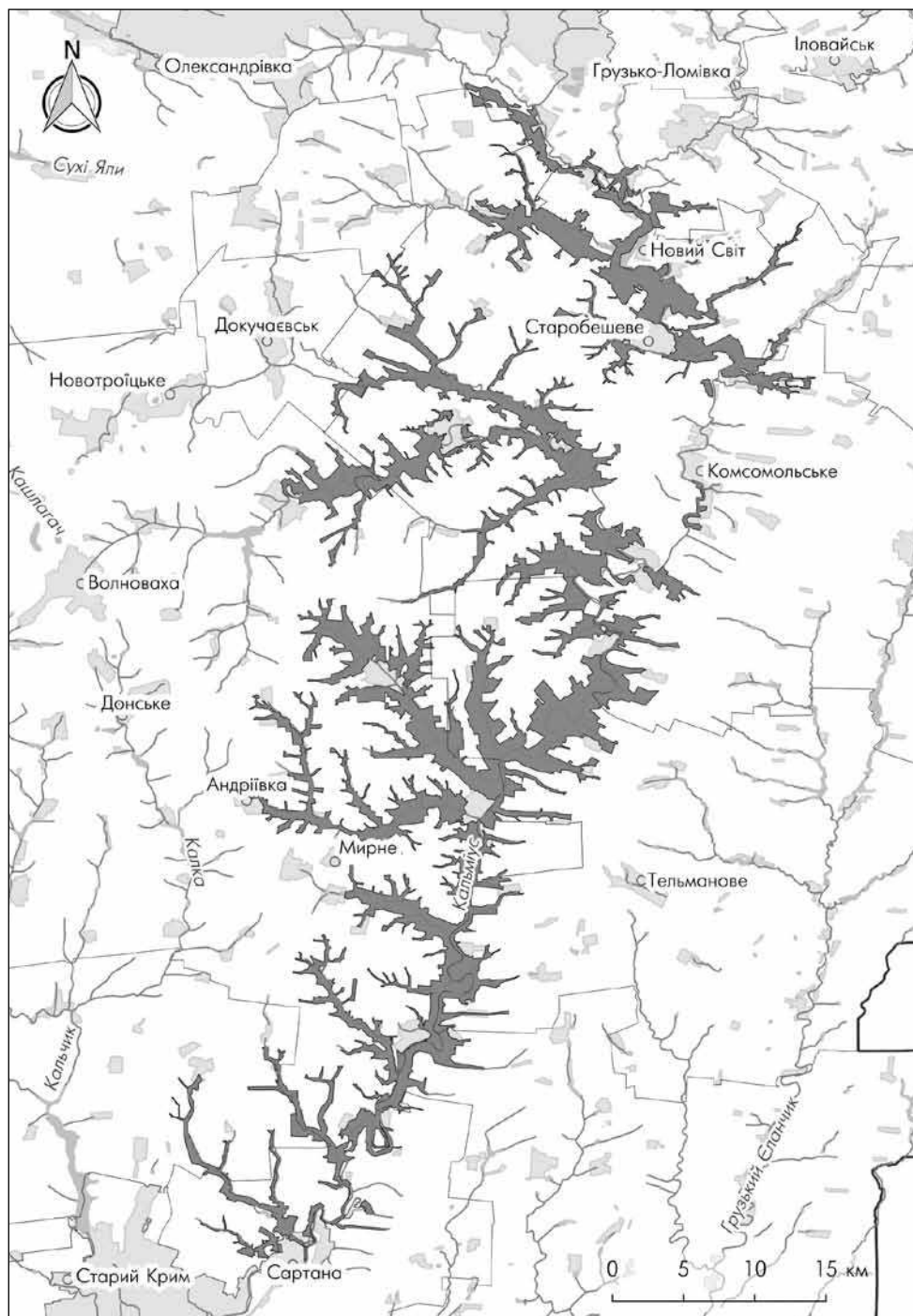
(eng: Kalmius river valley)

Розташування: Донецька область, райони: Старобешівський, Бойківський, Волноваський, Нікольський, Новоазовський

Площа: 41 791,5 га

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія C/R/V/P
					Min.	Max.		
R	1220	<i>Emys orbicularis</i>		p				C
R	1298	<i>Vipera ursinii</i>	yes	p	424	21 215	i	R
B	A403	<i>Buteo rufinus</i>	yes	r	3	4	p	C
B	A082	<i>Circus cyaneus</i>	yes	w	11	15	i	C
B	A060	<i>Aythya nyroca</i>	yes	c				R
I	4045	<i>Coenagrion ornatum</i>		p				R
I	4030	<i>Colias myrmidone</i>		p				R
R	1279	<i>Elaphe quatuorlineata</i>	yes	p			i	R
M	2608	<i>Spermophilus suslicus</i>	yes	p				R
M	1352	<i>Canis lupus</i>	yes	p	2	3	i	R
B	A022	<i>Ixobrychus minutus</i>	yes	r	5	7	p	C
B	A509	<i>Aquila nipalensis</i>	yes	c	1	2	i	R
B	A404	<i>Aquila heliaca</i>	yes	r	1		p	R
B	A080	<i>Circaetus gallicus</i>	yes	c	2	3	i	R
B	A084	<i>Circus pygargus</i>	yes	r	5	8	p	R
B	A083	<i>Circus macrourus</i>	yes	c	1		i	R
B	A092	<i>Hieraetus pennatus</i>	yes	r	1		p	R
B	A095	<i>Falco naumanni</i>	yes	r	1		p	V
B	A097	<i>Falco vespertinus</i>	yes	r	5	7	p	C
B	A397	<i>Tadorna ferruginea</i>	yes	r	4	6	p	R
B	A215	<i>Bubo bubo</i>	yes	p	1	2	i	R
B	A222	<i>Asio flammeus</i>	yes	r	3	4	p	R
B	A224	<i>Caprimulgus eoropaeus</i>		r	848	1697	p	C
B	A229	<i>Alcedo atthis</i>		r	7	9	p	C
B	A231	<i>Coracias garrulus</i>	yes	r	4	5	p	R
B	A255	<i>Anthus campestris</i>		r	2	3	p	R
B	A339	<i>Lanius minor</i>		r	20	30	p	R
B	A338	<i>Lanius collurio</i>		r	12 729	21 215	p	C
B	A533	<i>Oenanthe pleschanka</i>		r	30	40	p	C

Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія
					Min.	Max.		
B	A379	<i>Emberiza hortulana</i>		г	500	700	р	C
P	2136	<i>Astragalus tanaiticus</i>		р				C
P	4091	<i>Crambe tataria</i>		р				R
P	4067	<i>Echium russicum</i>		р				V
P	2098	<i>Paeonia tenuifolia</i>		р				C
P	2271	<i>Serratula tanaitica</i>		р				R
P	4095	<i>Stipa zalesskii</i>		р				C

Важливість збереження території: Річка Кальміус, що бере початок на південному схилі Донецького кряжу і впадає в Азовське море, має глибоку каньйонисту долину у верхній та середній частинах течії і виражену заплаву у пониззях річки. Особливе значення мають потужні гранітні відслонення в межах долини Кальміусу, що займають площу близько 28 500 га. З гранітами Кальміусу пов'язані місцезростання рідкісних та ендемічних видів: *Erodium beketowii* (всі відомі місцезнаходження виду), *Thymus graniticus* (переважна більшість відомих в Україні місцезнаходжень виду), *Scrophularia granitica* (одне з двох відомих місцезнаходжень), *Stipa granitica*, *Asplenium x heufleri*, *Asperula granitica*. Відомості про їх поширення наявні для всього каньйону, але досі у СМ були затверджені лише для ділянки УСПЗ «Кальміуське». *Echium russicum*, чисельність популяції якого має тенденцію до скорочення, трапляється вздовж усієї долини Кальміусу з усіма його притоками. Окрім того, територія Кальміуського каньйону є одним з ключових місць знаходження видів *Crambe tataria*, який перебуває під загрозою зникнення, та *Paeonia tenuifolia*, що зростає у верхів'ї річки та у середній її частині, має статус вразливого.

Автори стандартної форми даних: Марущак О. Ю., Вітер С. Г., Василюк О. В., Спінова Ю. О., Некрасова О. Д.

Список літератури:

1. Коломійчук В. П., Онищенко В. А., Перегрим М. М. Важливі ботанічні території Приазов'я / За ред. Т. Л. Андрієнко. – Київ: Альтерпрес, 2012. – 116 с.
2. Пилипенко Д. В., Дяков В. А. Спостереження в Донецькій області деяких видів птахів з Червоної книги України // Знахідки тварин Червоної книги України. – Київ. – 2008. – С. 264–273.
3. Спінова Ю. О., Василюк О. В. «Обґрунтування включення долини річки Кальміус до Смарагдової мережі України» // «Біологія: від молекули до біосфери». Тези доповідей XI Міжнародної конференції молодих учених (26 листопада – 2 грудня 2016 р., м. Харків, Україна). – Харків. – 2016. – С. 188–189.

SHL33

Балка Різниківська

(eng: Riznykivska creek)

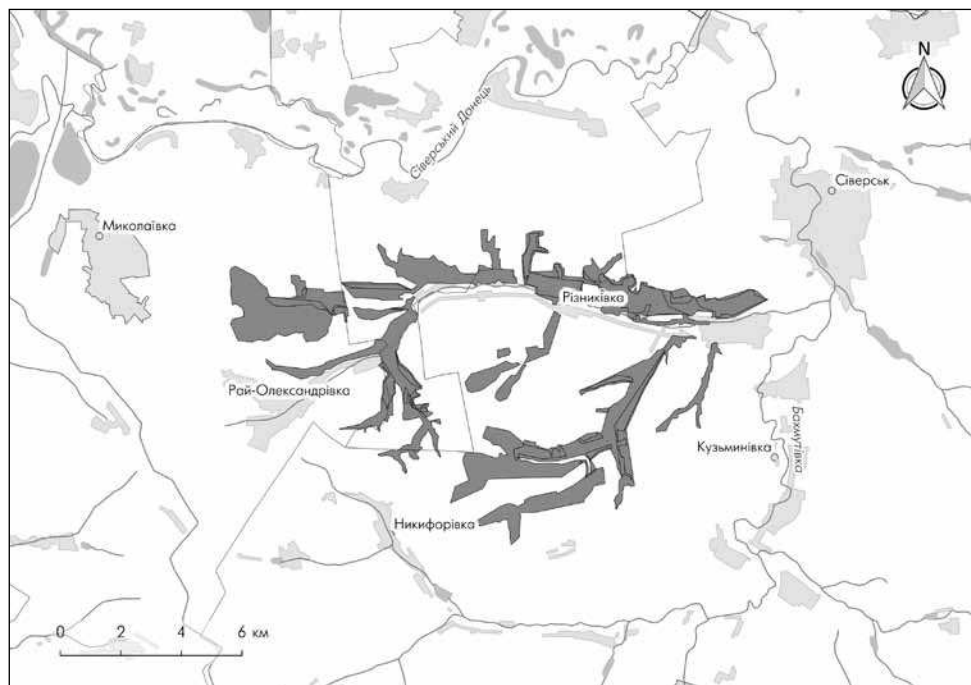
Розташування: Донецька область, райони: Слов'янський, Лиманський, Бахмутський

Площа: 4207,83 га

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія
					Min.	Max.		
B	A403	<i>Buteo rufinus</i>	yes	r	3			C
B	A072	<i>Pernis apivorus</i>	yes	r				R
P	2081	<i>Silene cretacea</i>		p				R

Важливість збереження території: Ділянка має вигляд цілісного балочного комплексу з потужними виходами крейди. Тут поширені ендемічні кретофільні види, зокрема *Linaria cretacea* (єдине місцезнаходження в області), *Silene cretacea* (одне з чотирьох відомих місцезнаходжень), *Hyssopus cretaceus*, *Artemisia hololeuca*, *A. salsoloides*. Також на території урочища зустрічаються такі рідкісні види, як *As-*

tragalus albicaulis, *Alyssum gymnopodum*, *Onosma tanaitica*, *Diplotaxis cretacea*, *Genista tanaitica*, *Caragana scythica*, *Polygala cretacea*, *Stipa capillata*, *S. lessingiana*, *Elytrigia stipifolia*, *Artemisia nutans*, *Scrophularia cretacea* тощо. Унікальність екосистем крейдових оголень обумовлюють необхідність охорони ділянок їх зосередження та високого ступеня репрезентативності.

Автори стандартної форми даних: Марущак О. Ю., Спінова Ю. О., Василюк О. В.

Список літератури:

1. Василюк О. В., Коломіцев Г. О., Спінова Ю. О. Про необхідність включення до Смарагдової мережі деяких територій ПЗФ Донеччини – Заповідна справа у Степовій зоні України (до 90-річчя від створення Надморських заповідників), с. Урзуф, 14-15 березня 2017 року. Серія «Conservation Biology in Ukraine». – Вип. 2, Т.1.1. – С. 137–140.
2. Коломійчук В. П., Онищенко В. А., Перегрим М. М. Важливі ботанічні території Приазов'я / За ред. Т. Л. Андрієнко. – Київ: Альтерпрес, 2012. – 116 с.
3. Котов М. І. Флора і рослинність крейдових відслонень в Донецькому Басейні та використання їх в сільському господарстві // Журн. ін-ту ботаніки АН УРСР. – 1939. – № 21–22 (29–30). – С. 221–241.
4. Остапко В. М., Муленкова О. Г., Приходько С. А. Перспективні ботанічні об'єкти для включення до природно-заповідного фонду Донецької області та формування регіональної екомережі // Промышленная ботаника. – 2013. – Вип. 13. – С. 25–34
5. Червона книга Донецької області: рослинний світ (рослини, що підлягають охороні в Донецькій області) / Під загальною ред. В. М. Остапко. – Донецьк: Вид-во «Новая печать», 2010. – 432 с.
6. Флора УРСР. – К.: Вид-во АН УРСР. – 1965. – Т. 1. – С. 12; – Т. 9. – С. 566.

SHL34

Долина річки Айдар

(eng: Aidar river valley)

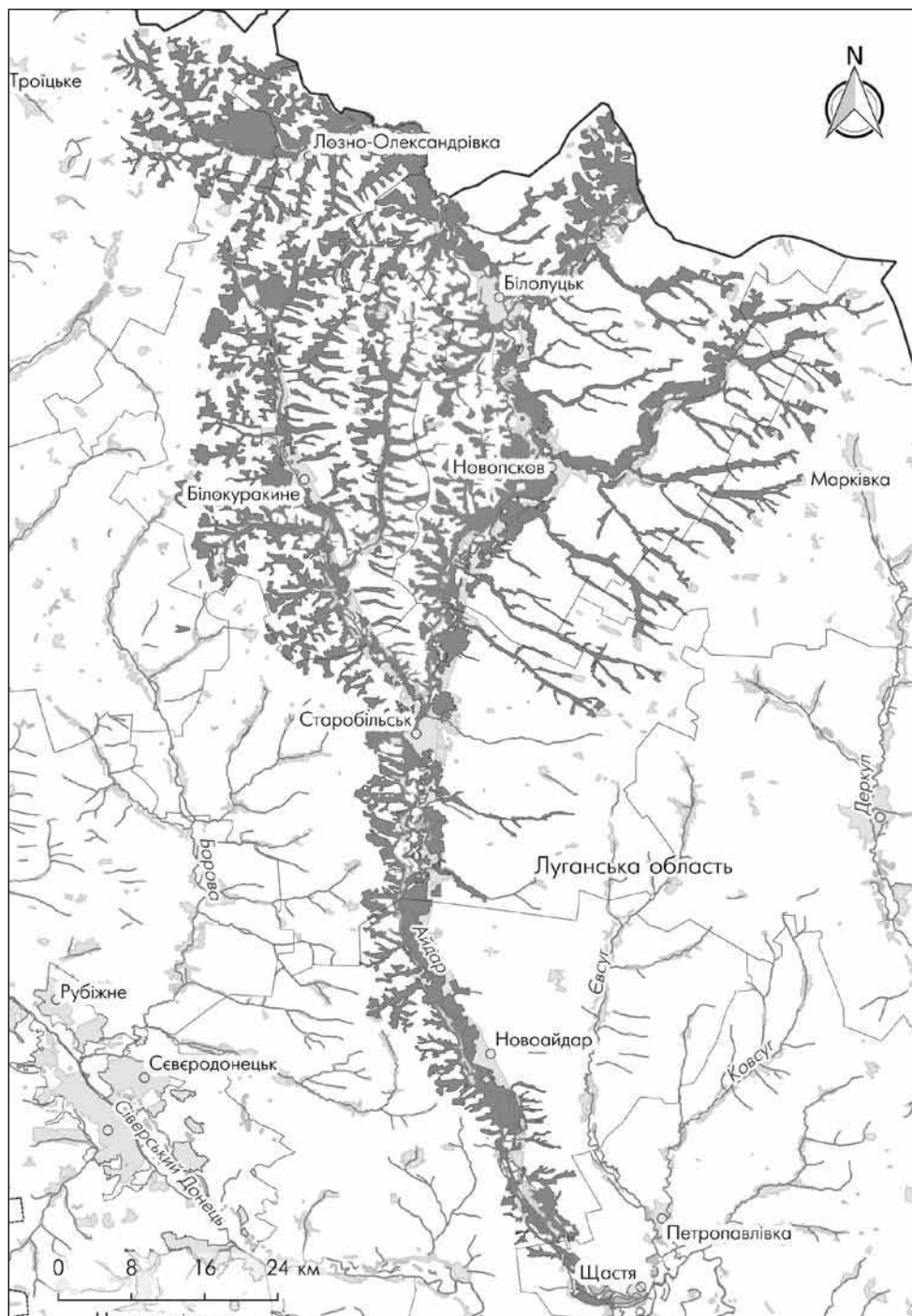
Розташування: Луганська область, райони: Марківський, Новопсковський, Білокуракинський, Троїцький, Старобільський, Новоайдарський, Станично-Луганський

Площа: 186 118,0 га

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія
					Min.	Max.		
M	2633	<i>Mustela eversmannii</i>	yes	p				R
I	1014	<i>Vertigo angustior</i>		p				V
F	1149	<i>Cobitis taenia</i>		p				C
F	1124	<i>Gobio albipinnatus</i>		p				R
F	1130	<i>Aspius aspius</i>		p				R
F	1134	<i>Rhodeus sericeus amarus</i>		p				C
F	1145	<i>Misgurnus fossilis</i>		p				R
F	2484	<i>Eudontomyzon mariae</i>		p				R
B	A082	<i>Circus cyaneus</i>		c				R
A	1188	<i>Bombina bombina</i>		p				C
F	1146	<i>Sabanejewia aurata</i>		p				R
I	1083	<i>Lucanus cervus</i>		p			i	C
B	A215	<i>Bubo bubo</i>		r	25	32	p	C
P	2098	<i>Paeonia tenuifolia</i>		p				R
P	2081	<i>Silene cretacea</i>		p				P

Важливість збереження території: Найбільшу цінність в межах долини р. Айдар становлять унікальні крейдянні «лоби» та «останці» з виходами крейдяних відслонень, дерново-карбонатних ґрунтів, карбонатних чорноземів. Такі форми рельєфу обумовлюють існування рослинних угруповань крейдяних відслонень та крейдяних степів, що перемежуються лучно-степовими угрупованнями, фрагментами луків та байрачних лісів. Серед видів флори значною є частка ендеміків та граничноареальних видів: стенотопних кретофільних, петрофітних, донських, донецько-донських, східно-понтичних, палеоендеміків. Загалом в басейні р. Айдар зосереджені найбільші серед всіх річок Луганської області площі виходів крейдяних порід – 2783 га, або 34,5 % від загальної площі таких по області. Дуже цінними також є ділянки вікових дібров, що залишились у заплаві річки. До перелічених типів рослинності відносяться численні знахідки видів Червоної книги України: *Hedysarum ucrainicum* (єдина відома популяція в межах України), *Jurinea talievii*, *Helianthemum cretaceum*, *Linaria cretacea*, *Artemisia hololeuca*, *Onosma tanaitica*, *Scrophularia cretacea*, *Paeonia tenuifolia*,

Pulsatilla pratensis, *Ornithogalum boucheanum*, *Tulipa quercetorum*, види роду *Stipa* (*S. lessingiana*, *S. pulcherrima*, *S. pennata*, *S. borysthenaica*, *S. capillata*) та інших. Багатою є фауна долини Айдару, за теріологічними дослідженнями тут виділяють територію з високим рівнем біорізноманіття – північні варіанти степу у районі верхів'їв р. Айдар. Русло річки звивисте, вирізняється різноманіттям фауни, серед якої наявні види, занесені до Червоної книги України *Eudontomyzon mariae*, *Leuciscus danilewskii*, *Rutilus frisii*; річка має велике значення для збереження популяцій риб, що піднімаються на нерест із Сіверського Дінця та Дону.

Автори стандартної форми даних: *Марущак О. Ю., Вітер С. Г., Василюк О. В.*

Список літератури:

1. *Боровик Л., Сова Т.* Про необхідність охорони ділянки крейдяного степу на півночі Луганської області // Вісник Національного науково-природничого музею. – 2015. – № 13. – С. 69-76.
2. *Гончаров Г. Л.* Структура сообщества рыб и рыбообразных верховьев реки Айдар // Сучасні проблеми теоретичної та практичної іхтіології: тези II міжнар. іхтіол. наук.-практ. конф. – Севастополь. – 2009. – С. 27–30.
3. *Гончаров Г. Л.* Структура уловів малькової волокуші у деяких річках басейну Сіверського Дінця // Сучасні проблеми теоретичної та практичної іхтіології: матер. VIII Міжнар. іхтіол. наук.-практ. конф. – Херсон. – 2015. – С. 39–42.
4. *Денщик В. А.* Современное состояние фауны рыб бассейна среднего течения Северского Донца: Автореф. дис... канд. биол. наук / Институт зоологии НАН Украины. – Спеціальність 03.00.08 – зоологія. – Киев, 1994. – 24 с.
5. *Загороднюк І., Коробченко М.* Раритетна теріофауна східної України: її склад і поширення рідкісних видів // Раритетна теріофауна та її охорона. – Луганськ, 2008. – С. 107–156. – (Праці Теріологічної школи, випуск 9).
6. *Кривохижа М. В., Василюк О. В., Коломицев Г. О., Балашов І. О.* Поширення та проблеми охорони відслонень крейдяних порід і характерних для них рідкісних видів рослин на території Луганської області // Заповідна справа, 2014.- № (1) 20. – С. 32-38.

SHL35

Барвінківські степи

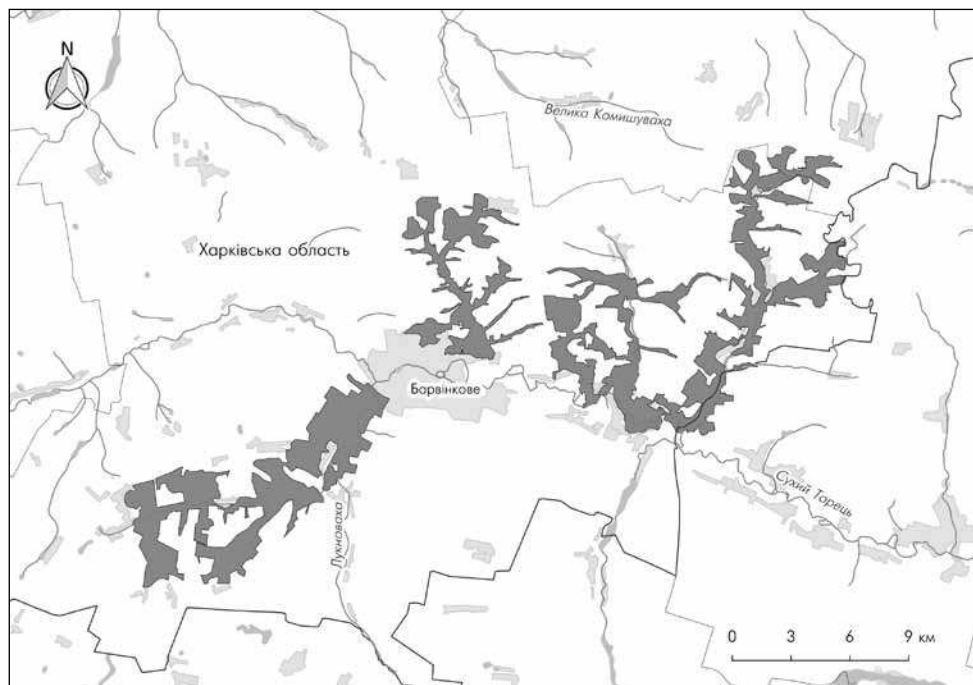
(eng: Barvinkivski steppes)

Розташування: Харківська область, райони: Барвінківський, Ізюмський

Площа: 10 350,78 га

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія C/R/V/P
					Min.	Max.		
B	A403	<i>Buteo rufinus</i>	yes	r	14	16	p	C
B	A404	<i>Aquila heliaca</i>	yes	r	5	8	p	C
B	A073	<i>Milvus migrans</i>	yes	r	5	10	p	C
B	A072	<i>Pernis apivorus</i>	yes	r	3	5	p	R
B	A091	<i>Aquila chrysaetos</i>	yes	w	1	1	i	V
B	A092	<i>Hieraaetus pennatus</i>	yes	r	1	2	p	R
B	A081	<i>Circus aeruginosus</i>	yes	r	5	8	p	C
B	A084	<i>Circus pygargus</i>	yes	r	5	8	p	C

Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія C/R/V/P
					Min.	Max.		
B	A097	<i>Falco vespertinus</i>	yes	r	2	3	p	R
B	A222	<i>Asio flammeus</i>	yes	r	3	6	p	R
B	A224	<i>Caprimulgus europaeus</i>		r	206	309	p	C
B	A397	<i>Tadorna ferruginea</i>	yes	r	4	7	p	C
I	1083	<i>Lucanus cervus</i>		p	1000	10 300	i	C
M	2608	<i>Spermophilus suslicus</i>	yes	p				C
M	1352	<i>Canis Lupus</i>	yes	p	3	4	i	R
P	4091	<i>Crambe tataria</i>		p				R

Важливість збереження території: «Барвінківські степи» є територією, яка представляє найбільші масиви типових степів в межах Харківщини та один з найбільших масивів лучних різнотравно-злакових степів України. Тут мешкає одна із 2 найбільших популяцій глобально вразливого *Aquila heliaca*. Серед рідкісних видів також слід відмітити велику кількість джмелів (не менше 7 видів), *Saga pedo*, *Pelias renardi*, щільні поселення *Spermophilus suslicus* – одні з найбільших в Україні.

Автори стандартної форми даних: Марущак О. Ю., Василюк О. В., Вітер С. Г.

Список літератури:

1. Ветров В. В., Милобог Ю. В. Новые данные о распространении курганника (*Buteo rufiginus*) на востоке Украины // Птицы бассейна Северского Донца: Матер. 13-14 совещ. «Изучение и охрана хищных птиц Северского Донца». – Харьков. – 2007. – №10. – С. 109-110.

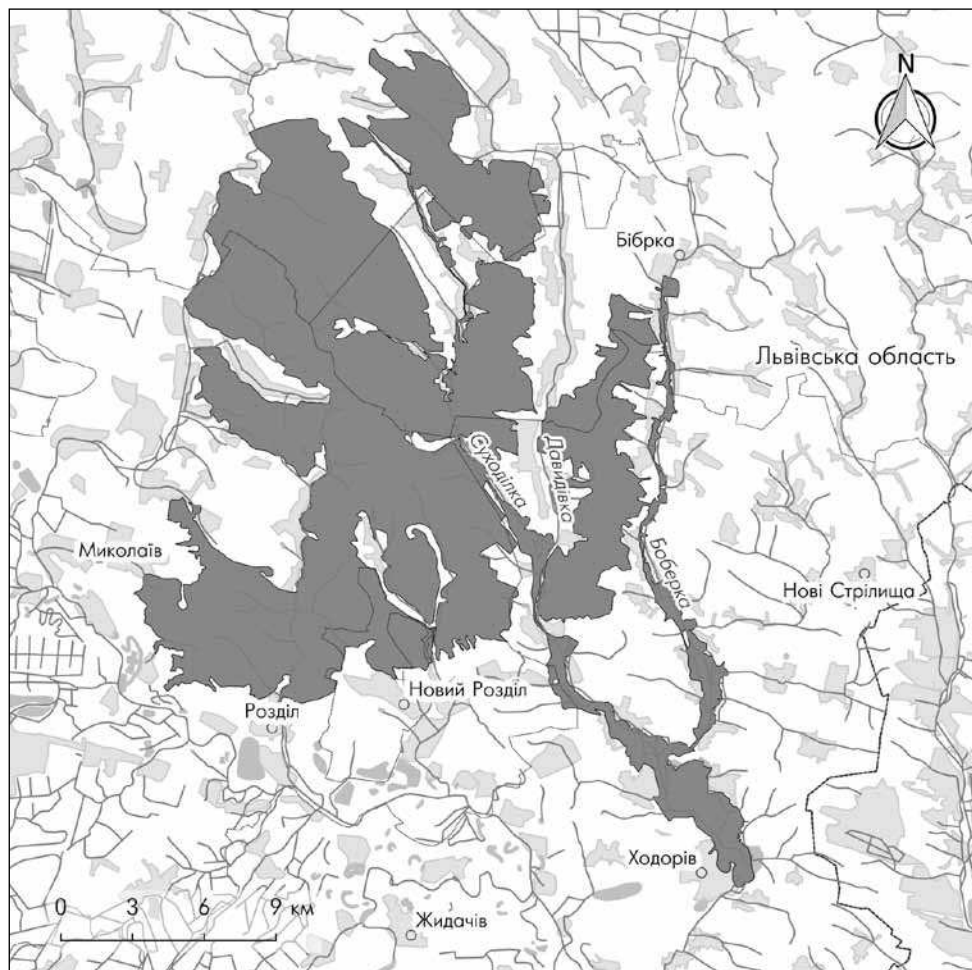
SHL36

Долини річок Боберка і Суходолка

(eng: Boberka and Sukhodolka rivers' valley)

Розташування: Львівська область, райони: Пустомитівський, Миколаївський, Жидачівський, Перемишлянський

Площа: 30 980,34 га

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія
					Min.	Max.		
A	1193	<i>Bombina variegata</i>		p	50		i	C
A	1188	<i>Bombina bombina</i>		p	50		i	R
B	A089	<i>Aquila pomarina</i>	yes	r	1		p	C
A	2001	<i>Triturus montandoni</i>		p				V
B	A131	<i>Himantopus himantopus</i>		r	2		i	R
P	1477	<i>Pulsatilla patens</i>	yes	p				R

Важливість збереження території:

Автори стандартної форми даних: Марущак О. Ю., Василюк О. В., Некрасова О. Д.

Список літератури:

1. Домашевський С. В., Ветров В. В., Милобог Ю. В., Гаврилюк М. Н. Спостереження підорлика малого, *Aquila pomarina* С. L. Brehm, у Карпатах у 2005 р. // Знахідки тварин Червоної книги України. – Київ. – 2008. – С. 84–85.
2. Кучинська І. В. Зустрічі рідкісних видів птахів у Галицькому регіоні України // Знахідки тварин Червоної книги України. – Київ. – 2008. – С. 177–181.
3. Щербакова О. Ф., Новосад К. В. Особливості сезонного розвитку та поліваріантність структури річних квітконосних пагонів *Pulsatilla patens* (L.) Mill. і *P. pratensis* (L.) Mill. в умовах Київського мегаполісу // Інтродукція рослин. – 2013. – № 3. – С. 34–42.
4. Osiveva A. A., Resheylo O. M. Biotic characteristics of fire-bellied toads (*Bombina*, Amphibia) of Bibrka-Stilsko hill ridge // Матеріали XIII Міжнародної наукової конференції студентів та аспірантів «Молодь і поступ біології», Львів, 25-27 квітня 2017. – Львів. – 2017. – С. 165.

SHL37

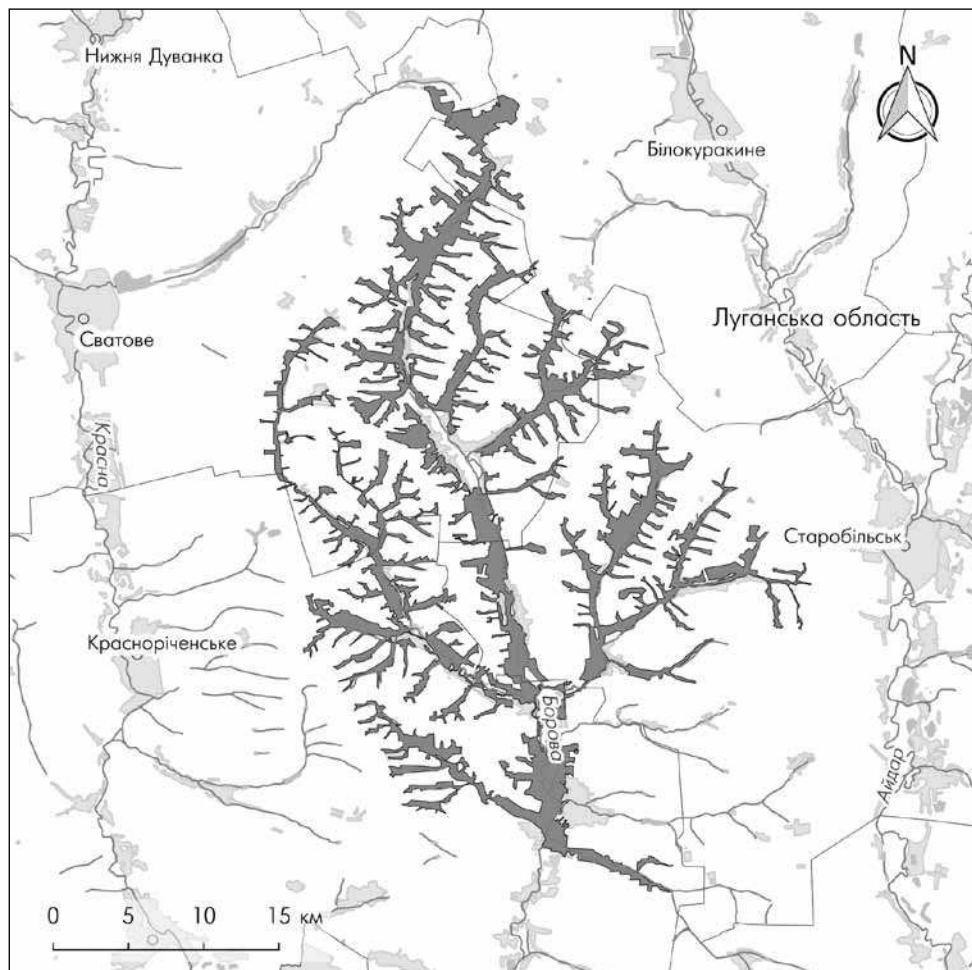
Долина річки Борова

(eng: Borova river valley)

Розташування: Луганська область, райони: Білокуракинський, Сватівський, Старобільський, Кременіський

Площа: 24 272,4 га

Оселища, згідно з Резолюцією №4, наявні на території об'єкту: E1.13, E1.2

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія
					Min.	Max.		
M	2633	<i>Mustela eversmannii</i>	yes	p				R
R	1298	<i>Vipera ursinii</i>	yes	p				R
B	A403	<i>Buteo rufinus</i>	yes	r	1		p	R
P	2098	<i>Paeonia tenuifolia</i>		p				P

Важливість збереження території: Особливу цінність в межах смарагдового сайту становлять степові ділянки і крейдянні відслонення на корінному березі долини річки та у балкових системах вздовж неї, для яких відомі знахідки занесених до Червоної книги України видів рослин – *Paeonia tenuifolia*, *Pulsatilla pratensis*, *Hyssopus cretaceus*, *Matthiola fragrans*, *Scutellaria cretica* та інших.

Автори стандартної форми даних: Марущак О. Ю., Василюк О. В.

Список літератури:

1. Природно-заповідний фонд Луганської області // О. А. Арапов (заг. ред.), Т. В. Сова, В. Б. Ференц, О. Ю. Іванченко. Довідник. – 2-е вид., доп. і перерб. – Луганськ: ВАТ «ЛОД», 2008. – 168 с., 96 с.

SHL38

Долина річки Деркул

(eng: Derkul river valley)

Розташування: Луганська область, райони: Марківський, Міловський, Біловодський, Старобільський, Станично-Луганський

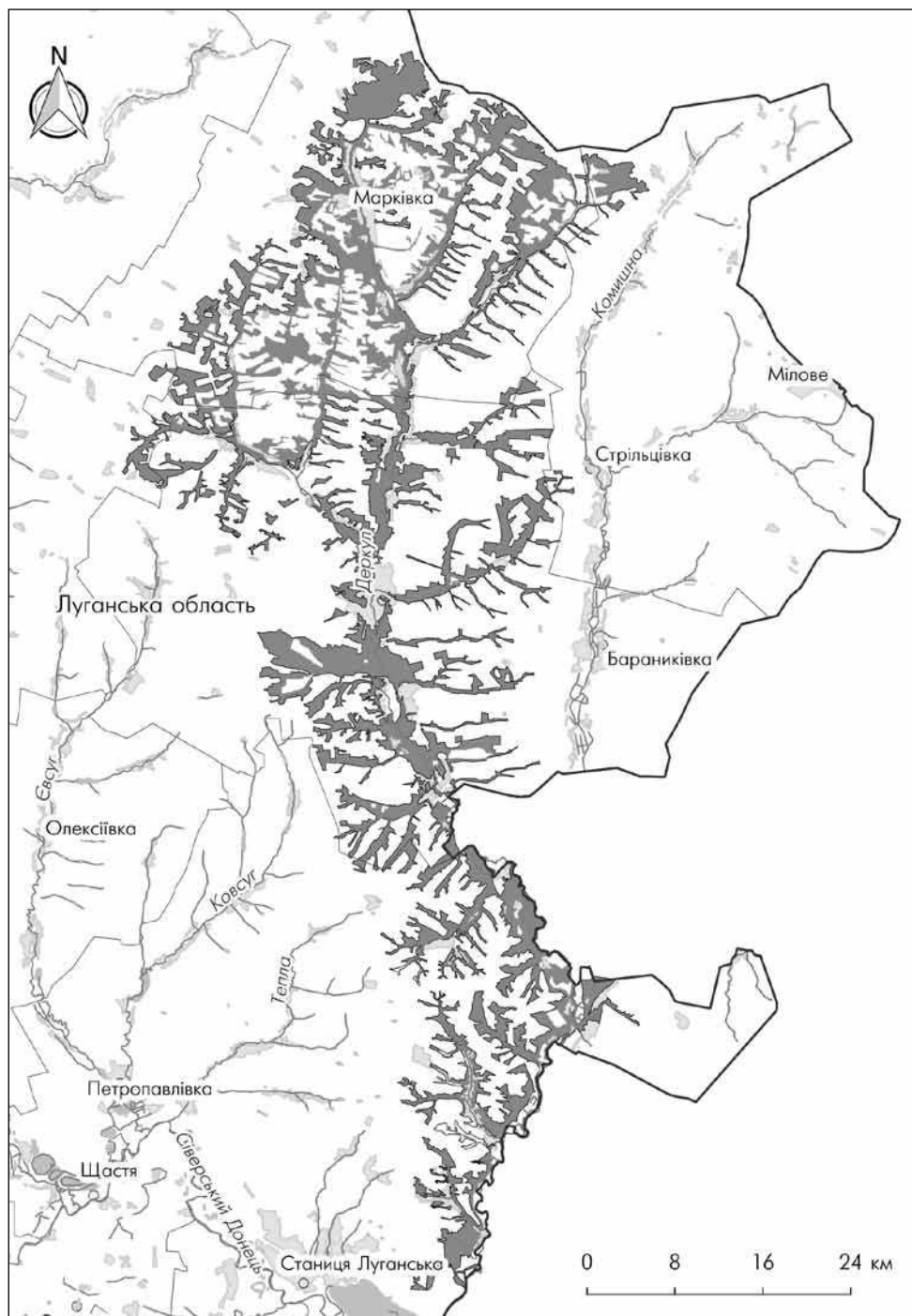
Площа: 151 663,7 га

Оселища, згідно з Резолюцією №4, наявні на території об'єкту: E1.13, E1.2

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія C/R/V/P
					Min.	Max.		
I	1083	<i>Lucanus cervus</i>		p				C
R	1298	<i>Vipera ursinii</i>	yes	p				R
R	1220	<i>Emys orbicularis</i>		p				C
A	1188	<i>Bombina bombina</i>		p	1000		i	C
F	2522	<i>Pelecus cultratus</i>		p				R
F	1141	<i>Chalcalburnus chalcoides</i>		p				R
F	1134	<i>Rhodeus sericeus amarus</i>		p				C
F	1130	<i>Aspius aspius</i>		p				R
F	1146	<i>Sabanejewia aurata</i>		p				C
F	1145	<i>Misgurnus fossilis</i>		p				R
F	1124	<i>Gobio albipinnatus</i>		p				R
F	1149	<i>Cobitis taenia</i>		p				C
R	1279	<i>Elaphe quatuorlineata</i>	yes	p				R
M	2633	<i>Mustela eversmannii</i>	yes	p				R
M	2021	<i>Sicista subtilis</i>		p				R
P	2098	<i>Paeonia tenuifolia</i>		p				R
P	2081	<i>Silene cretacea</i>		p				P
P	4091	<i>Crambe tataria</i>		p				R

Важливість збереження території: Долина р. Деркул має добре виражений стрімкий правий берег з крейдо-мергельними відслоненнями, степові ділянки на вододільних та схилових ділянках, заплаву з лучною рослинністю та заплавами водоймами, байрачні і заплавні ліси. Крейдяні відслонення басейну р. Деркул займають близько 1200 га, що становить 14,8 % від загальної площі виходів крейдяних порід Луганської області. З крейдяними ландшафтами в межах долини річки пов'язане існування низки ендемічних та рідкісних видів: *Hyssopus cretaceus*, *Onosma tanaitica*, *Astragalus cretophilus*, *Linaria cretacea*, *Silene cretacea*, *Hedysarum cretaceum* тощо. Також в межах долини відомі численні знахідки інших видів рослин, занесених до Червоної книги України: степових – *Bulbocodium versicolor*, *Adonis wolgensis*, *Caragana scythica*; лісових – *Tulipa quercetorum*,

Neottia nidus-avis; лучний – *Gladiolus tenuis*, *Orchis palustris*, *Fritillaria meleagroides*. Для рідкісного понтичного виду *Hedysarum cretaceum* знахідки в межах басейну Деркулу є єдиними в Україні та західною межею ареалу.

Багатою є фауна долини Деркулу, приурочена до різних типів ландшафтів. Русло річки звивисте, вирізняється різноманіттям іхтіофауни, серед якої наявні занесені до Червоної книги України *Leuciscus danilewskii* і *Rutilus frisii*. Фауна крейдяних крутосхилів має унікальний характер, тут поширені комахи-релікти льодовикового походження. Згідно з теріологічними дослідженнями, в межах долини Деркулу виділяють Приделькульський комплекс, що включає лучно-степові ділянки, область піщаних дюн і заплавні ліси – територію з високим рівнем біорізноманіття, до якої приурочені знахідки рідкісних видів – *Allactaga major* (більшість знахідок в межах Луганської області), *Lutra lutra*, *Myotis daubentonii* та інших.

Автори стандартної форми даних: Марущак О. Ю., Василюк О. В., Вітер С. Г.

Список літератури:

1. Денщик В. А. Современное состояние фауны рыб бассейна среднего течения Северского Донца: Автореф. дис... канд. биол. наук / Институт зоології НАН України. – Спеціальність 03.00.08 – зоологія. – Киев, 1994. – 24 с.
2. Загороднюк І., Коробченко М. Раритетна теріофауна східної України: її склад і поширення рідкісних видів // Раритетна теріофауна та її охорона. – Луганськ, 2008. – С. 107–156. – (Праці Теріологічної школи, випуск 9).
3. Кривохижа М. В., Василюк О. В., Коломицев Г. О., Балашов І. О. Поширення та проблеми охорони відслонень крейдяних порід і характерних для них рідкісних видів рослин на території Луганської області // Заповідна справа, 2014.- № (1) 20. – С.32-38.
4. Природно-заповідний фонд Луганської області // О. А. Арапов (заг. ред.), Т. В. Сова, В. Б. Ференц, О. Ю. Іванченко. Довідник. – 2-е вид., доп. і перерб. – Луганськ: ВАТ «ЛОД», 2008. – 168с., 96 с.
5. Перспективы создания единой природоохранной сети Крыма // Симферополь: Учебно-педагогическое государственное издательство, 2002. – 192 с.
6. Слущенко Я. Екологія та іхтіофауна річки Айдар / Динаміка біорізноманіття 2012: зб. наук. пр. / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Луганський нац. ун-т ім.Т. – Луганськ: Видавництво ЛНУ ім. Т. Шевченка. – 2012. – С. 233–235.

SHL39

Донецький кряж

(eng: Donetskii kriazh)

Розташування: Донецька область, райони: Шахтарський, Амвросіївський, Бахмутський; Луганська область, райони: Довжанський, Антрацитівський, Перевальський, Попаснянський, Слов'яносербський, Лутугинський, Краснодонський

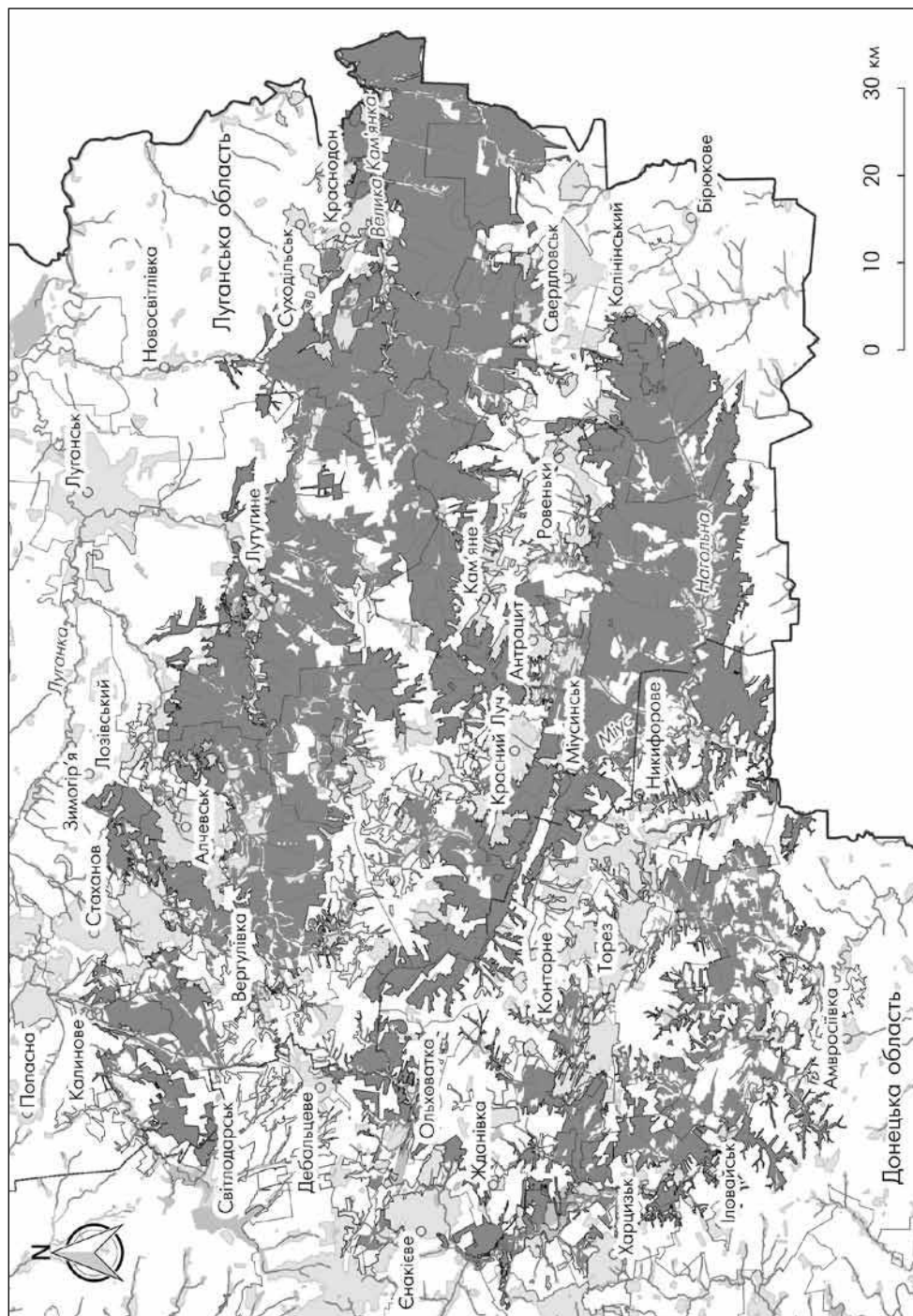
Площа: 478 862,2 га

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія C/R/V/P
					Min.	Max.		
I	4045	<i>Coenagrion ornatum</i>		p				R
B	A082	<i>Circus cyaneus</i>	yes	c				R
B	A397	<i>Tadorna ferruginea</i>	yes	c	1		p	R
I	1083	<i>Lucanus cervus</i>		p				C
R	1298	<i>Vipera ursinii</i>		p				C
B	A242	<i>Melanocorypha calandra</i>		r				C
B	A241	<i>Picoides tridactylus</i>		c				V
B	A239	<i>Dendrocopos leucotos</i>		r				C
B	A403	<i>Buteo rufinus</i>	yes	r	1		p	R
M	2635	<i>Vormela peregusna</i>	yes	p	5		i	R
M	2633	<i>Mustela eversmannii</i>	yes	p	3		i	R
M	1356	<i>Mustela lutreola</i>	yes	p	2		i	R
M	2021	<i>Sicista subtilis</i>		p				R
R	1279	<i>Elaphe quatuorlineata</i>	yes	p				R
P	2136	<i>Astragalus tanaiticus</i>		p				R
P	4091	<i>Crambe tataria</i>		p				R
P	4067	<i>Echium russicum</i>		p				V
P	1982	<i>Encalypta mutica</i>		p				V
P	2098	<i>Paeonia tenuifolia</i>		p				C
P	1477	<i>Pulsatilla patens</i>		p				R
P	2271	<i>Serratula tanaitica</i>		p				R
P	4095	<i>Stipa zalesskii</i>		p				C

Важливість збереження території: Донецький кряж – підвищення в межах південних районів Луганської та південно-східних Донецької області, що у геологічному відношенні являє собою рештки древньої складчастої структури, складеної з пісковиків, вапняків, сланців та інших порід. Територія характеризується великою цілісною площею природних територій, міжрічковими рівнинами хвилястого типу, активними процесами ерозії та долинами річок, що мають деякі гірські риси. Найбільш характерною

для Донецького краю є рослинність цілинних степових ділянок, відслонень різного літологічного складу та байрачні діброви. Флора території дуже різноманітна – більше 2000 видів тільки вищих рослин, переважають степові види, велика участь лісових та петрофільних, з комплексом ендемічних та реліктових, часто стенотопних видів. Байрачні ліси, що поширені тут у балках та на стрімких силах, утворені переважно *Quercus robur*, *Fraxinus excelsior*, *Ulmus laevis*, *Acer campestre*, *Acer tataricum*. Цей тип лісів є знищеним або значною мірою порушеним на більшості території їх поширення у Степовій зоні, має багату флору і фауну з великою кількістю видів, які зустрічаються відірвано від основного ареалу їх поширення. Степова рослинність характеризується значним різноманіттям кліматичних і едафічних варіантів. Великим різноманіттям вирізняються ковили, загалом 14 видів: *Stipa pulcherrima*, *S. dasyphylla*, *S. zalesskii*, *S. tirsia* та інші. Вузькоендемічна флора нараховує 63 види, серед яких *Stipa donetzica*, *Scrophularia donetzica*, *Cleome donetzica* тощо; 74 рідкісних види знаходяться тут на межі ареалу поширення. При цьому близько 100 рідкісних видів в межах Донецького краю є зникаючими та відомі лише з одного або декількох місцезнаходжень.

Щодо різноманіття раритетної фауни територія є маловивченою, тим не менш наявні відомості про поширення тут багатьох видів хребетних, занесених до Червоної книги України: *Elaphe dione*, *Tadorna ferruginea*, *Allactaga major*, *Vormela peregusna*, *Hemiechinus auritus* тощо.

Автори стандартної форми даних: Марущак О. Ю., Василюк О. В., Некрасова О. Д.

Список літератури:

1. Василюк А.В., Коломыцев Г.К., Кривохижская М.В. Геоботанические округа Восточной Украины отличаются по сохранности степей // Степной бюллетень. – №38, лето 2013.
2. Загороднюк І., Коробченко М. Раритетна теріофауна східної України: її склад і поширення рідкісних видів // Раритетна теріофауна та її охорона. – Луганськ, 2008. – С. 107–156. – (Праці Теріологічної школи, випуск 9).
3. Остапко В. М. Раритетный флорофонд юго-востока Украины (хорология) – Донецк: ООО «Лебедь», 2001. – 121 с.
4. Перегрим М.М. Нові місцезнаходження рідкісних видів рослин на території Донецького краю // Укр. ботан. журн. – 2006. – 63, №4. – С. 519–522.
5. Перегрим М. М. Рідкісні та зникаючі види флори Донецького краю: Дис... канд. біол. наук: 03.00.05 / НАН України; Національний ботанічний сад ім. М. М. Гришка. – К., 2005. – 179 арк.
6. Пилипенко Д. В., Дяков В. А. Спостереження в Донецькій області деяких видів птахів з Червоної книги України // Знахідки тварин Червоної книги України. – Київ. – 2008. – С. 264–273.
7. Природно-заповідний фонд Луганської області // О. А. Арапов (заг. ред.), Т. В. Сова, В. Б. Ференц, О. Ю. Іванченко. Довідник. – 2-е вид., доп. і перерб. – Луганськ: ВАТ «ЛОД», 2008. – 168с., 96 с.
8. 50 рідкісних рослин Луганщини. Атлас-довідник / Перегрим М., Василюк О., Ширяєва Д., Коломицев Г. – К.: «Веселка», 2014. – 60 с.

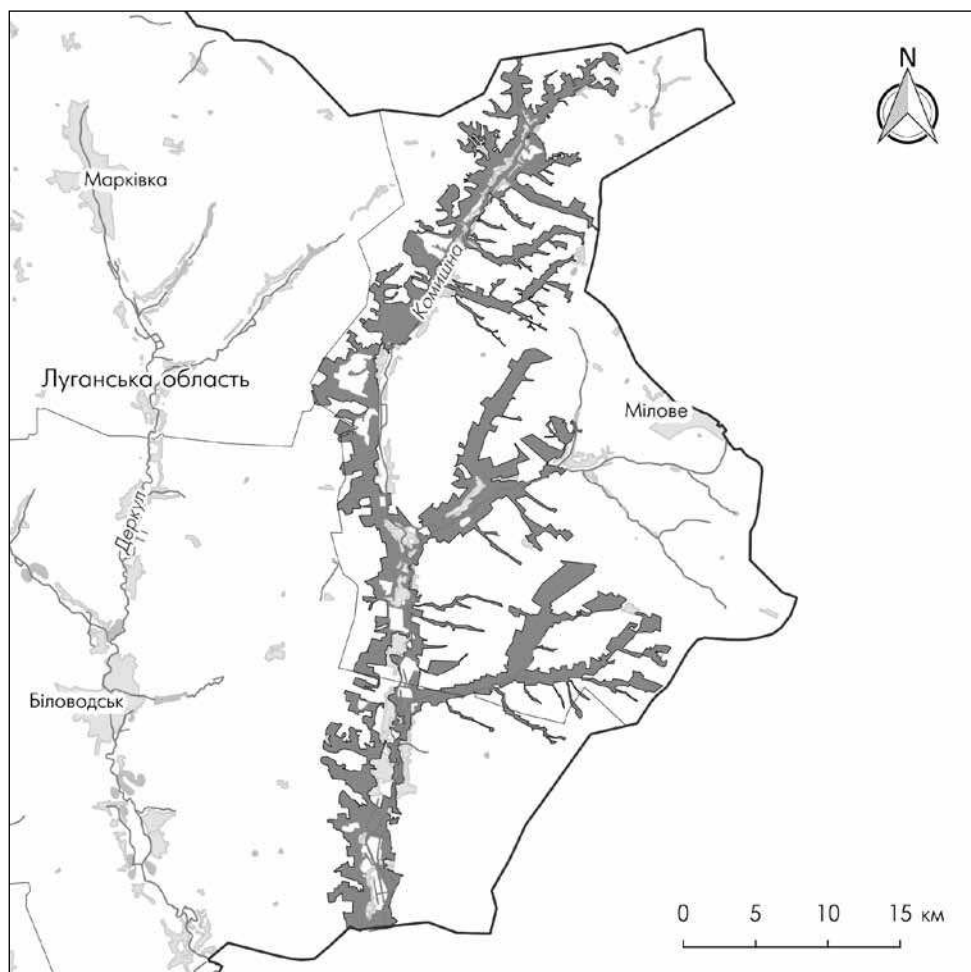
SHL40

Долина річки Комишна

(eng: Komyshna river valley)

Розташування: Луганська область, райони: Міловський, Біловодський

Площа: 27 783,66 га

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія
					Min.	Max.		
R	1220	<i>Emys orbicularis</i>		p				C
B	A129	<i>Otis tarda</i>	yes	r				V
I	4013	<i>Carabus hungaricus</i>		p				R
R	1279	<i>Elaphe quatuorlineata</i>		p				R
M	2633	<i>Mustela eversmannii</i>	yes	p				R
M	2021	<i>Sicista subtilis</i>		p				R
P	4067	<i>Echium russicum</i>		p				P
P	2098	<i>Paeonia tenuifolia</i>		p				P
P	1477	<i>Pulsatilla patens</i>		p				R
P	2271	<i>Serratula tanaïtica</i>		p				R
P	2081	<i>Silene cretacea</i>		p				P
P	4095	<i>Stipa zalesskii</i>		p				P

Важливість збереження території: Особливу цінність в долині р. Комишної становлять крейдові ландшафти правого корінного берега: загалом нараховується близько 675 га крейдових виходів, що становить 8,4 % від загальної площі виходів крейдових порід області. На території крейдових схилів долини поширена низка кретофільних видів, що занесені в Червону книгу України: *Hyssopus cretaceus*, *Scrophularia cretacea*, *Onosma tanaïtica*, *Artemisia hololeuca*, *Linaria cretacea*, *Koeleria talievii*, *Silene cretacea* та інші. У флорі багато ендемічних, реліктових видів та таких, що знаходяться на межі ареалу поширення. Унікальними є місцезростання *Psathyrostachys juncea* – реліктового центральноазіатського виду на західній межі поширення, та *Hedysarum cretaceum* – рідкісного понтичного виду на західній межі поширення.

Автори стандартної форми даних: Марущак О. Ю., Василюк О. В., Оскірко О. С.

Список літератури:

1. Кривохижа М. В., Василюк О. В., Коломицев Г. О., Балашов І. О. Поширення та проблеми охорони відслонень крейдових порід і характерних для них рідкісних видів рослин на території Луганської області // Заповідна справа, 2014.- № (1) 20. – С. 32-38.
2. Природно-заповідний фонд Луганської області // О. А. Арапов (заг. ред.), Т. В. Сова, В. Б. Ференц, О. Ю. Іванченко. Довідник. – 2-е вид., доп. і перерб. – Луганськ: ВАТ «ЛОД», 2008. – 168с., 96 с.
3. Остапко В. М. Раритетный флорофонд юго-востока Украины (хорология) – Донецк: ООО «Лебедь», 2001. – 121 с.
4. Kotenko T. I. The European pond turtle *Emys orbicularis* (L.) in the steppe zone of the Ukraine // Biologiezentrum Linz / Austria. – 2000. – P. 87–106.
5. 50 рідкісних рослин Луганщини. Атлас-довідник / Перегрим М., Василюк О., Ширяєва Д., Коломицев Г. – К.: «Веселка», 2014. 60 с.

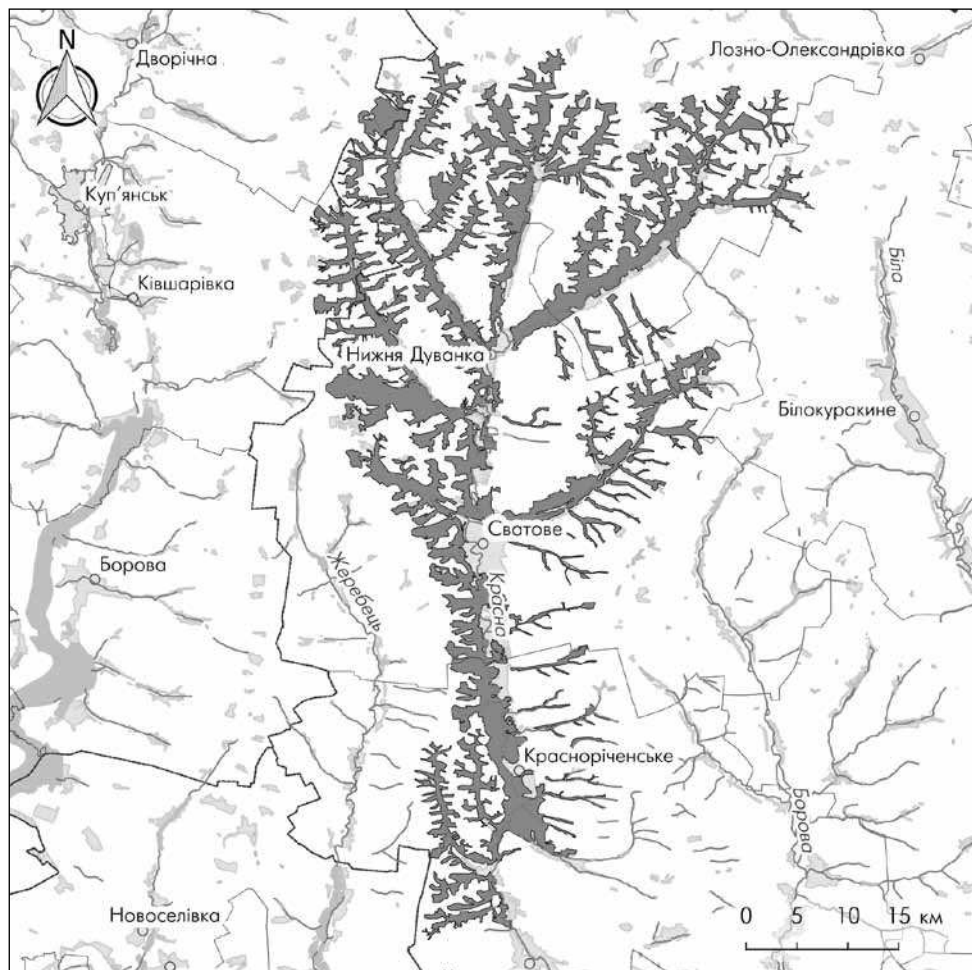
SHL41

Долина річки Красна

(eng: Krasna river valley)

Розташування: Луганська область, райони: Троїцький, Сватівський, Білокуракинський, Кременський; Харківська область, райони: Дворічанський, Куп'янський

Площа: 68 855,88 га

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія
					Min.	Max.		
I	1083	<i>Lucanus cervus</i>		p	1000		i	C
R	1298	<i>Vipera ursinii</i>		p				R
R	1220	<i>Emys orbicularis</i>		p	2000		i	C
A	1188	<i>Bombina bombina</i>		p	5000		i	C
B	A073	<i>Milvus migrans</i>		r				C
B	A403	<i>Buteo rufinus</i>		r				R
F	1145	<i>Misgurnus fossilis</i>		p				C
F	1134	<i>Rhodeus sericeus amarus</i>		p				C
F	1130	<i>Aspius aspius</i>		p				R
F	1149	<i>Cobitis taenia</i>		p				C
M	2633	<i>Mustela eversmannii</i>		p				R
P	2098	<i>Paeonia tenuifolia</i>		p				P
P	2081	<i>Silene cretacea</i>		p				P
P	4095	<i>Stipa zalesskii</i>		p				P

Важливість збереження території: Долина р. Красна характеризується великою різноманітністю біотопів та мозаїчністю їхнього поєднання. Рослинність смарагдового сайту представлена листяними байрачними лісами, на плакорах – ділянками різнотравно-типчаково-ковиливих степів, на крутих схилах піднятого правого берега – рослинністю крейדיаних відслонень, а також різнотравно-злаковими луками і водно-болотною рослинністю в межах заплави річки. Найбільш цінними територіями є ксеротичні круті схили, складені виходами крейди та мергелів, вкриті угрупованнями крейдианих томілярів з домінуванням рідкісних та ендемічних видів *Hyssopus cretaceus* (на щільних субстратах) та *Thymus calcareus*, *Pimpinella titanophila* (на рихлих субстратах). Дуже важливим є збереження в межах долини річки степових угруповань (оселища групи E1.2) – мезофітного та ксеромезофітного різнотрав'я, ксерофітних різнотравно-злакових степів, в тому числі ковиливих, похідних угруповань; також типовими для території є чагарникові зарості *Caragana frutex*.

Автори стандартної форми даних: Марущак О. Ю., Василюк О. В.

Список літератури:

1. Денщик В.А. Современное состояние фауны рыб бассейна среднего течения Северского Донца: Автореф. дис... канд. биол. наук / Институт зоології НАН України. – Спеціальність 03.00.08 – зоологія. – Киев, 1994. – 24 с.
2. Остапко В. М. Раритетний флорофонд Юго-Востока України (хорологія) – Донецьк: ООО «Лебедь», 2001. – 121 с.
3. Природно-заповідний фонд Луганської області // О. А. Арапов (заг. ред.), Т. В. Сова, В. Б. Ференц, О. Ю. Іванченко. Довідник. – 2-е вид., доп. і перерб. – Луганськ: ВАТ «ЛОД», 2008. – 168с., 96 с.
4. Чусова О. О. Оцінка впливу екологічних факторів на диференціацію біотопів в долині р. Красна (Луганська область) // Наукові записки НаУКМА. Біологія та екологія. – 2016. – №. 184. – С. 60-67.
5. 50 рідкісних рослин Луганщини. Атлас-довідник / Перегрим М., Василюк О., Ширяєва Д., Коломицев Г. – К.: «Веселка», 2014. – 60 с.

SHL42

Долина річки Сіверський Донець в Донецькій області

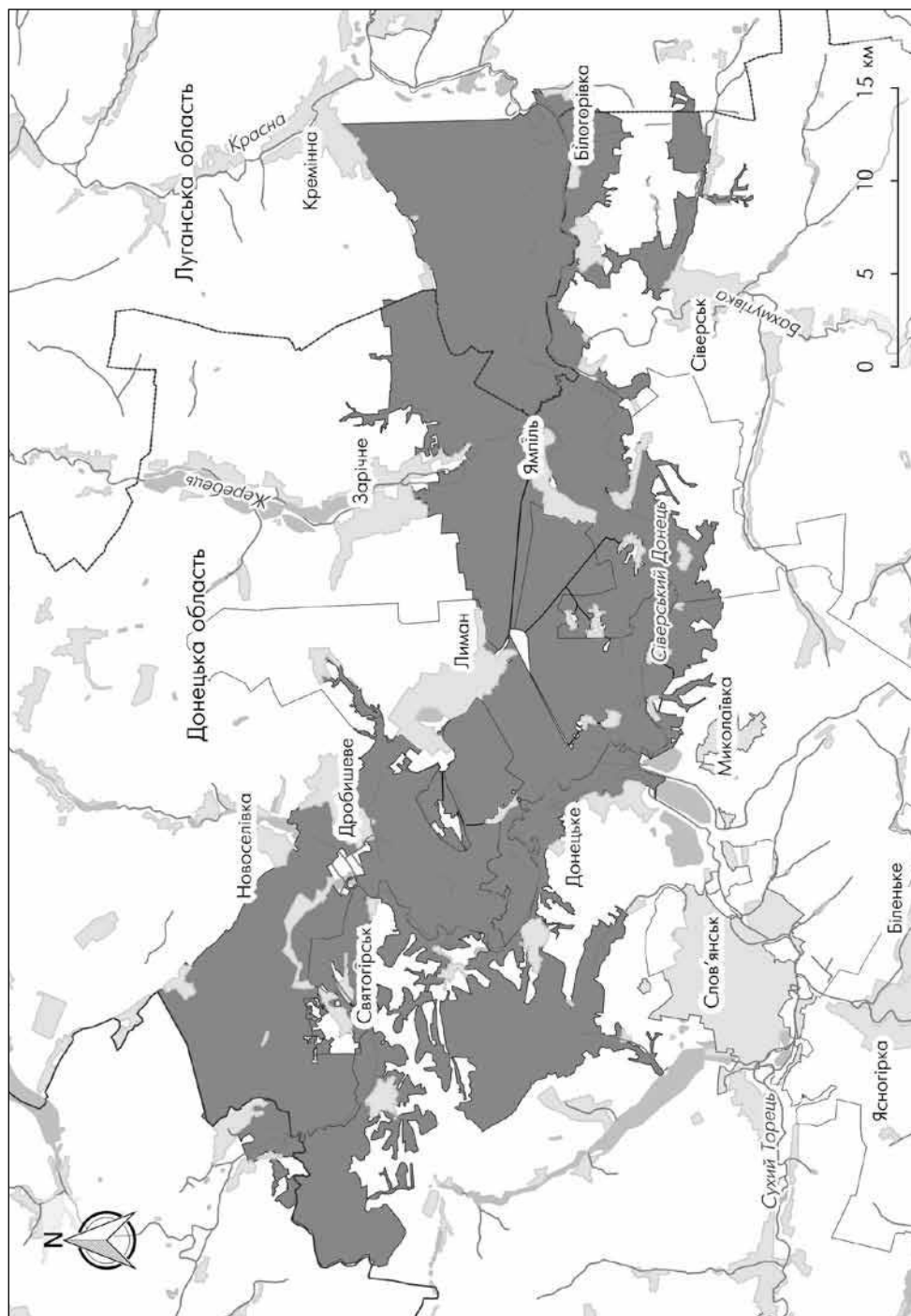
(eng: Siverskii Donets river valley
in Donetsk region)

Розташування: Донецька область, райони: Лиманський, Слов'янський, Артемівський; Харківська область, Ізюмський район; Луганська область, райони: Кременський, Попаснянський

Площа: 73 845,66 га

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія C/R/V/P
					Min.	Max.		
R	1220	<i>Emys orbicularis</i>		p				R
A	1188	<i>Bombina bombina</i>		p				C
B	A234	<i>Picus canus</i>		p	3690	7380	p	C
F	1145	<i>Misgurnus fossilis</i>		p				R
B	A075	<i>Haliaeetus albicilla</i>	yes	p	10	30	i	C
B	A073	<i>Milvus migrans</i>	yes	r	5	6	p	C
B	A031	<i>Ciconia ciconia</i>		r				C
B	A030	<i>Ciconia nigra</i>	yes	r	9		i	R
B	A404	<i>Aquila heliaca</i>	yes	r	10	14	p	R
B	A092	<i>Hieraetus pennatus</i>	yes	r	18	21	p	C
B	A229	<i>Alcedo atthis</i>		r	40	79	p	R
B	A072	<i>Pernis apivorus</i>	yes	r	8	8	p	C
I	1042	<i>Leucorhinia pectoralis</i>		p				R
B	A080	<i>Circaetus gallicus</i>	yes	r	2	2	p	V
B	A084	<i>Circus pygargus</i>	yes	r	1	2	p	C
B	A127	<i>Grus grus</i>	yes	c	4	45	i	R
B	A238	<i>Dendrocopos medius</i>		p	1400	10 500	p	C
B	A231	<i>Coracias garrulus</i>	yes	r	2	3	p	R
F	1146	<i>Sabanejewia aurata</i>		p				R
F	2484	<i>Eudontomyzon mariae</i>	yes	p				V
B	A122	<i>Crex crex</i>	yes	r				C
I	1083	<i>Lucanus cervus</i>		p	7400	73 000	i	C
B	A215	<i>Bubo bubo</i>	yes	r	3	5	p	R
B	A090	<i>Aquila clanga</i>	yes	c	1		i	R
B	A397	<i>Tadorna ferruginea</i>	yes	c	1		i	R

Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія C/R/V/P
					Min.	Max.		
B	A094	<i>Pandion haliaetus</i>	yes	с	2		i	R
B	A403	<i>Buteo rufinus</i>	yes	г	5	6	p	C
B	A081	<i>Circus aeruginosus</i>	yes	г	4	7	p	C
B	A082	<i>Circus cyaneus</i>	yes	с	1		i	R
P	4068	<i>Adenophora liliifolia</i> (<i>Adenophora liliifolia</i>)		р				P
P	1902	<i>Cypripedium calceolus</i>	yes	р				V
P	1477	<i>Pulsatilla patens</i>	yes	р				R
P	1805	<i>Jurinea cyanooides</i>		р				P
P	2081	<i>Silene cretacea</i>		р				R
P	4095	<i>Stipa zalesskii</i>		р				P
P	1903	<i>Liparis loeseli</i>		р				V
P	2116	<i>Schivereckia podolica</i>		р				V

Важливість збереження території: В межах Донецької області у долині Сіверського Дінця локалізовані найбільші у лівобережній частині масиви чорновільхового лісу, в т.ч. рідкісних його варіантів, гніздиться єдина мікропопуляція *Grus grus* в межах області. Велику цінність мають ділянки, де на схилах долини розміщені виходи крейдяних та мергельних порід на поверхню. Піщані тераси долини Сіверського Дінця в межах Донецької області є місцем зустрічі та поєднання ландшафтів та видів степів та напівпустель із видами лісостепу, листяних та, навіть, кореальних лісів: сфагнові болота по борових блюдцях та суборі і березові гаї навколо них є місцем мешкання лісових (в т.ч. кореальних) видів флори і фауни (*Nymphalis antiopa*, *Parus montanus*, *Parus ater*, *Grus grus*, *Tringa ochropus*), а степові ділянки на піщаних гривах – місцем поширення південних форм (наприклад, *Satanas gigas*, *Anthus campestris*, *Oenanthe isabellina*). Соснові масиви в долині Сіверського Дінця в межах Донецької та Луганської областей є найпівденнішим локалітетом природного поширення *Pinus sylvestris*, і як територія, що перебуває у особливих природних умовах щодо основного ареалу цього виду, є важливою для подальшої еволюції сосни звичайної. Тому лісові масиви долини Сіверського Дінця потребують всебічної охорони. Поблизу с.м.т. Дробишеве розташований найбільший у лівобережній частині України суцільний масив заплавної діброви.

Автори стандартної форми даних: Марущак О. Ю., Василюк О. В., Вітер С. Г.

Список літератури:

1. *Высочин М. О.* Новые наблюдения курганника в Донецкой области / Птицы бассейна Северского Донца. Вып 11: Материалы 15 научной конференции Рабочей группы по птицам бассейна Северского Донца, посвященной памяти И. А. Кривицкого. – Донецк: ДонУ, 2010. – 275 с.
2. *Гаврилюк М. Н.* Кадастр місць гніздування орлана-білохвоста *Haliaeetus albicilla* (L.) в Україні // Знахідки тварин Червоної книги України. – Київ. – 2008. – С. 37–42.
3. *Денщик В. А.* Современное состояние фауны рыб бассейна среднего течения Северского Донца : Автореф. дис.... канд. биол. наук / Институт зоологии НАН Украины. – Специальность 03.00.08 – зоология. – Киев, 1994. – 24 с.

4. *Остапко В. М.* Раритетный флорофонд юго-востока Украины (хорология) – Донецк: ООО «Лебедь», 2001. – 121 с.
5. *Пилипенко Д. В., Дяков В. А.* Спостереження в Донецькій області деяких видів птахів з Червоної книги України // Знахідки тварин Червоної книги України. – Київ. – 2008. – С. 264–273.
6. *Писарев С. Н., Надворный Е. С., Дорохов А. В., Назаренко Ю. Н., Высочин М. О.* Материалы о новых и редких видах птиц Донецкого Придонцовья // Матеріали ІІІ конференції молодих орнітологів України. – Чернівці. – 1998. – С. 34–39.
7. *Kotenko T. I.* The European pond turtle (*Emys orbicularis*) in the Steppe Zone of the Ukraine // zugleich Kataloge des OÖ. Landesmuseums, Neue Folge Nr. 149 (2000), P. 87–106.

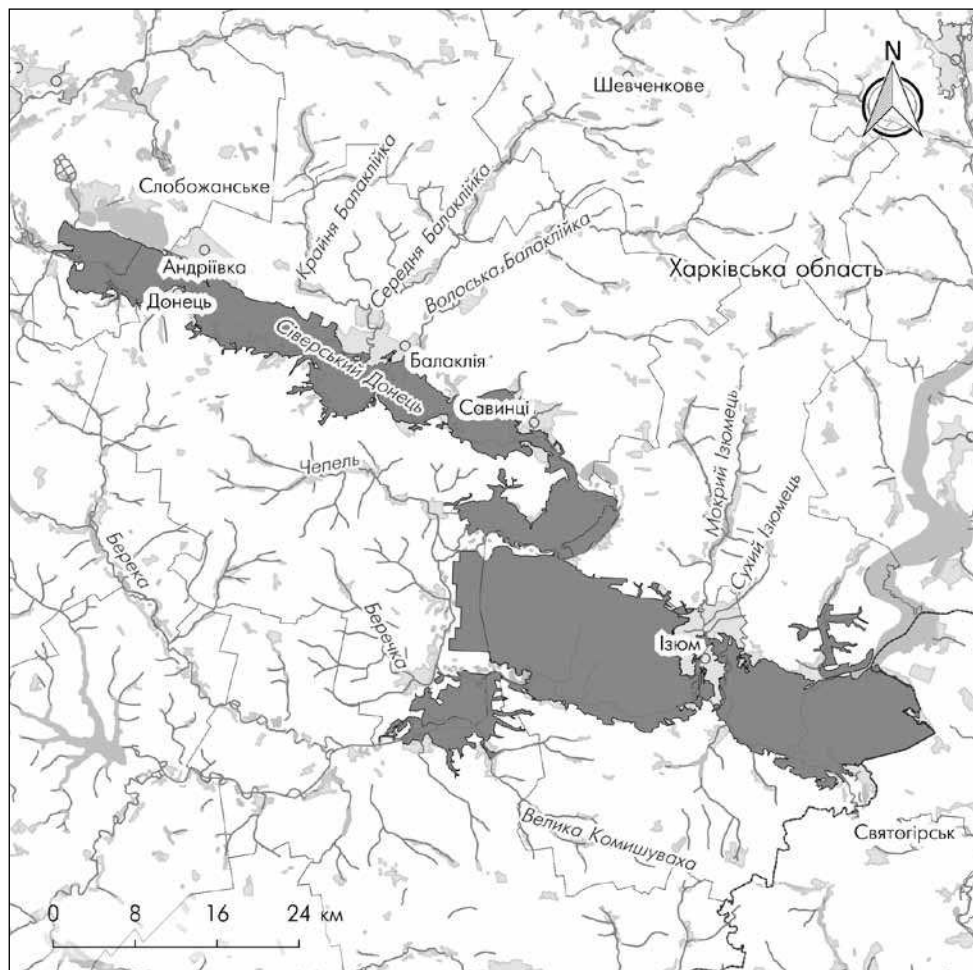
SHL43

Долина річки Сіверський Донець в Харківській області – 1

(eng: Siverskii Donets river valley
in Kharkiv region – 1)

Розташування: Харківська область, райони: Ізюмський, Барвінківський, Балаклійський, Зміївський

Площа: 82 438,63 га

Види, згідно Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Група	Види				Популяція в межах об'єкту			
	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія
					Мін.	Мак.		
R	1220	<i>Emys orbicularis</i>		p				C
A	1188	<i>Bombina bombina</i>		p	2000		i	C
M	1352	<i>Canis lupus</i>	yes	p	4	6	i	R
R	1298	<i>Vipera ursinii</i>	yes	p				R
B	A075	<i>Haliaeetus albicilla</i>	yes	p	12	16	i	C
B	A073	<i>Milvus migrans</i>	yes	r	17	23	p	C
B	A031	<i>Ciconia ciconia</i>		r	16	18	p	C
B	A222	<i>Asio flammeus</i>	yes	r	9	15	p	R
B	A089	<i>Aquila pomarina</i>	yes	r	4	4	p	R
B	A092	<i>Hieraaetus pennatus</i>	yes	r	23	26	p	C
B	A229	<i>Alcedo atthis</i>		r	246	492	p	C
B	A029	<i>Ardea purpurea</i>		r	5	10	p	R
B	A120	<i>Porzana parva</i>		r	15	20	p	C
B	A404	<i>Aquila heliaca</i>	yes	r	15	18	i	R
B	A084	<i>Circus pygargus</i>	yes	r	12	14	p	C
B	A127	<i>Grus grus</i>	yes	r	15	23	p	R
B	A215	<i>Bubo bubo</i>	yes	r	2	4	p	R
B	A081	<i>Circus aeruginosus</i>	yes	r	21	29	p	C
B	A224	<i>Caprimulgus europaeus</i>		r	1600	2400	p	C
B	A397	<i>Tadorna ferruginea</i>	yes	r	7	14	p	R
B	A339	<i>Lanius minor</i>		r	7	10	p	C
B	A307	<i>Sylvia nisoria</i>		r	16 500	57 700	p	C
B	A021	<i>Botaurus stellaris</i>	yes	r	6	7	p	R
B	A022	<i>Ixobrychus minutus</i>	yes	r	15	20	p	C
B	A023	<i>Nycticorax nycticorax</i>	yes	r	10	20	p	C
B	A082	<i>Circus cyaneus</i>	yes	w	3	5	i	R
B	A509	<i>Aquila nipalensis</i>	yes	c	1	1	i	V
B	A403	<i>Buteo rufinus</i>	yes	r	14	16	p	R
B	A097	<i>Falco vespertinus</i>	yes	r	2	3	p	R
B	A098	<i>Falco columbarius</i>	yes	w	2	3	i	R
B	A091	<i>Aquila chrysaetos</i>	yes	w	3	3	i	V
B	A090	<i>Aquila clanga</i>	yes	r	4	4	p	V
B	A080	<i>Circaetus gallicus</i>	yes	r	1	1	p	V
B	A072	<i>Pernis apivorus</i>	yes	r	11	15	p	C
M	2608	<i>Spermophilus suslicus</i>	yes	p				C
M	1355	<i>Lutra lutra</i>	yes	p	15	18	i	C
A	1166	<i>Triturus cristatus</i>		p				R
I	1060	<i>Lycaena dispar</i>		p				R

Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія C/R/V/P
					Min.	Max.		
I	1086	<i>Cucujus cinnaberinus</i>		p				V
F	1149	<i>Cobitis taenia</i>		p				C
F	1124	<i>Gobio albipinnatus</i>		p				C
F	1130	<i>Aspius aspius</i>		p				R
F	4009	<i>Phoxinus phoxinus</i>		p				V

Важливість збереження території: Долина Сіверського Дінця в межах Харківської області є найбільшою природною територією в межах Харківщини та усієї лівобережної частини України і однією із найбільших природних територій в Україні. Соснові ліси долини Сіверського Дінця є найбільшими масивами степових борів в Україні. Наразі більше 80 % степових борів Євразії було цілком винищено і їх території зайняті або іншими лісовими асоціаціями, або антропогенними ландшафтами. Степові бори є основними місцями існування таких рідкісних видів, як *Aquila heliaca*, *Staurophora celsia*, *Iris pineticola*, *Pulsatilla nigricans*, *Pulsatilla patens*, *Coronella austriaca*, *Buprestis splendens* та багатьох інших рідкісних видів рослин комах, рептилій і птахів.

Також в межах Харківської області у долині Сіверського Дінця розташовані місця гніздування майже половини української популяції *Grus grus* та локалізована найбільше гніздове угруповання *Aquila heliaca*. Територія представляє особливу цінність як міграційний коридор та місця зупинки мігруючих хижих птахів в масштабі лівобережної частини України і є основною територією таких зупинок для гусеподібних птахів у континентальній частині України.

Автори стандартної форми даних: Марущак О. Ю., Василюк О. В., Вітер С. Г.

Список літератури:

1. Гаврилюк М. Н. Кадастр місць гніздування орлана-білохвоста *Haliaeetus albicilla* (L.) в Україні // Знахідки тварин Червоної книги України. – Київ. – 2008. – С. 37–42.
2. Шандикув Г. О., Гончаров Г. Л. Рідкісні види риб басейну Сіверського Дінця Північно-Східної України // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: біологія. – Харків. – 2008. – С. 14–22.

SHL44

Долина річки Сіверський Донець в Харківській області – 2

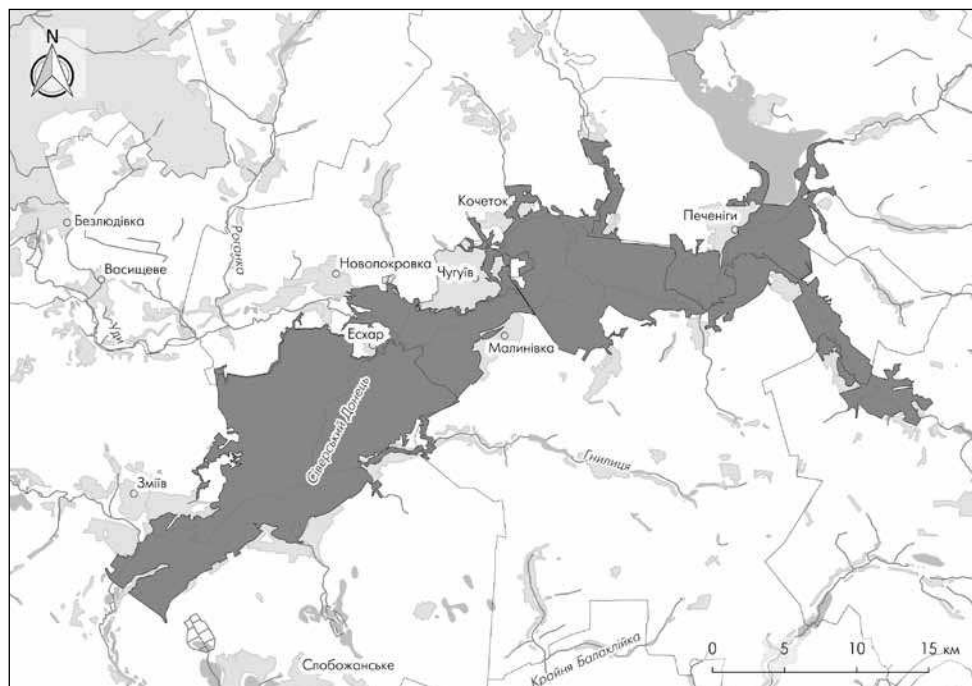
(eng: Siverskii Donets river valley
in Kharkiv region – 2)

Розташування: Харківська область, райони: Зміївський, Чугувський, Печенізький, Шевченківський

Площа: 40 091,76 га

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія C/R/V/P
					Min.	Max.		
R	1220	<i>Emys orbicularis</i>		p	1500	3000	i	C
A	1166	<i>Triturus cristatus</i>		p				R
M	1337	<i>Castor fiber</i>	yes	p	80	140	p	C
B	A404	<i>Aquila heliaca</i>	yes	r	10	11	i	R
B	A075	<i>Haliaeetus albicilla</i>	yes	p	6	7	p	R

Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія C/R/V/P
					Min.	Max.		
B	A073	<i>Milvus migrans</i>	yes	r	16	19	p	C
B	A031	<i>Ciconia ciconia</i>		r	7	10	p	R
B	A072	<i>Pernis apivorus</i>	yes	r	1	1	p	C
B	A089	<i>Aquila pomarina</i>	yes	r	1	1	p	R
B	A092	<i>Hieraaetus pennatus</i>	yes	r	4	5	p	C
B	A222	<i>Asio flammeus</i>	yes	r	1	2	p	R
B	A236	<i>Dryocopus martius</i>		p	1	1	p	V
B	A238	<i>Dendrocopos medius</i>		p	400	6000	p	C
B	A080	<i>Circaetus gallicus</i>	yes	r	1	2	i	V
B	A084	<i>Circus pygargus</i>	yes	r	2	4	p	C
B	A127	<i>Grus grus</i>	yes	r	3	3	p	R
B	A082	<i>Circus cyaneus</i>	yes	w	1	2	i	R
B	A081	<i>Circus aeruginosus</i>	yes	r	3	4	p	C
B	A122	<i>Crex crex</i>	yes	r	20	100	i	C
M	1355	<i>Lutra lutra</i>	yes	p	3	4	i	R
I	1060	<i>Lycaena dispar</i>		p	40 000	400 000	i	C
I	1083	<i>Lucanus cervus</i>		p	4000	40 000	i	C

Важливість збереження території: Долина Сіверського Дінця в межах Харківської області є найбільшою природною територією в межах Харківщини та усієї лівобережної частини України і однією із найбільших природних територій в Україні. Соснові ліси долини Сіверського Дінця є найбільшими масивами степових борів в Україні. Наразі більше 80 % степових борів Євразії було цілком винищено і їх території зайняті або іншими лісовими асоціаціями, або антропогенними ландшафтами. Степові бори є основними місцями існування таких рідкісних видів, як *Aquila heliaca*, *Staurophora celsia*, *Iris pineticola*, *Pulsatilla nigricans*, *Pulsatilla patens*, *Coronella austriaca*, *Buprestis splendens* та багатьох інших рідкісних видів рослин комах, рептилій і птахів.

Також в межах Харківської області у долині Сіверського Дінця розташовані місця гніздування майже половини української популяції *Grus grus* та локалізована найбільше гніздове угруповання *Aquila heliaca*. Територія представляє особливу цінність як міграційний коридор та місця зупинки мігруючих хижих птахів в масштабі лівобережної частини України і є основною територією таких зупинок для гусеподібних птахів у континентальній частині України.

Автори стандартної форми даних: Марущак О. Ю., Василюк О. В., Вітер С. Г.

Список літератури:

1. Посреднікова К. Індивідуальні особливості вокалізації деркача (*Crex crex* Linnaeus 1758) // Матеріали XIII Міжнародної наукової конференції студентів та аспірантів «Молодь і поступ біології», 25-27 квітня 2017. – Львів. – 2017. – С. 161.

SHL45

Долина річки Сіверський Донець в Луганській області

(eng: Siverskii Donets river valley
in Luhansk region)

Розташування: Луганська область, райони: Кременський, Новоайдарський, Попаснянський, Слов'янoserбський, Станично-Луганський, Краснодонський

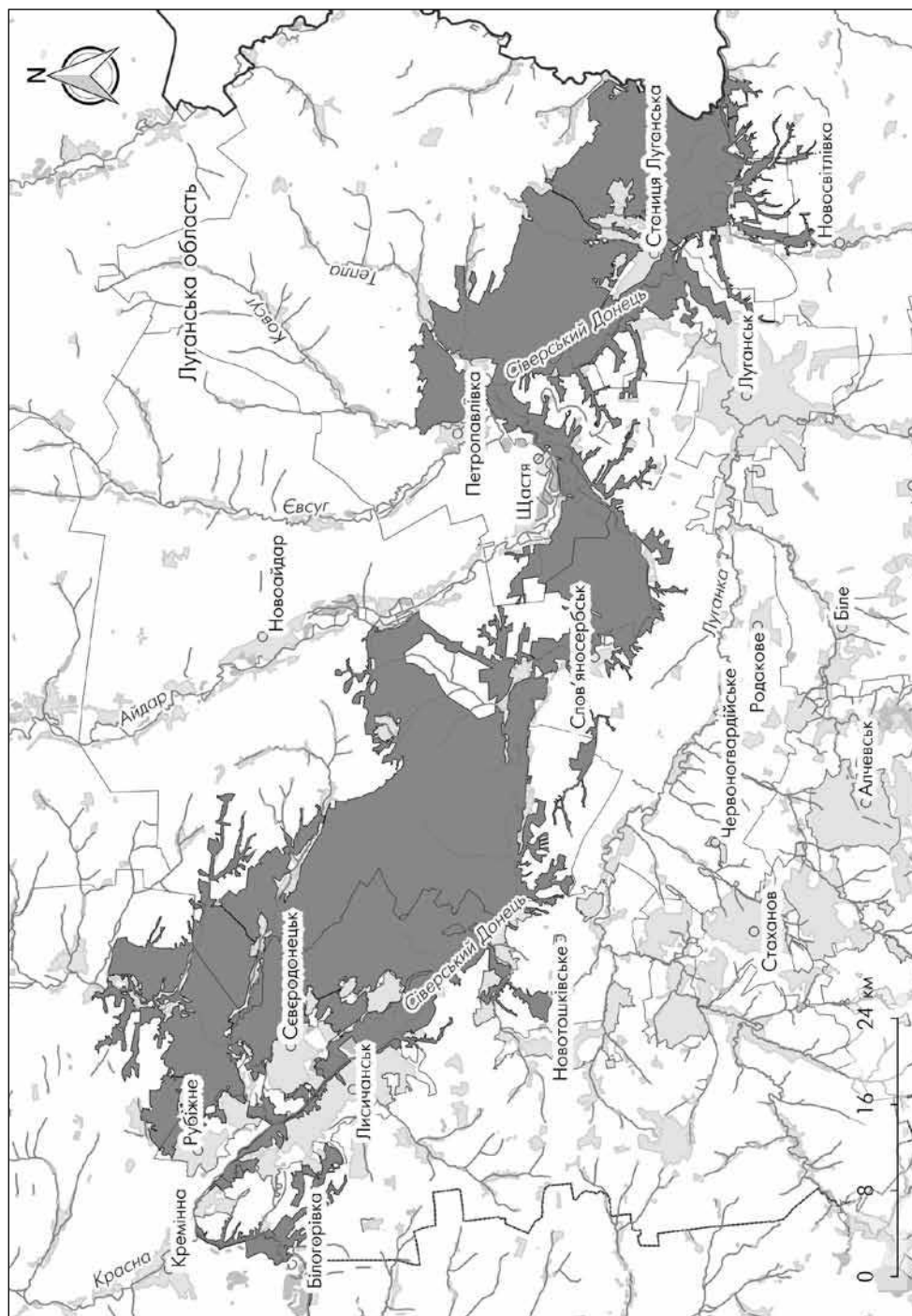
Площа: 152 913,67 га

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія C/R/V/P
					Min.	Max.		
R	1220	<i>Emys orbicularis</i>		p				R
A	1188	<i>Bombina bombina</i>		p				C
B	A075	<i>Haliaeetus albicilla</i>	yes	p	5	32	i	R
B	A127	<i>Grus grus</i>	yes	r	5	10	p	C
B	A215	<i>Bubo bubo</i>	yes	r	10	15	p	C
B	A404	<i>Aquila heliaca</i>	yes	r	6	10	p	R
I	1083	<i>Lucanus cervus</i>		p	10 000	150 000	i	C
P	4068	<i>Adenophora lilifolia</i> (<i>Adenophora liliifolia</i>)		p				P
P	2098	<i>Paeonia tenuifolia</i>		p				P
P	2136	<i>Astragalus tanaiticus</i>		p				R
P	1805	<i>Jurinea cyanoides</i>		p				P

Важливість збереження території: Долина річки Сіверський Донець в межах Луганської області має добре виражену заплаву з заболоченими ділянками, озерами та старицями, борову терасу з сосновими лісами та длянками псамофітного степу, крейдяні відслонення на схилах високого берегу (загальною площею 814 га, або 10,2 % від площ виходів крейди в межах Луганської області). Особливу цінність мають фрагменти наддонецьких піщаних степів, з великою кількістю вузьколокальних піщаних ендеміків, серед яких *Centaurea protogerberi* (Червона книга України, всі відомі в межах України місцезнаходження). В межах Луганської області абсолютна більшість лісів розташована саме в долині Сіверського Дінця, лісова рослинність представлена заплавленими дубовими, в'язово-дубовими, вільховими, осоковими, вербовими лісами, на боровій терасі – сосновими. Тут розташований найбільш південно-східний лісовий масив природного походження, утворений сосною звичайною, а також найпівденніші (в межах степової зони) сфагново-осокові болота.

Численними є знахідки видів, занесених до Червоної книги України: рослин – *Anacamptis palustris*, *Salvinia natans*, *Fritillaria meleagroides*, *Fritillaria ruthenica*, *Gladiolus tenuis*, *Ornithogalum boucheanum*, *Tulipa quercetorum*, *Stipa lessingiana*, *S. capillata*, *Paeonia tenuifolia*; тварин – *Anax imperator*, *Bombus pomorum*, *Rutilus frisii*, *Leuciscus danilewskii*, *Gymnocephalus acerinus*, *Circus cyaneus*, *Aquila clanga*, *Aquila pennata*, *Milvus migrans*, *Haliaeetus albicilla*, *Grus grus*, *Bubo bubo*, *Mustela erminea*, *Mustela lutreola*, *Rhinolophus hipposideros*, *Nyctalus leisleri*, *Pipistrellus kuhlii*, *Myotis nattereri*, *Vormela peregusna*, *Allactaga major*, *Ellobius talpinus* тощо. Для *Ellobius talpinus* в межах території знаходиться переважна більшість відомих в межах материкової України популяцій. Русло річки є цінним для концентрації, нересту і виголу видів риб басейну Сіверського Дінця. На початку 60-х років минулого сторіччя в озерах і старицях Дінця мешкала рідкісна реліктова комахоїдна тварина – *Desmana moschata*, занесена до Червоної книги України, територія є перспективною для реінтродукції цього виду. Згідно з теріологічними дослідженнями, долина Сіверського Дінця є територією з високим рівнем біорізноманіття.

Автори стандартної форми даних: Марущак О. Ю., Василюк О. В., Вітер С. Г.

Список літератури:

1. Гаврилюк М. Н. Кадастр місць гніздування орлана-білохвоста *Haliaeetus albicilla* (L.) в Україні // Знахідки тварин Червоної книги України. – Київ. – 2008. – С. 37–42.
2. Кривохижа М. В., Василюк О. В., Коломицев Г. О., Балашов І. О. Поширення та проблеми охорони відслонень крейдяних порід і характерних для них рідкісних видів рослин на території Луганської області // Заповідна справа, 2014. – № (1) 20. – С. 32–38.
3. Остапко В. М. Раритетный флорофонд юго-востока Украины (хорология) – Донецк: ООО «Лебедь», 2001. – 121 с.
4. Kotenko T. I. The European pond turtle (*Emys orbicularis*) in the Steppe Zone of the Ukraine // zugleich Kataloge des OÖ. Landesmuseums, Neue Folge Nr. 149 (2000). – P. 87–106.
5. 50 рідкісних рослин Луганщини. Атлас-довідник / Перегрим М., Василюк О., Ширяєва Д., Коломицев Г. – К.: «Веселка», 2014. – 60 с.

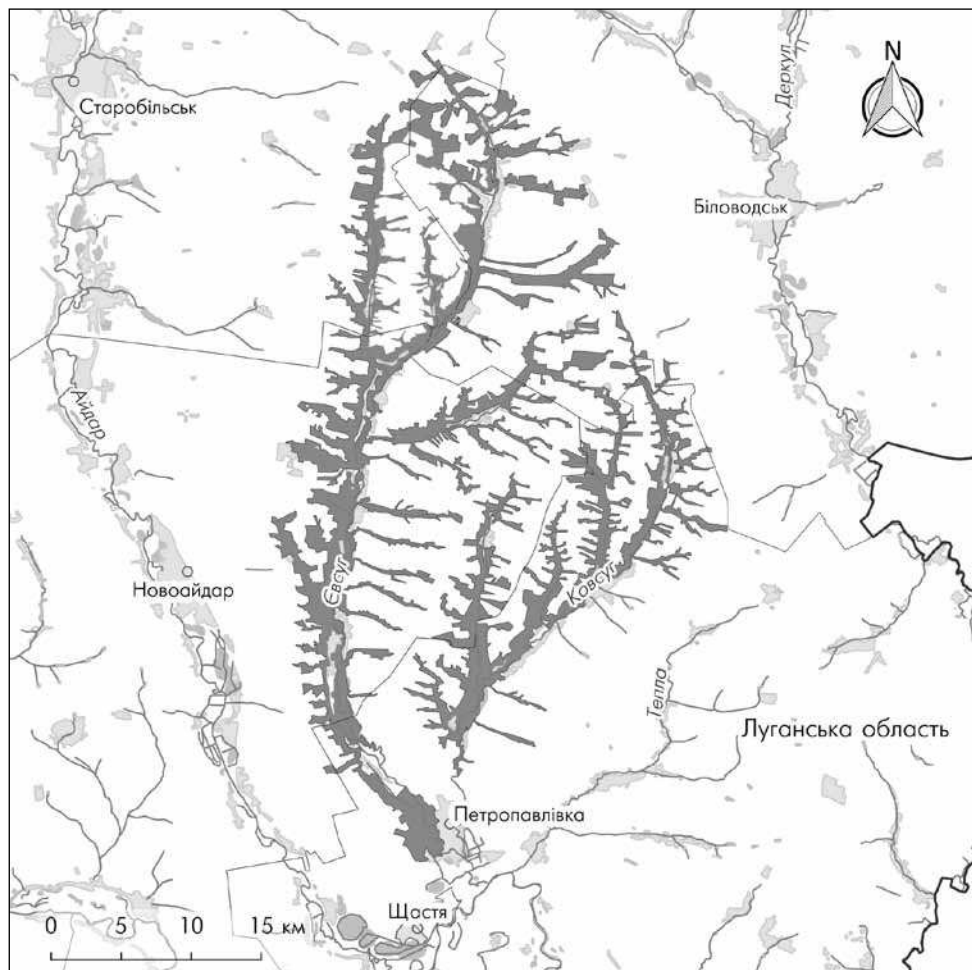
SHL46

Долини річок Євсуг і Ковсуг

(eng: Yevsug and Kovsug rivers' valleys)

Розташування: Луганська область, райони: Біловодський, Старобільський, Новоайдарський, Станично-Луганський

Площа: 38 191,4 га

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія
					Мін.	Мак.		
A	1188	<i>Bombina bombina</i>		p				C
F	1145	<i>Misgurnus fossilis</i>		p				R
F	1134	<i>Rhodeus sericeus amarus</i>		p				C
F	1149	<i>Cobitis taenia</i>		p				C
I	1083	<i>Lucanus cervus</i>		p				C
P	2098	<i>Paeonia tenuifolia</i>		p				P
P	4095	<i>Stipa zalesskii</i>		p				P
P	4091	<i>Crambe tataria</i>		p				R

Важливість збереження території: Територія репрезентує типові для південних від-рогів Середньоруської височини байрачні діброви та ділянки типчаково-ковилкових степів. Тут також зосереджено 848 га крейдяних виходів, або 10,5 % від їх загальної площі по області. Щодо поширення рідкісних видів флори і фауни, – територія є малодослідженою, проте є окремі відомості щодо зростання у долині занесених до Червоної книги України рослин (*Adonis wolgensis*, *Jurinea talievii*, *Scutellaria cretica*, *Scrophularia cretacea*, *Silene cretacea*, *Tulipa quercetorum*), та зустрічі риб (*Leuciscus danilewskii*), птахів (*Asio flammeus*), рукокрилих (*Myotis aurascens*, *Myotis daubentonii*, *Plecotus auritus*, *Pipistrellus kuhlii*, *Eptesicus serotinus*).

Автори стандартної форми даних: Марущак О. Ю., Василюк О. В., Вітер С. Г.

Список літератури:

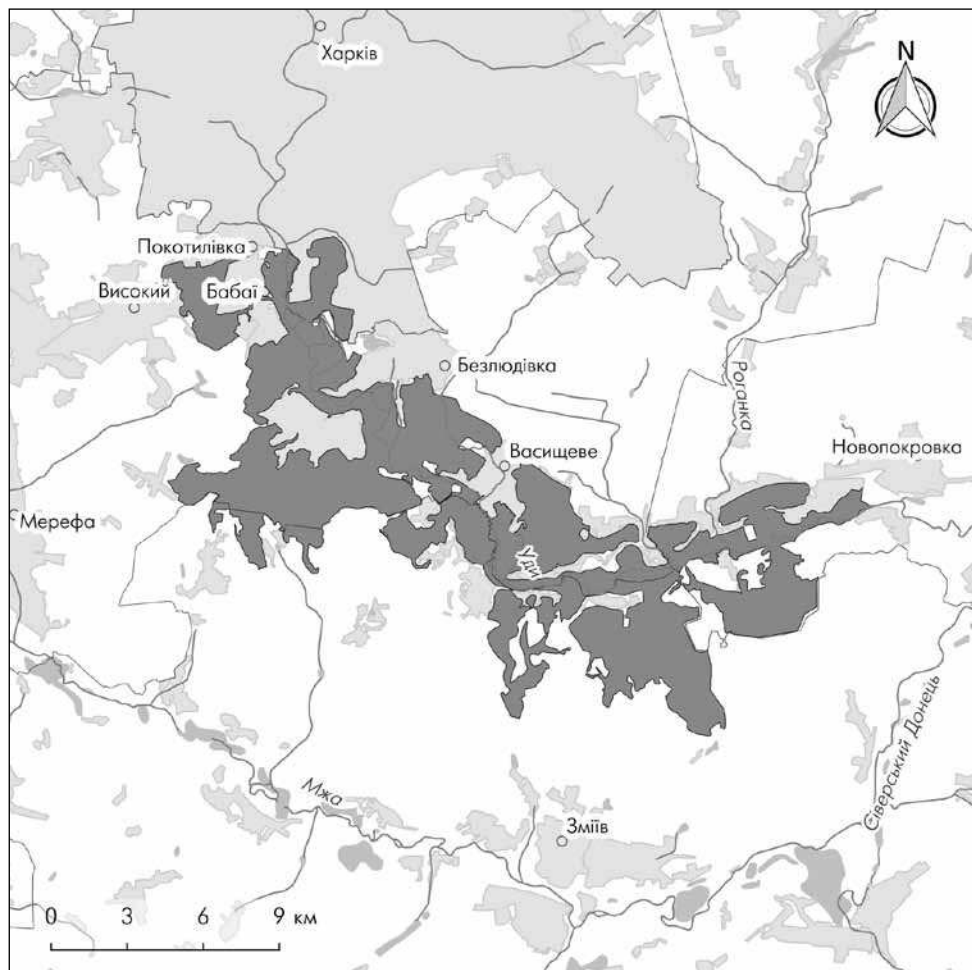
1. Денщик В. А. Современное состояние фауны рыб бассейна среднего течения Северского Донца: Автореф. дис. ... канд. биол. наук / Институт зоології НАН України. – Спеціальність 03.00.08 – зоологія. – Киев, 1994. – 24 с.
2. Загороднюк І. В., Литвиненко С. В., Зайка С. В. Болотяна сова (*Asio flammeus*) на Луганщині й особливості її поширення // Беркут. – 2012. – Т. 21. – №. 1-2. – С. 98-101.
3. Остапко В. М. Раритетный флорофонд Юго-Востока Украины (хорология) – Донецк: ООО «Лебедь», 2001. – 121 с.
4. Ребров С. Кажани долини річки Ковсуг (Луганська область) // Праці Теріологічної Школи. – 2014. – Том 12 (Різноманіття ссавців). – С. 111-113.
5. 50 рідкісних рослин Луганщини. Атлас-довідник / Перегрим М., Василюк О., Ширяєва Д., Коломицев Г. – К.: «Веселка», 2014. – 60 с.

SHL47

Нижня частина долини ріки Уда (eng: Lower part of Uda river valley)

Розташування: Харківська область, райони: Харківський, Зміївський

Площа: 13 380,97 га

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія
					Min.	Max.		
M	1337	<i>Castor fiber</i>	yes	p	30	50	p	C
B	A072	<i>Pernis apivorus</i>	yes	r	2	2	p	C
B	A092	<i>Aquila chrysaetos</i>	yes	w	1	2	i	V
B	A081	<i>Circus aeruginosus</i>	yes	r	9	14	p	C
B	A403	<i>Buteo rufinus</i>	yes	r	2	3	p	R
B	A098	<i>Falco columbarius</i>	yes	c	1	2	i	R
B	A031	<i>Ciconia ciconia</i>		r	2	3	p	C
B	A021	<i>Botaurus stellaris</i>	yes	r	4	5	p	R
B	A022	<i>Ixobrychus minutus</i>		r		15	p	R
B	A120	<i>Porzana parva</i>		r	5	7	p	C
B	A131	<i>Himantopus himantopus</i>		r	7	15	p	R
B	A122	<i>Crex crex</i>	yes	r	2000	4000	i	C
B	A379	<i>Emberiza hortulana</i>		r	2	2	p	R
I	1083	<i>Lucanus cervus</i>		p	1338	13 380	i	C

Важливість збереження території: Долина р. Уда є природною територією, водно-болотними угіддями, що безпосередньо прилеглі до великого міста – Харкова. Тому вони мають велике значення для підтримки рівноваги навколишнього середовища в умовах впливу продуктів промислового виробництва, побутових речовин. Також долина р. Уда відіграє важливу роль як екологічний (перш за все – міграційний) коридор.

Автори стандартної форми даних: Марущак О. Ю., Василюк О. В., Вітер С. Г.

Список літератури:

1. Токарский В. А., Волох А. М., Токарская Н. В., Скоробогатов Е. В. Відродження популяції річкового бобра (*Castor fiber* L.) на Лівобережній Україні // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: біологія. – 2012. – Вип. 16, №1035. – С. 114–124.

SHL48

Нижня долина річки Удай

(eng: Lower Udaj river valley)

Розташування: Полтавська область, райони: Лубенський, Чорнухинський, Пирятинський

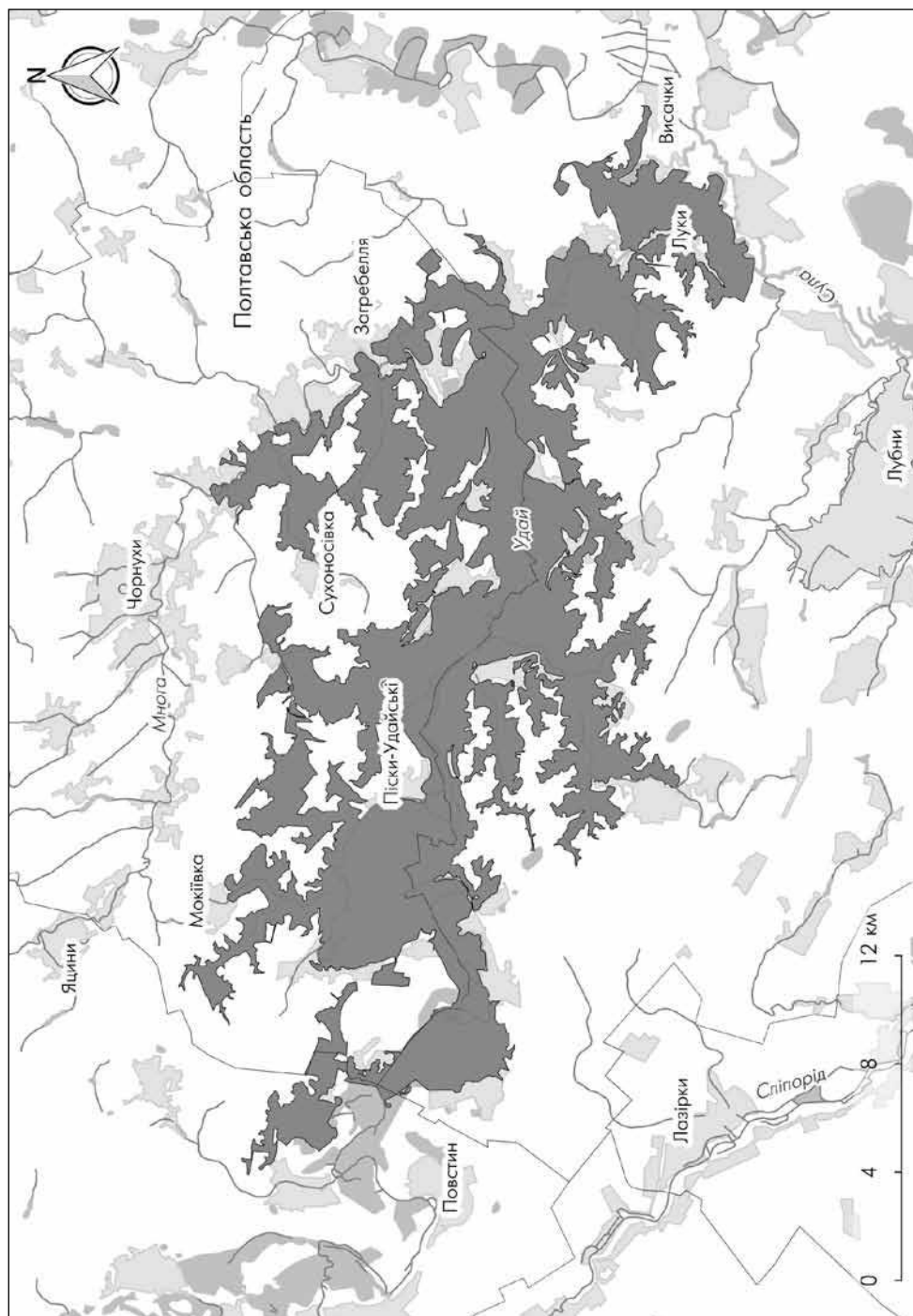
Площа: 24 024,08 га

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія C/R/V/P
					Min.	Max.		
R	1220	<i>Emys orbicularis</i>		p				C
A	1188	<i>Bombina bombina</i>		p				C
I	1083	<i>Lucanus cervus</i>		p				R
B	A127	<i>Grus grus</i>	yes	r	10		i	R
B	A196	<i>Chlidonias hybridus</i>		r	150		p	C
B	A429	<i>Dendrocopos syriacus</i>		p				C
B	A338	<i>Lanius collurio</i>		r	70		p	C
B	A092	<i>Hieraaetus pennatus</i>	yes	r	7		i	R
B	A029	<i>Ardea purpurea</i>		r				R
B	A081	<i>Circus aeruginosus</i>	yes	r	20		i	R
B	A272	<i>Luscinia svecica</i>	yes	r				R
F	1124	<i>Gobio albipinnatus</i>		p				R
F	1130	<i>Aspius aspius</i>	yes	p				C
F	1149	<i>Cobitis taenia</i>		p	23			C
F	1145	<i>Misgurnus fossilis</i>	yes	p				C
B	A031	<i>Ciconia ciconia</i>		r	100		p	C

Важливість збереження території: Удай – одна з небагатьох річок Лівобережного Лісостепу з вцілілою заплавною системою, в межах його долини збереглися великі площі природної рослинності. Плавні річки утворюють смугу шириною до кількох кілометрів, русло звивисте, рясно заросле болотною рослинністю. Особливу цінність становлять заплавні луки, болота і масиви широколистяних лісів, в тому числі – природних дібров. Угруповання лучних степів зустрічаються фрагментарно на невеликих за площею і добре дренованих ділянках, схилах річкових долин і верхніх частинах схилів балок, мають багатий флористичний склад і є типовими для регіону. Проектований сайт має значення для збереження видів Червоної книги України, серед яких *Salvinia natans*, *Lilium martagon*, *Epipactis helleborine*, *Stipa pennata*, *Pulsatilla pratensis*, *Cerambyx cerdo*, *Larra anathema*, *Grus grus* та інші.

Автори стандартної форми даних: Марущак О. Ю., Василюк О. В., Оскірко О. С.

Список літератури:

1. *Глотова Н., Куцоконь Ю., Подобайло А.* Розподіл дрібнорозмірного рибного населення на мілководдях річки Удай в межах НПП «Пирятинський» // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Біологія / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ : ВПЦ «Київський університет». – 2012. – Вип. 61. – С. 10–11.
2. *Грищенко В. Н., Яблоновская-Грищенко Е. Д., Гуляев Д. П.* Матеріали по орнітофауне долини р. Удай // Авіфауна України. – 2002. – Вип. 2. – С. 45–48.
3. *Казанник В. В., Миленко Н. М.* Матеріали щодо зимової орнітофауни Національного природного парку «Пирятинський» // Збірник наукових праць ДНБС. – 2013. – Т. 135. – С. 155–163.
4. *Кошовий І. О., Подобайло А. В., Куцоконь Ю. К.* Моніторинг іхтіофауни р. Удай в межах національного природного парку «Пирятинський» // Матеріали VIII Міжнародної іхтіологічної науково-практичної конференції «Сучасні проблеми теоретичної і практичної іхтіології» 17 – 19 вересня 2015 року м. Херсон, Україна. – 2015. – С. 100–103.
5. *Подобайло А. В.* Рибне населення середньої течії р. Удай // Тези I Міжнародної іхтіологічної науково-практичної конференції «Сучасні проблеми теоретичної і практичної іхтіології». – Канів. – 2008. – С. 115–118.
6. *Турчик А. В., Казанник В. В., Чован А. А.* К орнітофауне Пирятинского района Полтавской области // Заповідна справа в Україні. – 2011. – Т. 17 (1-2). – С. 46–52.

SHL49

Верхня частина долини річки Уда

(eng: Upper part of Uda river valley)

Розташування: Харківська область, райони: Золочівський, Дергачівський

Площа: 10 550,58 га

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

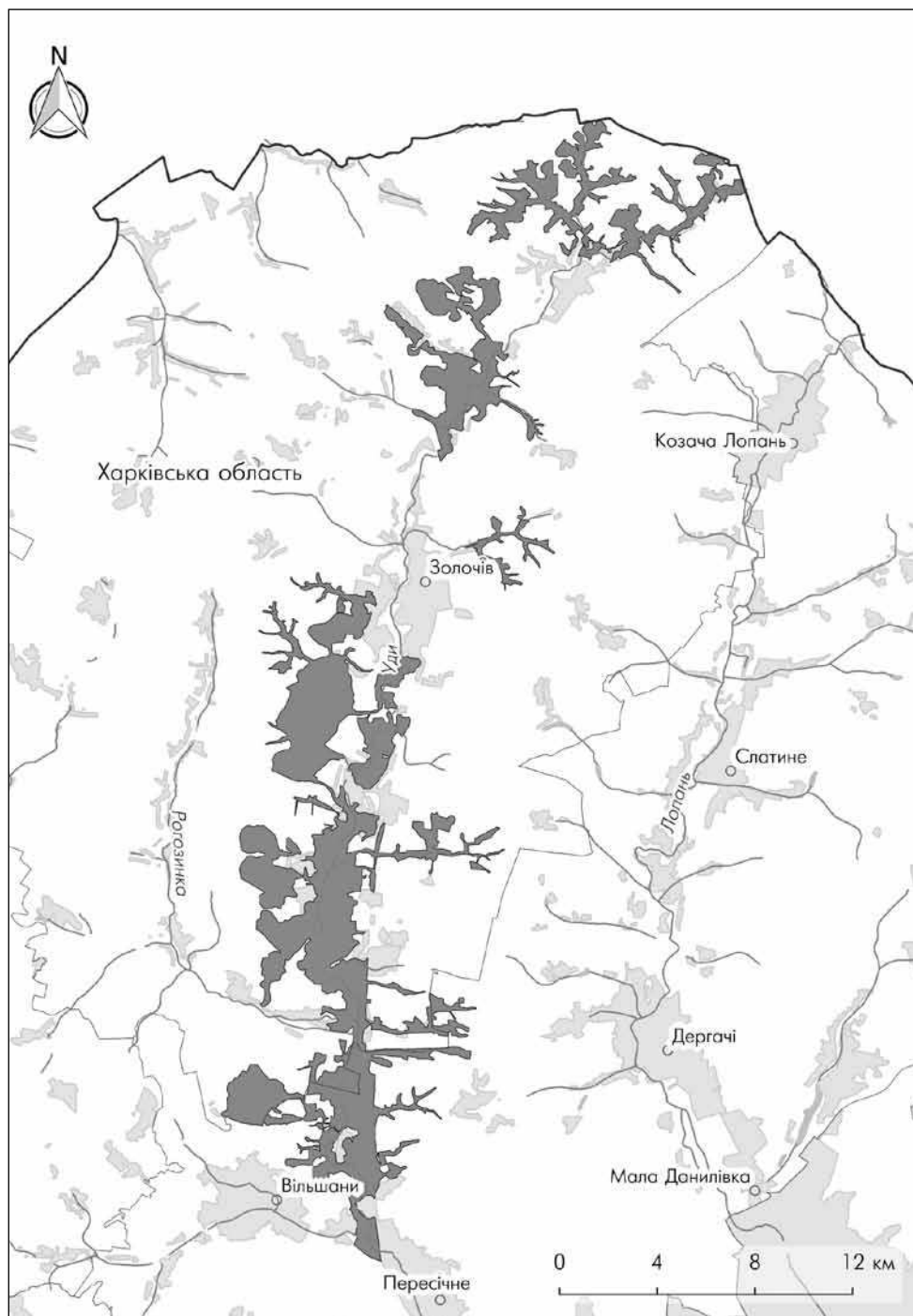
Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія C/R/V/P
					Min.	Max.		
М	1337	<i>Castor fiber</i>		р				R
В	A021	<i>Botaurus stellaris</i>	yes	г	3	4	р	R
В	A022	<i>Ixobrychus minutus</i>	yes	г		10	р	R
В	A023	<i>Nycticorax nycticorax</i>	yes	г	5	10	р	R

Важливість збереження території: Важлива роль верхньої частини долини р. Уда як природної території, розташованої посеред агроландшафтів. Водно-болотні угіддя долини річки сприяють підтриманню балансу органічних сполук і на прилеглих сільсько-господарських територіях. Важлива також роль екологічного (перш за все – міграційного) коридору.

Автори стандартної форми даних: Марущак О. Ю., Василюк О. В., Вітер С. Г.

Список літератури:

1. Токарский В. А., Волох А. М., Токарская Н. В., Скоробогатов Е. В. Відродження популяції річкового бобра (*Castor fiber* L.) на Лівобережній Україні // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: біологія. – 2012. – Вип. 16, №1035. – С. 114–124.

SHL50

Долина річки Тетерів

(eng: Teteriv river valley)

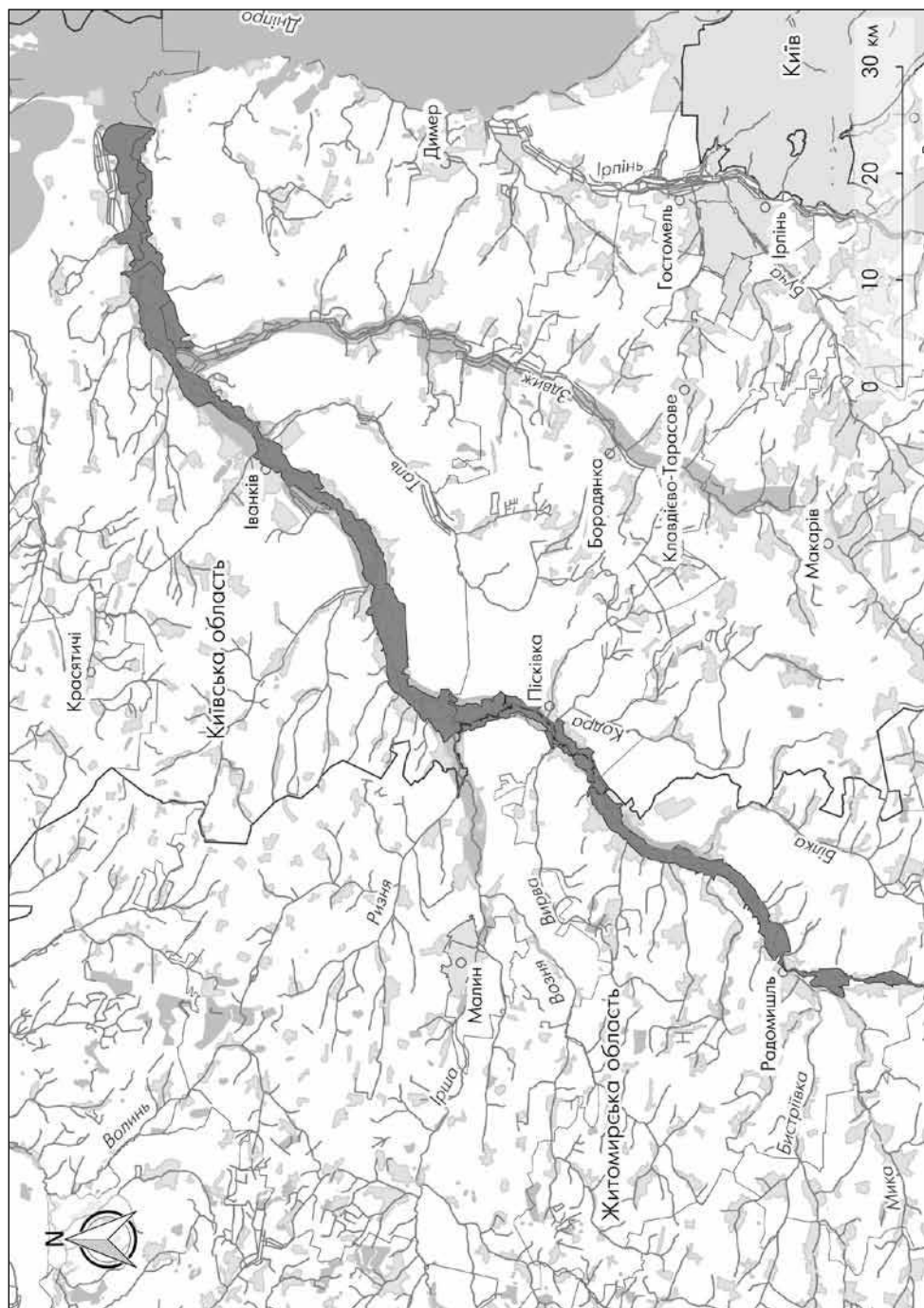
Розташування: Київська область, райони: Вишгородський, Іванківський, Бородянський; Житомирська область, райони: Радомишльський, Коростишівський, Житомирський, Романівський, Чуднівський

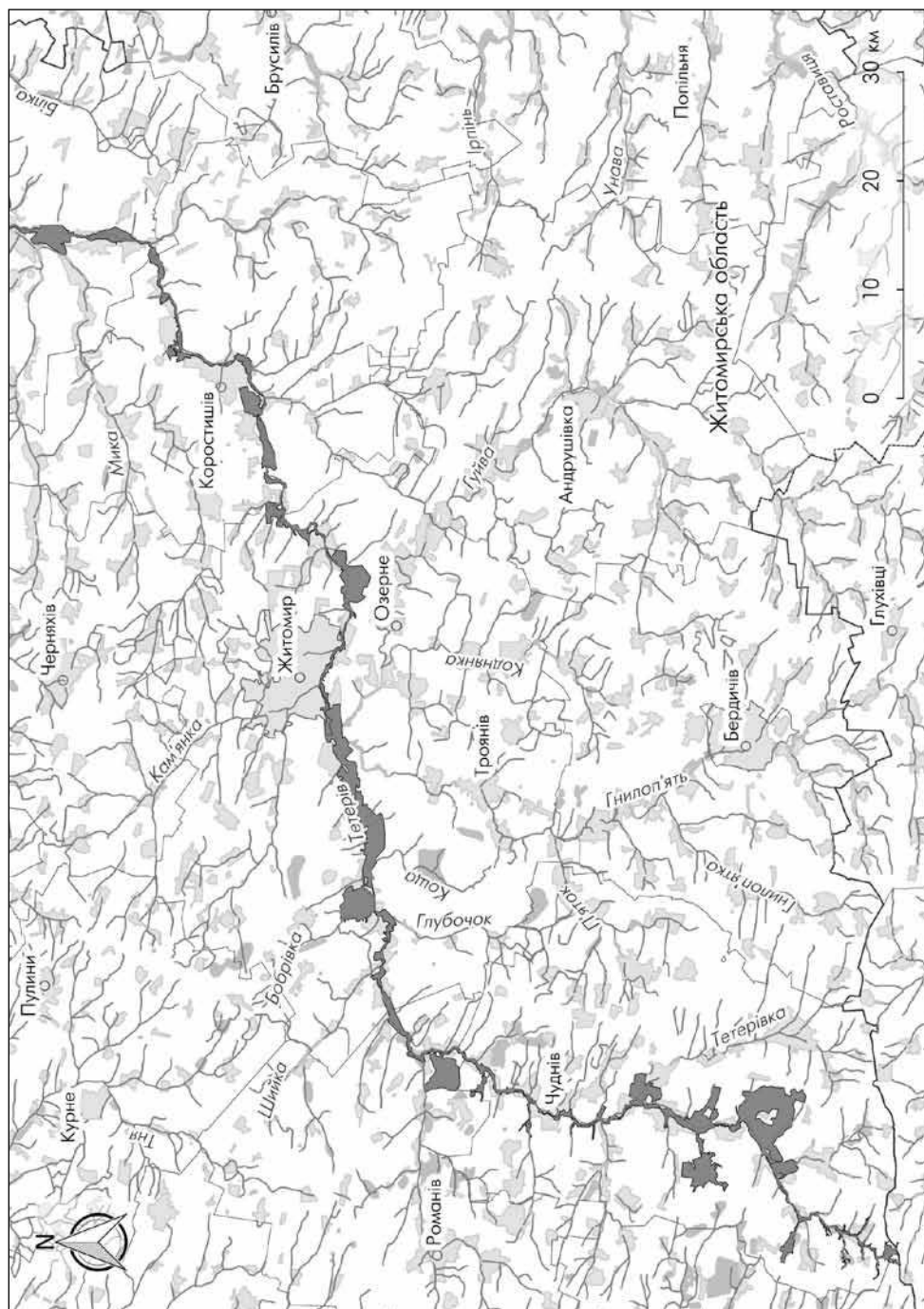
Площа: 35 826,06 га

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія C/R/V/P
					Min.	Max.		
R	1220	<i>Emys orbicularis</i>		p				C
A	1188	<i>Bombina bombina</i>		p				C
A	1166	<i>Triturus cristatus</i>		p				R
B	A075	<i>Haliaeetus albicilla</i>	yes	w	1		i	R
B	A030	<i>Ciconia nigra</i>	yes	r	2		p	R
B	A084	<i>Circus pygargus</i>	yes	r	4		p	R
B	A084	<i>Circus aeruginosus</i>		r	1		p	C
B	A089	<i>Aquila pomarina</i>	yes	r	15		i	R
B	A229	<i>Alcedo atthis</i>		r				C
B	A021	<i>Botaurus stellaris</i>		r			p	C
B	A127	<i>Grus grus</i>	yes	r	2		p	R
B	A198	<i>Chlidonias leucopterus</i>		r			p	C
B	A122	<i>Crex crex</i>	yes	r			p	C
B	A238	<i>Dendrocopos medius</i>		p				C
B	A338	<i>Lanius collurio</i>		r				C
B	A068	<i>Mergus albellus</i>		c				C
B	A073	<i>Milvus migrans</i>		r				R
B	A193	<i>Sterna hirundo</i>		r				C
F	1149	<i>Cobitis taenia</i>		p				C
F	2484	<i>Eudontomyzon mariae</i>		p				R
F	1134	<i>Rhodeus sericeus amarus</i>		p				C
M	1337	<i>Castor fiber</i>		p				C

Важливість збереження території: Тетерів має звивисте, переважно нерозгалужене русло, заплава двобічна, висока і вузька, утворена пісками й суглинками. Особливістю долини Тетерева є відслонення гранітів, які по схилах долини в середній течії створюють ущелини з прямовисними схилами. Особливо цінними в межах смарагдового сайту є незаймані береги річки з піщаними косами і обмілинами, великі за площею лучно-болотні ділянки заплави, вільхові лісові болота.

Русло хаактеризується багатою іхтіофауною, серед червонокнижних видів риб зустрічаються *Barbus borysthenicus* і *Barbus barbuis*. Значне видове різноманіття та природоохоронну цінність мають водно-болотні орнітокомплекси. Дана територія лежить на перетині двох міграційних шляхів птахів – поліського північно-широтного та дніпровського, якими прямують *Anser albifrons*, *Anas platyrhynchos*, *Cygnus olor*, *Grus grus*, *Aythya fuligula*, *Vucephala clangula* тощо.

Автори стандартної форми даних: Марущак О. Ю., Оскирко О. С., Некрасова О. Д., Домашевський С. В., Плига А. В., Куцоконь Ю. К., Скворчинський А. О., Вітер С. Г.

Список літератури:

1. Гаврилюк М. Н. Кадастр місць гніздування орлана-білохвоста *Haliaeetus albicilla* (L.) в Україні // Знахідки тварин Червоної книги України. – Київ. – 2008. – С. 37–42.
2. Домашевський С. В. Спостереження у 1992–2006 рр. деяких видів птахів, занесених до Червоної книги України // Знахідки тварин Червоної книги України. – Київ. – 2008. – С. 83.
3. Костюшин В. А., Домашевський С. В. Спостереження зміїєда, *Circaetus gallicus* (Gm.), та підорлика малого, *Aquila pomarina* С. L. Brehm, у центральній частині Полісся в 2002–2006 рр. // Знахідки тварин Червоної книги України. – Київ. – 2008. – С. 100.
4. Манило В. В., Радченко В. И. Кариологические исследование *Pelophylax ridibundus* (Amphibia, Anura) восточной части Украины // Збірник праць Зоологічного музею. – 2010. – Вип. 41. – С. 111–121.
5. Полюшкевич І. М. Спостереження деяких рідкісних видів птахів у Коростишівському районі Житомирської області у 2005 р. // Знахідки тварин Червоної книги України. Київ. – 2008. – С. 274–275.

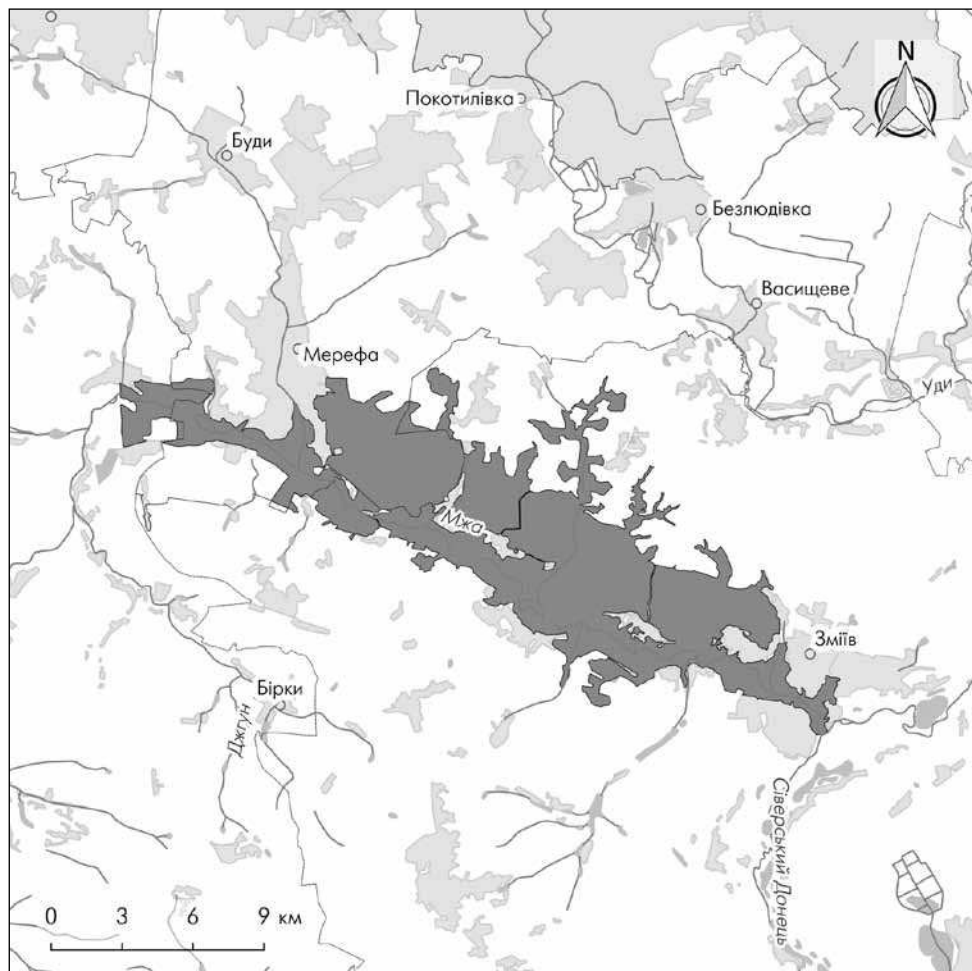
SHL51

Долина річки Мож

(eng: Mozh river valley)

Розташування: Харківська область, райони: Зміївський, Нововодолазький, Харківський

Площа: 12 658,48 га

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Група	Види				Популяція в межах об'єкту			
	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія C/R/V/P
					Min.	Max.		
F	1141	<i>Chalcalburnus chalcoides</i>		p				R
B	A075	<i>Haliaeetus albicilla</i>	yes	p	1	1	p	R
B	A073	<i>Milvus migrans</i>	yes	r	8	8	p	C
B	A072	<i>Pernis apivorus</i>	yes	r	5	5	p	R
B	A080	<i>Circaetus gallicus</i>	yes	r	2	2	p	V
B	A081	<i>Circus aeruginosus</i>	yes	r	8	8	p	C
B	A084	<i>Circus pygargus</i>	yes	r	5	6	p	R
B	A082	<i>Circus cyaneus</i>	yes	w	1	3	i	R
B	A098	<i>Falco columbarius</i>	yes	c	1	2	i	R
B	A031	<i>Ciconia ciconia</i>		r	1		p	C
B	A021	<i>Botaurus stellaris</i>	yes	r	7	10	p	C
B	A022	<i>Ixobrychus minutus</i>	yes	r	20	30	p	C
B	A023	<i>Nycticorax nycticorax</i>	yes	r	10	20	p	C
B	A029	<i>Ardea purpurea</i>		r	10	15	p	R
B	A121	<i>Porzana pusilla</i>		r	1	3	p	R
B	A120	<i>Porzana parva</i>		r	15	20	p	C
B	A127	<i>Grus grus</i>	yes	r	2	2	p	R
B	A122	<i>Crex crex</i>	yes	r	1250	3700	i	C
B	A222	<i>Asio flammeus</i>	yes	r	2	3	p	R
B	A224	<i>Caprimulgus europaeus</i>		r	100	360	p	C
I	1060	<i>Lycaena dispar</i>		p				C
I	1083	<i>Lucanus cervus</i>		p	1200	10000	i	C
A	1166	<i>Triturus cristatus</i>		p				R
A	1188	<i>Bombina bombina</i>		p	500		i	C
M	1337	<i>Castor fiber</i>	yes	p				C
M	1355	<i>Lutra lutra</i>	yes	p	5	6	i	R

Важливість збереження території: Долина р. Мож – єдина долина малого водотоку в межах лісостепу лівобережної частини України, яка не була перетворена меліоративними заходами. Тут збереглися одні з найбільших очеретяних плавнів в Харківській області, одне з найбільших поселень птахів видів *Ardea cinerea*, *Ardea purpurea* та *Egretta alba*, гніздова фауна водно-болотяних птахів є найбагатшою в регіоні. Борові масиви долини р. Мож є рефугіумом кореальної фауни та флори (*Maianthemum bifolium*, *Rubus saxatilis*, сфагнові мохи, *Parus montanus*, *Parus ater*, *Nymphalis antiopa*, *Hipparchia semele*, *Zootoca vivipara*). Серед рідкісних видів відмічено багато водних безхребетних, пов'язаних із мало порушеними заплавами біотопами, птахів (*Aquila heliaca*, *Circaetus gallicus*, *Grus grus*).

Автори стандартної форми даних: Марущак О. Ю., Вітер С. Г.

Список літератури:

1. Денщик В. А. Современное состояние фауны рыб бассейна среднего течения Северского Донца: Автореф. дис... Канд. биол. наук / Институт зоологии НАН Украины. – Специальность 03.00.08 – зоология. – Киев, 1994. – 24 с.

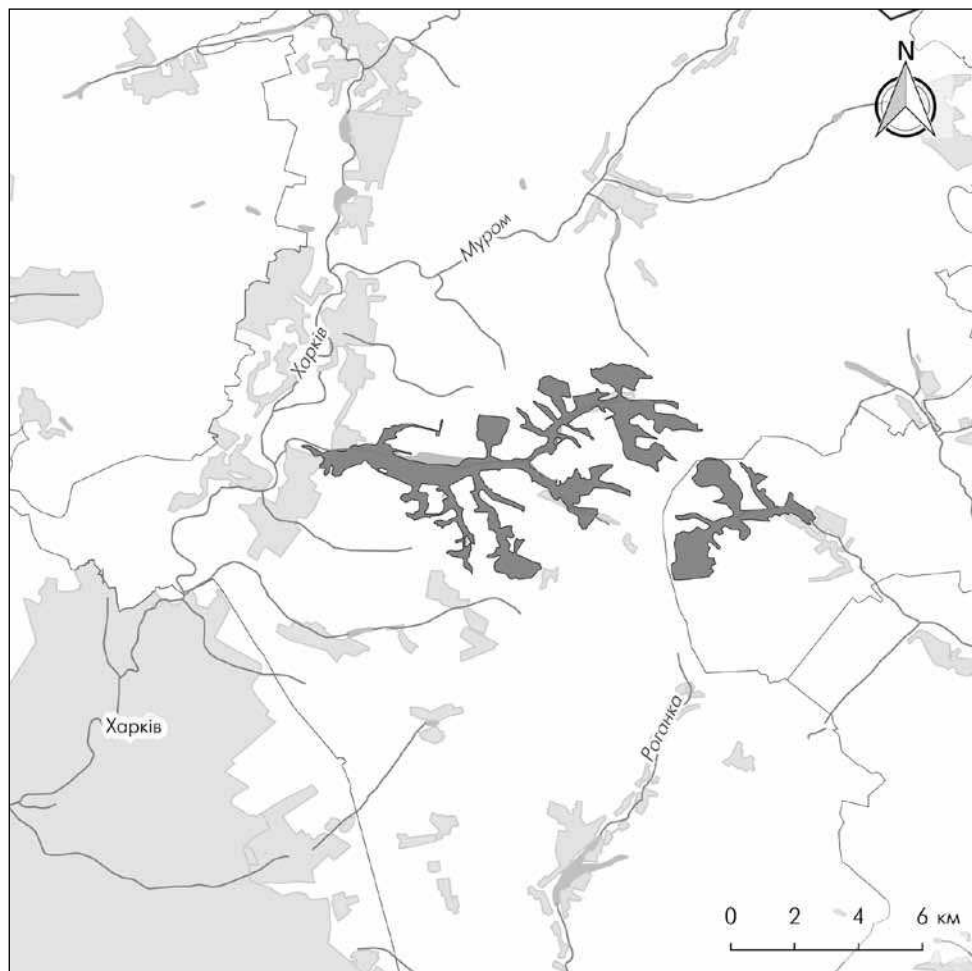
SHL52

Петрівські балки

(eng: Petrivski creeks)

Розташування: Харківська область, райони: Харківський, Вовчанський

Площа: 2092,04 га

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія
					Min.	Max.		
I	1083	<i>Lucanus cervus</i>		p	200	2100	i	C
B	A073	<i>Milvus migrans</i>	yes	r	8	13	i	C
B	A072	<i>Pernis apivorus</i>	yes	r	5	6	p	C
B	A081	<i>Circus aeruginosus</i>	yes	r	3	4	p	C
B	A084	<i>Circus pygargus</i>	yes	r	1	2	p	C
B	A403	<i>Buteo rufinus</i>	yes	r	4	4	p	C
B	A094	<i>Pandion haliaetus</i>	yes	c	1	2	i	R
B	A021	<i>Botaurus stellaris</i>	yes	r	2	2	p	C
B	A022	<i>Ixobrychus minutus</i>	yes	r	3	4	p	C
B	A120	<i>Porzana parva</i>		r	2	3	p	C
B	A122	<i>Crex crex</i>	yes	r	410	1050	i	C
B	A224	<i>Caprimulgus europaeus</i>		r	42	63	p	C
B	A397	<i>Tadorna ferruginea</i>	yes	r	1	1	p	R
B	A236	<i>Dryocopus martius</i>		p	1	1	p	V
B	A238	<i>Dendrocopos medius</i>		p	42	84	p	C
B	A338	<i>Lanius collurio</i>		r	630	2000	p	C
B	A339	<i>Lanius minor</i>		r	2	3	p	R
B	A379	<i>Emberiza hortulana</i>		r	7	10	p	R
B	A307	<i>Sylvia nisoria</i>		r	1000	1460	p	C
I	1060	<i>Lycaena dispar</i>		p				C
I	1086	<i>Cucujus cinnaberinus</i>		p	300		i	V
A	1188	<i>Bombina bombina</i>		p				C
M	2608	<i>Spermophilus suslicus</i>	yes	p				R

Важливість збереження території: Петрівські балки – великі степові ділянки у безпосередній близькості до великого міста (Харків). Тут поширені унікальні низькотравні асоціації лучних степів, заболочені ділянки та байрачні діброви, в тому числі і старовікові. Поєднання сухих степових ділянок із лісами та болотами створює мозаїку ландшафтів із великим різноманіттям видів флори, фауни та їх оселищ. Тут відмічено рекордну кількість (в масштабах Харківської області) рідкісних видів комах, причому як степових видів, так і таких, що пов'язані зі старими лісами та з водно-долотними біотопами. Багата фауна ссавців, рептилій, птахів.

Автори стандартної форми даних: Марущак О. Ю., Вітер С. Г.

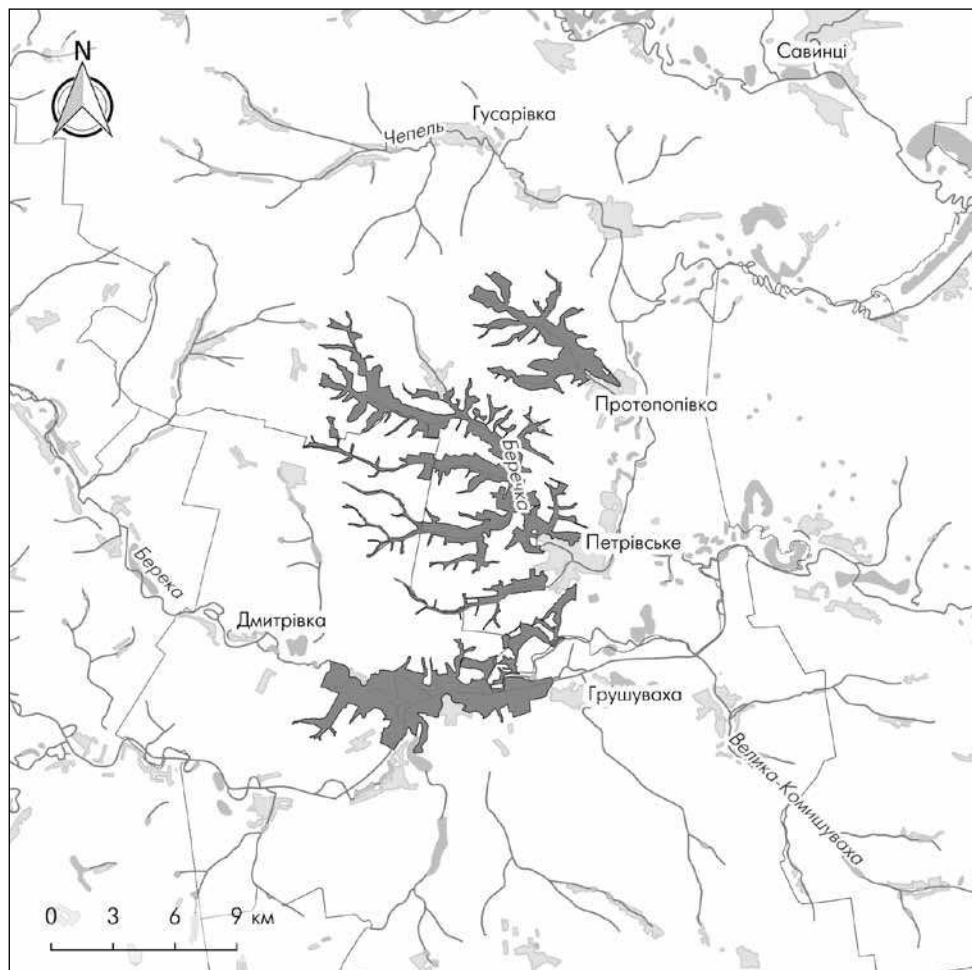
SHL53

Протопопівка – Петрівське

(eng: Protopopivka – Petrivske)

Розташування: Харківська область, райони: Барвінківський, Балаклійський

Площа: 7235,08 га

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія
					Мін.	Мак.		
B	A404	<i>Aquila heliaca</i>	yes	r	15	18	i	C
B	A075	<i>Haliaeetus albicilla</i>	yes	p	12	16	i	C
B	A073	<i>Milvus migrans</i>	yes	r	14	21	p	C
B	A072	<i>Pernis apivorus</i>	yes	r	15	21	p	R
B	A089	<i>Aquila pomarina</i>	yes	r	2	2	p	R
B	A080	<i>Circaetus gallicus</i>	yes	r	1	1	p	V
B	A091	<i>Aquila chrysaetos</i>	yes	w	2	2	i	V
B	A092	<i>Hieraetus pennatus</i>	yes	r	9	12	p	R
B	A090	<i>Aquila clanga</i>	yes	r	2	2	p	V
B	A081	<i>Circus aeruginosus</i>	yes	r	7	10	p	C
B	A084	<i>Circus pygargus</i>	yes	r	4	6	p	C
B	A083	<i>Circus macrourus</i>	yes	c	3	5	i	C
B	A403	<i>Buteo rufinus</i>	yes	r	14	16	p	C
B	A097	<i>Falco vespertinus</i>	yes	r	2	3	p	R
B	A031	<i>Ciconia ciconia</i>		r	3	4	p	C
B	A224	<i>Caprimulgus europaeus</i>		r	144	216	p	C
B	A397	<i>Tadorna ferruginea</i>	yes	r	6	11	p	C
I	1083	<i>Lucanus cervus</i>		p	720	7230	i	C
M	2608	<i>Spermophilus suslicus</i>	yes	p				C
M	1352	<i>Canis Lupus</i>	yes	p	1	2	i	R

Автори стандартної форми даних: Марущак О. Ю., Вітер С. Г.

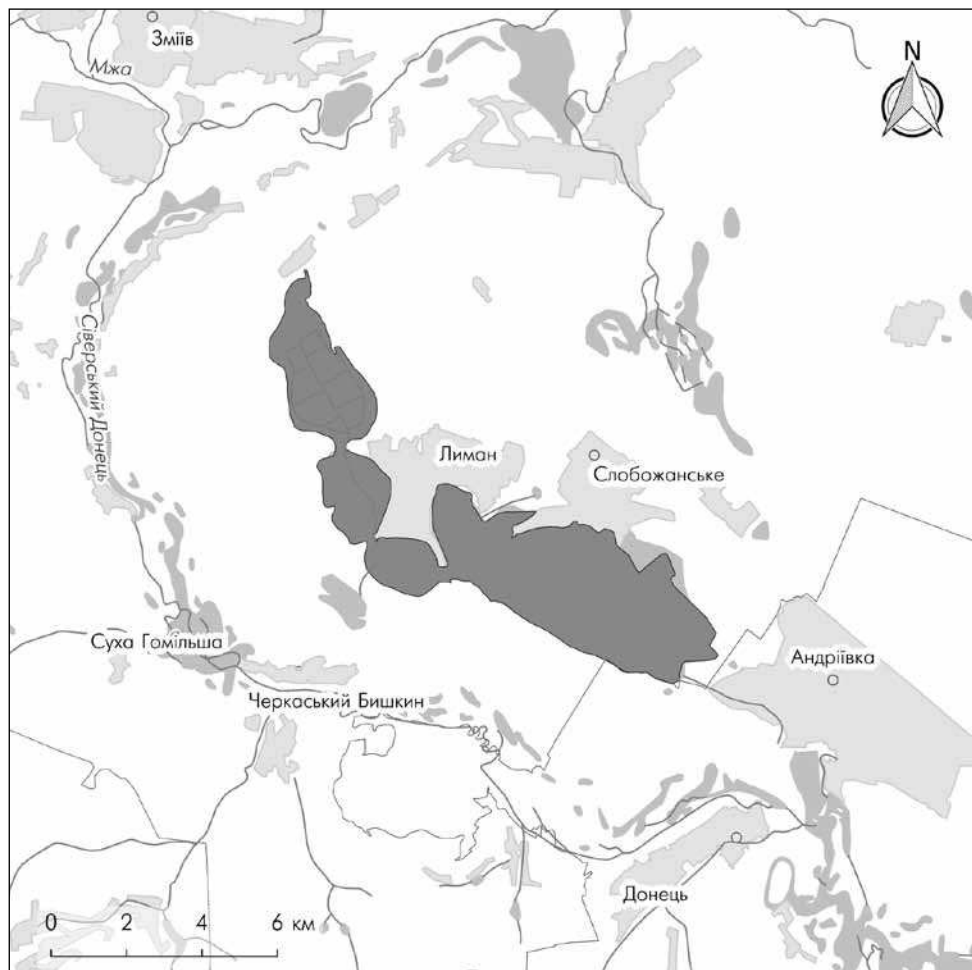
SHL54

Система озера Лиман

(eng: Liman lake system)

Розташування: Харківська область, Зміївський район

Площа: 3151,52 га

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія
					Min.	Max.		
B	A075	<i>Haliaeetus albicilla</i>	yes	p	3	10	i	R
B	A081	<i>Circus aeruginosus</i>	yes	r	8	9	p	C
B	A082	<i>Circus cyaneus</i>	yes	w	1	3	i	R
B	A083	<i>Circus macrourus</i>	yes	c	1	3	i	R
B	A094	<i>Pandion haliaetus</i>	yes	c	1	3	i	R
B	A098	<i>Falco columbarius</i>	yes	c	1	3	i	R
B	A031	<i>Ciconia ciconia</i>		r	6	6	p	C
B	A021	<i>Botaurus stellaris</i>	yes	r	8	10	p	C
B	A022	<i>Ixobrychus minutus</i>		r	20	30	p	C
B	A023	<i>Nycticorax nycticorax</i>		r	8	15	p	C
B	A029	<i>Ardea purpurea</i>		r	20	25	p	C
B	A120	<i>Porzana parva</i>		r	20	30	p	C
B	A127	<i>Grus grus</i>	yes	r	1	1	p	R
B	A222	<i>Asio flammeus</i>		r	1	2	p	R

Важливість збереження території: Дана територія охоплює найбільшу континентальну озерну систему лівобережної частини України. Водойми представлені як подами та степовими озерами, так і солончаками, очеретяними болотами. В межах території представлені солоні озера та болота, які є найпівнічнішим рефугіумом галофітної рослинності в Україні, а також унікальним рефугіумом для багатьох видів комах, молюсків та червів, пов'язаних з такими біотопами. Лиманська озерна система, разом із долинами р. Оріль та р. Мож, є ключовою в східних регіонах України територією гніздування водоплавних птахів. Також територія є ключовою в межах усієї континентальної України, як місце зупинок під час міграції гусеподібних птахів.

Автори стандартної форми даних: Марущак О. Ю., Вітер С. Г.

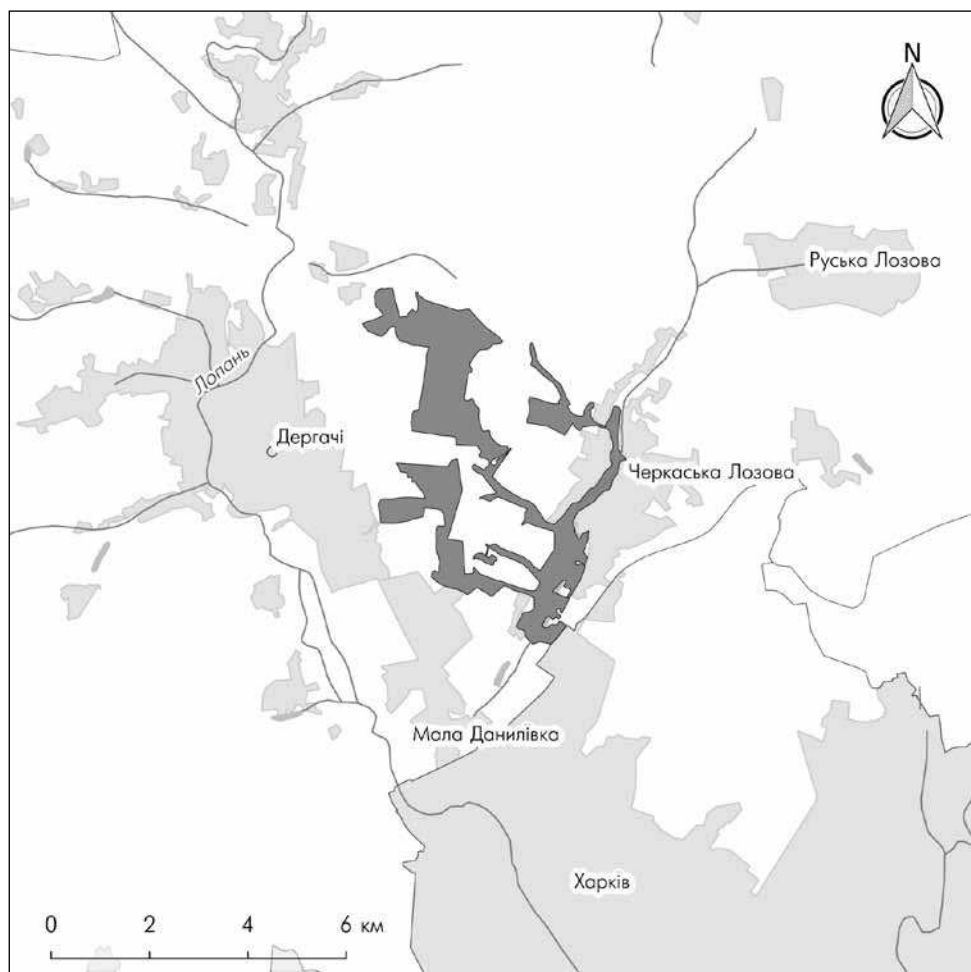
SHL55

Лозовенька і Олексіївські ліси

(eng: Lozovenka and Oleksiivskii forests)

Розташування: Харківська область, Дергачівський район

Площа: 983,11 га

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Гру-па	Види				Популяція в межах об'єкту			
	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія
					Min.	Max.		
B	A091	<i>Aquila chrysaetos</i>	yes	w	1	2	i	V
B	A092	<i>Hieraetus pennatus</i>	yes	r	2	2	p	R
B	A081	<i>Circus aeruginosus</i>	yes	r	7	9	i	C
B	A082	<i>Circus cyaneus</i>	yes	w	2	5	i	C
B	A094	<i>Pandion haliaetus</i>	yes	c	1	2	i	R
B	A098	<i>Falco columbarius</i>	yes	c	1	1	i	R
B	A022	<i>Ixobrychus minutus</i>		r	4	5	p	C
B	A023	<i>Nycticorax nycticorax</i>	yes	r	3	5	p	R
B	A122	<i>Crex crex</i>	yes	r	150	250	i	C
I	1083	<i>Lucanus cervus</i>		p	100	1000	i	C
M	1355	<i>Lutra lutra</i>	yes	p	2	3	i	R

Автори стандартної форми даних: Марущак О. Ю., Вітер С. Г.

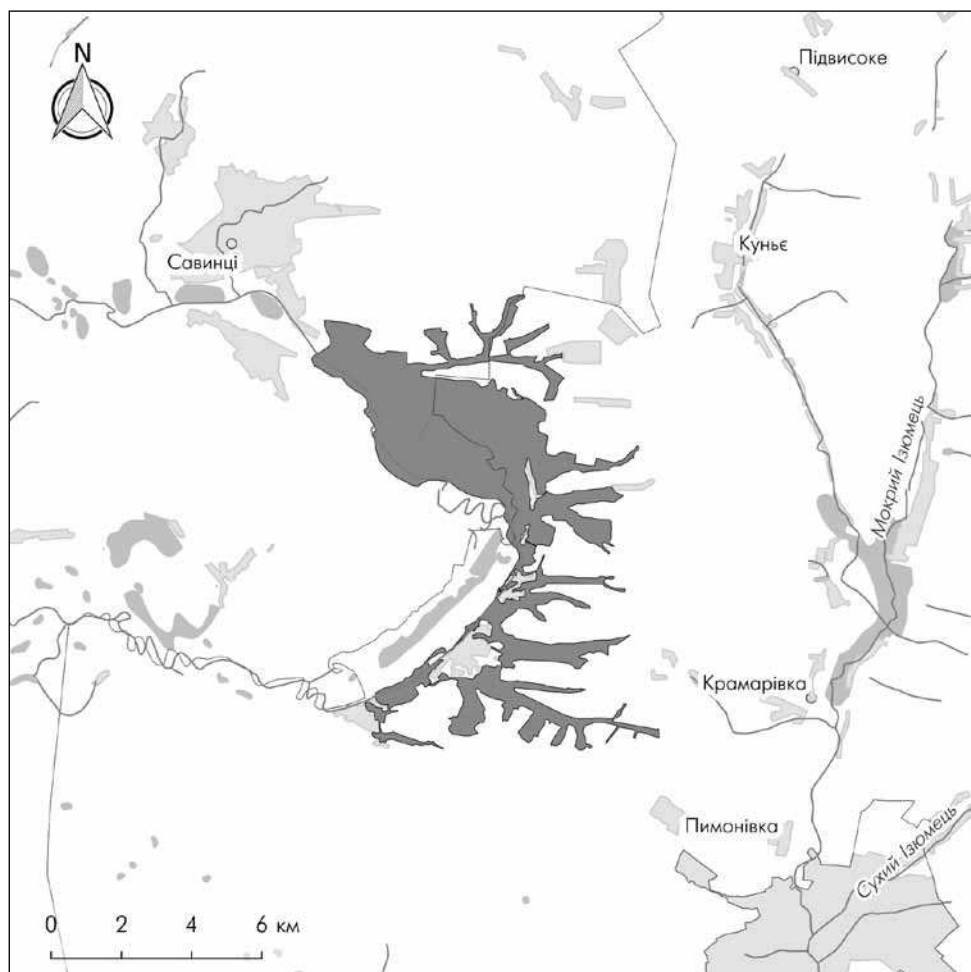
SHL56

Лисогірка Ізюмська

(eng: Lysogirka Izium's'ka)

Розташування: Харківська область, райони: Ізюмський, Балаклійський

Площа: 3340,77 га

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія
					Min.	Max.		
B	A404	<i>Aquila heliaca</i>	yes	r	15	18	i	R
B	A092	<i>Hieraaetus pennatus</i>	yes	r	1	1	p	R
B	A081	<i>Circus aeruginosus</i>	yes	r	6	8	p	C
B	A084	<i>Circus pygargus</i>	yes	r	1	1	p	R
B	A098	<i>Falco columbarius</i>	yes	w	6	10	i	C
B	A127	<i>Grus grus</i>	yes	r	1	2	p	R
B	A222	<i>Asio flammeus</i>	yes	r	4	5	p	R
B	A242	<i>Melanocorypha calandra</i>		r	2	4	p	R
I	1060	<i>Lycaena dispar</i>		p				R
I	1083	<i>Lucanus cervus</i>		p	335	3350	i	C
M	1355	<i>Lutra lutra</i>	yes	p	20	25	i	C
M	1352	<i>Canis Lupus</i>	yes	p	7	8	i	R

Автори стандартної форми даних: Марущак О. Ю., Вітер С. Г.

SHL57

Заводи

(eng: Zavodi)

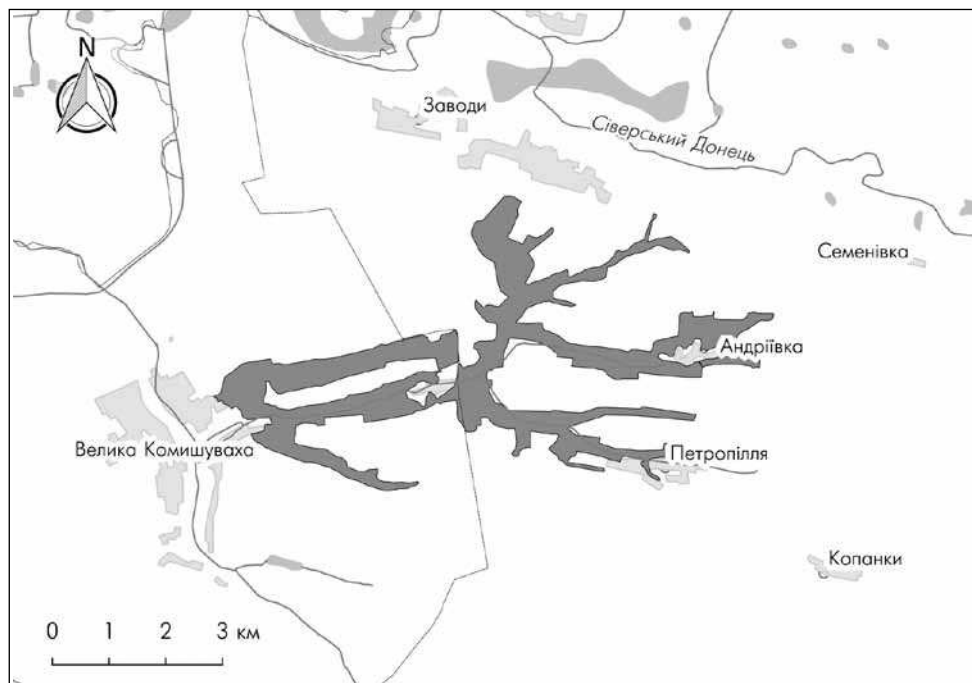
Розташування: Харківська область, райони: Ізюмський, Барвінківський

Площа: 1068,32 га

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія C/R/V/P
					Min.	Max.		
B	A084	<i>Circus pygargus</i>	yes	r	1	3	p	C
B	A403	<i>Buteo rufinus</i>	yes	r	2	3	p	C
B	A031	<i>Ciconia ciconia</i>		r	1	1	p	R
B	A021	<i>Botaurus stellaris</i>	yes	r	3	4	p	R
B	A022	<i>Ixobrychus minutus</i>	yes	r	20	25	p	C
B	A120	<i>Porzana parva</i>		r	10	12	p	C

Автори стандартної форми даних: Марущак О. Ю., Вітер С. Г.

SHL58

Верхня частина Самари Дніпровської

(eng: Upper part of Samara Dniprovska)

Розташування: Харківська область, Близнюківський район; Дніпропетровська область, райони: Петропавлівський, Павлоградський

Площа: 15 441,81 га

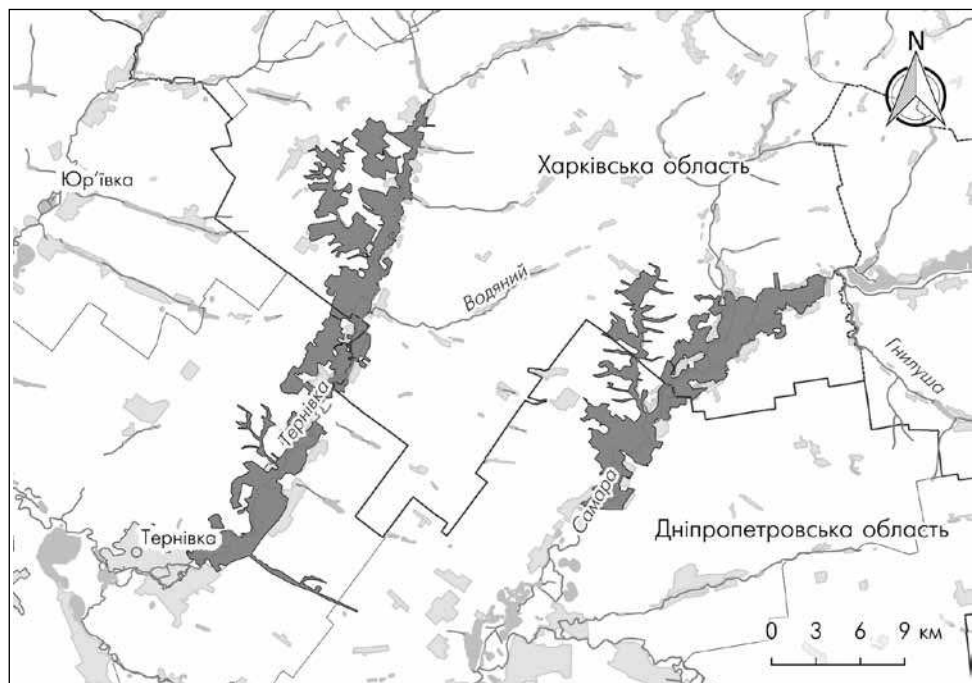
Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія C/R/V/P
					Min.	Max.		
B	A403	<i>Buteo rufinus</i>	yes	r				R

Автори стандартної форми даних: Марущак О. Ю., Вітер С. Г.

Список літератури:

1. Ветров В. В., Милобог Ю. В. Новые данные о распространении курганника (*Buteo rufinus*) на востоке Украины // Птицы бассейна Северского Донца: Матер. 13-14 совещ. «Изучение и охрана хищных птиц Северского Донца». – Харьков, 2007. – №10. – С. 109-110.

SHL59

Верхня частина річки Велика Бабка

(eng: Upper part of Great Babka river)

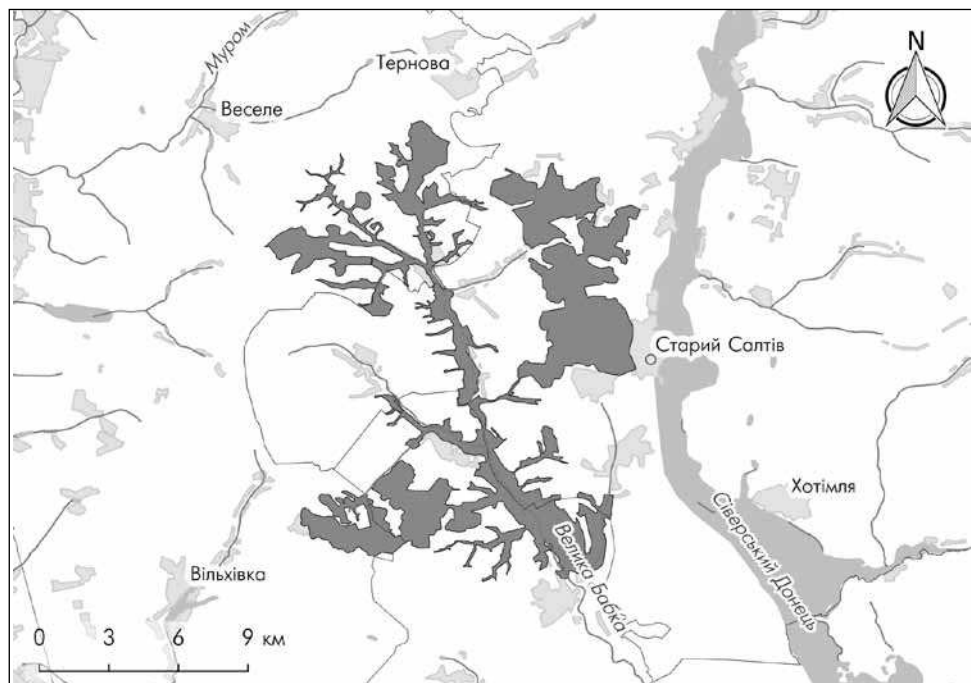
Розташування: Харківська область, райони: Вовчанський, Харківський

Площа: 8332,54 га

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія C/R/V/P
					Min.	Max.		
B	A072	<i>Pernis apivorus</i>	yes	r	5	6	p	C
B	A081	<i>Circus aeruginosus</i>	yes	r	6	8	p	C

Автори стандартної форми даних: Марущак О. Ю., Вітер С. Г.

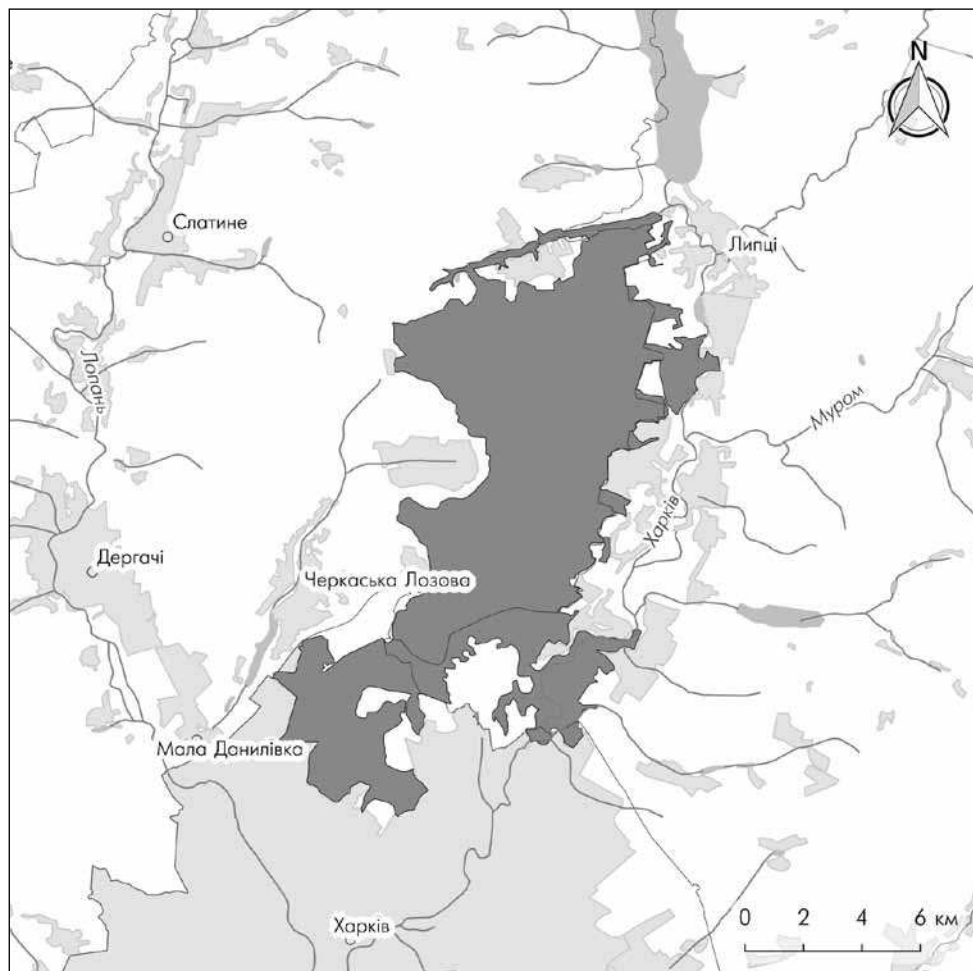
SHL60

Циркунівський ліс

(eng: Tsirkunivskii forest)

Розташування: Харківська область, райони: Дергачівський, Харківський

Площа: 11 613,50 га

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія
					Min.	Max.		
I	1083	<i>Lucanus cervus</i>		p	1200	12 000	i	C
B	A073	<i>Milvus migrans</i>	yes	r	1	2	p	C
B	A072	<i>Pernis apivorus</i>	yes	r	10	10	p	C
B	A081	<i>Circus aeruginosus</i>	yes	r	6	9	p	C
B	A083	<i>Circus macrourus</i>	yes	c	1	2	i	R
B	A098	<i>Falco columbarius</i>	yes	c	2	5	i	R
B	A022	<i>Ixobrychus minutus</i>		r	5	10	p	R
B	A234	<i>Picus canus</i>		p	232	580	p	C
B	A238	<i>Dendrocopos medius</i>		p	232	1160	p	C
B	A320	<i>Ficedula parva</i>		r	116	348	p	R
A	1166	<i>Triturus cristatus</i>		p	200	300	i	R

Автори стандартної форми даних: Марущак О. Ю., Вітер С. Г.

SHL61

Трав'янське водосховище

(eng: Travianske reservoir)

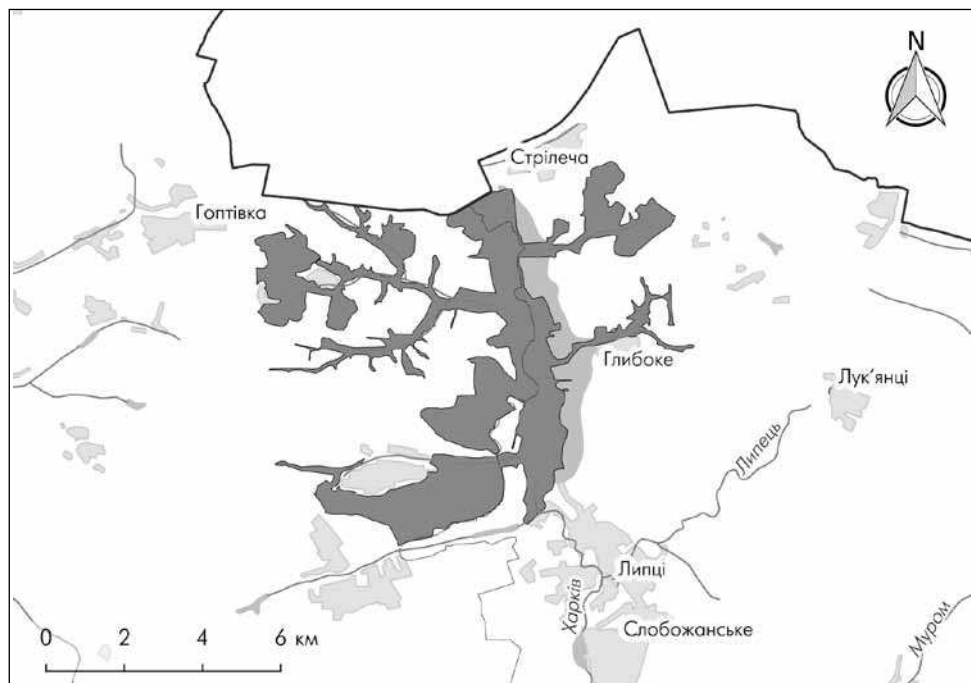
Розташування: Харківська область, райони: Дергачівський, Харківський

Площа: 2952,54 га

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Види				Популяція в межах об'єкту					
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія	
					Min.	Max.			
B	A073	<i>Milvus migrans</i>	yes	r	1	3	p	C	
I	1083	<i>Lucanus cervus</i>		p	200	1500	i	C	

Автори стандартної форми даних: Марущак О. Ю., Вітер С. Г.

SHL62

Балаклійки

(eng: Balaklijki)

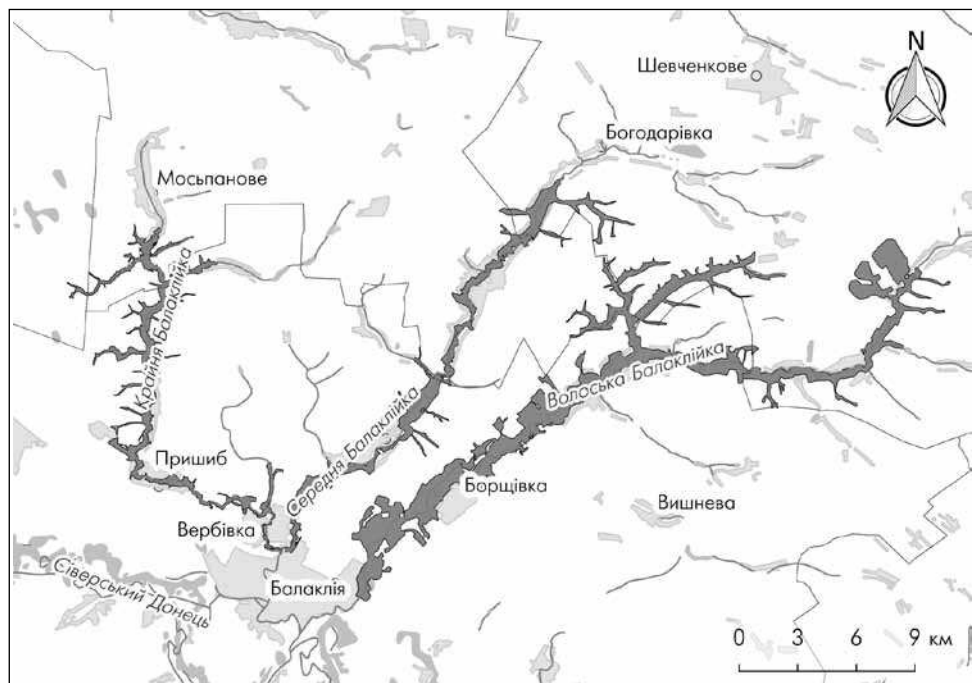
Розташування: Харківська область, райони: Зміївський, Чугуївський, Балаклійський, Шевченківський

Площа: 7381,79 га

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Група	Код	Наукова назва	Види						Популяція в межах об'єкту		
			S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія			
					Min.	Max.			C/R/V/P		
B	A073	<i>Milvus migrans</i>	yes	r	3	6	p	C			
B	A081	<i>Circus aeruginosus</i>	yes	r	3	3	p	C			
B	A084	<i>Circus pygargus</i>	yes	r	3	8	p	C			
B	A403	<i>Buteo rufinus</i>	yes	r	2	5	p	C			
B	A031	<i>Ciconia ciconia</i>		r	2	2	p	C			
B	A242	<i>Melanocorypha calandra</i>		r	4	10	p	R			
B	A339	<i>Lanius minor</i>		r	3	10	p	R			
B	A379	<i>Emberiza hortulana</i>		r	3	10	p	C			

Автори стандартної форми даних: Марущак О. Ю., Вітер С. Г.

SHL63

Безруки

(eng: Bezruki)

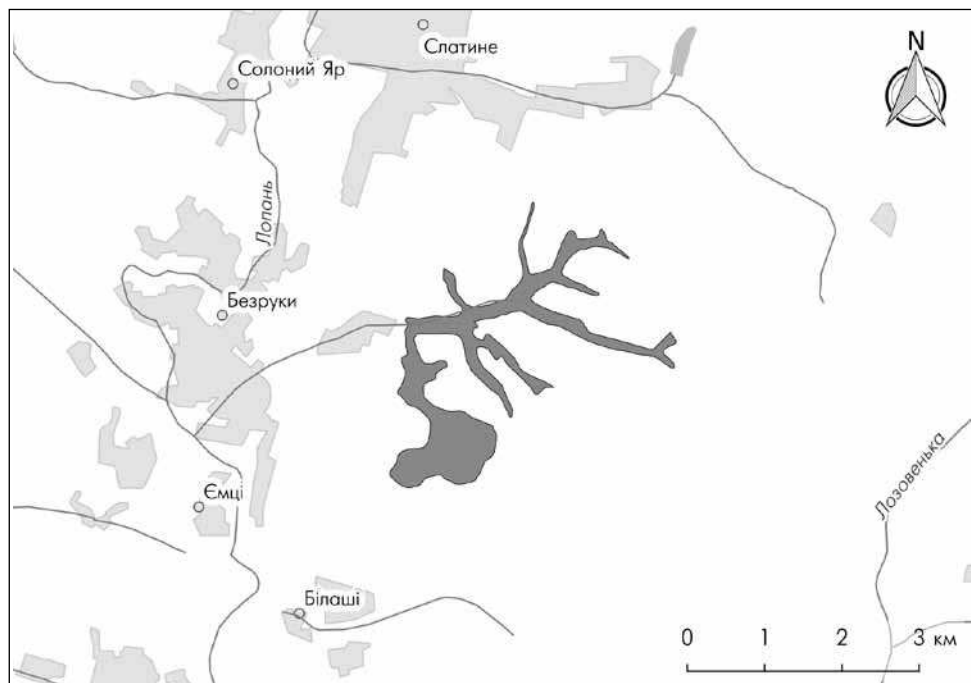
Розташування: Харківська область, Дергачівський район

Площа: 253,44 га

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія С/R/V/P
					Min.	Max.		
B	A084	<i>Circus pygargus</i>	yes	r	4	4	p	C
B	A339	<i>Lanius minor</i>		r	4	6	p	C
B	A379	<i>Emberiza hortulana</i>		r	2	3	p	C
I	1083	<i>Lucanus cervus</i>		p	100	300	i	C
M	2608	<i>Spermophilus suslicus</i>	yes	p	50	100	i	C

Автори стандартної форми даних: Марущак О. Ю., Вітер С. Г.

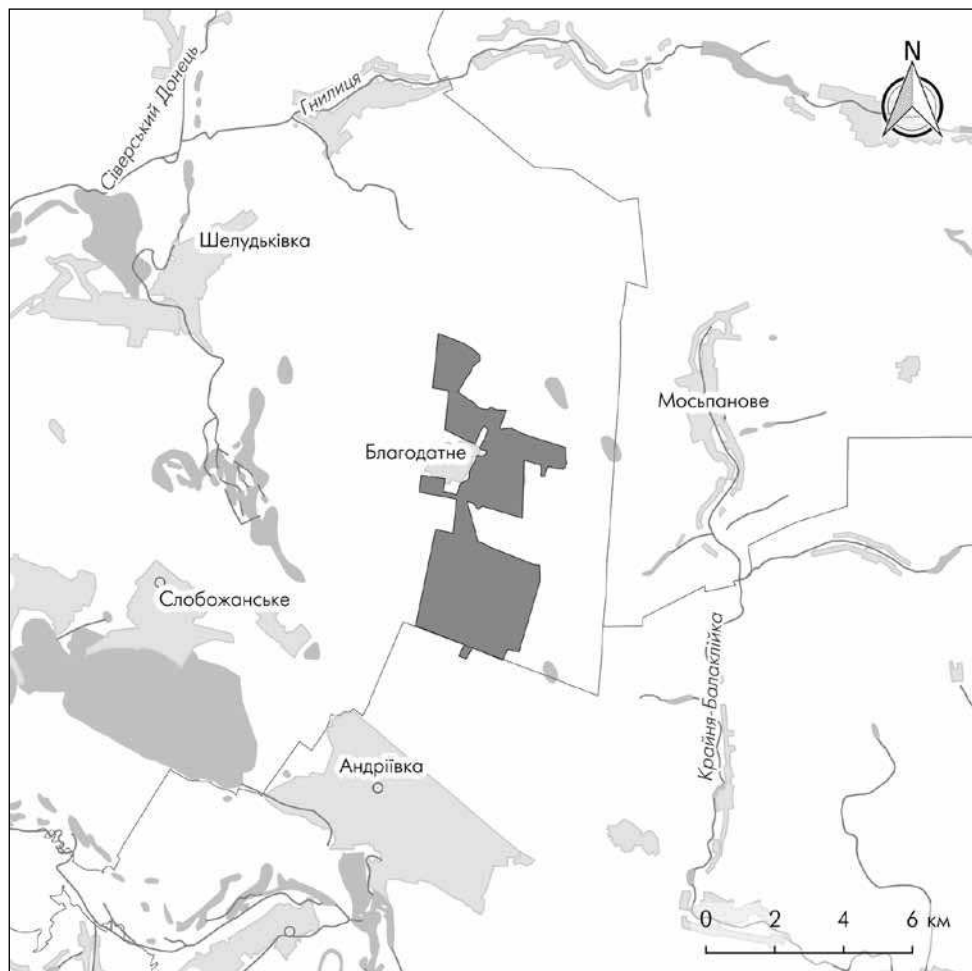
SHL64

Благодатне

(eng: Blagodatne)

Розташування: Харківська область, Зміївський район

Площа: 1754,02 га

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія
					Min.	Max.		
B	A081	<i>Circus aeruginosus</i>	yes	r	2	3	p	C
B	A084	<i>Circus pygargus</i>	yes	r	2	3	p	C
B	A083	<i>Circus macrourus</i>	yes	c	2	3	i	C
B	A509	<i>Aquila nipalensis</i>	yes	c	1	2	i	V
B	A403	<i>Buteo rufinus</i>	yes	r	1	3	p	C
B	A097	<i>Falco vespertinus</i>	yes	c	3	10	i	C
B	A222	<i>Asio flammeus</i>	yes	r	1	2	p	R
B	A242	<i>Melanocorypha calandra</i>		r	4	8	p	R
B	A339	<i>Lanius minor</i>		r	5	10	p	C
I	1083	<i>Lucanus cervus</i>		p				C

Автори стандартної форми даних: Марущак О. Ю., Вітер С. Г.

SHL65

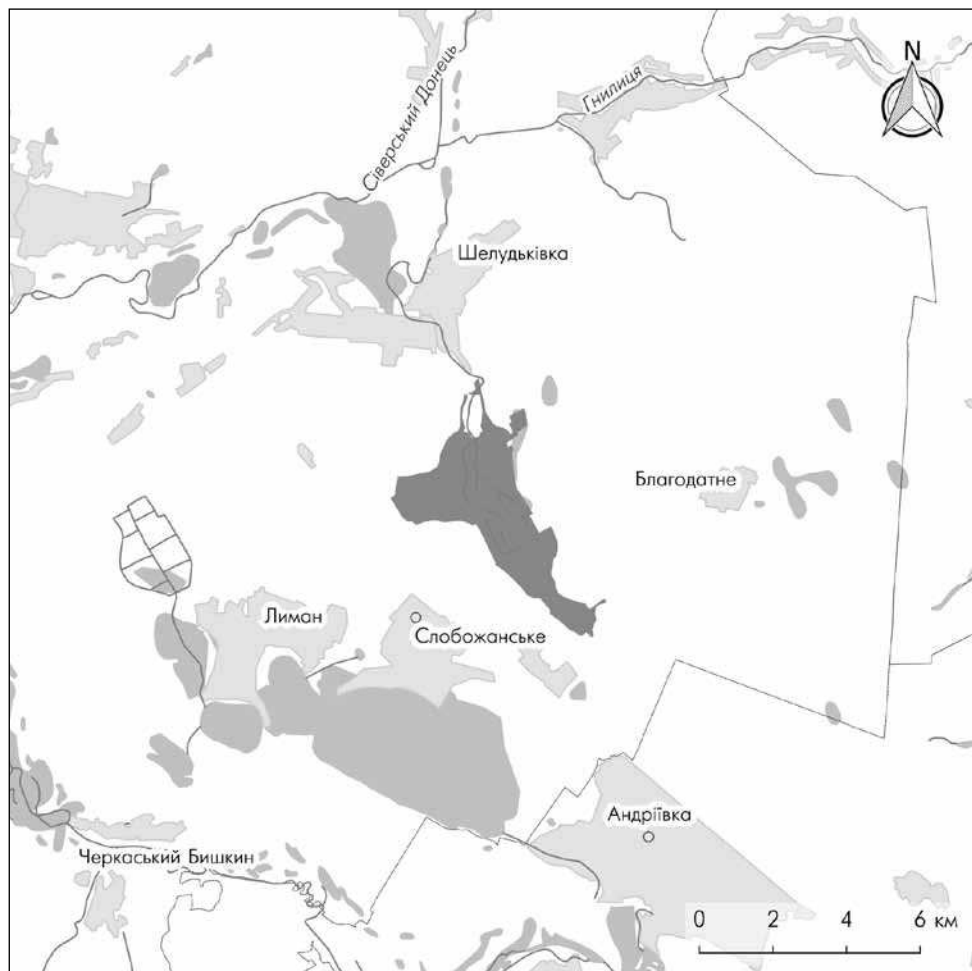
Горіла Долина

(eng: Goryla Valley)

Розташування: Харківська область, райони: Зміївський

Площа: 1116,43 га

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Види				Популяція в межах об'єкту				
Гру-па	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія C/R/V/P
					Min.	Max.		
B	A092	<i>Aquila chrysaetos</i>	yes	w	1	1	i	V
B	A081	<i>Circus aeruginosus</i>	yes	r	3	4	p	C
B	A084	<i>Circus pygargus</i>	yes	r	1	2	p	C
B	A082	<i>Circus cyaneus</i>	yes	w	1	6	i	C
B	A083	<i>Circus macrourus</i>	yes	c	3	6	i	C
B	A098	<i>Falco columbarius</i>	yes	c	1	3	i	C
B	A031	<i>Ciconia ciconia</i>		r	3	4	p	C
B	A021	<i>Botaurus stellaris</i>	yes	r	2	3	p	C
B	A022	<i>Ixobrychus minutus</i>		r	3	5	p	C
B	A120	<i>Porzana parva</i>		r	3	5	p	C
B	A127	<i>Grus grus</i>	yes	c	22	52	i	R
B	A122	<i>Crex crex</i>	yes	r	212	556	i	C
B	A222	<i>Asio flammeus</i>	yes	r	2	3	p	R
B	A339	<i>Lanius minor</i>		r	1	2	p	R
I	1083	<i>Lucanus cervus</i>		p	112	1112	i	R

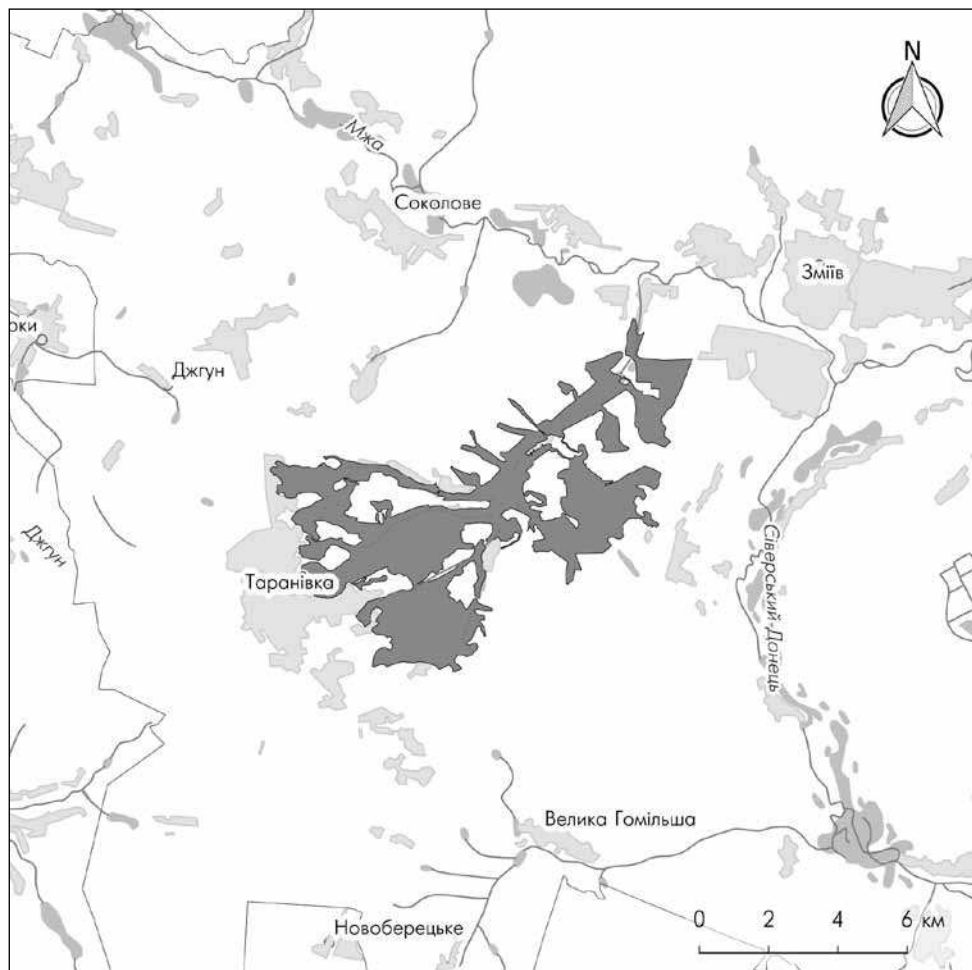
Автори стандартної форми даних: Марущак О. Ю., Вітер С. Г.

SHL66

Чумацький Шлях та долина річки Вільшанки (eng: Chumatskii shliakh and Vilshanka river valley)

Розташування: Харківська область, райони: Зміївський

Площа: 3379,17 га

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія C/R/V/P
					Min.	Max.		
B	A404	<i>Aquila heliaca</i>	yes	r	15	17	i	C
B	A073	<i>Milvus migrans</i>	yes	r	1	2	p	C
B	A072	<i>Pernis apivorus</i>	yes	r	8	9	p	C
B	A081	<i>Circus aeruginosus</i>	yes	r	4	4	p	C
B	A084	<i>Circus pygargus</i>	yes	r	1	2	p	C
B	A082	<i>Circus cyaneus</i>	yes	w	1	2	i	R
B	A031	<i>Ciconia ciconia</i>		r	1	2	p	R
B	A022	<i>Ixobrychus minutus</i>	yes	r	8	10	p	C
B	A338	<i>Lanius collurio</i>		r	2640	3300	p	C
B	A339	<i>Lanius minor</i>		r	3	4	p	R
B	A307	<i>Sylvia nisoria</i>		r	1685	2359	p	C
I	1083	<i>Lucanus cervus</i>		p	338	3379	i	C

Автори стандартної форми даних: Марущак О. Ю., Вітер С. Г.

SHL67

Дергачівський ліс (eng: Dergachivskii forest)

Розташування: Харківська область, райони: Дергачівський, Харківський

Площа: 8860,32 га

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія C/R/V/P
					Min.	Max.		
B	A075	<i>Haliaeetus albicilla</i>	yes	p	3	4	i	R
B	A073	<i>Milvus migrans</i>	yes	r	2	4	i	R
B	A072	<i>Pernis apivorus</i>	yes	r	6	7	p	R
B	A091	<i>Aquila chrysaetos</i>	yes	w	1	1	i	V
B	A031	<i>Ciconia ciconia</i>		r	1	2	p	C
I	1083	<i>Lucanus cervus</i>		p	860	9000	i	C

Автори стандартної форми даних: Марущак О. Ю., Вітер С. Г.

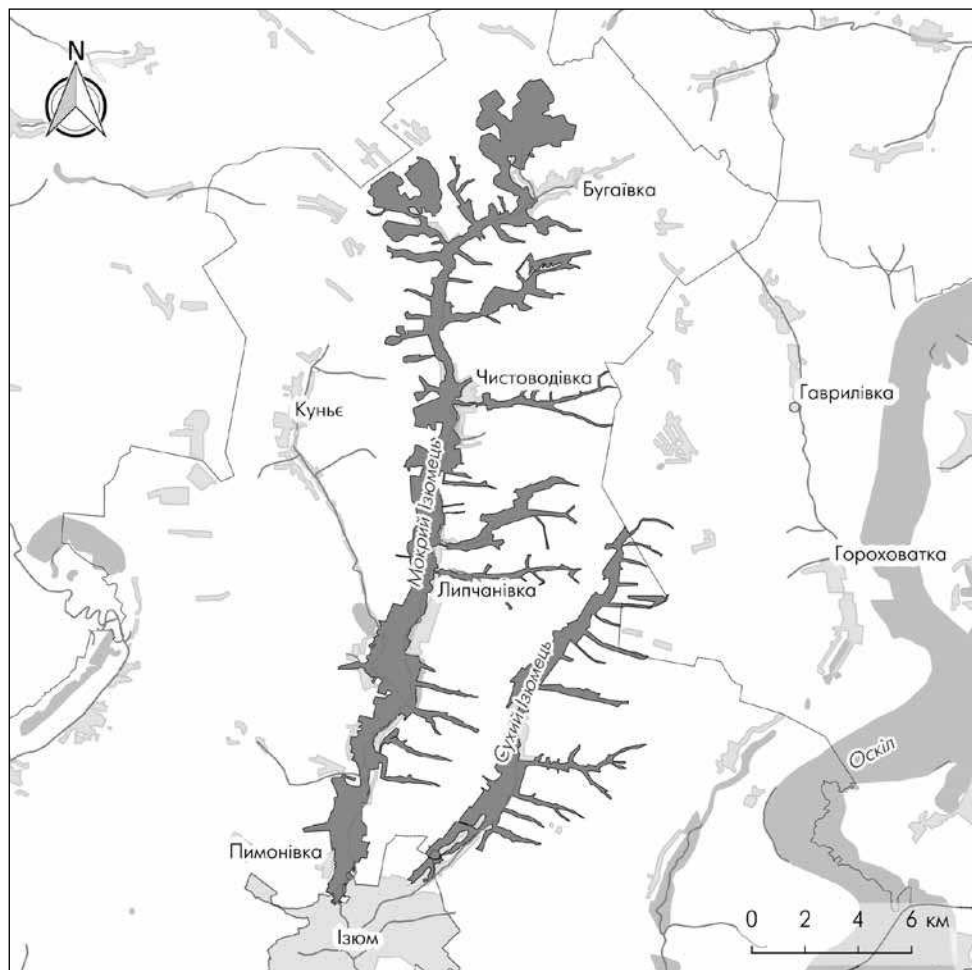

SHL68

Сухий та Мокрий Ізюмці (eng: Dry and Wet Iziumtsi)

Розташування: Харківська область, райони: Ізюмський, Борівський

Площа: 6644,68 га

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія
					Min.	Max.		
B	A073	<i>Milvus migrans</i>	yes	r	11	14	p	C
B	A072	<i>Pernis apivorus</i>	yes	r	1	1	p	R
B	A081	<i>Circus aeruginosus</i>	yes	r	5	7	p	C
B	A084	<i>Circus pygargus</i>	yes	r	1	1	p	R
B	A403	<i>Buteo rufinus</i>	yes	r	1	2	p	R

Автори стандартної форми даних: Марущак О. Ю., Вітер С. Г.

SHL69

Ізбицьке

(eng: Izbitske)

Розташування: Харківська область, райони: Вовчанський, Харківський

Площа: 5100,09 га

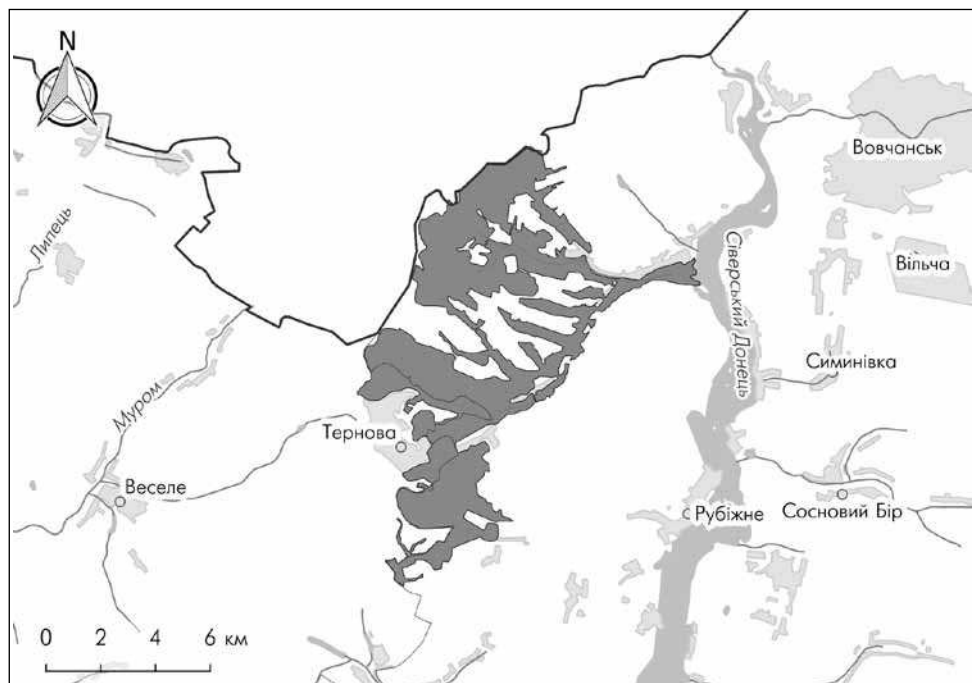
Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія
					Мін.	Мах.		
B	A072	<i>Pernis apivorus</i>	yes	r	5	6	p	C
B	A081	<i>Circus aeruginosus</i>	yes	r	1	1	p	C
B	A022	<i>Ixobrychus minutus</i>		r	2	3	p	C
B	A224	<i>Caprimulgus europaeus</i>		r	51	204	p	C

Автори стандартної форми даних: Марущак О. Ю., Вітер С. Г.

Список літератури:

1. Гаврилюк М. Н. Кадастр місць гніздування орлана-білохвоста *Haliaeetus albicilla* (L.) в Україні // Знахідки тварин Червоної книги України. – Київ. – 2008. – С. 37–42.

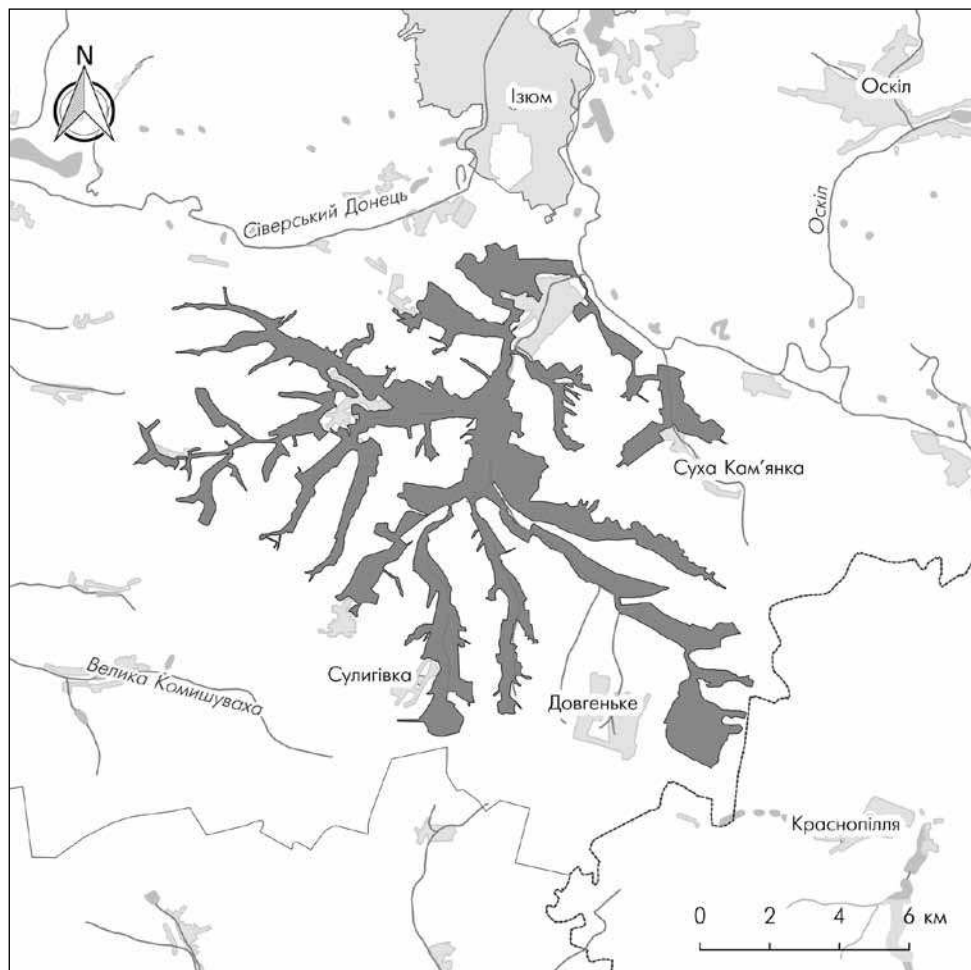
SHL70

Кам`янка Ізюмська

(eng: Kamianka Iziyms'ka)

Розташування: Харківська область, райони: Ізюмський

Площа: 5223,2 га

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія
					Min.	Max.		
B	A403	<i>Buteo rufinus</i>	yes	r	1	3	p	R
B	A075	<i>Haliaeetus albicilla</i>	yes	p	2	3	i	R
B	A073	<i>Milvus migrans</i>	yes	r	1	1	p	C
B	A081	<i>Circus aeruginosus</i>	yes	r	2	3	p	C
B	A084	<i>Circus pygargus</i>	yes	r	1	2	p	C
B	A338	<i>Lanius collurio</i>		r	1560	5200	p	C
B	A339	<i>Lanius minor</i>		r	3	5	p	C
B	A379	<i>Emberiza hortulana</i>		r	3	4	p	R
B	A307	<i>Sylvia nisoria</i>		r	2500	3600	p	C
I	1060	<i>Lycaena dispar</i>		p				R
I	1083	<i>Lucanus cervus</i>		p	522	5223	i	C

Автори стандартної форми даних: Марущак О. Ю., Вітер С. Г.

Список літератури:

1. Ветров В. В., Милобог Ю. В. Новые данные о распространении курганника (*Buteo rufinus*) на востоке Украины // Птицы бассейна Северского Донца: Матер. 13-14 совещ. «Изучение и охрана хищных птиц Северского Донца». – Харьков, 2007. – №10. – С. 109-110.

SHL71

Липці

(eng: Lyptsi)

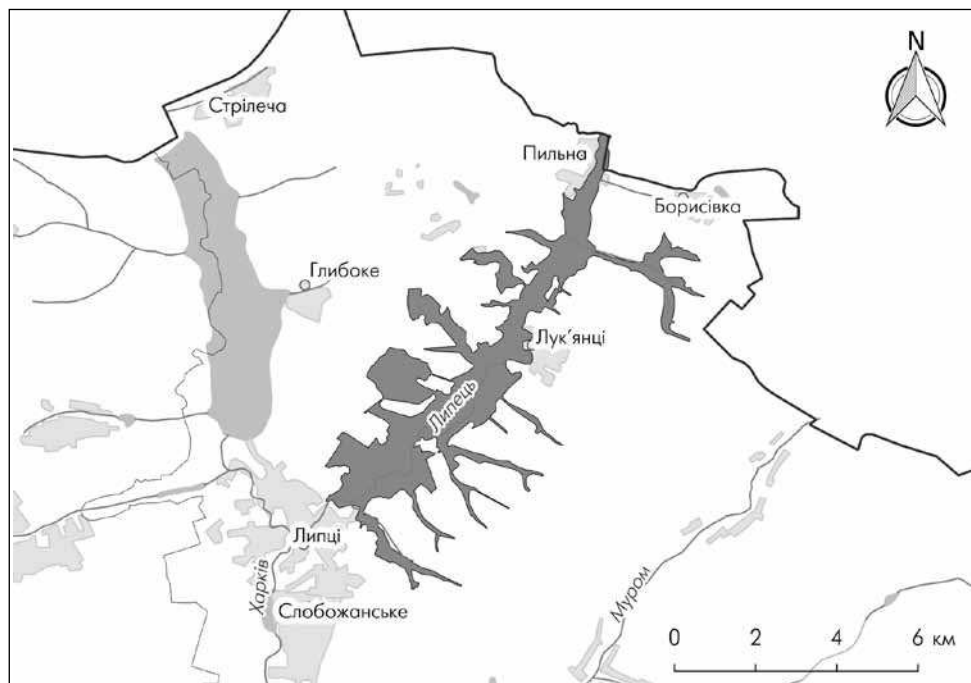
Розташування: Харківська область, райони: Харківський

Площа: 1665,31 га

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія
					Min.	Max.		
B	A404	<i>Aquila heliaca</i>	yes	r	1	1	p	R
B	A072	<i>Pernis apivorus</i>	yes	r	3	3	p	C
B	A403	<i>Buteo rufinus</i>	yes	r	1	2	p	R

Автори стандартної форми даних: Марущак О. Ю., Вітер С. Г.

SHL72

Мілова

(eng: Milova)

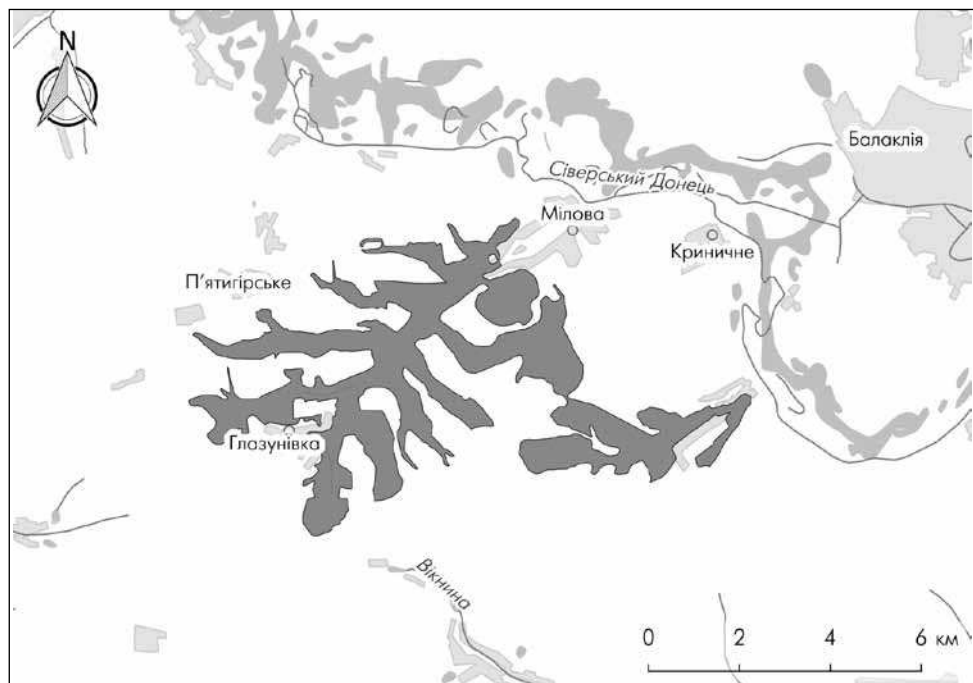
Розташування: Харківська область, райони: Балаклійський

Площа: 2211,74 га

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія C/R/V/P
					Min.	Max.		
B	A084	<i>Circus pygargus</i>	yes	r	1	3	p	C
B	A403	<i>Buteo rufinus</i>	yes	r	4	4	p	C
B	A098	<i>Falco columbarius</i>	yes	c	1	1	i	R
I	1083	<i>Lucanus cervus</i>		p	221	2212	i	C
M	1352	<i>Canis Lupus</i>	yes	p	1	2	i	R

Автори стандартної форми даних: Марущак О. Ю., Вітер С. Г.

SHL73

Муром

(eng: Murom)

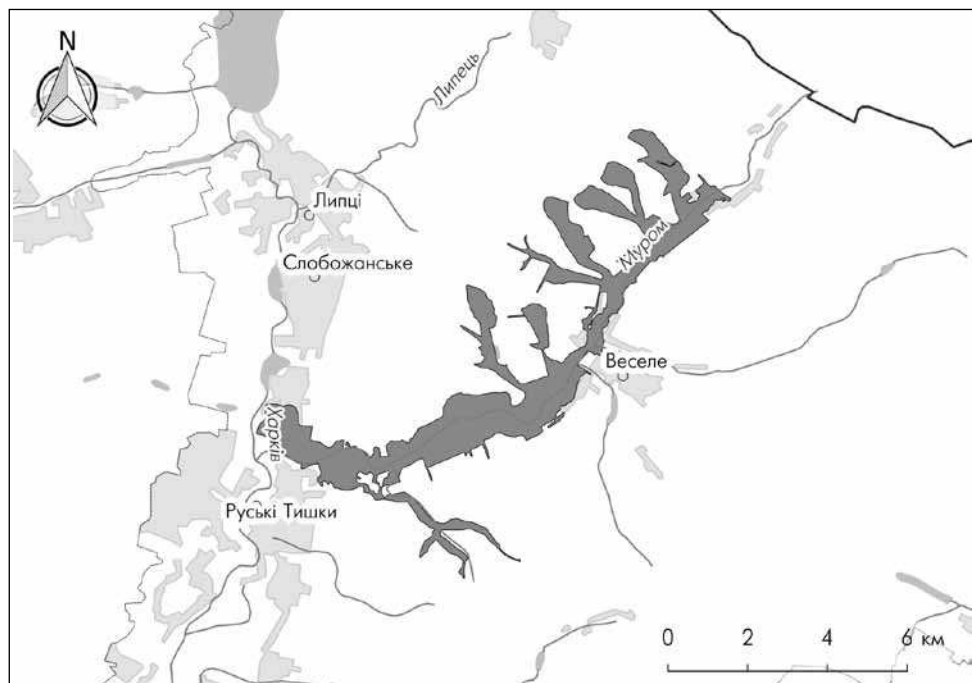
Розташування: Харківська область, райони: Харківський

Площа: 1785,05 га

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Види					Популяція в межах об'єкту			
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія
					Min.	Max.		
B	A073	<i>Milvus migrans</i>	yes	r	2	3	p	C
B	A072	<i>Pernis apivorus</i>	yes	r	1	1	p	R
B	A081	<i>Circus aeruginosus</i>	yes	r	3	5	p	C
B	A403	<i>Buteo rufinus</i>	yes	r	1	2	p	R
I	1083	<i>Lucanus cervus</i>		p	200	1800	i	C

Автори стандартної форми даних: Марущак О. Ю., Вітер С. Г.

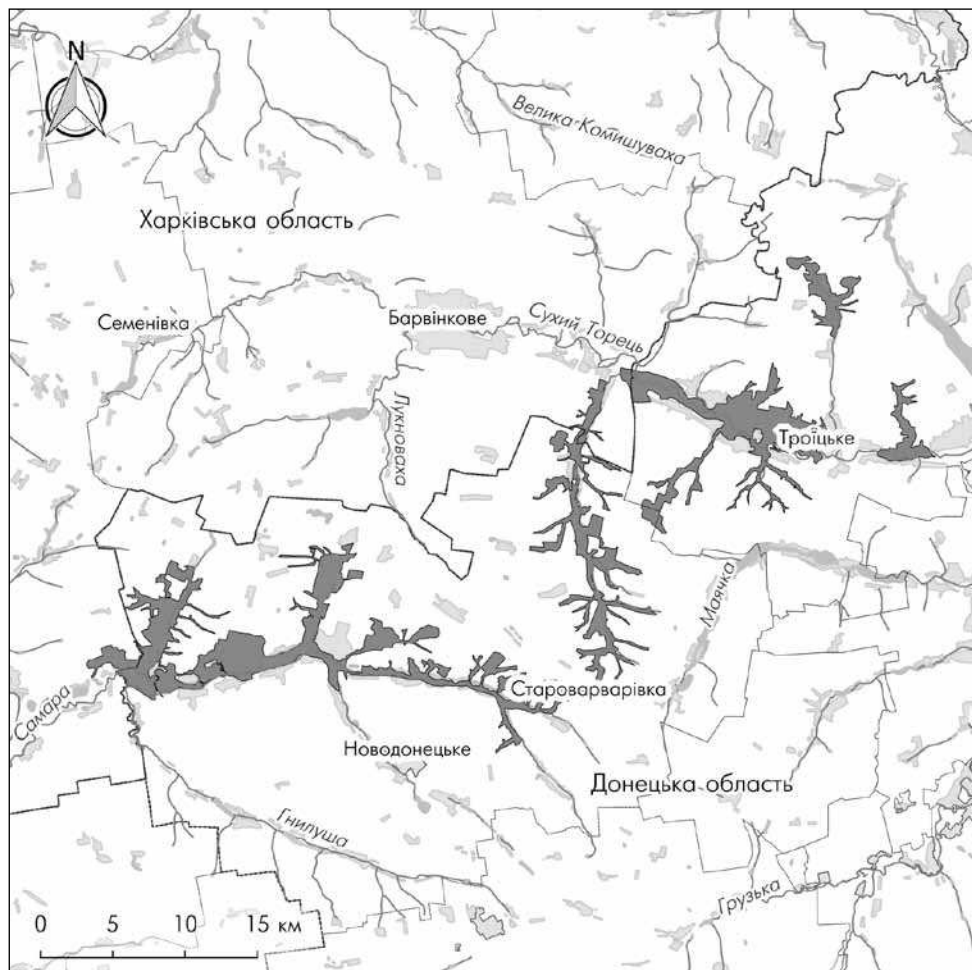
SHL74

Олександрівські ставки

(eng: Oleksandrivski lakes)

Розташування: Харківська область, райони: Близнюківський, Барвінківський. Донецька область, райони: Олександрівський, Слов`янський

Площа: 15 200,89 га

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Види					Популяція в межах об'єкту			
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія
					Min.	Max.		
B	A021	<i>Botaurus stellaris</i>	yes	r				C
B	A082	<i>Circus cyaneus</i>	yes	c	1		i	R
B	A131	<i>Himantopus himantopus</i>		r	1		p	R
B	A404	<i>Aquila heliaca</i>	yes	r	3	4	p	R
P	2098	<i>Paeonia tenuifolia</i>	yes	p				
P	4095	<i>Stipa zalesskii</i>		p				

Автори стандартної форми даних: Марущак О. Ю., Вітер С. Г.

Список літератури:

1. Пилипенко Д. В., Дяков В. А. Спостереження в Донецькій області деяких видів птахів з Червоної книги України // Знахідки тварин Червоної книги України. – Київ. – 2008. – С. 264–273.
2. Писарев С. Н., Надворный Е. С., Дорохов А. В., Назаренко Ю. Н., Высочин М. О. Матеріали о новых и редких видах птиц Донецкого Придонцовья // Матеріали III конференції молодих орнітологів України. – Чернівці. – 1998. – С. 34–39.

SHL75

Полігон

(eng: Poligon)

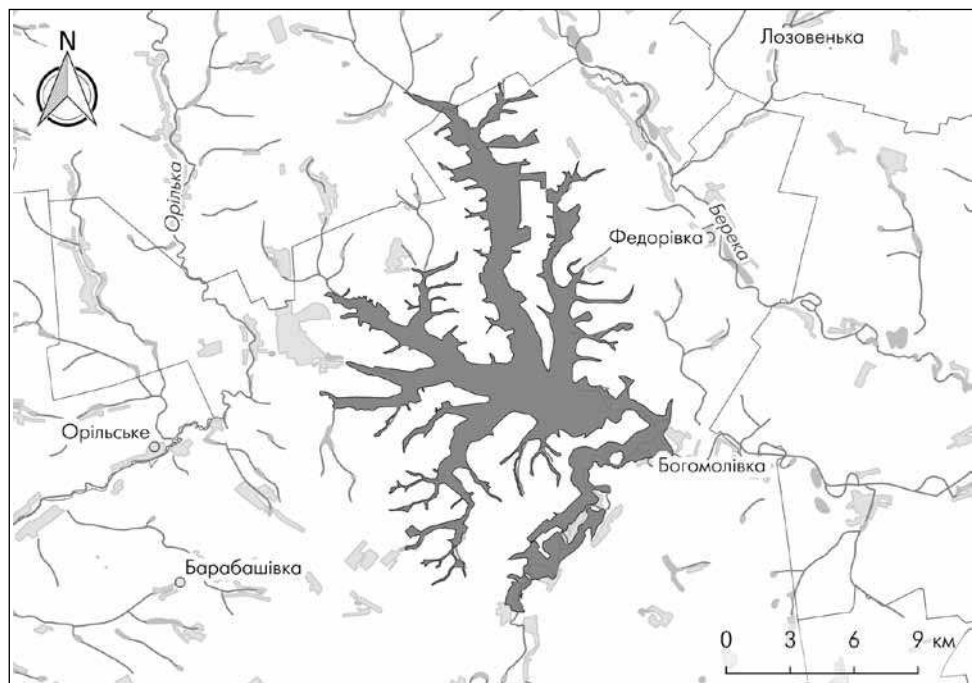
Розташування: Харківська область, райони: Лозівський

Площа: 8765,31 га

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія С/R/V/P
					Min.	Max.		
B	A403	<i>Buteo rufinus</i>	yes	r	3	5	p	C

Автори стандартної форми даних: Марущак О. Ю., Вітер С. Г.

SHL76

Роганка

(eng: Roganka)

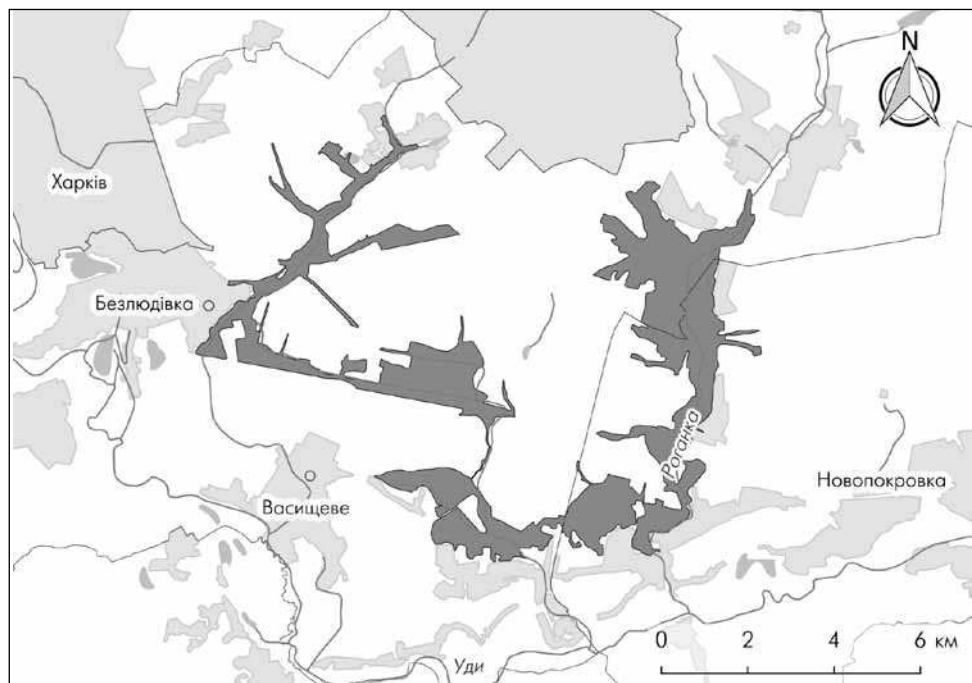
Розташування: Харківська область, райони: Харківський, Чугуївський

Площа: 2387,45 га

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія C/R/V/P
					Min.	Max.		
B	A081	<i>Circus aeruginosus</i>	yes	r	3	5	p	C
B	A022	<i>Ixobrychus minutus</i>	yes	r	3	5	p	C
B	A120	<i>Porzana parva</i>		r				C

Автори стандартної форми даних: Марущак О. Ю., Вітер С. Г.

SHL77

Спасів Скит

(eng: Spasiv Skit)

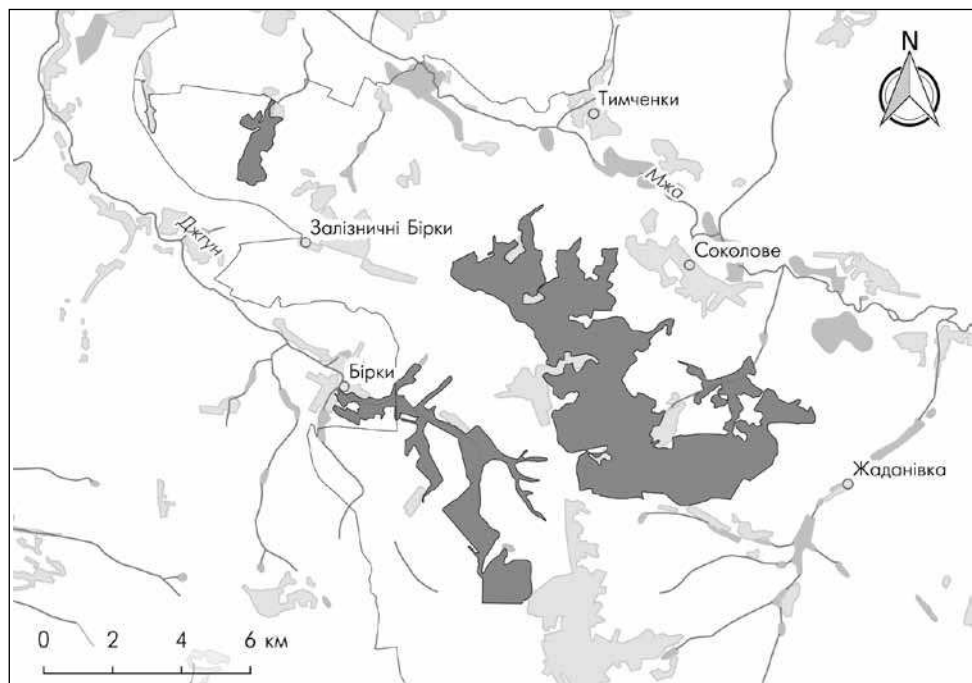
Розташування: Харківська область, райони: Зміївський, Нововодолазький

Площа: 3723.38 га

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія C/R/V/P
					Min.	Max.		
B	A072	<i>Pernis apivorus</i>	yes	r	4	6	p	C
B	A082	<i>Circus cyaneus</i>	yes	w	1	2	i	R
I	1083	<i>Lucanus cervus</i>		p	370	3720	l	C

Автори стандартної форми даних: Марущак О. Ю., Вітер С. Г.

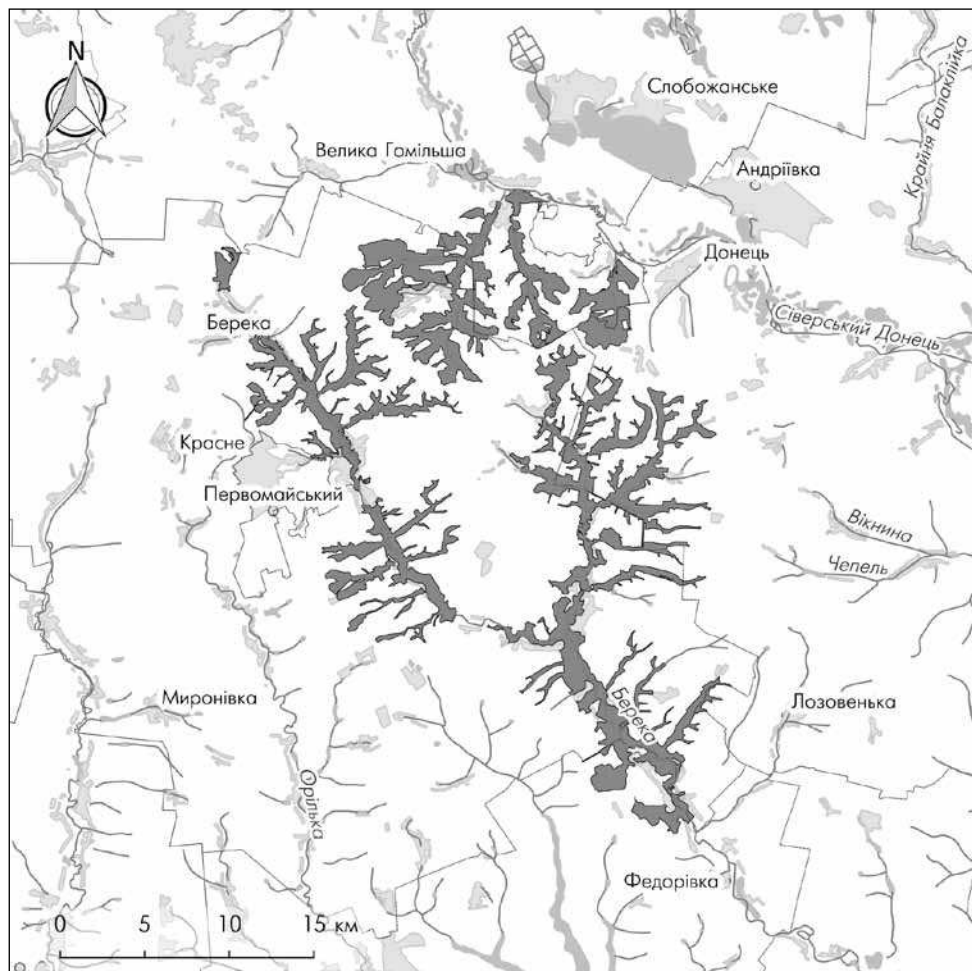
SHL78

Бишкінські степи

(eng: Bishkinski steppes)

Розташування: Харківська область, райони: Первомайський, Балаклійський, Зміївський, Лозівський

Площа: 17 051,98 га

Види, згідно з Резолюцією №6, наявні на території об'єкту:

Види				Популяція в межах об'єкту				
Група	Код	Наукова назва	S	Тип	Розмір		Одиниця виміру	Категорія
					Min.	Max.		
B	A403	<i>Buteo rufinus</i>	yes	r	27	32	p	C
R	1220	<i>Emys orbicularis</i>		p				C
A	1188	<i>Bombina bombina</i>		p				C
B	A404	<i>Aquila heliaca</i>	yes	r	15	17	i	R
B	A073	<i>Milvus migrans</i>	yes	r	4	5	p	C
B	A072	<i>Pernis apivorus</i>	yes	r	10	12	p	C
B	A092	<i>Hieraaetus pennatus</i>	yes	r	3	5	p	C
B	A081	<i>Circus aeruginosus</i>	yes	r	11	12	p	C
B	A084	<i>Circus pygargus</i>	yes	r	3	4	p	C
B	A509	<i>Aquila nipalensis</i>	yes	c	1	1	i	V
B	A097	<i>Falco vespertinus</i>	yes	r	2	10	i	R
B	A021	<i>Botaurus stellaris</i>	yes	r	4	5	p	C
B	A022	<i>Ixobrychus minutus</i>	yes	r	6	8	p	C
B	A222	<i>Asio flammeus</i>	yes	r	3	4	p	R
B	A224	<i>Caprimulgus europaeus</i>		r	340	510	p	C
B	A397	<i>Tadorna ferruginea</i>	yes	r	6	10	p	C
B	A236	<i>Dryocopus martius</i>		p	1	2	p	V
B	A242	<i>Melanocorypha calandra</i>		r	1	2	p	V
B	A338	<i>Lanius collurio</i>		r	5100	17 000	p	C
B	A339	<i>Lanius minor</i>		r	2	4	p	R
B	A379	<i>Emberiza hortulana</i>		r	5	7	p	R
B	A307	<i>Sylvia nisoria</i>		r	8525	11 935	p	C
I	1060	<i>Lycaena dispar</i>		p	17 052	170 520	i	C
I	1083	<i>Lucanus cervus</i>		p	1700	17 052	i	C
M	2608	<i>Spermophilus suslicus</i>	yes	p				R
M	1352	<i>Canis Lupus</i>	yes	p	2	2	i	R

Автори стандартної форми даних: Марущак О. Ю., Вітер С. Г.

Список літератури:

1. Ветров В. В., Милобог Ю. В. Новые данные о распространении курганника (*Buteo rufinus*) на востоке Украины // Птицы бассейна Северского Донца: Матер. 13-14 совещ. «Изучение и охрана хищных птиц Северского Донца». – Харьков, 2007. – №10. – С. 109-110.

ДОДАТОК 1

Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats
Standing Committee

Recommendation No. 16 (1989) of the standing committee on areas of special conservation interest

(Adopted by the Standing Committee on 9 June 1989)

The Standing Committee of the Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats, acting under the terms of Article 14 of the convention,

Having regard to Article 4 of the convention and to Resolution N° 1 (1989) on the provisions relating to the conservation of habitats;

Desirous of establishing common criteria for the identification of areas to be conserved;

Desirous also of ensuring that the conservation and management of such areas have regard to certain minimum requirements,

Recommends that Contracting Parties:

1. take steps to designate areas of special conservation interest to ensure that necessary and appropriate conservation measures are taken for each area situated within their territory or under their responsibility where that area fits one or several of the following conditions;
  - a. it contributes substantially to the survival of threatened species, endemic species, or any species listed in Appendices I and II of the convention;
  - b. it supports significant numbers of species in an area of high species diversity or supports important populations of non or more species;
  - c. it contains an important and/or representative sample of endangered habitat types;
  - d. it contains an outstanding example of a particular habitat type or a mosaic of different habitat types;
  - e. it represents an important area for one or more migratory species;
  - f. it otherwise contributes substantially to the achievement of the objectives of the convention;
2. review regularly or continually in a systematic fashion their performance in the implementation of paragraph 1 above;
3. take such steps, either by legislation or otherwise, to ensure wherever possible that :
  - a. areas referred to in paragraph 1 above are the subject of an appropriate regime, designed to achieve the conservation of the factors set out in that paragraph;

- b. the agencies responsible for the designation and/or management and/or conservation of such areas or any one of them have available to it sufficient manpower, training, equipment and resources (including financial resources) to enable them properly to manage, conserve and survey the areas;
  - c. appropriate ecological and other research is conducted, in a properly co-ordinated fashion, with a view to furthering the understanding of the critical elements in the management of such areas and to monitoring the status of the factors giving rise to their designation and conservation;
  - d. activities taking place adjacent to such areas or within their vicinity do not adversely affect the factors giving rise to the designation and conservation of those sites;
4. take steps, as appropriate, in respect of areas referred to in paragraph 1 above, to:
- a. draw up and implement management plans which will identify both short-and long-term objectives (such management plans can relate to individual areas or to a collection of areas such as heathlands);
  - b. regularly review the terms of the management plans in the light of changing conditions or of increased scientific knowledge;
  - c. clearly mark the boundaries of such areas on maps and, as far as possible, on the ground;
  - d. advise the competent authorities and landowners of the extent of the areas and their characteristics;
  - e. provide for the monitoring of such areas and especially of the factors for which their conservation is important;
5. determine those areas which remain inadequately provided for under existing mechanisms and improve the conservation status of such areas, using whatever mechanisms are appropriate in order to meet the requirements of the convention.
- c. clearly mark the boundaries of such areas on maps and, as far as possible, on the ground;
  - d. advise the competent authorities and landowners of the extent of the areas and their characteristics;
  - e. provide for the monitoring of such areas and especially of the factors for which their conservation is important;
5. determine those areas which remain inadequately provided for under existing mechanisms and improve the conservation status of such areas, using whatever mechanisms are appropriate in order to meet the requirements of the convention.

ДОДАТОК 2

Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats
Standing Committee

Resolution No. 3 (1996) concerning the setting up of a pan-European Ecological Network

(Adopted by the Standing Committee on 26 January 1996)

The Standing Committee of the Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats, acting under the terms of Article 14 of the Convention,

Desirous to pursue the implementation of its Recommendation No. 16 (1989) on Areas of Special Conservation Interest,

Desirous also to contribute as a first step to the implementation of the Pan-European Biological and Landscape Diversity Strategy, in particular to Theme 1 of the Strategy "establishing the Pan-European Ecological Network", as endorsed at the Ministerial Conference "Environment for Europe" (Sofia, Bulgaria, October 1995),

RESOLVES to:

1. Set up a Network (EMERALD Network) which would include the Areas of Special Conservation Interest designated following its Recommendation No. 16;
2. Create a group of experts to carry out the necessary activities related to the building up of the Network;
3. Encourage Contracting Parties and observer States to designate Areas of Special Conservation Interest and to notify them to the Secretariat;
4. Invite European States which are observer states in the Standing Committee of the Bern Convention, to participate in the Network and designate Areas of Special Conservation Interest.

ДОДАТОК 3

Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats
Standing Committee

Resolution No. 5 (1998) concerning the rules for the Network of Areas of Special Conservation Interest (Emerald Network)

(Adopted by the Standing Committee on 4 December 1998)

The Standing Committee of the Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats, acting under the terms of Article 14 of the convention,

Having regard to its Resolution No. 1 (1989) on the provisions relating to the conservation of habitats;

Having regard to its Recommendation No. 14 (1989) on species habitat conservation and on the conservation of endangered natural habitats;

Having regard to its Recommendation No. 16 (1989) on Areas of Special Conservation Interest;

Having regard to its Resolution No. 3 (1996) on the setting-up of a pan-European Ecological Network;

Having regard to its Resolution No. 4 (1996) listing endangered natural habitats requiring specific habitat conservation measures;

Having regard to its Resolution No. 6 (1998) listing the species requiring specific habitat conservation measures;

Considering that for Contracting Parties which are Member States of the European Union Emerald Network sites are those of the Natura 2000 Network. Thus the procedures established by European Council Directives 79/409/EEC and 92/43/EEC will be the only rules to apply;

Noting that, following points 3 and 4 of Resolution No 3 (1996), the use of the term «governments» in this resolution means the governments of the States Contracting Parties to the Convention, of other Council of Europe States and of other States which are observer States in the Standing Committee of the Convention,

Resolves to adopt hereby the Rules for the Emerald Network of Areas of Special Conservation Interest:

Article 1

Any area, whether land or sea, where that area fits one or several of the conditions established in Recommendation No. 16 (1989), point 1, may form part of the Emerald Network.

Article 2

2.1. Areas of Special Conservation Interest (ASCIs) to be included in the Emerald Network shall be designated by the governments.

2.2. The Standing Committee may advise the government concerned on the advisability of designating one or more ASCIs that are of a particular interest to the Emerald Network.

Article 3

3.1. Any government designating an ASCI shall deposit a standard Data Form with the Secretariat. A model for this Standard Data Form, derived from and compatible with the Natura 2000 Standard Data Form, is found as appendix to this resolution. Governments are encouraged to provide the information for the Standard Data Form on electronic support.

3.2. Where the designations conform with the provisions of Article 1 of this resolution, the Secretariat shall notify the government of the fact and shall register them.

3.3. If not, the Standing Committee shall advise the government concerned to withdraw the designation. If the government nevertheless maintains the designation, the Standing Committee may decide not to accept it.

3.4. The information on ASCIs shall be public and stored in a database, except for information communicated as confidential. Governments are requested not to send any confidential information in electronic form, but to do it separately, mentioning its confidentiality. Confidential information shall not be included in the database and shall not become public.

Article 4

4.1. The governments shall undertake surveillance of the conservation status of species and natural habitats in designated ASCIs

4.2. The governments shall inform the Secretariat of any important changes likely to affect negatively in a substantial way the ecological character of the designated ASCIs or the conditions having justified their designation.

4.3. Where any such changes come to light, the Standing Committee may advise the government concerned on steps to be taken to ensure conformity with the provisions of Recommendation No. 16 (1989).

4.4. Exceptions to the provisions of Articles 4, 5, 6 and 7 of the Convention in designated ASCIs shall be regulated by Article 9 of the Convention.

Article 5

5.1. The Group of Experts on the Setting-up of the Emerald Network shall follow the progress of the Emerald Network under the aegis of the Standing Committee. It will endeavour, under the aegis of the Standing Committee, to publish regularly lists of designated ASCIs and their character and to make that information available in electronic form.

5.2. The Standing Committee shall periodically review the contribution of the Emerald Network towards the achievement of the objectives of the Convention. In this context a designated ASCI may be considered for declassification where this is warranted by natural developments noted as a result of the surveillance provided for in Article 4.1.

Article 6

The Standing Committee shall encourage governments to implement Recommendation No. 16 (1989) on designated ASCIs and shall use its best endeavours to solve any difficulty that may arise in the implementation or interpretation of this resolution.

Revised Annex 1 to Resolution No. 5 (1998): Emerald Standard Data-Entry Form to be filled in for an Area of Special Conservation Interest

(Adopted by the Standing Committee on 6 December 2013)

**Implementation of Recommendation 16
of the Bern Convention**

EMERALD NETWORK

STANDARD DATA-ENTRY FORM

FOR AREAS OF SPECIAL CONSERVATION INTEREST (ASCI's)

As amended from the NATURA 2000 standard data-entry form (version 11 July 2011)

---

1. SITE IDENTIFICATION

1.1. TYPE

--

1.2. SITE CODE

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

1.3. SITE NAME:

--

1.4. FIRST COMPILATION DATE

Y	Y	Y	Y	M	M

1.5. UPDATE DATE

Y	Y	Y	Y	M	M

1.6. RESPONDENT:

Name/Organisation: .....
Address: .....
E-mail: .....

1.7. SITE INDICATION AND DESIGNATION/CLASSIFICATION DATES:

DATE SITE PROPOSED AS ASCI (Emerald):

Y	Y	Y	Y	M	M

DATE SITE ACCEPTED AS CANDIDATE ASCI (Emerald):

Y	Y	Y	Y	M	M

DATE SITE ACCEPTED AS ASCI (Emerald):

Y	Y	Y	Y	M	M

DATE SITE DESIGNATED AS ASCI (Emerald):

Y	Y	Y	Y	M	M

National legal reference of ASCI designation:

--

2. SITE LOCATION

2.1. SITE CENTRE LOCATION (Decimal degrees):

LONGITUDE

--

LATITUDE

--

2.2. AREA (ha):

--

2.3. Marine area (%)

--

2.4. SITE LENGTH (km):

--

2.5. ADMINISTRATIVE REGION:

Administrative Region Code*

REGION NAME

2.6. BIOGEOGRAPHICAL REGION(S):

☐ Anatolian (... % [†])	☐ Boreal (... %)	☐ Mediterranean (... %)
☐ Alpine (... %)	☐ Black Sea (... %)	☐ Pannonian (... %)
☐ Arctic (... %)	☐ Continental (... %)	☐ Steppic (... %)
☐ Atlantic (... %)	☐ Macaronesia (... %)	☐

Additional information on Marine Regions[‡]

☐ Marine Arctic (... %)	☐ Marine Black Sea (... %)	☐ Marine Macaronesian (... %)
☐ Marine Atlantic (... %)	☐ Marine Caspian (... %)	☐
☐ Marine Baltic (... %)	☐ Marine Mediterranean (... %)	☐

* The standard is the level 2 NUTS code. In case, for a particular country no official NUTS codes exist, an agreed similar coding system will be used

† In case that a site is located in more than one region, the percentage coverage in the region should be entered (optional)

‡ This field will be activated in case a Marine Regions Map is adopted by the Standing Committee

3. ECOLOGICAL INFORMATION

3.1. Habitat types present on the site and site evaluation for them:

Resolution 4 Habitat type					Site assessment			
Code	NP	Cover (ha)	Caves (number)	Data quality	A/B/C/D	A/B/C		
					Representativity	Relative Surface	Conservation	Global

NP: in case that a habitat type no longer exists in the site enter: x (optional)

Cover: decimal values can be entered

Caves included in habitat types A1.44, A3, A4 and H1: enter the number of caves if estimated surface is not available

Data quality: G = "Good" (e.g. based on surveys); M = "Moderate" (e.g. based on partial data with some extrapolation); P = Poor (e.g. rough estimation)

3.2. Species listed in Resolution 6 and site evaluation for them

Species					Population in the site					Site assessment				
Group	Code	Scientific Name	S	NP	Type	Size		Unit	Cat.	Data quality	A/B/C/D	A/B/C		
						Min.	Max.				Pop.	Cons.	Isol.	Global

Group: A =Amphibians, B = Birds, F = Fish, I = Invertebrates, M = Mammals, P =Plants, R = Reptiles

S: in case that the data on species are sensitive and therefore have to be blocked for any public access enter: yes

NP: in case that a species is no longer present in the site enter: x (optional)

Type: p=permanent, r=reproducing, c=concentration, w=wintering (for plant and non-migratory species use permanent)

Unit: i = Individuals, p=pairs or other units according to the standardised list of population units and codes, in accordance with Article 12 and 17 reporting under the Birds and Habitats Directives

Abundance categories (Cat.): C=common, R= rare, V=very rare, P=present – to fill if data quality are deficient (DD) or in addition to population size information

Data quality: G = 'Good' (e.g. based on surveys); M = 'Moderate' (e.g. based on partial data with some extrapolation); P = 'Poor' (e.g. rough estimation); DD = Data deficient (use this category only, if not even a rough estimation of the population size can be made, in this case the fields for population size can remain empty, but the field "Abundance categories" has to be filled in)

3.3. Other Important Species of Flora and Fauna

Species					Population on the site			Motivation								
Group	Code	Scientific Name	S	NP	Size		Unit	Cat.	Species appendix			Other Categories				
					Min.	Max.		C/R/V/P	I	II	III	A	B	C	D	

Group: A =Amphibians, B = Birds, F = Fish, Fu = Fungi, I = Invertebrates, L = Lichens, M = Mammals, P =Plants, R = Reptiles

CODE: for Appendix I, II and III species the code provided in the Emerald reference portal should be used, in addition to the scientific name

S: in case that the data on species are sensitive and therefore have to be blocked for any public access enter: yes

NP: in case that a species is no longer present in the site enter: x (optional)

Unit: i = Individuals, p=pairs or other units according to the standardised list of population units and codes, in accordance with Article 12 and 17 reporting under the Birds and Habitats Directives

Cat: Abundance categories: C=common, R= rare, V=very rare, P=present

Motivation categories: I, II, III: Appendix Species (Bern Convention), A: National Red List data; B: Endemics; C: International Conventions; D: other reasons

4. SITE DESCRIPTION

4.1. GENERAL SITE CHARACTER:

Code	Habitat class	% cover
TOTAL HABITAT COVER		100 %

Other site characteristics:

4.2. QUALITY AND IMPORTANCE:

4.3. Threats, pressures and activities with impacts on the site

The most important impacts and activities with high effect on the site

Negative impacts				Positive impacts			
Rank	Threats and pressures (code)	Pollution (optional) (code)	Inside/outside (i / o / b)	Rank	Threats and pressures (code)	Pollution (optional) (code)	Inside/outside (i / o / b)

Further important impacts and activities with medium/low effect on the site

Negative impacts				Positive impacts			
Rank	Threats and pressures (code)	Pollution (optional) (code)	Inside/outside (i / o / b)	Rank	Threats and pressures (code)	Pollution (optional) (code)	Inside/outside (i / o / b)

Rank: H = high, M = medium, L = low

Pollution: N = Nitrogen input, P = Phosphor/Phosphate input, A = Acid input acidification, T = toxic inorganic chemicals, O = toxic organic chemicals, X = Mixed pollutions.

i = inside, o = outside, b = both

4.4. OWNERSHIP:

Type		(%)
Public	National/Federal	
	State/Province	
	Local/Municipal	
	Any public	
Joint or Co-Ownership		
Private		
Unknown		
Sum		100 %

4.5. DOCUMENTATION:

Link(s):

.....

.....

.....

.....

.....

5. SITE PROTECTION STATUS:

5.1. DESIGNATION TYPES at national and regional level:

CODE	COVER (%)	CODE	COVER (%)	CODE	COVER(%)
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

5.2. RELATION OF THE DESCRIBED SITE WITH OTHER SITES:

Designated at National or regional level:

TYPE CODE	SITE NAME	TYPE	COVER(%)

Designated at the International level:

TYPE	NAME of the Site	TYPE	COVER(%)
RAMSAR CONVENTION:	1		
	2		
	3		
	4		
BIOGENETIC RESERVE:	1		
	2		
	3		
EURODIPLOMA SITE:	-		
BIOSPHERE RESERVE:	-		
BARCELONA CONVEN. site:	-		
HELSINKI CONVEN. site:	-		
WORLD HERITAGE SITE:	-		
HELCOM site	-		
OSPAR site	-		
Protected Marine Area	-		
OTHER:	-		

5.3. SITE DESIGNATION:

6. SITE MANAGEMENT

6.1. BODY(IES) RESPONSABLE FOR THE SITE MANAGEMENT :

Organisation: .....
Address: .....
E-mail: .....

6.2. MANAGEMENT PLAN(S):

An actual management plan does exist:

☐	Yes
--------------------------	-----

Name: .....

Link:.....

Name: .....

Link: .....

☐	No, but in preparation
☐	No

6.3. CONSERVATION MEASURES

7. MAP OF THE SITE

ID or link to digitally available spatial data (in case spatial data are available through INSPIRE, the INSPIRE-ID should be given):

Map delivered as PDF in electronic format:

☐	yes	☐	no
--------------------------	-----	--------------------------	----

Reference(s) to the original map used for the designation of the electronic boundaries:

ДОДАТОК 4

Зведена таблиця по видам рослин і тварин (крім птахів) та оселищам із Резолюцій №4 та №6 Бернської конвенції, для яких Україна створює мережу Емеральд (Смарагдову мережу) у розрізі біогеографічних регіонів

Код	Латинська назва	Українська назва	Біогеографічні регіони				
			Континентальний	Альпійський	Паннонський	Степовий	
1. Тварини							
1.1. Безхребетні							
1013	<i>Vertigo geyeri</i>	Завиток чотиризубий	+				
1014	<i>Vertigo angustior</i>	Завиток лівозакручений	+	+		+	
1016	<i>Vertigo moulinsiana</i>	Завиток болотяний	+				
1032	<i>Unio crassus</i>	Перлівниця товста	+	+	+		
1037	<i>Ophiogomphus cecilia</i>	Офіогомфус Цецилія	+	+	+		
1042	<i>Leucorhynchia pectoralis</i>	Білоносна болотяна	+	+	+	+	
1052	<i>Hypodryas maturna</i>	Рябець Матурна	+	+	+	+	
1059	<i>Maculinea teleius</i>	Синявець Телей	+	+	+	+	
1060	<i>Lycaena dispar</i>	Дукачик непарний	+	+	+	+	
1061	<i>Maculinea nausithous</i>	Синявець Навситой, або чорнуватий	+	+	+		
1065	<i>Euphydryas aurinia</i>	Рябець Авринія	+	+		+	
1071	<i>Coenonympha oedippus</i>	Прочанок Едип	+				
1074	<i>Eriogaster catax</i>	Коконопряд золотистий	+	+			
1078	<i>Callimorpha quadripunctaria</i>	Ведмедиця Гера, або ведмедиця чотирикрапкова	+	+	+	+	
1079	<i>Limonicus violaceus</i>	Ковалик фіолетовий		+	+		
1081	<i>Dytiscus latissimus</i>	Плавунець широкий	+				
1082	<i>Graphoderus bilineatus</i>	Плавунець-поводень дволінійний	+		+	+	
1083	<i>Lucanus cervus</i>	Жук-олень	+	+	+	+	
1084	<i>Osmoderma eremita</i>	Жук-самітник	+	+	+	+	
1086	<i>Cucujus cinnaberinus</i>	Плоскотілка червона	+	+	+		
1087	<i>Rosalia alpina</i>	Вусач альпійський	+	+	+	+	
1088	<i>Cerambyx cerdo</i>	Вусач дубовий великий	+	+	+	+	
1089	<i>Morimus funereus</i>	Морімус темний	+				
1923	<i>Mesosa myops</i>	Вусач жовтоплямистий (Вусач окатий плямистий)				+	
4011	<i>Bolbelasmus unicornis</i>	Большелязм однорогий	+			+	

Код	Латинська назва	Українська назва	Біогеографічні регіони			
			Континентальний	Альпійський	Паннонський	Степовий
4013	<i>Carabus hungaricus</i>	Турун угорський				+
4022	<i>Probatiscus subrugosus</i>	Чорнотілка зморшкувата				+
4026	<i>Rhysodes sulcatus</i>	ризод борознистий	+	+		+
4027	<i>Arytrura musculus</i>	Аритрура мишаста	+			+
4028	<i>Catopta thrips</i>	Червиця трипс	+	+		+
4030	<i>Colias myrmidone</i>	Жовтюх зіноватевий	+			+
4035	<i>Gortyna borelii lunata</i>	Совка смовдева				+
4036	<i>Leptidea morsei</i>	Білушок Морзе	+	+	+	+
4043	<i>Pseudophilotes bavius</i>	Синявець Бавій	+			+
4045	<i>Coenagrion ornatum</i>	Стрілка прикрашена	+	+		+
4055	<i>Stenobothrus eurasius</i>	Трав'янка євразійська				+
1920	<i>Boros schneideri</i>	Борос Шнайдера	+	+		
4012	<i>Carabus hampei</i>	Турун Гампея		+	+	
4014	<i>Carabus variolosus</i>	Турун мінливий	+	+	+	
4015	<i>Carabus zawadzskii</i>	Турун Завадського	+	+		
4020	<i>Pilemia tigrina</i>	Пілемія тигрова	+		+	
4021	<i>Phryganophilus ruficollis</i>	Тіньюлюб рудовусий	+	+	+	
4024	<i>Pseudogaurotina excellens</i>	Вусачик-несправжньогоаурот чудовий (Вусачик чудовий)		+		
4038	<i>Lycaena helle</i>	Дукачик Гелла	+			
4042	<i>Polyommatus eroides</i>	Синявець балканський (або ероїдес)	+			
4044	<i>Xylomoia strix</i>	Ксиломоя (нічниця) стрікс	+			
4050	<i>Isophya stysi</i>	Кобилка Штиза або ізофія (цафія) Штиза		+	+	
4052	<i>Odontopodisma rubripes</i>	Кобилка червононога		+	+	
4054	<i>Pholidoptera transsylvanica</i>	Куцолюбка трансильванська		+	+	
4056	<i>Anisus vorticulus</i>	Котушка загорнута безкільова	+			
1.2. Риби						
1096	<i>Lampetra planeri</i>	Мінога струмкова	+	+		
1105	<i>Hucho hucho</i>	Лосось дунайський		+	+	+
1122	<i>Gobio uranoscopus</i>	Пічкур дунайський		+	+	
1124	<i>Gobio albipinnatus</i>	Пічкур-білопер	+		+	+
1130	<i>Aspius aspius</i>	Білизна звичайна	+	+	+	+
1131	<i>Leuciscus souffia</i>	Ялець-андруга звичайний		+	+	
1134	<i>Rhodeus sericeus amarus</i>	Гірчак європейський	+	+	+	+
1138	<i>Barbus meridionalis</i>	Марена балканська	+	+		
1141	<i>Chalcalburnus chalcoides</i>	Шемая				+

Код	Латинська назва	Українська назва	Біогеографічні регіони			
			Континентальний	Альпійський	Паннонський	Степовий
1145	<i>Misgurnus fossilis</i>	В'юн звичайний	+	+	+	+
1146	<i>Sabanejewia aurata</i>	Щипавка золотиста	+	+	+	+
1149	<i>Cobitis taenia</i>	Щипавка звичайна	+	+		
1157	<i>Gymnocephalus schraetzer</i>	Йорж смугастий		+	+	+
1159	<i>Zingel zingel</i>	Чіп звичайний	+	+	+	+
1160	<i>Zingel streber</i>	Чіп малий	+	+	+	+
1163	<i>Cottus gobio</i>	Бабець європейський	+	+	+	
2011	<i>Umbra krameri</i>	Умбра звичайна			+	+
2484	<i>Eudontomyzon mariae</i>	Мінога українська	+	+		+
2491	<i>Alosa pontica</i>	Оселедець чорноморський				+
2511	<i>Gobio kessleri</i>	Пічкур-білопер дністровський	+	+	+	
2522	<i>Pelecus cultratus</i>	Чехоня	+	+	+	+
2555	<i>Gymnocephalus baloni</i>	Йорж Балона	+			+
4126	<i>Alosa maeotica</i>	Оселедець керченський				+
4127	<i>Alosa tanaica</i>	Пузанок азовський				+
4009	<i>Phoxinus phoxinus</i>	Мересниця озерна	+			
4123	<i>Eudontomyzon danfordi</i>	Мінога карпатська		+	+	
1.3. Амфібії						
1166	<i>Triturus cristatus</i>	Тритон гребінчастий	+	+	+	+
1993	<i>Triturus dobrogicus</i>	Тритон дунайський			+	
2001	<i>Triturus montandoni</i>	Тритон карпатський	+	+	+	
1171	<i>Triturus karelinii</i>	Тритон Кареліна				+
1188	<i>Bombina orientalis</i>	Кумка червоночерева	+	+	+	+
1193	<i>Bombina variegata</i>	Кумка жовточерева	+	+	+	+
1.4. Рептилії						
1220	<i>Emys orbicularis</i>	Болотна черепаха європейська	+	+	+	+
1279	<i>Elaphe quatuorlineata</i>	Полоз чотирилінійний				+
1298	<i>Vipera ursinii</i>	Гадюка степова	+			+
1293	<i>Elaphe situla</i>	Полоз леопардовий				+
1.5. Ссавці						
1303	<i>Rhinolophus hipposideros</i>	Підковик малий	+	+	+	+
1304	<i>Rhinolophus ferrumequinum</i>	Підковик великий		+	+	+
1307	<i>Myotis blythii</i>	Нічниця гостровуха	+	+	+	+
1308	<i>Barbastella barbastellus</i>	Широковух звичайний	+	+	+	+
1310	<i>Miniopterus schreibersi</i>	Довгокрил звичайний		+	+	
1318	<i>Myotis dasycneme</i>	Нічниця ставкова	+	+	+	+

Код	Латинська назва	Українська назва	Біогеографічні регіони			
			Континентальний	Альпійський	Паннонський	Степовий
1321	<i>Myotis emarginatus</i>	Нічниця триколірна	+	+	+	+
1323	<i>Myotis bechsteini</i>	Нічниця довговуха	+	+	+	
1324	<i>Myotis myotis</i>	Нічниця велика	+	+	+	
1335	<i>Spermophilus citellus</i>	Ховрах європейський	+			
1337	<i>Castor fiber</i>	Бобер європейський	+	+	+	+
1352	<i>Canis lupus</i>	Вовк	+	+		+
1354	<i>Ursus arctos</i>	Ведмідь бурий	+	+		
1355	<i>Lutra lutra</i>	Видра річкова	+	+	+	+
1356	<i>Mustela lutreola</i>	Норка європейська	+	+		+
1361	<i>Lynx lynx</i>	Рись звичайна	+	+		+
1349	<i>Tursiops truncatus</i>	Афаліна звичайна				+
1351	<i>Phocoena phocoena</i>	Фоцена звичайна				+
2021	<i>Sicista subtilis</i>	Мишівка південна				+
2604	<i>Desmana moschata</i>	Хохуля руська	+			
2608	<i>Spermophilus suslicus</i>	Ховрах крапчастий	+			+
2633	<i>Mustela eversmannii</i>	Тхір степовий	+			+
2635	<i>Vormela peregusna</i>	Перегузня звичайна				+
2647	<i>Bison bonasus</i>	Зубр	+	+		
2612	<i>Microtus tatricus</i>	Норик татринський		+		
2613	<i>Spalax graecus</i>	Сліпак буковинський	+	+		
2. Рослини						
1381	<i>Dicranum viride</i>	Дикран зелений	+	+		
1383	<i>Dichelyma capillaceum</i>	Діхеліма волосовидна	+			
1386	<i>Buxbaumia viridis</i>	Буксбаумія зелена	+	+		
1389	<i>Meesia longiseta</i>	Меезія довгоніжкава	+			
1393	<i>Drepanocladus vernicosus</i>	Дрепанокладус глянцеватий	+	+		
1428	<i>Marsilea quadrifolia</i>	Марсилія чотирилиста	+		+	+
1437	<i>Thesium ebracteatum</i>	Льонолісник безприквітковий	+			
1477	<i>Pulsatilla patens</i>	Сон розкритий	+			+
1516	<i>Aldrovanda vesiculosa</i>	Альдрованда пухирчаста	+			+
1528	<i>Saxifraga hirculus</i>	Ломикамінь болотний	+			
1617	<i>Angelica palustris</i>	Маточник болотний	+			+
1689	<i>Dracocephalum austriacum</i>	Змієголовник австрійський	+			
1758	<i>Ligularia sibirica</i>	Язичник сибірський	+	+		
1805	<i>Jurinea cyanoides</i>	Юринія волошковидна	+			+
1898	<i>Eleocharis carniolica</i>	Ситняг карніолійський	+	+	+	
1902	<i>Cypripedium calceolus</i>	Зозуліні черевички справжні	+	+		+

Код	Латинська назва	Українська назва	Біогеографічні регіони				
			Континентальний	Альпійський	Паннонський	Степовий	
1903	<i>Liparis loeselii</i>	Жировик Льозеля	+			+	
1939	<i>Agrimonia pilosa</i>	Парило волосисте	+	+			
1962	<i>Moehringia lateriflora</i>	Мерингія бокоцвіта	+				
2093	<i>Pulsatilla grandis</i>	Сон великий	+	+		+	
2098	<i>Paeonia tenuifolia</i>	Півонія вузьколиста	+			+	
2109	<i>Cochlearia polonica</i>	Ложечниця польська	+				
2116	<i>Schivereckia podolica</i>	Шиверекія подільська	+				
2186	<i>Syringa josikaea</i>	Бузок східно-карпатський (б. угорський)		+			
2249	<i>Carlina onopordifolia</i>	Відкаслик татарниколистий	+				
2292	<i>Fritillaria montana</i>	Рябчик гірський	+				
2303	<i>Narcissus angustifolius</i>	Нарцис вузьколистий		+	+		
2316	<i>Poa granitica</i>	Тонконіг гранітний		+			
4067	<i>Echium russicum</i>	Синяк руський	+				
4068	<i>Adenophora lilifolia</i>	Аденофора лілієлиста	+	+	+		
4070	<i>Campanula serrata</i>	Дзвоники пилчасті		+			
4091	<i>Crambe tataria</i>	Катран татарський	+				
4093	<i>Rhododendron luteum</i>	Рододендрон жовтий	+				
4097	<i>Iris aphylla ssp. hungarica</i>	Півники угорські	+		+		
4098	<i>Iris humilis ssp. arenaria</i>	Півники борові	+				
4116	<i>Tozzia carpathica</i>	Тоція карпатська		+			
1982	<i>Encalypta mutica</i>	Ковпачка тупокінцева				+	
2073	<i>Dianthus hypanicus</i>	Гвоздика бузька				+	
2078	<i>Moehringia hypanica</i>	Мерингія бузька				+	
2081	<i>Silene cretacea</i>	Смілка крейдяна				+	
2104	<i>Armoracia macrocarpa</i>	Хрін крупноплодий				+	
2107	<i>Brassica sylvestris ssp. taurica</i>	Капуста кримська				+	
2110	<i>Crambe koktebelica</i>	Катран коктебельський				+	
2115	<i>Lepidium turczaninowii</i>	Хрінниця Турчанинова				+	
2135	<i>Astragalus setosulus</i>	Астрагал щетинистий				+	
2136	<i>Astragalus tanaiticus</i>	Астрагал донський				+	
2139	<i>Genista tetragona</i>	Дрік чотиригранний				+	
2174	<i>Cyclamen kuznetzovii</i>	Цикламен Кузнєцова				+	
2201	<i>Onosma polyphylla</i>	Громовик багатolistий				+	
2238	<i>Achillea glaberrima</i>	Деревій голий				+	
2256	<i>Centaurea pseudoleucolepis</i>	Волошка несправжньоблідолускова				+	

Код	Латинська назва	Українська назва	Біогеографічні регіони				
			Континентальний	Альпійський	Паннонський	Степовий	
2267	<i>Lagoseris purpurea</i>	Лагозерис пурпуровий				+	
2271	<i>Serratula tanaïtica</i>	Серпій донський				+	
2280	<i>Allium regelianum</i>	Цибуля Регеля				+	
2287	<i>Colchicum fominii</i>	Пізньоцвіт Фоміна				+	
2319	<i>Stipa syreistschikowii</i>	Ковила Сирейщикова				+	
2327	<i>Himantoglossum caprinum</i>	Ремнепелюстник козячий				+	
2333	<i>Stevaniella satyrioides</i>	Стевеніелла сатириєподібна				+	
4087	<i>Serratula lycopifolia</i>	Серпій різнолистий				+	
4095	<i>Stipa zalesskii</i>	Ковила Залеського				+	
3. Оселища							
A1.22	Mussels and fucoids on moderately exposed shores	Молюски та фукоїди на помірно відкритих берегах				+	
A1.44	Communities of littoral caves and overhangs	Угруповання прибережних печер та виступів				+	
A2.2	Littoral sand and muddy sand	Прибережні піски та мулисті піски				+	
A2.3	Littoral mud	Прибережний мул				+	
A2.4	Littoral mixed sediments	Прибережні змішані відклади				+	
A2.5	Coastal saltmarshes and saline reedbeds	Прибережні солончаки та засолені зарості очерету				+	
A2.61	Seagrass beds on littoral sediments	Зарості водоростей на прибережних відкладах				+	
A3	Infralittoral rock and other hard substrata	Інфраліторальні скелі та інші тверді субстрати				+	
A4	Circalittoral rock and other hard substrata	Циркаліторальні скелі та інші тверді субстрати				+	
A5	Sublittoral sediment	Субліторальні відклади				+	
B1.1	Sand beach driftlines	Піщані пляжі лінії прибою				+	
B1.3	Shifting coastal dunes	Рухливі приморські дюни				+	
B1.4	Coastal stable dune grassland (grey dunes)	Стабільні приморські дюни з трав'яною рослинністю («сірі дюни»)				+	
B1.6	Coastal dune scrub	Чагарники на приморських дюнах				+	
B1.8	Moist and wet dune slacks	Мокрі та вологі міждюнні улоговини				+	
B2.1	Shingle beach driftlines	Галькові пляжі лінії прибою				+	
B2.3	Upper shingle beaches with open vegetation	Верхні галькові пляжі з розрідженою рослинністю				+	

Код	Латинська назва	Українська назва	Біогеографічні регіони				
			Континентальний	Альпійський	Паннонський	Степовий	
B3.3	Rock cliffs, ledges and shores, with angiosperms	Скелясті кліфи, виступи та береги з покритонасінними рослинами				+	
C1.1	Permanent oligotrophic lakes, ponds and pools	Постійні оліготрофні озера, ставки та водойми	+	+		+	
C1.222	Floating <i>Hydrocharis morsus-ranae</i> rafts	Вільноплаваючі скупчення <i>Hydrocharis morsus-ranae</i>		+	+	+	
C1.223	Floating <i>Stratiotes aloides</i> rafts	Вільноплаваючі скупчення <i>Stratiotes aloides</i>		+	+	+	
C1.224	Floating <i>Utricularia australis</i> and <i>Utricularia vulgaris</i> colonies	Вільноплаваючі колонії <i>Utricularia australis</i> та <i>Utricularia vulgaris</i>		+	+	+	
C1.225	Floating <i>Salvinia natans</i> mats	Вільноплаваючі килимки <i>Salvinia natans</i>		+	+	+	
C1.226	Floating <i>Aldrovanda vesiculosa</i> communities	Вільноплаваючі угруповання <i>Aldrovanda vesiculosa</i>		+	+	+	
C1.25	Charophyte submerged carpets in mesotrophic waterbodies	Занурені килимки харофітів у мезотрофних водоймах		+	+	+	
C1.32	Free-floating vegetation of eutrophic waterbodies	Вільноплаваюча рослинність евтрофних водойм	+	+	+	+	
C1.33	Rooted submerged vegetation of eutrophic waterbodies	Вкорінена занурена рослинність евтрофних водойм	+	+	+	+	
C1.3411	<i>Ranunculus</i> communities in shallow water	Угруповання водяних жовтеців на мілководдях		+	+	+	
C1.3413	<i>Hottonia palustris</i> beds in shallow water	Зарості <i>Hottonia palustris</i> на мілководдях		+	+	+	
C1.4	Permanent dystrophic lakes, ponds and pools	Постійні дистрофні озера, ставки та водойми	+	+	+	+	
C1.5	Permanent inland saline and brackish lakes, ponds and pools	Постійні континентальні солоні та солонуваті озера, ставки та водойми				+	
C1.66	Temporary inland saline and brackish waters	Тимчасові континентальні солоні та солонуваті водойми				+	
C1.67	Turlough and lake-bottom meadows	Турлоги та луки озерного дна	+	+		+	
C2.12	Hard water springs	Жорстководні джерела		+		+	
C2.18	Acid oligotrophic vegetation of spring brooks	Ацидофільна оліготрофна рослинність струмків	+	+		+	

Код	Латинська назва	Українська назва	Біогеографічні регіони			
			Континентальний	Альпійський	Паннонський	Степовий
C2.19	Lime-rich oligotrophic vegetation of spring brooks	Кальцифільна оліготрофна рослинність струмків		+		+
C2.25	Acid oligotrophic vegetation of fast-flowing streams	Ацидофільна оліготрофна рослинність швидких потоків		+		+
C2.26	Lime-rich oligotrophic vegetation of fast-flowing streams	Кальцифільна оліготрофна рослинність швидких потоків		+		+
C2.27	Mesotrophic vegetation of fast-flowing streams	Мезотрофна рослинність швидких потоків	+	+	+	+
C2.28	Eutrophic vegetation of fast-flowing streams	Евтрофна рослинність швидких потоків				+
C2.33	Mesotrophic vegetation of slow-flowing rivers	Мезотрофна рослинність повільно текучих річок	+	+	+	+
C2.34	Eutrophic vegetation of slow-flowing rivers	Евтрофна рослинність повільно текучих річок	+	+	+	+
C3.4	Species-poor beds of low-growing waterfringing or amphibious vegetation	Маловидові зарості низькорослої прибережно-водної та земноводної рослинності		+	+	+
C3.51	Euro-Siberian dwarf annual amphibious swards (but excluding C3.5131 Toad-rush swards)	Євро-сибірські низькорослі однорічні земноводні угруповання (за винятком угруповань ситнику жаб'ячого)	+	+	+	+
C3.55	Sparsely vegetated river gravel banks	Слабо зарослі гравійні береги річок	+	+	+	
C3.62	Unvegetated river gravel banks	Незарослі гравійні береги річок	+	+	+	
D2.226	Peri-Danubian black-white-star sedge fens	Придунайські дрібноосокові болота		+		
D2.3	Transition mires and quaking bogs	Перехідні болота та сплавини	+	+		
D4.1	Rich fens, including eutrophic tall-herb fens and calcareous flushes and soaks	Багаті болота, включаючи евтрофні високотравні та карбонатні болота	+	+		
D5.2	Beds of large sedges normally without freestanding water	Зарості крупних осок переважно без застою води	+	+	+	+
D6.1	Inland saltmarshes	Континентальні солончаки	+	+		+
E1.11	Euro-Siberian rock debris swards	Євро-сибірські угруповання на уламках скель	+	+	+	+
E1.12	Euro-Siberian pioneer calcareous sand swards	Євро-сибірські піонерні угруповання на карбонатних пісках	+			+

Код	Латинська назва	Українська назва	Біогеографічні регіони				
			Континентальний	Альпійський	Паннонський	Степовий	
E1.13	Continental dry rocky stepic grasslands and dwarf scrub on chalk outcrops	Континентальні сухі кам'янисті остепнені трав'яні угруповання та чагарнички на крейдяних відслоненнях				+	
E1.2	Perennial calcareous grassland and basic steppes	Багаторічні трав'яні угруповання на вапняках та степи	+	+	+	+	
E1.3	Mediterranean xeric grassland	Середземноморські ксеротичні трав'яні угруповання				+	
E1.71	Nardus stricta swards	Угруповання Nardus stricta	+	+			
E1.9	Open non-Mediterranean dry acid and neutral grassland, including inland dune grassland	Незімкнені несередземноморські сухі кислі та нейтральні трав'яні угруповання, у тому числі континентальні трав'яні угруповання на дюнах	+		+	+	
E2.2	Low and medium altitude hay meadows	Рівнинні та низькогірні сінокосні луки	+	+	+	+	
E2.3	Mountain hay meadows	Гірські сінокосні луки		+			
E3.4	Moist or wet eutropic and mesotrophic grassland	Мокрі або вологі евтрофні і мезотрофні луки	+	+	+	+	
E3.5	Moist or wet oligotrophic grassland	Мокрі або вологі оліготрофні луки	+	+			
E4.11	Boreo-alpine acidocline snow-patch grassland and herb habitats	Борео-альпійські ацидофільні трав'яні угруповання на сніжниках		+			
E4.12	Boreo-alpine calcicline snow-patch grassland and herb habitats	Борео-альпійські кальцифітні трав'яні угруповання на сніжниках		+			
E4.3	Acid alpine and subalpine grassland	Кислі альпійські та субальпійські луки		+			
E4.4	Calcareous alpine and subalpine grassland	Кальцифітні альпійські та субальпійські луки		+			
E5.4	Moist or wet tall-herb and fern fringes and meadows	Мокрі або вологі високотравні та папоротеві узлісся і луки	+	+	+	+	
E5.5	Subalpine moist or wet tall-herb and fern stands	Субальпійські мокрі або вологі високотравні і папоротеві ділянки		+		+	
E6.2	Continental inland salt steppes	Континентальні внутрішні засолені степи	+			+	
F2.22	Alpide acidocline Rhododendron heaths	Альпійські ацидофільні рододендронові пустища		+		+	

Код	Латинська назва	Українська назва	Біогеографічні регіони				
			Континентальний	Альпійський	Паннонський	Степовий	
F3.16	<i>Juniperus communis scrub</i>	Зарості <i>Juniperus communis</i>	+			+	
F3.241	Central European subcontinental thickets	Центрально-європейські субконтинентальні чагарники			+	+	
F3.247	Ponto-Sarmatic deciduous thickets	Понтично-сарматські листопадні чагарники	+			+	
F4.2	Dry heaths	Сухі пустища	+			+	
F5.13	<i>Juniper matorral</i>	Ялівцевий маторраль				+	
F7	Spiny Mediterranean heaths (phrygana, hedgehog-heaths and related coastal cliff vegetation)	Колючі середземноморські пустища (фригана та колючі пустища та пов'язана рослинність приморських кліфів)				+	
F9.1	Riverine scrub	Прирічкові чагарники	+	+	+	+	
F9.3	Southern riparian galleries and thickets	Південні прибережні галерейні ліси (За винятком F9.35: Прибережні ділянки інвазивних заростей)				+	
G1.11	Riverine Salix woodland	Прибережні вербові ліси	+	+	+	+	
G1.12	Boreo-alpine riparian galleries	Борео-альпійські галерейні ліси	+	+			
G1.21	Riverine Fraxinus - Alnus woodland, wet at high but not at low water	Прирічкові ясенєво-вільхові ліси зі змінним зволоженням	+	+	+	+	
G1.22	Mixed Quercus-Ulmus-Fraxinus woodland of great rivers	Мішані дубово-в'язово-ясеневі ліси великих річок	+		+	+	
G1.3	Mediterranean riparian woodland	Середземноморські прибережні ліси	+			+	
G1.4115	Eastern Carpathian Alnus glutinosa swamp woods	Східно-карпатські заболочені ліси з <i>Alnus glutinosa</i>				+	
G1.414	Steppe swamp Alnus glutinosa woods	Степові заболочені ліси із <i>Alnus glutinosa</i>			+	+	
G1.51	Sphagnum Betula woods	Березові ліси зі сфагновими мохами	+	+		+	
G1.6	<i>Fagus woodland</i>	Букові ліси	+	+	+	+	
G1.7	Thermophilous deciduous woodland	Термофільні листопадні ліси (за винятком G1.7D – лісів <i>Castanea sativa</i>)	+	+	+	+	
G1.8	Acidophilous Quercus-dominated woodland	Ацидофільні ліси з домінуванням <i>Quercus</i>	+	+	+	+	
G1.A1	<i>Quercus-Fraxinus-Carpinus betulus woodland on eutrophic and mesotrophic soils</i>	Дубово-ясенєво-грабові ліси на евтрофних і мезотрофних ґрунтах	+	+	+	+	

Код	Латинська назва	Українська назва	Біогеографічні регіони				
			Континентальний	Альпійський	Паннонський	Степовий	
G1.A4	Ravine and slope woodland	Яружні та схилі ліси	+	+		+	
G3.1B	Alpine and Carpathian subalpine Picea forests	Альпійські та Карпатські субальпійські ялинові ліси	+				
G3.1C	Inner range montane Picea forests	Ялинові ліси внутрішніх масивів	+				
G3.1F	Enclave Picea abies forests	Острівні ялинові ліси	+		+		
G3.25	Carpathian Larix and Pinus cembra forests	Карпатські ліси з модрина та сосни кедрової		+			
G3.4232	Sarmatic steppe Pinus sylvestris forests	Сарматські ліси степової зони з Pinus sylvestris	+			+	
G3.4E	Ponto-Caucasian Pinus sylvestris forests	Понто-Кавказькі ліси з Pinus sylvestris				+	
G3.5	Pinus nigra woodland (but excluding G3.57: Pinus nigra reforestation)	Ліси з Pinus nigra (за винятком G3.57: Насадження Pinus nigra)				+	
G3.7	Lowland to montane mediterranean Pinus woodland (excluding Pinus nigra)	Соснові ліси від низовинного до гірського середземноморського поясу (за винятком, Pinus nigra)				+	
G3.9	Coniferous woodland dominated by Cupressaceae or Taxaceae	Хвойні ліси з домінуванням Cupressaceae або Taxaceae				+	
G3.E	Nemoral bog conifer woodland	Заболочені хвойні ліси неморальної зони	+	+		+	
H1	Terrestrial underground caves, cave systems, passages and waterbodies	Підземні печери, печерні системи, печерні проходи та водойми	+	+	+	+	
H2.3	Temperate-montane acid siliceous screes	Кислі силікатні осипища помірно-гірського поясу		+	+	+	
H2.4	Temperate-montane calcareous and ultra-basic screes	Кальцифітні та ультраосновні кам'яністі осипи помірно-гірського поясу		+		+	
H2.5	Acid siliceous screes of warm exposures	Кислі силікатні осипи теплих експозицій		+		+	
H2.6	Calcareous and ultra-basic screes of warm exposures	Кальцитні та ультраосновні кам'яністі осипи теплих експозицій		+		+	
H3.1	Acid siliceous inland cliffs	Кислотні силікатні континентальні кліффи	+	+	+	+	
H3.2	Basic and ultra-basic inland cliffs	Основні та ультраосновні континентальні кліффи	+	+		+	

Код	Латинська назва	Українська назва	Біогеографічні регіони				
			Континентальний	Альпійський	Паннонський	Степовий	
H3.511	Limestone pavements	Горизонтальні відслонення вапняків	+	+		+	
X01	Estuaries	Естуарії				+	
X02	Saline coastal lagoons	Солоні приморські лагуни				+	
X03	Brackish coastal lagoons	Солонуваті приморські лагуни				+	
X04	Raised bog complexes	Комплекси верхових боліт	+	+		+	
X18	Wooded steppe	Заліснені степи	+			+	
X29	Salt lake islands	Острови солоних озер				+	
X35	Inland Sand Dunes	Континентальні піщані дюни	+			+	

ДОДАТОК 5

Список видів птахів із Резолюції №6 Бернської конвенції, для яких створюється мережа Емеральд (Смарагдова мережа) в Україні

Код	Латинська назва	Українська назва
A001	<i>Gavia stellata</i>	Гагара червоношия
A002	<i>Gavia arctica</i>	Гагара чорношия
A007	<i>Podiceps auritus</i>	Пірникоза червоношия
A019	<i>Pelecanus onocrotalus</i>	Пелікан рожевий
A020	<i>Pelecanus crispus</i>	Пелікан кучерявий
A021	<i>Botaurus stellaris</i>	Бугай
A022	<i>Ixobrychus minutus</i>	Бугайчик
A023	<i>Nycticorax nycticorax</i>	Квак
A024	<i>Ardeola ralloides</i>	Чапля жовта
A026	<i>Egretta garzetta</i>	Мала біла чапля
A027	<i>Casmerodius albus</i>	Чапля велика біла
A029	<i>Ardea purpurea</i>	Чапля руда
A030	<i>Ciconia nigra</i>	Лелека чорний
A031	<i>Ciconia ciconia</i>	Лелека білий
A032	<i>Plegadis falcinellus</i>	Коровайка
A034	<i>Platalea leucorodia</i>	Косар
A037	<i>Cygnus bewickii</i>	Лебідь малий
A038	<i>Cygnus cygnus</i>	Лебідь-кликун
A042	<i>Anser erythropus</i>	Гуска мала
A060	<i>Aythya nyroca</i>	Чернь білоока
A068	<i>Mergus albellus</i>	Крех малий
A071	<i>Oxyura leucocephala</i>	Савка
A072	<i>Pernis apivorus</i>	Осоїд
A073	<i>Milvus migrans</i>	Шуліка чорний
A074	<i>Milvus milvus</i>	Шуліка рудий
A075	<i>Haliaeetus albicilla</i>	Орлан-білохвіст
A078	<i>Gyps fulvus</i>	Сип білоголовий
A079	<i>Aegypius monachus</i>	Гриф чорний
A080	<i>Circus gallicus</i>	Зміїд
A081	<i>Circus aeruginosus</i>	Лунь очеретяний
A082	<i>Circus cyaneus</i>	Лунь польовий
A084	<i>Circus pygargus</i>	Лунь лучний
A089	<i>Aquila pomarina</i>	Підорлик малий
A090	<i>Aquila clanga</i>	Підорлик великий
A091	<i>Aquila chrysaetos</i>	Беркут
A092	<i>Hieraetus pennatus</i>	Орел-карлик

A094	<i>Pandion haliaetus</i>	Скопа
A097	<i>Falco vespertinus</i>	Кібчик
A098	<i>Falco columbarius</i>	Підсоколик малий
A103	<i>Falco peregrinus</i>	Сапсан
A104	<i>Bonasa bonasia</i>	Орябок
A108	<i>Tetrao urogallus</i>	Глушець
A119	<i>Porzana porzana</i>	Погонич звичайний
A120	<i>Porzana parva</i>	Погонич малий
A121	<i>Porzana pusilla</i>	Погонич-крихітка
A122	<i>Crex crex</i>	Деркач
A127	<i>Grus grus</i>	Журавель сірий
A128	<i>Tetrax tetrax</i>	Хохітва
A129	<i>Otis tarda</i>	Дрохва
A131	<i>Himantopus himantopus</i>	Кулик-довгоніг
A132	<i>Recurvirostra avosetta</i>	Чоботар
A133	<i>Burhinus oedicnemus</i>	Лежень
A135	<i>Glareola pratincta</i>	Дерихвіст лучний
A138	<i>Charadrius alexandrinus</i>	Пісочник морський
A140	<i>Pluvialis apricaria</i>	Сивка звичайна
A151	<i>Philomachus pugnax</i>	Турухтан
A154	<i>Gallinago media</i>	Баранець великий
A157	<i>Limosa lapponica</i>	Грицик малий
A159	<i>Numenius tenuirostris</i>	Кульон тонкодзьобий
A166	<i>Tringa glareola</i>	Коловодник болотяний
A167	<i>Xenus cinereus</i>	Мородунка
A170	<i>Phalaropus lobatus</i>	Плавунець круглодзьобий
A171	<i>Phalaropus fulicarius</i>	Плавунець плоскодзьобий
A176	<i>Larus melanocephalus</i>	Мартин середземноморський
A177	<i>Larus minutus</i>	Мартин малий
A180	<i>Larus genei</i>	Мартин тонкодзьобий
A189	<i>Gelochelidon nilotica</i>	Крячок чорнодзьобий
A190	<i>Sterna caspia</i>	Крячок каспійський
A191	<i>Sterna sandvicensis</i>	Крячок рябодзьобий
A193	<i>Sterna hirundo</i>	Крячок річковий
A195	<i>Sterna albifrons</i>	Крячок малий
A196	<i>Chlidonias hybridus</i>	Крячок білощокий
A197	<i>Chlidonias niger</i>	Крячок чорний
A198	<i>Chlidonias leucopterus</i>	Крячок білокрилий
A215	<i>Bubo bubo</i>	Пугач звичайний
A217	<i>Glaucidium passerinum</i>	Сичик-горобець
A220	<i>Strix uralensis</i>	Сова довгохвоста
A222	<i>Asio flammeus</i>	Сова болотяна

A223	<i>Aegolius funereus</i>	Сич волохатий
A224	<i>Caprimulgus europaeus</i>	Дрімлюга
A229	<i>Alcedo atthis</i>	Рибалочка
A231	<i>Coracias garrulus</i>	Сиворакша
A234	<i>Picus canus</i>	Жовна сива
A236	<i>Dryocopus martius</i>	Жовна чорна
A238	<i>Dendrocopos medius</i>	Дятел середній
A239	<i>Dendrocopos leucotos</i>	Дятел білоспинний
A241	<i>Picoides tridactylus</i>	Дятел трипалий
A242	<i>Melanocorypha calandra</i>	Жайворонок степовий
A243	<i>Calandrella brachydactyla</i>	Жайворонок малий
A246	<i>Lullula arborea</i>	Жайворонок лісовий
A255	<i>Anthus campestris</i>	Щеврик польовий
A272	<i>Luscinia svecica</i>	Синьошийка
A293	<i>Acrocephalus melanopogon</i>	Очеретянка тонкодзьоба
A294	<i>Acrocephalus paludicola</i>	Очеретянка прудка
A307	<i>Sylvia nisoria</i>	Кропив'янка рябогруда
A320	<i>Ficedula parva</i>	Мухоловка мала
A321	<i>Ficedula albicollis</i>	Мухоловка білошия
A338	<i>Lanius collurio</i>	Сорокопуд-жулан
A339	<i>Lanius minor</i>	Сорокопуд чорнолобий
A379	<i>Emberiza hortulana</i>	Вівсянка садова
A392	<i>Phalacrocorax aristotelis desmarestii</i>	Баклан чубатий
A393	<i>Phalacrocorax pygmeus</i>	Баклан малий
A396	<i>Branta ruficollis</i>	Казарка червоновола
A397	<i>Tadorna ferruginea</i>	Галагаз рудий
A402	<i>Accipiter brevipes</i>	Яструб коротконогий
A403	<i>Buteo rufinus</i>	Канюк степовий
A404	<i>Aquila heliaca</i>	Орел-могильник
A409	<i>Tetrao tetrix tetrix</i>	Тетерук
A429	<i>Dendrocopos syriacus</i>	Дятел сирійський
A457	<i>Strix nebulosa</i>	Сова бородата
A511	<i>Falco cherrug</i>	Балобан
A533	<i>Oenanthe pleschanka</i>	Кам'янка лиса

Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats
Standing Committee

Revised Criteria for assessing the National Lists of proposed Areas of Special Conservation Interest (ASCIs) at biogeographical level and procedure for examining and approving Emerald candidate sites

(Adopted on 6 December 2013 by the Standing Committee)

1. BACKGROUND

The creation of the Emerald Network of areas of special conservation interest was agreed by the Standing Committee of the Bern Convention in 1989, through the adoption of Recommendation No.16 (1989) on the Areas of Special Conservation Interest (ACSI). The Recommendation advocates Contracting Parties to take, either by legislation or otherwise, steps to designate areas of special conservation interest to ensure that necessary and appropriate conservation measures are taken for each area situated within their territory or under their responsibility.

Article 4 of the Bern Convention is the most relevant article, as it states that Contracting Parties “shall take appropriate and necessary legislative and administrative measures to ensure the conservation of the habitats of the wild flora and fauna species, especially those specified in Appendices I and II, and the conservation of endangered natural habitats”.

Nonetheless, the real implementation of the Emerald Network only started in 1998, through the adoption by the Standing Committee of Resolution No. 3 (1996) concerning the setting up of a pan-European Ecological Network, and Resolution No. 5 (1998), concerning the rules for the Network of Areas of Special Conservation Interest (Emerald Network).

Resolution No. 3 (1996) encourages “Contracting Parties and observer states to designate ASCIs”, thus inviting all the European Union states, European states which are not members of the European Union and some African states to join the Emerald Network. Participation in the Emerald Network is therefore optional, as Contracting Parties and Observers States benefit from the “soft law” approach characteristic of Council of Europe recommendations and resolutions. However, it is important to note that the obligations on the Contracting Parties to protect natural habitats are rigorous requirements clearly set out in the Convention and forming part of binding international law.

The European Union, as such, is a Contracting Party to the Bern Convention. Implementation of the Bern Convention by EU member states is achieved mainly through full compliance with the Habitats and Birds Directives and the requirements of the Bern Convention with regard to habitats are met by designating sites for the Natura 2000 Network. According to Resolution No. 5 (1998) of the Bern Convention Standing Committee on rules

applying to the network of Areas of Special Conservation Interest, “for Contracting Parties which are Member States of the European Union, Emerald Network sites are those of the Natura 2000”. The provisions of the Birds and Habitats Directives are thus the only procedures that apply to these countries. As indicated both in the EU Habitats Directive and in the Bern Convention, the ultimate goal for the creation of such a sites network is the “long term survival and maintenance of a favourable conservation status of the species and habitats of European Interest”.

In order to ensure a full complementarity and consistency between the EU Natura 2000 and the Emerald networks, the Group of Experts on Protected Areas and Ecological Networks (GoEPAEN) recommended that any evaluation of the proposed Emerald sites should be based on the same rules and procedures as developed for Natura 2000, i.e using a biogeographic approach. At the same time, in full recognition of the resources and time needed to implement such a process, the GoEPAEN called for a simplified approach without losing the essence of the evaluation.

In 2006, a first attempt was made to agree criteria for a simplified biogeographic approach to the evaluation of Emerald sites as described in document T-PVS/Emerald (2007) 03, on the basis of the criteria adopted by the Habitats Committee in 1997 (Hab. 97/2 rev. 4 18/11/97). Meanwhile, the EU accumulated experience within the different Biogeographical seminars and the procedure was gradually amended accordingly. The present paper aims at revising document T-PVS/Emerald (2007) 03, taking into account recent developments in the implementation of the Natura 2000 network and proposing a process to be applied in the preparation of the Pan-European list of ASCIs under the Bern Convention. It is relevant to the implementation of phases II and III of the Emerald process as described in T-PVS/Emerald (2010) 5.

Although the constitution of Emerald Network is still ongoing, three different stages or “Phases” of implementation can be identified:

Phase I: Participating countries assess their natural resources and identify species and habitats to be protected according to the relevant resolutions of the Bern Convention. They subsequently select potential sites which are suitable for ensuring the long-term survival of the “Emerald” species and habitats, and they send a database containing scientific information on the proposed sites to the Bern Convention’s Secretariat.

Phase II: An evaluation of the efficiency of the proposed sites which has to be done on a species by species and habitat by habitat base. Ideally the evaluation would only start if a complete inventory of proposed sites exists for a certain area. Realistically, this would mean that over 80 % of the finally proposed sites would already be available for the evaluation. This exercise is to be conducted in co-operation with the European Environment Agency.

Once the scientific value of the proposed sites is assessed, the candidate sites will be submitted to the Standing Committee and will eventually be approved so to formally integrate the Emerald Network. For EU member states an approved Natura 2000 Network of sites will automatically fulfil the parties’ obligations towards the Bern Convention and the Emerald Network.

Phase III: National designation of the adopted ASCI's and implementation of management, reporting and monitoring measures, under the responsibility of national authorities.

Sites proposed as Emerald sites by individual countries will be eligible to become ASCIs only if they contribute to the conservation of habitat types listed in Resolution No. 4 (1996) and species listed in Resolution No. 6 (1998) of the Bern Convention and endorsed by the Standing Committee of the Convention.

ASCI selection is guided by Recommendation No. 16 (1989), paragraph 1, which describes six general conditions; all ASCIs should fulfil at least one:

- a) It contributes substantially to the survival of threatened species, endemic species, or any species listed in Appendices I and II of the convention;
- b) It supports significant numbers of species in an area of high species diversity or supports important populations of one or more species;
- c) It contains an important and/or representative sample of endangered habitat types;
- d) It contains an outstanding example of a particular habitat type or a mosaic of different habitat types;
- e) It represents an important area for one or more migratory species;
- f) It otherwise contributes substantially to the achievement of the objectives of the convention;

Following the principles described in Annex III of the Habitats Directive for setting up Natura 2000 sites under that Directive, two distinct stages in the setting up of the Emerald network can be identified:

- 1) An evaluation of the sufficiency of proposed ASCIs species by species and habitat by habitat (equivalent to Annex III, stage 1 of the Habitats Directive); see section 2;
- 2) An evaluation of the proposed ASCIs site by site at the biogeographical level (equivalent to Annex III, stage 2 of the Habitats Directive), followed by approval by the GoEPAEN and subsequently adoption at the Standing Committee of the Bern Convention; see section 3.

The Areas of Special Conservation Interest – like the Natura 2000 sites – are regarded as core areas for the Pan-European Ecological Network (PEEN). As such, they represent key components of the Pan-European Network. The introduction of a vast natural infrastructure, of the kind ultimately envisaged by the Pan-European Ecological Network, will make the areas identified for the Emerald Network even more important and will focus attention on their possible linkage with other protected areas. The state of ecological connectivity of a concerned ASCI with other natural areas should be taken into account when assessing its compliance to the criteria of the Recommendation No. 16 (1989). A degree of policy convergence between the various networks concerned (PEEN, Natura 2000 and Emerald) should therefore be encouraged.

2. EVALUATION OF SUFFICIENCY OF PROPOSED ASCIS FOR SPECIES AND HABITATS

2.1. Overall description of the procedure

The evaluation of Emerald databases at a national level should be viewed as a cycle consisting of the following steps:

- (1) Submission of proposals in the form of a database by the National Authorities to the Bern Convention Secretariat, using the Common Data Repository of the European Environment Agency;
- (2) Quality check of the database by the Council of Europe Secretariat, followed by correction of incompleteness and errors by parties;
- (3) Nomination as official candidate sites by the Bern Convention Standing Committee
- (4) Preliminary evaluation by EEA-ETC/BD of sufficiency of the proposed list of ASCIs (feature/ country/ biogeographical region);
- (5) Scientific discussion at the regional biogeographical seminar and assessments of sufficiency,
- (6) If necessary, proposal of additional Emerald Sites and updating the database by national authorities;
- (7) Submission of revised database;
- (8) Submission of the final sitelist to the GoEPAEN for discussion;
- (9) Submission to the Bern Convention Standing Committee for adoption.

The construction of the Emerald databases at a national level should be viewed as a cycle consisting of the first seven steps of the overall procedure.

Evaluation of the Emerald network is viewed as an iterative process. Conclusions on the sufficiency of national ASCI proposals will result in the need for new proposed Emerald sites or extension of existing sites if the conclusions are found unsatisfactory. An increase in site numbers with time is expected due to improving scientific knowledge and changes in nature. In all cases, re-submitted ASCI proposals will be re-evaluated providing updated conclusions.

2.2. Emerald database submission, completeness and quality

Databases should be uploaded to the appropriate folder in the EEA data centre together with an official letter by national authorities noting the delivery of an official database. Second and subsequent deliveries should also include a description of the changes between versions.

Emerald databases should be prepared according to the instructions given in the Emerald Software User Manual (T-PVS/Emerald (2003) 2). Complete databases are essential and for the evaluation process including discussions at the biogeographical seminars. All spe-

cies of Resolution No. 6 (1998) and of Resolution No. 4 (1996) of the Bern Convention regularly present on a site should be listed and all relevant data-fields completed. Quantitative data on species populations and habitat cover areas at sites should be provided whenever possible. However, species which have been recorded occasionally but which are not regularly occurring (e.g. vagrants) should not be included. It is difficult to give a general rule on listing species for which only historical records exist, for many small, poorly known species, even old records may still be valid (e.g. for bryophytes or small molluscs such as *Vertigo* spp.) unless recent survey shows the species is no longer present or if the habitat has changed and is no longer suitable.

Before evaluation for network sufficiency, submitted databases and associated spatial data will be checked for completeness and quality. After country authorities have received an assessment of database quality, identified gaps and errors should be corrected as quickly as possible and the updated database should be uploaded again to the Common Data Repository of the EEA.

2.3. Preliminary evaluation

Preliminary evaluation of sufficiency of national ASCI proposals will be essentially a scientific preparation for the discussions at the biogeographical seminar. It will be carried out by an independent scientific institution (EEA – ETC/BD). Preliminary evaluation will examine the latest submitted database by the party (but not later than 90 days before the planned biogeographical seminar) and take into account relevant available scientific information.

Establishment of the Reference lists of species and habitats

Prior to evaluation, a preliminary Reference List of species and habitats of Bern Convention Resolution No. 4 (1996) and Resolution No. 6 (1998) regularly present in each country per biogeographical region will be prepared based on current scientific information, in order to show for which features which country is obliged to designate ASCIs. The reference lists should not be considered as checklists of species and habitats occurring in the countries and respective regions, thus they should exclude vagrant or accidental species. An 'X' in the list will mean that countries have an obligation to designate sites for that species or a habitat in a particular biogeographical region. A question mark (?) will indicate that the status of the species or habitat is not clear and additional research is needed to clarify its status.

Evaluation of sufficiency

The contribution towards favourable conservation status for a given species or habitat type through the designation of a given list of ASCIs will not only depend on the intrinsic quality of those sites, but also on the intensity of the current or proposed conservation measures for each habitat or species including actions outside designated areas. The assessment must be based on the intrinsic value of the proposed sites for each species and habitat type, taking into account their potential contribution to the defined conservation goal, i.e. maintaining or restoring the species and habitats to "Favourable Conservation Status".

It is clear that the factors relevant to the assessment of network sufficiency for each species and habitat type will vary greatly from case to case, depending on different factors. In general, there should be a proportionate response by the parties, so that for the rarest habitats and species of European interest there will be a high proportion of the resource included within the Emerald Network, while for those which are more abundant there will be a lower proportion of the resource within the Network.

It would not be realistic to try to establish one single quantitative criterion equally valid for all habitats and species in all situations. The expected assessment of site lists for the biogeographical region must be based on a case-by-case (feature/country/biogeographical region) discussion, taking into account additional information on different parameters related to each species and habitat type.

Requirements to be met

Four requirements can be expected to be met by a representative list of sites to be considered as sufficient to enable a favourable conservation status for a given species or habitat type at biogeographical level:

- 1) it should represent sites from the entire distribution range of every Emerald species and habitat at a national level and biogeographical level if a party shares more than one region;
- 2) it should reflect the ecological variation of the habitat and of the species (genetic) within the biogeographical region. In case of species, site proposals must include the whole range of habitats that are needed for the different stages of its life-cycle such as reproduction, migrations, foraging (etc.)
- 3) it should be well-adapted to the specific conservation needs, in particular to those related to the distribution patterns (endemicity, degree of isolation/fragmentation, historical trends, climate change) and to the human pressures, threats and vulnerability of the considered species or habitat type;
- 4) if the first 3 conditions are met it will be expected that site proposals will include significant proportions of habitat area and species populations within the Emerald network versus the overall national resource.

Additional aspects of the evaluation of the sufficiency for bird species

Preliminary assessment of sufficiency of bird representation in Emerald sites for the biogeographical seminars will be done by comparing information recorded by Bern Convention Contracting Parties in the Standard Data Forms against various reference sources such as national and European Bird Atlases, Birds in Europe (2004) and the BirdLife International database on Important Bird Areas (IBAs).

This evaluation will be conducted as a combination of (1) a species by species approach, i.e. looking whether each species of Resolution No. 6 (1998) of the Bern Convention is sufficiently represented in the network, and (2) a site approach, i.e. looking whether all IBAs meeting certain numeric ornithological criteria for non-Resolution No. 6 (1998) migratory birds are covered by Emerald network.

Species by species evaluation will be done for all bird species listed in Resolution No. 6 (1998) at the country¹ level. This evaluation will cover all stages of life-cycle of the listed species, and where appropriate separate assessments will be done for e.g. breeding, staging and wintering periods. The following questions will be asked for each species:

- Is the species a subject for Emerald site designation in the respective Contracting Party given the nature of its occurrence and distribution (i.e. should it be included on the Reference List for that country?). If the answer is positive, the further questions will be raised:
- What proportion of national population is covered by the Emerald sites (ASCIs)?
- Is the geographical distribution range within respective country sufficiently covered?
- Do the proposed ASCIs meet the ecological requirements of the species?
- Are all IBAs hosting the concerned species covered by the proposed Emerald sites? Do boundaries of both designations significantly differ?

Additional aspects of the evaluation of the sufficiency for migratory bird species

The site approach is used to cover the need to protect areas of importance mainly for migratory species not listed in Resolution No. 6 (1998), but for which Emerald sites need to be designated². The definition of 'areas important for migratory species' is limited to those meeting the following internationally accepted criteria:

- The site is known or thought to hold, on a regular basis, 20,000 or more waterbirds of one or more species or 10,000 or more pairs of seabirds for one or more species (IBA criterion A4iii³);
- The site is known or thought to hold, 1% or more of flyway population or other distinct population of a waterbird species or other congregatory species (IBA criteria B1i and B1iii);
- The site is a 'bottleneck site' hosting 5,000 or more storks, 3,000 or more raptors and cranes (IBA criterion B1iv).

In this exercise, all Important Bird Areas meeting the above criteria will be checked whether they are covered by the proposed Emerald sites. Each of the above three criteria will appear as a separate evaluation unit per country and discussed as a separate item during the national biogeographic Seminars (Phase II).

Outcomes of the evaluation and Preparation of draft list of Emerald sites

A draft list of candidate ASCIs per biogeographical region within the region of concern at the seminar (West-Balkan, Caucasus, etc ...) will be prepared using the data from the respective Emerald databases and according to the table structure shown in the Table 1. Parties will be requested to check information in these lists so to be ready for the final approval at the biogeographical seminar.

---

1 For species other than birds, the evaluation is done at the level: feature/country/biogeographical region. Biogeographical regions are not distinguished during the evaluation for birds.

2 According to point 1e of Recommendation No. 16 (1989) on the Areas of Special Conservation Interest (adopted by the Standing Committee to the Bern Convention on 9 June 1989).

3 According to Heath, M.F. & Evans, M.I. 2000. Important Bird Areas in Europe. Priority sites for conservation. Cambridge, UK: BirdLife International (BirdLife Conservation Series No. 8)

Table 1. Contents of the “Draft List of Proposed Emerald Sites”

Column count	Description
A	ASCI code comprising nine characters, the first two being the ISO code for the Member State
B	ASCI name
C	Surface area of ASCI (ha)
D	Centroid coordinates of ASCI (latitude and longitude)
E	Number of species of Resolution No. 6 (1998) at the ASCI
F	Number of habitat types of Resolution No. 4 (1996) at the ASCI

The results of the preliminary evaluation will be: (1) draft Reference Lists for species and habitats; (2) draft Detailed Conclusions and (3) draft lists of proposed Emerald sites. These documents will form the basis of discussions at the biogeographical seminar.

The evaluation of the Emerald site proposals will also include bird species using the same methodology as for other species, contrary to the Natura 2000 biogeographical seminars which only consider species covered by the Habitats Directive.

More detailed guidelines for site selection and proposal evaluation for certain taxonomic groups (e.g., birds, fish) or environments (e.g., marine) may have to be further developed when parties involved in the Emerald phase II gain more experience.

2.4. Regional Biogeographical seminar

Regional biogeographical seminars will be organised involving all parties represented in a region (e.g. West-Balkan, South Caucasus, etc), provided that they all have submitted Emerald databases of sufficient quality to enable evaluation of sufficiency as described above. The seminars will discuss (1) reference lists; (2) the sufficiency of each species and habitat, according to the agreed reference lists and (3) suitability of sites for inclusion in the final list of ASCIs.

Each seminar will include participants from the Bern Convention Secretariat, the ETC/BD, the Bern Convention parties, independent experts chosen by the Council of Europe and the ETC/BD, an agreed number of representatives of relevant NGOs and observers from the neighbouring countries.

The seminar will be organised as a discussion forum among the stakeholders described above where each species and habitat will be assessed per party and biogeographical region, according to the agreed Reference List. The discussions will result in an agreed conclusion (see categories in Table 2) on sufficiency/ insufficiency of site proposals for each individual species and habitats present in the countries. Sites which do not host any species of Resolution No. 4 (1996) or habitats of Resolution No. 6 (1998) will be discussed to assess their suitability for designation as ASCI, referring to the general conditions for

site selection described in Recommendation No. 16 (1989). Final detailed conclusions of the seminar, together with the revised Reference Lists and lists of approved sites, will be published on the Council of Europe's Emerald website.

At the later stages of the Emerald network building, after the biogeographical seminar(s), further assessments may be required due to additional site proposals or modifications of existing sites and bi-lateral meetings may be called between an individual Bern Convention party and Bern Convention secretariat (involving also ETC/BD as an independent jury) to follow the site designation progress in a concerned party.

2.5. Actions after the seminar

Final Detailed Conclusions will guide parties on what actions they should undertake in order to improve the Emerald network at national and biogeographical level. Table 2 shows the type and categories of conclusions that will be used during the seminar and actions that will be required from the parties after the seminar.

Together with dissemination of Final Detailed Conclusions, the Group of Experts on Protected Areas and Ecological Networks and the Bern Convention Secretariat will agree on the date by when parties will be expected to deliver requested amendments and additions to site proposals.

Evaluation of site proposals will be an iterative process and further work will be required as a result of additional site proposals arising from seminar conclusions and/or changes due to improving scientific knowledge.

Table 2. Conclusions and their abbreviations used in biogeographical seminars. Codes can be combined, for example 'IN MOD and CD' would indicate that additional sites are required and that the existing proposals need correcting or completing.

Code	Meaning	Action required
SUF	Sufficient	No further sites needed
IN MAJOR	Insufficient major	No sites proposed at present. A major effort to designate sites is needed.
IN MOD	Insufficient moderate	One or a number of additional sites (or maybe extension to sites) required. IN MOD GEO means that additional site(s) are required in certain region to eliminate geographical gap.
IN MIN	Insufficient minor	No additional sites required but habitat/species should be noted on sites already proposed for other habitats/species
CD	Correction of data	Data needs to be corrected / completed / deleted
Sci Res	Scientific reserve	A definite conclusion is not possible: need to investigate/clarify a scientific issue – interpretation of habitat, controversial presence of species, etc.

3. APPROVAL AND ADOPTION OF SITES AT THE BIOGEOGRAPHICAL LEVEL

Once the iterative process of the evaluation of the Emerald candidate sites has reached a sufficient level of agreement, the last two steps of the overall procedure are undertaken:

(8) Submission of the final database *sitelist* to GoEPAEN for discussion;

(9) Submission of the sitelist to the Bern Convention Standing Committee for adoption.

The Group of Experts on Protected Areas and Ecological Networks receives the final database of official candidate sites for discussion. The GoEPAEN will then forward the final list to the Standing Committee of the Bern Convention for adoption. This final list will be published using the format as described above (Table 1).

Published EU Lists of NATURA 2000 sites are available as examples at:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:030:0001:0042:EN:PDF>

Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats Standing Committee

Revised Calendar for the implementation of the Emerald Network 2011-2020

(Adopted by the Standing Committee on 4 December 2015)

Timing	Strategic issues	Phase I	Phase II	Phase III
2011-2012	<ul style="list-style-type: none"> Update Res. 6 (1998) and Res. 4 (1996); Submission to the Standing Committee at its 31st and 32nd meeting (2011-2012), according to timely presented proposals. Collection of background information on presence and distribution of species and habitats in collaboration with EEA. Development of guidelines on management, monitoring and reporting tools in line with existing Natura 2000's tools. 	<ul style="list-style-type: none"> Negotiation of a Pilot projects for Tunisia; Implementation of a second pilot project for Morocco; Feasibility analysis for a second pilot project in Turkey and/or possible planning for completion of Phase I; Negotiation of completion of Phase I in Bosnia-Herzegovina Completion of Phase I for Armenia, Azerbaijan, Georgia and Moldova through the ENP project by the end of 2011; Fulfilment of 80 % of Phase I for Ukraine; Fulfilment of at least 50 % of Phase I for Belarus and the European part of the Russian Federation; Completion of Phase I for Switzerland, Norway and Iceland; Negotiations for the identification of sites in the countries which have not been participating in the pilot project's programme: Andorra, Liechtenstein, Monaco, Kazakhstan (European part). 	<ul style="list-style-type: none"> Assessment of proposed Emerald sites in 6 West-Balkan countries: Albania, Bosnia-Herzegovina, Croatia, Montenegro, "the former Yugoslav Republic of Macedonia" and Serbia; gap analysis; Negotiation with West-Balkan countries concerning possible designation of new ASCIs; Start of assessment of proposed Emerald sites for Armenia, Azerbaijan, Georgia and Moldova (2012); Start pre-evaluation of the first set of proposed Emerald sites for countries asking for it (Switzerland, Norway) 	

Timing	Strategic issues	Phase I	Phase II	Phase III
2013-2014	<ul style="list-style-type: none"> • Finalisation of collection of background information on species and habitats of European interest. • Drafting and adoption of monitoring tools and management plans, based on international guidelines; setting-up of a coherent Pan-European Ecological Network; 	<ul style="list-style-type: none"> • Continuation of the pilot project in Tunisia; • Completion of the Emerald Network in Morocco; • Implementation of a full Emerald project in Turkey; • Completion of Phase I for Belarus, the European part of the Russian Federation and Ukraine; • Development of principles of the establishment of the Emerald Network (as Core Areas of the PEEN) in Asian parts of the Russian Federation and Kazakhstan, in Kirghizistan, Tadjikistan, Turkmenistan, Uzbekistan (further activities in this field of actions will be planned if appropriate) 	<ul style="list-style-type: none"> • Completion of the assessment of the proposed Emerald sites in Armenia, Azerbaijan, Moldova and Georgia • Start of assessment of proposed sites in Belarus, the Russian Federation and Ukraine in coordination with the evaluation for sites in Moldova and South Caucasus, if appropriate; • Assessment of proposed Emerald sites in Switzerland, Iceland and Norway. • Assessment of proposed Emerald sites in other countries according to achievements in Phase I (Andorra, Liechtenstein, Monaco, Kazakhstan (the European part)) 	<ul style="list-style-type: none"> • Official designation of the Emerald Network in the West-Balkan • Implementation of management, monitoring and reporting tools in the West-Balkan area.
2015-2016	<ul style="list-style-type: none"> • Continuation of drafting and implementing management plans and monitoring for designated ASCI's. 		<ul style="list-style-type: none"> • Finalisation of the evaluation of proposed Emerald sites in Belarus, the Russian Federation and Ukraine • Assessment of proposed Emerald sites in participating African countries 	<ul style="list-style-type: none"> • Designation of the Emerald Network in Moldova and South Caucasus; • Start designation of Emerald sites in Belarus, the Russian Federation and Ukraine; • Designation of the Emerald Network in Norway, Iceland and Switzerland; • Re-assessment of all agreed Emerald sites according to new knowledge. • Designation of the Emerald Network in other countries according to achievements in Phase II (Andorra, Liechtenstein, Monaco, Kazakhstan (the European part))

Timing	Strategic issues	Phase I	Phase II	Phase III
2017-2019				<ul style="list-style-type: none"> • Publication of the lists of the Emerald Network of areas of special conservation interest; • Finalise the designation of Emerald sites in the whole Pan-European area, as well as in participating African countries; • Full assessment of the Pan-European Emerald Network in view of the long-term survival of the species and habitats of European concern; • Assessment of the adequacy of the Bern Convention's Appendices and Resolutions No. 4 and No.6
2018	<ul style="list-style-type: none"> • First reporting exercise on the Emerald Network implementation for the period 2013-2018, as foreseen in Resolution No. 8 (2012) 			
2020	<ul style="list-style-type: none"> • The Emerald Network of Areas of Special Conservation Interest is fully operational to guarantee the long-term survival of all species and habitats of European Interest, including appropriate management, monitoring and reporting tools, compatible with NATURA2000 • Procedures for continuous updating of the data and evaluation of the long-term survival of the species and habitats have been put in place 			

ДОДАТОК 8

Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats
Standing Committee

Strasbourg, 18 November 2016

UPDATED LIST OF OFFICIALLY ADOPTED EMERALD SITES (*витязь*)

(OCTOBER 2016)

Document prepared by the Directorate of Democratic Governance and Marc Roekaerts
(EUREKO)

Ukraine

Site Code	Site Name	Area covered (ha)
UA0000001	Poliskyi	36465,00
UA0000002	Gorgany Nature Reserve	5362,00
UA0000003	Roztochia Nature Reserve	2083,00
UA0000004	Dniprovsko-Orilskyi Nature Reserve	3772,00
UA0000005	Crimean Nature Reserve	44042,00
UA0000006	Carpathian Biosphere Reserve	58296,00
UA0000007	Mys Martian Nature Reserve	239,00
UA0000008	Karadazkyi Nature Reserve	2842,00
UA0000009	Opukskyi Nature Reserve	1584,00
UA0000010	Medobory Nature Reserve	9552,00
UA0000011	Podilski Tovtry National Nature Park	261521,00
UA0000012	Kanivskyi Nature Reserve	8665,00
UA0000013	Skolivski Beskydy National Nature Park	35696,00
UA0000014	Carpathian National Nature Park	50478,00
UA0000015	Yelanetskyi Steppe Nature Reserve	1677,00
UA0000016	Askaniia-Nova Biosphere Reserve	33398,00
UA0000017	Black Sea Biosphere Reserve	115873,00
UA0000018	Danube Biosphere Reserve	50213,00
UA0000019	Ukrainskyi Stepovyi Nature Reserve	3355,00
UA0000020	Luhanskyi Nature Reserve	5417,00
UA0000021	Yaltynskyi Hirsko-Lisovyi Nature Reserve	14449,00
UA0000022	Kazantypskyi Nature Reserve	449,00
UA0000023	Rivnenskyi Nature Reserve	42924,00
UA0000024	Cheremskyi Nature Reserve	2949,00
UA0000025	Shatskyi	54128,00
UA0000026	Synevyr National Nature Park	40436,00
UA0000027	Azovo-Syvaskyi National Nature Park	51983,00
UA0000028	Vyzhnytskyi National Nature Park	11238,00
UA0000029	Sviati Hory	43437,00

Site Code	Site Name	Area covered (ha)
UA0000030	Yavorivskyi National Nature Park	7120,00
UA0000031	Desniansko-Starohutskyi National Nature Park	16223,00
UA0000032	Uzhanskyi National Nature Park	39500,00
UA0000033	Hutsulshchyna	39385,00
UA0000034	Gomilshanski Lisy National Nature Park	14404,00
UA0000035	Halytskyi National Nature Park	14642,00
UA0000036	Ichnianskyi National Nature Park	9622,00
UA0000037	Velykyi Luh National Nature Park	16755,00
UA0000038	Mezynskyi National Nature Park	31098,00
UA0000039	Lower Dniester National Nature Park	21369,00
UA0000040	Bugzkyi Gard National Nature Park	6148,00
UA0000041	Zacharovanyi Krai National Nature Park	6116,00
UA0000042	Hetmanskyi National Nature Park	23473,00
UA0000043	Holosiivskyi National Nature Park	11080,00
UA0000044	Prypiat-Stokhid National Nature Park	38940,00
UA0000045	Khotynskyi National Nature Park	9486,00
UA0000046	Chornobylskyi Biosphere Reserve	227381,00
UA0000047	Mizhrichynskyi Regional Landscape Park	102434,00
UA0000048	Serednioseimskyi	92215,00
UA0000049	Shalyhynskyi Zakaznyk	2909,00
UA0000050	Mykhailivska Tsilyna Nature Reserve	882,00
UA0000051	Verkhniosulskyi	16898,00
UA0000052	Verkhnioesmanskyi Zakaznyk	2912,00
UA0000053	Bohdanivskyi Zakaznyk	1485,00
UA0000054	Nyzhnie Podesennia	73897,00
UA0000055	Zamhlai	7588,00
UA0000056	Myklashevshchyna Zakaznyk	119,00
UA0000057	Bretskyi Zakaznyk	200,00
UA0000058	Chernihivske Podesennia	89752,00
UA0000059	Khrystanivskyi Zakaznyk	1706,00
UA0000060	Dorohynskyi	5227,00
UA0000061	Zhevak Zakaznyk	314,00
UA0000062	Smiatsko-Znobivskyi	54273,00
UA0000063	Donetskyi Kriazh Regional Landscape Park	7451,00
UA0000064	Kleban-Byk Regional Landscape Park	2912,00
UA0000065	Meotyda	22199,00
UA0000066	Prystenske Zakaznyk	358,00
UA0000067	Nykanorivskyi	652,00
UA0000068	Bilovodskyi Regional Landscape Park	14006,00
UA0000069	Kreminski Lisy	18240,00
UA0000070	Kreidiani Vidslonennia Zakaznyk	30,00

Додаток 8. Updated list of officially adopted Emerald sites (вмтя)

Site Code	Site Name	Area covered (ha)
UA0000071	Pechenizke Pole	5021,00
UA0000072	Nyzhnovorsklianskyi Regional Landscape Park	23192,00
UA0000073	Iziumska Luka Regional Landscape Park	5008,00
UA0000074	Dvorichanskyi National Nature Park	3433,00
UA0000075	Slobozhanskyi National Nature Park	5254,00
UA0000076	Elba Zakaznyk	761,00
UA0000077	Pyriatynskyi National Nature Park	11991,00
UA0000078	Sukhodilskyi Regional Landscape Park	3058,00
UA0000079	Dobrianski Hory Zakaznyk	117,00
UA0000080	Kreidiani Skeli Zakaznyk	98,00
UA0000081	Lisne Zakaznyk	272,00
UA0000082	Nyzhniosulskyi National Nature Park	18703,00
UA0000083	Dykanskyi Regional Landscape Park	11966,00
UA0000084	Zubrovysia Zakaznyk	27149,00
UA0000085	Chernivetskyi Regional Landscape Park	21507,00
UA0000086	Pechenizka Lisova Dacha Zakaznyk	5329,00
UA0000087	Kremenchutski Plavni Regional Landscape Park	5098,00
UA0000088	Siverskodonetskyi	4506,00
UA0000089	Karmeliukove Podillia National Nature Park	20190,00
UA0000090	Ovrutskyi	45237,00
UA0000091	Zakhidno-Ovrutskyi	33452,00
UA0000092	Pryazovskyi National Nature Park	77900,00
UA0000093	Dniprovske Reservoir	39492,00
UA0000094	Kyivske Reservoir	54422,00
UA0000095	Pakulskyi	18257,00
UA0000096	Velykoanadolskyi	2672,00
UA0000097	Biloberezhzhia Sviatoslava National Nature Park	35242,00
UA0000098	Novosanzharskyi	11739,00
UA0000099	Shchorsivskyi	19725,00
UA0000100	Seredniosulskyi Zakaznyk	2242,00
UA0000101	Nadsluchanskyi Regional Landscape Park	17248,00
UA0000102	Dermansko-Ostrozkyi National Nature Park	5436,00
UA0000103	Dubrovysko-Sarnynskyi	39469,00
UA0000104	Chervonooskilske Reservoir	10082,00
UA0000105	Pechenizke Reservoir	27064,00
UA0000106	Kakhovske Reservoir	218119,00
UA0000107	Oleshkivski Pisky	46259,00
UA0000108	Dzharylhatskyi National Nature Park	10018,00
UA0000109	Dniprovsko-Buzkyi Lyman	71276,00
UA0000110	Kremenchutske Reservoir	222530,00
UA0000111	Kanivske Reservoir	67264,00

Site Code	Site Name	Area covered (ha)
UA0000112	Tsumanska Pushcha	42852,00
UA0000113	Prytysianskyi	5392,00
UA0000114	Dnistrovskiy Regional Landscape Park	19686,00
UA0000115	Verkhovynskiy	14494,00
UA0000116	Chornyi Lis	21415,00
UA0000117	Marmaroski ta Chyvychno-Hryniavski Hory	25108,00
UA0000118	Nadsianskyi Regional Landscape Park	19449,00
UA0000119	Verkhnodnistrovski Beskydy Regional Landscape Park	8576,00
UA0000120	Pivnichne Podillia	17033,00
UA0000121	Roztochia	66715,00
UA0000122	Dnistrovskiy Kanion National Nature Park	10870,00
UA0000123	Iziaslavsko-Slavutytskyi	32329,00
UA0000124	Maliiovanka Regional Landscape Park	16908,00
UA0000125	Cheremoskyi	19737,00
UA0000126	Sevastopolskyi	8870,00
UA0000127	Bakhchysaraisko-Alushtynskiy	43178,00
UA0000128	Bilogirskiy	130603,00
UA0000129	Karalarskyi	25007,00
UA0000130	Charivna Havan National Nature Park	10920,00
UA0000131	Eastern Syvash	174975,00
UA0000132	Baidarskyi Ta Mys Aia	28424,00
UA0000133	Horodnianskyi	27206,00
UA0000134	Pryorilskiy	33372,00
UA0000135	Dniprodzerzhynske Reservoir	54004,00
UA0000136	Bokovenkivskiy Regional Landscape Park	8154,00
UA0000137	Tarutynskiy Steppe	6176,00
UA0000138	Tylygulskiy Lyman	23243,00
UA0000139	Zernov Phyllophora Field Zakaznyk	403997,00
UA0000140	Tuzlovski Lymany National Nature Park	27778,00
UA0000141	Dnistrovskiy Lyman	38641,00
UA0000142	Systema Dunaiskykh Ozer	52807,00
UA0000143	Kuialnytskyi Lyman	8439,00
UA0000144	Ripkynskiy	29560,00
UA0000145	Sosynskiy	15450,00
UA0000146	Liubetskyi	21052,00
UA0000147	Verhnie Podesennia	45071,00
UA0000148	Black Sea Dolphins	13155,00
UA0000149	Liadova-Murafa	3734,00
UA0000150	Obytichna Kosa Ta Zatoka	25462,00
UA0000151	Sasyk Lyman	18984,00
UA0000152	Gora Bila	1091,00

Додаток 8. Updated list of officially adopted Emerald sites (вмтяє)

Site Code	Site Name	Area covered (ha)
UA0000153	Zkharskyi	5644,00
UA0000154	Kuchurhanskyi	1676,00
UA0000155	Tepe-Oba	3986,00
UA0000156	Trostianetskyi	667,00
UA0000157	Hrabova Balka	1905,00
UA0000158	Besarabskyi Kolkhikum	4723,00
UA0000159	Kremenetski Hory National Nature Park	6948,00
UA0000160	Horodnytskyi	54260,00
UA0000161	Unava	13331,00
UA0000162	Shuliatske Swamp	2101,00
UA0000163	Buho-Desnianskyi	19070,00
UA0000164	Sestrynivska Dacha	924,00
UA0000165	Korostyshivskyi	41696,00
UA0000166	Prynhulskyi Regional Landscape Park	3803,00
UA0000167	Zakhidne Pobuzhzhia	14222,00
UA0000168	Stokhid-Nobel	41874,00
UA0000169	Verkhnie Pobozhzhia	13339,00
UA0000170	Zaplava Turia - Rrypiat	16196,00
UA0000171	Turiiskyi	17019,00
UA0000172	Drevlianskyi Nature Reserve	32178,00
UA0000173	Slovechanskyi Kriazh	95849,00
UA0000174	Dolynsko-Rozhniatynskyi	107602,00
UA0000175	Ponyzia Stuhny	6830,00
UA0000176	Boikivshchyna	10606,00
UA0000177	Stilske Horbohiria	22867,00
UA0000178	Cholhynskyi	3379,00
UA0000179	Zavadivskyi	8526,00
UA0000180	Bolotnia	22236,00
UA0000181	Nyzhnie Pobuzhzhia	9706,00
UA0000182	Izmailski Ostrov	3552,00
UA0000183	Udaiskyi	8517,00
UA0000184	Borivskyi	5526,00
UA0000185	Hadiatskyi Regional Landscape Park	13006,00
UA0000186	Dubrovtskyi	38802,00
UA0000187	Shostkynskyi	11558,00
UA0000188	Pidhaietskyi Regional Landscape Park	5080,00
UA0000189	Seretskyi	6489,00
UA0000190	Berezhanske Opillia	20646,00
UA0000191	Hrinnytskyi-Styr	5057,00
UA0000192	Lower Dnipro	52386,00
UA0000193	Domuzla	1640,00

Site Code	Site Name	Area covered (ha)
UA0000194	Riabchyk	841,00
UA0000195	Vedmezhanaka	10124,00
UA0000196	Serbyno	1641,00
UA0000197	Vyshnevskyyi	1388,00
UA0000198	Balakyriivskyyi	417,00
UA0000199	Novobilskyyi	3974,00
UA0000200	Aiu-Dah	648,00
UA0000201	Ak-Monaiskyyi Steppe	492,00
UA0000202	Dibrivskyyi	4481,00
UA0000203	Myhailivskyyi Steppe	1733,00
UA0000204	Mehanom	3720,00
UA0000205	Pokrovsko-Dolynivskyyi	1064,00
UA0000206	Tuzly	1357,00
UA0000207	Berezanskyyi	8827,00
UA0000208	Petrykivskyyi Rybhosp	298,00
UA0000209	Stanychno-Luhanskyyi	12158,00
UA0000210	Voloshanska Dacha	688,00
UA0000211	Prysamarski Bairachni Lisy	7394,00
UA0000212	Samarskyyi Lis	38003,00
UA0000213	Chonharskyyi	34443,00
UA0000214	Zatoky	105086,00
UA0000215	Kinburnska Kosa	46588,00
UA0000216	Khrystoforivski Plavni	1538,00
UA0000217	Ratsynska Dacha	2246,00
UA0000218	Naholny Kriazh	4445,00
UA0000219	Riznykivskyyi	547,00
UA0000220	Kamiansko-Dontsivskyyi	3569,00
UA0000221	Vitrohonskyyi	756,00
UA0000222	Khadzhybeiskyyi	3286,00
UA0000223	Korsak Mohyla	111,00
UA0000224	Troitska Balka	662,00
UA0000225	Oleksandropilskyyi	1068,00
UA0000226	Svativskyyi	2833,00
UA0000227	Nyzhnoduvanskyyi	1595,00
UA0000228	Barskyyi	2815,00
UA0000229	Bereznenskyyi	128,00
UA0000230	Berladynskyyi	8374,00
UA0000231	Borsuky	1120,00
UA0000232	Dolyna Snovu	35515,00
UA0000233	Kyivske Podesennia	20621,00
UA0000234	Dolyna Seimu	32644,00

Додаток 8. Updated list of officially adopted Emerald sites (вмтя)

Site Code	Site Name	Area covered (ha)
UA0000235	Zaplava Halky	1076,00
UA0000236	Zaplava Perevodu	6542,00
UA0000237	Zaplava Supoiu	8807,00
UA0000238	Semenivskiyi Snov	9416,00
UA0000239	Zdolbunivskiyi Stavky	208,00
UA0000240	Kamianobridskiyi	980,00
UA0000241	Kuzmynskiyi	1240,00
UA0000242	Ladyzhynske Reservoir	1618,00
UA0000243	Liubokhynskiyi	3793,00
UA0000244	Nyzhnii Sluch	13532,00
UA0000245	Podilskiyi Dnister	1712,00
UA0000246	Prylbytskiy	218,00
UA0000247	Slavskiyi	7561,00
UA0000248	Sokalskiy	894,00
UA0000249	Starosyniavskiyi	518,00
UA0000250	Surazka Dachy	6343,00
UA0000251	Prybuzhzhia	14263,00
UA0000252	Chornohuzka	2136,00
UA0000253	Ochakivskiyi	474,00
UA0000254	Cherkaskiyi Bir	55454,00
UA0000255	Znamianskiy Chorniy Lis	14187,00
UA0000256	Mykhailivskiyi	4780,00
UA0000257	Savranskiy Lis	8510,00
UA0000258	Markovychi	53,00
UA0000259	Skhidnyi Svydovets	15138,00
UA0000260	Turova Dachy	1060,00
UA0000261	Kholodnyi Yar	10330,00
UA0000262	Cherevaskiy Lis	1749,00
UA0000263	Polonyna Borzhava	4520,00
UA0000264	Zhuravlivska Dachy	1142,00
UA0000265	Marksova Dubyna	296,00
UA0000266	Velyki Holdy	345,00
UA0000267	Shyroka Dolyna	111,00
UA0000268	Okli Hed	300,00
UA0000269	Vynohradivska Tysy	6044,00
UA0000270	Ponyzzia Borzhavy	4106,00
UA0000271	Koson	253,00

Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats
Strasbourg, 9 December 2010

Group of Experts on Protected Areas and Ecological Networks

**Information Form
for species or habitats**

*Document prepared by
the Directorate of Culture and of Cultural and Natural Heritage*

DATE: .....

Proposed by: ..... (Countries)

Information Form for species or habitats to be included in:

- Appendix I:** Strictly protected flora species
  - Appendix II:** Strictly protected fauna species
  - Appendix III:** Protected fauna species
- and
- Resolution (1998) 6:** Species requiring specific habitat conservation measures
- or
- Resolution (1996) 4:** Endangered natural habitats requiring conservation measures

Species proposal

Latin Name (incl. Author + Year): .....

Latin Synonyms: .....

Source of the scientific name: .....

Vernacular name:

English Name: .....

French Name: .....

other: (specify language): .....

Systematics:

Phylum: .....

Class: .....

Order: .....

Family: .....

Habitat proposal
EUNIS Habitat code: .....
Habitat title: .....
Habitat Definition: (only if a new subdivision in the EUNIS classification is suggested) .....

Proposal for amending Res. 6 or Res. 4: additional information needed

Name of Biogeographical Region(s) in which the species or habitat occurs (please mark with «x»)

☐ Alpine	☐ Anatolian	☐ Arctic	☐ Atlantic
☐ Black Sea	☐ Boreal	☐ Continental	☐ Macaronesia
☐ Mediterranean	☐ Pannonic	☐ Steppic	

Marine region: (if a marine region map is adopted by the SC):

Is the Species or Habitat present in EUR 27: Yes No

Other International Conventions, Instruments and Agreements:

(Please mark with “x” if mentioned)

Convention on Migratory Species (Bonn Convention):
Annex I
Annex II

Convention on International Trade in Endangered Species of wild fauna and flora (CITES):
Annex 1
Annex 2

Convention for the Protection of the Marine Environment of the North-East Atlantic (OSPAR)
Ref. 2008-6 part 1
Ref. 2008-6 part 2

Directive 92/43/EEC on the conservation of natural habitats and of wild fauna and flora
Annex I
Annex II
Annex IV
Annex V

Directive 2009/147/EC (79/409/EEC amended) on the conservation of wild birds
Annex I
Annex II
Annex III

Other: (Barcelona Convention, IUCN red data books, etc .....)

Short Description / Distinguishing Characteristics

European Interest

Please mark with "X" for which of the following criteria the species or habitat is proposed (as interpreted from the guideline 1 in the Bern Convention's Recommendation 56 (1997), and also indicated in subparagraphs of Article 1 g of the Habitats Directive)

- Endangered*, except those species whose natural range is marginal in that territory and which are not endangered or vulnerable in the Western Palearctic Region
- Vulnerable*, i.e. believed likely to move into the endangered category in the near future if the causal factors continue operating
- Rare*, with small populations that are not at present endangered or vulnerable but at risk. The species is located within restricted geographical areas or are thinly scattered over a more extensive range
- Endemic* and requiring attention by reason of the specific nature of its habitat or the potential impact of its exploitation on its habitat or the potential impact of its conservation status

Remarks:

as described in Recommendation 56 (1997) account will be taken of the category of threat, the vulnerability of the species to changes in its habitat, its particular link with a threatened habitat, the trends and variations in population level and its vulnerability to a possible non sustainable use. Account will be taken of whether the species is declining in the central area of its distribution, or it is only threatened in the border of its range.

For species only: ecological role (as described in Recommendation 56 (1997): account will be taken of the ecological role of the species, such as their position or role in the food chain (i.e. raptors, insectivorous species such as bats), their structural role in ecosystems (i.e. corals, heathlands) or the fact that endangered species or endangered ecosystems may be highly dependent on them (i.e. marine phanerogams like *Posidonia oceanica*) or risk to become threatened by their exploitation (like the mollusc *Lithophaga lithophaga*).

Geographical distribution

In addition, include maps with the distribution of the species or habitat (GIS format preferred), with reference to scale and projection.

- in the country:
- in the Pan-European region:
- in other parts of the world:

Further comments concerning the geographical distribution: (e.g. known subtypes, regional varieties, loci typici)

Estimated population size and trends (guideline 1 from Rec. 56 (1997):

(Indicate the situation in the country(ies) and, as far as possible, European wide and world wide) (according to EEA guidelines for indicating population data)

Reasons for decline or threats:

Conservation status: (within country, region, pan-European level, etc ...)

Important references / literature / publications:

(especially those relevant for the taxonomy, conservation status and geographical distribution)

Further remarks: (any additional important information not given above, relevant for evaluating the proposal)

Picture of species or habitat:

**Contact Person(s) for additional questions concerning this species or habitat:
(if multi-country proposal, please add relevant persons for each country)**

Name: .....

Institution: .....

Postal Address: .....

Country: ..... Phone No: .....

Fax No: ..... E-mail: .....

If not identical with Contact Person, author of this data form:

Name:

Institution:

Postal Address:

Country:

Phone No:

Fax No:

E-mail:

Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats
Standing Committee

36th meeting
Strasbourg, 15-18 November 2016

THREE DIMENSIONAL ROAD MAP FOR ACHIEVING A FULLY OPERATIONAL EMERALD NETWORK IN 7 COUNTRIES OF CENTRAL AND EASTERN EUROPE AND THE SOUTH CAUCASUS

1. THE PURPOSE OF THIS ROAD MAP

1.1 This Road Map identifies the key steps to be undertaken by relevant national authorities and others between 2016 and 2019 to conclude the establishment by 2020 of a complete and fully operational Network of Areas of Special Conservation Interest (Emerald Network) in four countries of Central & Eastern Europe (Belarus, the Republic of Moldova, the Russian Federation and Ukraine) and three countries in the South Caucasus (Armenia, Azerbaijan and Georgia).

1.2 The Road Map expands on the milestones already agreed in the revised “Emerald Calendar” for 2011-2020¹. The aim of the Emerald Network is to ensure, on a common basis shared by all European countries, the long-term survival of internationally important species of wild fauna and flora and their habitats.

2. INTRODUCTION AND BACKGROUND

2.1 According to Article 4.1 of the Bern Convention, each Contracting Party shall take appropriate measures to ensure the conservation of (i) natural habitats that are endangered and (ii) the habitats of wild flora and fauna, especially species listed in Appendices I and II of the Convention. Under Article 4.2, Parties are to use their planning and development policies to avoid or minimise deterioration of the areas they protect for the purposes of Article 4.1. Articles 4.3 and 10.1 require coordinated special efforts in respect of areas of importance for migratory species.

---

1 Bern Convention (2015a). Revised calendar for the implementation of the Emerald network of Areas of Special Conservation Interest 2011-2020. Document T-PVS/PA (2015) 16 agreed by the 35th meeting of the Standing Committee, Strasbourg, December 2015.

2.2 In 1989 the Standing Committee to the Bern Convention adopted a Resolution and three Recommendations on habitat conservation, including Recommendation No. 16 on the development of a network of “Areas of Special Conservation Interest” (ASCIs). The process of setting up this network then paused for a few years while the European Community (now the European Union) brought into operation its “Natura 2000” network, so that coherence between the two networks could be assured.

2.3 In due course the Bern Standing Committee agreed Resolution No. 3 of 1996, which effectively re-launched the ASCI network with the new short-form name of “Emerald Network”. Resolution No. 5 of 1998 subsequently confirmed that in the case of Member States of the EU (all of which are Contracting Parties to the Bern Convention) their Natura 2000 sites constitute their contribution to the Emerald Network. By the same token, thanks to harmonisation of the two processes, the Emerald Network effectively constitutes an extension of the Natura 2000 network to European non-EU countries. Hence a coherent pan-European system has been created.

2.4 Moreover, by virtue of Resolutions No. 3 of 1996 and No. 5 of 1998, participation in the Emerald Network has been invited from European countries which are not yet Parties to the Convention, and from Parties to the Convention lying outside Europe. As a non-Party observer State the Russian Federation has participated actively in the process since 1999, and its contribution is reflected in the present Road Map.

2.5 All the relevant countries have, through the Convention on Biological Diversity and other international fora, also committed themselves to Target 11 in the Strategic Plan for Biodiversity 2011–2020, which provides that *“By 2020, at least 17 per cent of terrestrial and inland water, and 10 per cent of coastal and marine areas, especially areas of particular importance for biodiversity and ecosystem services, are conserved through effectively and equitably managed, ecologically representative and well connected systems of protected areas and other effective area-based conservation measures, and integrated into the wider landscapes and seascapes”*.

2.6 In order to progress the establishment of the Emerald Network in the seven countries named above, a programme of work known as “Emerald Network of Nature Protection Sites, Phase II” has been undertaken on a joint basis by the Council of Europe and the European Commission (DG NEAR) in the period 2012–2016. The present Road Map was produced as an output of the Final Conference of this joint programme, held in Minsk, Belarus, on 4–5 October 2016.

3. DIMENSION 1: ACTIONS FOR IDENTIFYING AND DESIGNATING SITES

3.1 Standing Committee Resolution No. 3 (1996), Recommendation No. 16 (1989) and Resolution No. 5 (1998) have provided guidance on the process of identifying and designating ASCIs for the Emerald Network in countries other than EU Member States (in the latter it is taken care of by the compatible process for identifying and designating

SPAs and SACs for the Natura 2000 network, under the EU Directives on Birds and Habitats). The process consists of three phases (which are pursued iteratively rather than necessarily in a linear sequence).

Phase I

3.2 The first step in Phase I is for participating countries to identify species and habitats that require specific conservation measures, in the terms of Recommendation No. 14 of 1989. Lists of these have been compiled by the Standing Committee (habitats in Resolution No. 4 of 1996 and species in Resolution No. 6 of 1998²). The lists were revised (species in 2011 and habitats in 2014), mainly to harmonise with changes in the Annexes of the EU Directives resulting from successive EU enlargements.

3.3 The second step is for countries to select potential ASCIs according to the criteria in Recommendation No. 16 (1989). A site will qualify if it:

- contributes substantially to the survival of threatened species, endemic species, or any species listed in Appendix I or II of the Convention; *or*
- supports significant numbers of species in an area of high species diversity or supports important populations of one or more species; *or*
- contains an important and/or representative sample of endangered habitat types; *or*
- contains an outstanding example of a particular habitat type or a mosaic of different habitat types; *or*
- represents an important area for one or more migratory species; *or*
- otherwise contributes substantially to the achievement of the objectives of the Convention.

3.4 Countries then complete standard data forms for each selected site, using the template appended to Resolution No. 5 of 1998 (the version updated in 2013), and they submit these electronically to the Bern Secretariat. Following preliminary verification by the Secretariat of the quality and completeness of the data³, the sites become officially accepted by the Standing Committee as “candidate Emerald sites”.

Phase II

3.5 Phase II involves an evaluation of the proposed sites on a biogeographical basis, by means of regional scientific seminars which assess the adequacy of the relevant country site lists, species by species and habitat by habitat, according to guidance

---

2 The habitats list applies universally, whereas the species list indicates some species which do not necessarily require special conservation measures in every country, owing to their relative abundance in certain parts of Europe.

3 As described in the Appendix to Recommendation No. 157 (2011).

adopted by the Standing Committee⁴ and the relevant Group of Experts⁵. An adequate list is one deemed sufficient to enable a favourable conservation status for a given species or habitat type in the biogeographical region concerned, and which:

- represents sites from the entire distribution range of every Emerald species and habitat at the national level (and at the biogeographical level if the country concerned straddles more than one region);
- reflects the ecological variation of the habitat and the genetic variation of the species within the biogeographic region concerned; and (for species) includes the full range of habitats required over the different stages of its life-cycle;
- is well adapted to specific conservation needs, in particular to those related to distribution patterns and to the threats and pressures affecting the species and habitats concerned;
- includes significant proportions of the total national area of the habitats and populations of the species concerned.

3.6 The seminars may conclude that a site list is sufficient, or may identify gaps needing to be filled, and/or may specify other work required. Once a country's list emerges from this process it is subject to final scrutiny and approval by the Group of Experts before being transmitted to the Standing Committee for formal adoption as part of the Emerald Network.

3.7 The biogeographical evaluation process is an iterative process, and the organisation of several successive assessments might be necessary (experience in practice shows that they are) if the initial proposals are not considered sufficient for all features to be protected.

Phase III

3.8 Phase III consists of the national designation of the adopted Emerald Network sites (ASCIs) and the implementation of management, monitoring and reporting measures (see sections 4 and 5 below) in line with Resolution No. 8 of 2012.

---

4 Bern Convention (2013). Criteria for assessing the national lists of proposed Areas of Special Conservation Interest (ASCIs) at biogeographical level and procedure for examining and approving Emerald candidate sites. Revised version of initial guidance from 2010, adopted as Document T-PVS/PA (2013) 13 by the 33rd meeting of the Standing Committee, Strasbourg, December 2013.

5 Bern Convention (2015b). Emerald Network sufficiency evaluation (Phase II): methodology, practical organisation and outcomes. Document T-PVS/PA (2015) 2 prepared for the 7th meeting of the Group of Experts on Protected Areas And Ecological Networks, Strasbourg, September 2015.

Actions identified from the CoE/EC Joint Programme Final Conference in 2016

<i>Organisation of the process</i>
<ul style="list-style-type: none">
• Timeframes to be constructed for the action steps and milestones required to ensure that completion of each national network is achieved by the target date of 2020.
• National authorities to identify and make arrangements for fully involving all relevant stakeholder groups who may be able to contribute to the site identification and designation process, including sub-national authorities and civil society as well as the full range of scientists with relevant competences (bearing in mind for example the need to avoid biased emphasis on the more well-studied taxa and habitats). Consideration to be given to the need to organise special multi-stakeholder sub-regional seminars, especially to progress site identification and designation work in the larger countries.
• Explanatory and guidance materials on the Emerald Network site identification and designation process to be widely disseminated in relevant languages, to support the fullest possible involvement of all those who may be able to contribute. Newly summarised guidance on the processes (for example on sufficiency evaluations) may also be necessary to assist stakeholders who have lower levels of familiarity.
<i>Data gathering and site identification</i>
<ul style="list-style-type: none">
• Investigations to be undertaken into the potential contribution of additional sources of data from beyond the nature conservation field, for example forest inventories, agricultural land use classifications and water resources management data.
• Good use to be made of reputable “grey literature” and other reputable data and information sources in addition to peer-reviewed scientific publications, especially in situations where published research to date is limited and where conservation needs are urgent.
• In transboundary situations, data, consultation and evaluation to encompass inputs from both/all sides of the border/s concerned, including between EU countries and non-EU countries where applicable. Attention to be given to shared ecological systems, migration routes and corridors on an ecologically functional basis, and a Eurasian perspective to be born in mind where this is biogeographically appropriate.
• Areas regarded as “wilderness” to be included in consideration of possible sites, since lack of use/occupation does not equate to an absence of threat.
• Careful negotiation efforts to be planned where particular interest groups (e.g. landowners, hunters) may have a history of concerns or antagonism towards nature conservation designations.
• Where relevant, marine sites should receive equivalent attention and efforts as terrestrial ones in the identification and data gathering. The Bern Secretariat and Standing Committee to consider the establishment of a Group of Experts on marine conservation.

Constructing a sufficient Network

- Each country to specify a programme of specific action steps (with timeframes) required to address the “sufficiency” conclusions relating to its own habitats and species, as produced by the relevant biogeographical seminars that have been undertaken so far.
- Sufficiency of national lists of sites to be assessed not only in relation to the Emerald criteria but also in relation to the Aichi Biodiversity Target 11 (which seeks effective conservation by 2020 of at least 17 per cent of each country’s terrestrial and inland water areas and 10 per cent of its coastal and marine areas), bearing in mind that the percentage of territorial coverage is not a unique criterion for measuring success in achieving the Emerald Network objective: the long term survival of species and habitats of European importance (see also previous bullet point).
- In countries/biogeographic regions where good progress has been made towards sufficiency of coverage of species and habitats following initial evaluation seminars, options to be explored for convening second-round seminars in 2017 (notably in relation to non-avian species in the Caucasus and Boreal regions, involving Armenia, Azerbaijan, Belarus, Georgia, and Russian Federation or in Ukraine for end 2017/ beginning of 2018). The Bern Standing Committee in November 2016 to make the requisite provision for this in its forward planning decisions. Bilateral meetings (as opposed to multi-country seminars) may be an appropriate solution in some cases in more distant future.
- Recommendations to be progressed for updating the lists of species and habitats protected through the Emerald Network (Resolution No. 4 of 1996 and Resolution No. 6 of 1998) to represent more completely the ecology of the seven countries. National authorities to complete the proposal pro-formas for this as required, and to consider indicating priorities in respect of the deficiencies that are perceived to be the most urgent. Regard to be had in this, where appropriate, to compatibility with comparable listings under other biodiversity-related Conventions.
- Attention to be given to the sufficiency of the Network on an on-going basis beyond the initial evaluation conclusions, since (1) ‘natural’ changes in species and habitat distribution and abundance (e.g. climate change) and (2) changes in knowledge may require further additions to the Network. This will ensure that sufficiency is maintained over the time.

Capacity and resources

- A variety of potential sources of financial and other support to be explored, including LIFE+, INTERREG and Eastern Partnership tools. The Bern Standing Committee to assist the seven countries in their efforts in this regard by providing high-level encouragement to governments and others in a position to offer such support. Options also to be explored for providing central guidance and advice on identifying and accessing potential sources of funding support.

4. DIMENSION 2: ACTIONS FOR PROTECTION AND MANAGEMENT

4.1 Success of the Emerald Network cannot be achieved by designations alone, but depends on securing defined conservation outcomes for the relevant species and habitats.

4.2 According to Recommendation No. 16 (1989), once ASCIs have been designated by the States, the States are asked to ensure wherever possible that:

- the sites are subject to an appropriate regime designed to conserve the factors that are the basis for their inclusion in the Network (reference to “an appropriate regime” means that legal protection is not necessarily expected);
- the agencies responsible for management and/or conservation of the sites have sufficient training, equipment and resources (both human and financial) to enable them to fulfil their role;
- appropriate and coordinated research is conducted to further the understanding of critical elements in the management of ASCIs and the monitoring of their status; and
- activities adjacent to or in the vicinity of the sites do not adversely affect them.

4.3 The States are further recommended in respect of ASCIs to:

- draw up and implement management plans with short- and long-term objectives;
- regularly review the management plans in light of changing knowledge or other conditions;
- clearly mark the boundaries of ASCIs on maps and as far as possible also on the ground;
- advise landowners and relevant authorities about the location and important features of the sites; and
- provide for monitoring of the sites.

4.4 Further elaboration of these various core measures and of additional options (such as acquisition and incentives) is provided in Recommendation No. 25 (1991) and Resolution No. 8 (2012) and in a guidance document produced in 2014⁶. The Group of Experts on Protected Areas and Ecological Networks has also prepared draft guidelines on managing Emerald sites with particular reference to climate change adaptation and mitigation, which can be consulted on the Convention website⁷.

---

6 Bern Convention (2014). Towards management of Emerald sites. Document T-PVS/PA(2014) 8 prepared for the meeting of the Group of Experts on Protected Areas And Ecological Networks, Strasbourg, September 2014

7 Bern Convention (2015c). Draft guidelines on managing the Emerald sites, including climate change adaptation and mitigation. Document T-PVS/PA (2015) 10 prepared for the 7th meeting of the Group of Experts on Protected Areas And Ecological Networks, Strasbourg, September 2015. Available at <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=2792842&SecMode=1&DocId=2298568&Usage=2>.

Actions identified from the CoE/EC Joint Programme Final Conference in 2016

<p>Protection</p> <ul style="list-style-type: none"> Options to be clearly established in each individual case for the eventual appropriate regime to be used to conserve the designated areas (in the terms of Bern Recommendation No. 16 of 1989); whether this is to be full legal protection or some other suitably effective conservation measures. Examples of different approaches to legal site protection measures to be shared among the countries so that effort is not wasted in re-originating good models. Experience of transposition into national legislation of the nature Directives in EU countries to be included in this. The location and significance of candidate Emerald Sites to be reflected in relevant policy and planning instruments in non-conservation sectors as well as in conservation plans, for example in regional development strategies. Countries which have incorporated aspects of Emerald Network provisions into national legislation to document their approach and experiences of this, as case examples to assist others who may be considering doing likewise. The Bern Convention Secretariat to seek opportunities to organise a seminar/workshop on the legal issues for designation of Emerald Network in all countries dealing with its establishment.
<p>Management</p> <ul style="list-style-type: none"> Each country to define realistic and prioritised action steps for achieving eventual full coverage of its Emerald sites by suitable management plans, having regard to existing good practice guidance and experience where applicable (see below), and including inter alia attention to influences on the site from its surrounding landscape, and provisions for monitoring and reporting. Channels of knowledge transfer and capacity-building from EU countries to be explored so that the seven countries can benefit to the maximum extent from experience gained in the EU in establishing management measures and good practices for sites in the Natura 2000 network, particularly in respect of semi-natural habitats. Channels of experience-exchange and joint problem-solving to be explored between all the countries involved, and with their transboundary neighbours, so that successful methods and lessons learned can be shared. Steps to be taken to secure sources of external funding support for the development of site management plans. National Focal Points for the Emerald Network to coordinate with the Focal Points for other Conventions in each country to ensure experience-sharing and harmonised approaches to management planning, taking full advantage of methodologies and good practice standards which may already exist in these other frameworks (e.g. for wetland sites, the management planning guidelines adopted under the Ramsar Convention).

- To accommodate a variety of systems and mechanisms for delivering effective management of the sites, including those based on regulations and mandatory standards and those based on incentives and voluntary measures. To accommodate also a variety of levels of ambition concerning objectives and outcomes, provided that the minimum expectations agreed in Recommendation 16 (1989), Recommendation 25 (1991) and Resolution No. 8 (2012) are met.

- To make arrangements for fully involving all relevant stakeholder groups who may be able to contribute to the planning and implementation of site management, including the NGO sector as well as resource management agencies and competent scientists. Involvement may include, inter alia, sharing of information and data, direct delivery of management measures, participation in decision-making, and representation on relevant bodies having responsibility for the governance or oversight of management regimes.

Monitoring and effectiveness assessment

- Each country to make arrangements for monitoring of all of its Emerald Network sites, sufficient at least to ensure that any changes likely to have substantial negative effects on the ecological character of the site can be detected and reported to the Bern Secretariat (as agreed in Resolution No. 5 of 1998) and so that appropriate conservation responses to threats and changes can be initiated when required.

- Each country to define the mechanisms it will employ to monitor and assess the ecological effectiveness of the management of its Emerald Network sites, by reference to the conservation and management objectives defined for each site.

- Monitoring and effectiveness assessment of Emerald Network implementation to be integrated with monitoring of the implementation of the national biodiversity strategy and/or action plan for each country, as appropriate.

5. DIMENSION 3: ACTIONS FOR COMMUNICATION

5.1 To be fully effective, the Emerald Network will need to maintain high levels of public, political and institutional support. This in turn will depend on prominent (and positive) visibility, easy access to information, inter-sectoral cooperation and good engagement by civil society. Actions defined on this topic in this Road Map may in due course be developed further and separately into a distinct “Communications Plan” for the Network.

5.2 In 2012, an Action Plan on the strategic development of the Pan-European Ecological Network (PEEN, which includes Emerald sites) for 2012-2020 was prepared by the Bern Group of Experts. It contains proposals for raising awareness about the benefits of ecological networks (including Emerald) by means of short publications aimed at decision-

makers and other stakeholders in various sectors. Sharing experiences with those who have undertaken communication activities to promote the Natura 2000 Network in the EU will also be important.

5.3 As well as maintaining the case for support, the credibility and efficient functioning of the Network will be aided by transparent access to information and efficient sharing of data. Recommendation No. 5 (1998) stipulates that a database of information on ASCIs shall be public (except for anything classed as confidential), and that the Group of Experts will regularly publish lists of designated ASCIs. The Standing Committee also, in the guidance it agreed in 2013, decided that final detailed conclusions of the biogeographic seminars (see section 3 above) should be published on the Council of Europe website.

5.4 Monitoring and evaluation, as referred to in section 4 above, are only meaningful when associated with processes for reporting, and this is considered here as a further aspect of communication. Resolution No. 5 (1998) asks governments to inform the Secretariat of any changes likely to have substantial negative effects on the ecological character of a designated ASCI. Resolution No. 8 (2012) asks governments to report every six years on the implementation of the management measures they have planned and put in place for their Emerald sites, and the first of these reporting exercises is due in 2018. (The Group of Experts has been charged with developing a format to be used for this).

Actions identified from the CoE/EC Joint Programme Final Conference in 2016

<i>Taking a strategic approach to communication</i>
<ul style="list-style-type: none">
• To the extent that capacity permits, and with external assistance where possible, strategies/programmes for Emerald Network communication activities (possibly including public information campaigns) to be drawn up at national level in each participating country, on a joint basis between governments and NGOs.
<ul style="list-style-type: none">
• Bilateral and multilateral channels of communication to be developed and enhanced at both formal and informal levels between the seven countries, and between each of them and their neighbours, for increasing awareness about the setting up and operation of the Emerald Network.
<ul style="list-style-type: none">
• The Bern Secretariat to exchange information about the Emerald Network with other MEA Secretariats, seeking joint or harmonised approaches where appropriate on communication, education, participation and awareness work in relation to site networks in the Emerald area. The Bern Standing Committee to support this by giving encouragement to governments to ensure close liaison between the respective Focal Points of the different Conventions at national level.
<ul style="list-style-type: none">
• Examples of successful communication initiatives to be shared among the countries, and between NGOs and governments, so that lessons can be learned, existing materials can be adapted for wider use, and different approaches can be considered for different target audiences (schools, tourists, etc).

Enhancing dissemination and impact

- Articles and other communication and awareness-raising materials to be disseminated through available outlets not only of the primary implementing organisations but also through the websites, publications, social media platforms and other publicity channels of all relevant collaborators.
- The Bern Secretariat to enhance provision of guidance and other materials in user-friendly formats on the Emerald Network pages of the Convention's website.
- Potential sources of financial support to be explored in particular for additional translation of communication materials into relevant local languages, and for employment of skilled communication professionals to convert scientific and technical materials into attractive products for the public.

6. CONCLUSION

6.1 The “Emerald Network of Nature Protection Sites, Phase II” Joint Programme represents a landmark in cooperation between the Council of Europe and the European Union. It has led already to impressive results, and to a remarkable degree of cooperation not only between the seven countries of Eastern Europe and the South Caucasus covered by the programme, but also between the governments, civil society and scientific institutions within those countries. Their shared sense of purpose and strong collaborative spirit was a key feature of the final conference which produced this Road Map.

6.2 The Road Map therefore emerges as a powerful consensus agreement about the way forward. It should however not be seen merely as a report, but as a practical working tool, with the signposts and routes that are mapped out here being subsequently converted into individual action steps and greater operational detail. In many cases this will involve capitalising on and intensifying existing efforts rather than necessarily embarking on new activities; and the technical foundations have been well built already by the substantial results of Phases I and II of the joint programme.

6.3 All three “dimensions” of the Road Map are equally important and indivisible. Taken together, they provide a strong triangle of stability for achieving a complete and fully operational Emerald Network by 2020, and for ensuring its sustainability thereafter. The future of Europe's wildlife and habitats depends on this.

Залучення громадськості та науковців до проектування мережі Емеральд (Смарагдової мережі) в Україні

*Борисенко К. А., Куземко А. А., Полянська К. В., Василюк О. В.,
Павлачик П. (Paweł Pawlaczuk), Мойсієнко І. І., Ширяєва Д. В., Марущак О. Ю.,
Винокуров Д. С., Вашеняк Ю. А., Куцоконь Ю. К., Некрасова О. Д., Оскирко О. С.,
Балашов І. О., Домашевський С. В., Вітер С. Г., Плига А. В., Мартинов О. В.,
Смірнов Н. А., Спінова Ю. О. Дятлова О. С., Романь А. М., Богомаз М.В., Безсмертна О. О.*

Книга узагальнює інформацію про основні засади проектування мережі Емеральд (Смарагдової мережі); включає аналіз її проектування в Україні; містить першу версію «тіньового списку» територій, які пропонується громадськістю для включення у Мережу та пропозиції щодо організації подальшої роботи по формуванню Мережі.

Робота по проектуванню Мережі, може поєднати зусилля сотень зацікавлених науковців і громадських активістів, тому книга також містить інструкції для науковців та експертів, що бажують долучитись до подальшого проектування Мережі в Україні. Також, книга містить розділ про досвід Польщі у формуванні «тіньового списку» територій Natura 2000 та опис прикладів, яким саме чином мережа Natura 2000 дозволяє охороняти природу в Польщі.

ISBN 978-617-7061-53-2

Розповсюджується безкоштовно.

